

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА  
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА  
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**



**Щорічна звітна наукова конференція  
здобувачів вищої освіти  
Хмельницького університету управління та права  
імені Леоніда Юзькова із заочною формою участі**

**(м. Хмельницький, 18 травня – 22 травня 2020 року)**



**Хмельницький  
2020**

Збірник тез щорічної звітної наукової конференції здобувачів вищої освіти Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 18 травня – 22 травня 2020 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. 226 с.

У збірнику представлені тези кращих доповідей, які були подані на щорічну звітну наукову конференцію здобувачів вищої освіти Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, яка відбулася 18 травня – 22 травня 2020 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямків: «Теорія та історія держави і права», «Конституційне, адміністративне та фінансове право», «Цивільне право та процес», «Кримінальне право та процес», «Трудове право», «Земельне право та аграрне право», «Фінансово-управлінські аспекти розвитку національної економіки», «Туризм: виклики сучасності», «Публічне управління та адміністрування», «Математика та статистика», «Міжнародне та європейське право», «Загальногуманітарні науки», «Мовознавство».

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів та аспірантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

*Організаційний комітет щорічної звітної наукової конференції здобувачів вищої освіти Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова не завжди поділяє думку учасників конференції.*

*У збірнику максимально точно збережені орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.*

*Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи університету, які рекомендували ці матеріали до друку.*

## ЗМІСТ

<b>СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА</b> .....	8
Буккіна О.С. СТРУКТУРА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ТА СИСТЕМИ ПРАВА .....	8
Гросул Д.Д. МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПАРЛАМЕНТУ У МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВИ .....	9
Заяць Н.В. ЧЕХІЯ ЯК НАЙБІЛЬШ РОЗВИНУТА КРАЇНА ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ.....	11
Львівська Ж.С. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ В КРАЇНАХ СУЧАСНОГО СВІТУ .....	12
Слободяник А.С. ОБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН.....	15
Стахміч М.О. МОРАТОРІЙ НА ПРОДАЖ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ .....	16
Стахова К.О. РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В ЗАКОНОДАВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ.....	19
Удот Д.С. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНОМУ СВІТІ .....	21
<b>СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ, АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО</b> .....	23
Гавінська Д.В. ПРАВОТВОРЧІСТЬ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ .....	23
Зінчук Д.М. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ.....	25
Попова Я.О. КОНСТИТУЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ .....	26
Садовець В.В. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЩОДО КАРАНТИНУ ЛЮДЕЙ.....	28
Юруть К.А. ПЛАТФОРМА EXPORT HELPDESK ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЕКСПОРТУ В МЕЖАХ ЄС.....	30
<b>СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС</b> .....	33
Бакшеев А.К. ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОТНИХ УМОВ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ .....	33
Баліцька А.С. ВИДИ ІПОТЕКИ ЯК СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ.....	35
Винник Я.С. АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ ЯК ПРЕДМЕТ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УКРАЇНІ .....	37
Дудник Т.В. ПРАВО НА МАТЕРИНСТВО ТА БАТЬКІВСТВО .....	39
Йолтуховська А.М. МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ	41
Кримська Л.С. ДО ПИТАННЯ ПРО НЕТРАДИЦІЙНІ ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ.....	43
Ліневич Д.Б. РОЛЬ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ .....	44
Любас К.В. СУТНІСТЬ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО ЗА ДОГОВОРОМ МІНИ.....	46
Мещерякова М.О. СУБСИДАРНЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ПРИ УКЛАДЕННІ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ .....	48
Небесна Н.М. ВИДИ ДОГОВОРІВ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТІ.....	50
Раднєвич Ю.С. ДО ПИТАННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ ДЕРЖАВОЮ ВІДУМЕРЛОЇ СПАДЩИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ .....	53

Цух А.І. ПУБЛІЧНА ОФЕРТА: ПОНЯТТЯ ТА СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ .....	55
Якимець М.О. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПАТРОНАТУ НАД ДИТИНОЮ .....	56
<b>СЕКЦІЯ 4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС .....</b>	<b>59</b>
Бевза Д.О. СПЕЦИФІКА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗаниМ ІЗ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ.....	59
Винник Я.С. ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ.....	61
Войтович В.І. СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗАРАЖЕННЯ ВІРУСОМ ІМУНОДИФІЦИТУ ЛЮДИНИ ЧИ ІНШОЇ НЕВИЛІКОВНОЇ ІНФЕКЦІЙНОЇ ХВОРОБИ (СТ. 130 КК УКРАЇНИ).....	63
Іщук А.О. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ .....	65
Йолтуховська А.М. ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДІТЕЙ».....	67
Кобильник А.Р. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЕКСЦЕСУ ВИКОНАВЦЯ .....	69
Пічкур А.О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ.....	71
ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ .....	71
Старцун Д.Р. СУБ'ЄКТ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 335 КК УКРАЇНИ.....	73
Сюсько В.І. АНАЛІЗ СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ .....	75
«ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ» .....	75
<b>СЕКЦІЯ 5. ТРУДОВЕ ПРАВО.....</b>	<b>77</b>
Врублевська Є.Ю. ПРОБЛЕМАТИКА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ .....	77
Сюсько В.І. ОСОБЛИВОСТІ РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ .....	78
Цух А.І. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВАГІТНИХ ЖІНОК У ТРУДОВОМУ ПРАВІ .....	80
<b>СЕКЦІЯ 6. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО ТА АГРАРНЕ ПРАВО .....</b>	<b>83</b>
Бевза Д.О. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ.....	83
Жаловська К.П. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЩОДО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ТА ТВАРИННИЦТВА В МЕЖАХ СОТ ТА ЄС.....	85
Захарченко Д.М. СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА: ДОЦІЛЬНІСТЬ .....	86
Когут І.А. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ .....	88
Малишева Ю.М. ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ.....	91
<b>СЕКЦІЯ 7. ФІНАНСОВО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....</b>	<b>94</b>
Веселовська В.О. УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЇЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ.....	94
Висоцька А.Ю. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ .....	95
Віхтюк А.С. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	97
Грехова О.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ .....	99
Євтушок В.Ю. ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ ..	101

Заїка А.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ.....	103
Іваницька К.О. ЗАСТОСУВАННЯ SWOT-АНАЛІЗУ ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	105
Казмірук А.М. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	107
Кравчук Ю.О. СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ .....	109
Кузьмук Н.С. КРИПТОВАЛЮТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО РИНКУ .....	111
Нечипоренко К.О. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ .....	114
Очкур А.В. ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ...	115
Паламар Е.В. ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ В СВІТОВОМУ ТОВАРНЬОМУ РИНКУ .....	117
Паучок А.А. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	119
Поліщук І.А. СТРУКТУРА ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК .....	121
Поліщук В.М. МАЙНОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ .....	123
Помозова О.В. ПРОБЛЕМА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ .....	127
Руденко О.В. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ .....	129
Семенчук І.В. РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ .....	131
Стойко К.О. УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ КРЕДИТНОГО ФАХІВЦЯ .....	133
Туркот В.В. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	136
Філіпчук В.М. СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОВИКОРИСТАННЯМ НА ПІДПРИЄМСТВІ (НА МАТЕРІАЛАХ ТЗОВ «ВОЛИНЬЛІСПРОМ») .....	138
<b>СЕКЦІЯ 8. ТУРИЗМ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ .....</b>	<b>140</b>
Климчук В.С. ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ НА ТУРИЗМ .....	140
Матвеева І.Ю. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНДІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЇЇ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ .....	141
Мельничук М.С. ГІРСЬКИЙ ТУРИЗМ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	144
Савченко Ю.О. КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО СТАН В УКРАЇНІ .....	145
Шарко Я.І. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯПОНІЇ .....	147
Яворська А.К. ЛІДЕРСТВО ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТІВ В СФЕРІ ТУРИЗМУ .....	149
<b>СЕКЦІЯ 9. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ .....</b>	<b>151</b>
Білик К.А. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	151

Голудзяк Д.С. ЕВОЛЮЦІЯ СИСТЕМ ДОКУМЕНТООБИГУ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	153
Грінченко А.В. АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ.....	155
Ігнат А.В. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ .....	157
Іщенко В.В. ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	160
Карпанасюк О.С. ДОСВІД США У РОБОТІ ІЗ ЦИФРОВИМИ ДОКУМЕНТАМИ, ЩО ПОСВІДЧУЮТЬ ОСОБУ .....	161
Куликовець М.В. СУЧАСНА ВИБОРЧА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ПОРІВНЯННІ З ВИБОРЧИМИ СИСТЕМАМИ СВІТУ.....	163
Поліщук В.М. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ .....	165
Федоришина О.В. СПОСОБИ НАЛАГОДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ.....	167
Шамара О.О. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ .....	168
<b>СЕКЦІЯ 10. МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА.....</b>	<b>171</b>
Гуменюк Д.С. МЕТОД АНАЛОГІЙ В ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ ПІДПРИЄМСТВ .....	171
Карпанасюк О.С., Чепель Д.Р. ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СТАТИСТИЧНОМУ АНАЛІЗІ .....	173
Кравчук Ю.О. Півхлопко Д.Р. РОЛЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ.....	175
Кузьмук Н.С. Грінченко А.В. ЕКОНОМІЧНІ РОЗРАХУНКИ МЕТОДОМ СТАТИСТИЧНИХ РІВНЯНЬ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ.....	176
Нечипоренко К.О. СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE-ФОРМ.....	178
Поліщук В.М. Туркот В.В КОМП'ЮТЕРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕТОДУ СТАТИСТИЧНИХ РІВНЯНЬ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ.....	179
Руденко О.В. ПРОСТІ ТА СКЛАДЕНІ ЧИСЛА .....	180
Степанишина В.В. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОЛОГІЇ.....	181
Череднюк І.М. Ігнат А.В. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СТАТИСТИЧНИХ РІВНЯНЬ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ ДЛЯ КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ ВЗАЄМООБУМОВЛЕНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ .....	183
Шамара О.О. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ.....	185
Шурко Д.В. ТЕОРІЯ ІГОР: КУБИК РУБІКА.....	186
Якимець А.А. Білик К. А. ОЦІНКА СТІЙКОСТІ ОБМІННОГО КУРСУ ВАЛЮТ .....	188
<b>СЕКЦІЯ 11. МІЖНАРОДНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО.....</b>	<b>190</b>
Асафатова А.В. МЕДІАЦІЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА.....	190
Белінський К.В. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБІТРАЖІ .....	192
Блонська У.В. СПОСОБИ ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МЕДІАЦІЇ.....	194

Гуцуляк Я.Д. СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МЕДІАЦІЇ .....	196
Долинна К.О. СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ	200
Карпанасюк А.С. РЕФРЕЙМІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАТОРА .....	202
Колодій А.В. ПРИНЦИПИ ВИЗНАННЯ І ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ .....	204
Крижанівський Д.О. ДОПОМОГА ПО БЕЗРОБІТТЮ: ДОСВІД КРАЇН ЄС .....	206
Самборська Ю.А. ПРАВОВИЙ СТАТУС ДРУЖИНИ В ЗАКОННОМУ ШЛЮБІ ЗА РИМСЬКИМ ПРАВОМ .....	208
Слободян Т.А. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ СПРАВИ У СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ .....	210
Юреть К.А. ПРАВО, ЩО ПІДЛЯГАЄ ЗАСТОСУВАННЮ У ДОГОВОРІ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ: СТРАТЕГІЯ ВИБОРУ .....	212
<b>СЕКЦІЯ 12. ЗАГАЛЬНОГУМАНІТАРНІ НАУКИ</b> .....	214
Диса К.П. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДУМОК НА РЕАЛЬНІСТЬ .....	214
Недзельська У.В. УНІКАЛЬНА ФАУНА ЧОРНОБИЛЯ .....	216
Удадесс М.А. ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА .....	218
Шурко Д.В. МЕТОДИКА ГРИ В ШАХИ .....	219
<b>СЕКЦІЯ 13. МОВОЗНАВСТВО</b> .....	223
Шарко Я.І. МОВНА СВІДОМІСТЬ СУСПІЛЬСТВА .....	223

## СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

**Буккіна Олена Сергіївна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Міжнародне право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### СТРУКТУРА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ТА СИСТЕМИ ПРАВА

В сучасному світі кожна країна має свою правову систему. Проте через постійний розвиток права, а в тому числі й правової системи, у кожній державі сформувались окремі й тільки їй властиві ознаки правової системи. І це не дивно, оскільки історично закладено так, що кожна країна має свої правові звичаї, традиції, власне законодавство, сформований правовий менталітет та правову культуру, які у свою чергу об'єдналися під таким поняттям як «правова система».

На сьогодні, багато українських вчених дали визначення цьому поняттю, але найбільш влучно схарактеризувала правову систему Ольга Федорівна Скакун: «правова система – це комплекс взаємопов'язаних і узгоджених юридичних засобів, що мають своїм призначенням регулювати суспільні відносини, а також юридичних явищ, що виникають унаслідок такого регулювання (правові норми, правові принципи, правосвідомість, законодавство, правові відносини, юридичні установи, юридична техніка, правова культура, стан законності та її деформація, правопорядок)» [1, с. 237].

Стосовно правової системи України, то вона націлена на забезпечення та досягнення належного правопорядку як необхідної умови функціонування та розвитку українського суспільства. Крім того, вона базується на рамках цивільного права та належить романо-германській правовій традиції як і більшість країн нашого світу. Але варто зауважити, що вона безпосередньо знаходиться ще на стадії формування.

Охарактеризувавши правову систему в цілому, потрібно дати визначення структурі правової системи, яка має сумарний характер. Оскільки структура правової системи – це стійка сукупність всіх елементів правової системи, їх зв'язків, цілісності, зв'язків елементів із цілим.

Нині існує різноманіття поглядів авторів, котрі характеризують структуру правової системи по-своєму. Проте більшість з них схиляються до того, що до елементів правової системи входять:

- суб'єкти права (фізичні та юридичні особи);
- правові норми та принципи;
- правова ідеологія, правова культура, правові ідеї, правова свідомість;
- правові відносини, юридична практика, правова поведінка;
- законність та правопорядок як результат тісної взаємодії між названими елементами.

Тепер доцільно б було звернути свою увагу на таке поняття як «система права», яке не є тотожним до поняття «правова система». Адже правова система є ширшим поняттям, ніж система права. У свою чергу система права є структурним елементом правової системи, яка означає внутрішню будову та внутрішню структуру будь-якої країни.

За словами О.Ф.Скакун: «система права – це об'єктивно обумовлена системою суспільних відносин внутрішня структура права, яка складається з взаємозалежних норм, логічно розподілених за галузями, підгалузями та інститутами» [1, с. 239].

До основних елементів системи права відносять:

- норми права;
- інститути права;
- підгалузі права;



- галузі права.

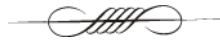
Тому, очевидно, що кожен елемент, кожна структура забезпечує планове функціонування та стабільність в країні.

Отже, право – це досить складна цілісна система, яка складається з багатьох елементів, які тісно поєднані між собою. І сучасний світ складається з великої кількості національних правових систем, кожна з яких показує правове становище конкретної держави [2, с. 54].

В умовах постійного розвитку права, держави та суспільства в цілому саме правова система виступає одним з найголовніших елементів нормального повноцінного життя суспільства і відповідно держави. Тому слід підкреслити, що правова система відіграє важливе значення для характеристики права, стану законодавства, діяльності судів тієї чи іншої країни, але найголовніше те, що вона призначена для регулювання усіх основних правових відносин в суспільстві та забезпечення правопорядку в країні.

#### **Список використаних джерел:**

1. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2009. 656 с.*
2. Давид Р., Жоффре-Спинози К. *Основные правовые системы современности, М. 1999 г. 356 с.*



**Гросул Дар'я Дмитрівна,**

*студентка I курсу за спеціальністю Міжнародне право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПАРЛАМЕНТУ У МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВИ**

Парламент (англ. "Parliament" від фр. "Parler" – говорити) – це вищий представницький і законодавчий орган в демократичних державах. Загальнодержавний представницький характер цього органу означає, що, по-перше, саме парламент на відміну від органів виконавчої і судової влади є безпосереднім представником і показником інтересів і волі народу, його суверенітету; по-друге, що парламент на відміну від інших (регіональних, місцевих) представницьких органів влади представляє і виражає інтереси і волю не частини, а всього населення країни. Так, в Конституції Швеції парламент (Риксдаг) характеризується як «вищий представник народу» (п. 4 гл. 1), в Конституції Греції (ч. 2 ст. 51) йдеться про те, що «депутати парламенту представляють націю».

Законодавчі органи (в демократичних державах) – державні представницькі колегіальні установи, на які конституцією покладено здійснення законодавчої влади. Крім того, законодавчим органам зазвичай належить право затвердження державного бюджету та право контролю за діяльністю органів виконавчої влади (уряду, президента і т.д.), а також деякі інші повноваження: обирання (затвердження, зміщення) певного кола вищих посадових осіб (суддів, аудиторів рахункових палат, омбудсменів і т. п.), ратифікація міжнародних договорів, оголошення амністії та ін. В країнах, де передбачена парламентська відповідальність уряду, вони також формують уряд і контролюють його діяльність.

Роль і місце парламенту залежать, в першу чергу, від політичної системи, яка існує в кожній державі. Сам факт існування парламенту в демократичній країні впливає з Конституції, яка передбачає базові повноваження державних інститутів і взаємовідносин між ними. Існують три основні моделі або форми державного правління, характерні для демократичних республік. Їх структури різні і залежать від характеру відносин між виконавчою і законодавчою владою, громадянами і їх представниками, а також між самими представниками. Це президентська, парламентська і змішана моделі.

У президентській моделі президент обирається безпосередньо народом і має широкі повноваження у виконавчій владі, відіграє особливу роль в проведенні зовнішньої політики та вирішенні питань національної безпеки. Будучи одночасно главою держави і уряду, президент призначає кабінет міністрів і здійснює прямий контроль над діяльністю виконавчої влади. Існує чіткий поділ повноважень між виконавчою і законодавчою владою, кожна з яких має свій виборчий алгоритм. При цьому незалежність парламенту, його вплив на пропозиції виконавчої влади залишаються ключовими відмінними ознаками [1, с. 40].

Наприклад, в Сполучених Штатах, де реалізована президентська модель правління, існує давня традиція поділу повноважень у різних гілках влади. Конгрес США має сильні позиції порівняно з виконавчою владою, особливо, коли опозиція має більшість в одній або обох палатах. Безумовно, це може істотно перешкоджати впровадженню президентської політики. Але, незважаючи на це, Сполучені Штати не єдині, де існує президентська модель управління державою. Вона має місце в країнах Латинської Америки, на більшій частині території Африки, і в ряді країн Балтійського регіону. Її також можна зустріти в Індонезії, на Філіппінах і в Південній Кореї [2, с. 12].

Парламентаризм переважає в більшості європейських країн. В цій формі державного правління немає чіткого поділу між виконавчою і законодавчою гілками влади, адже виконавча влада обирається зі складу законодавчого органу. В результаті цього склад парламенту й виконавчої влади переплітаються між собою, що є визначальним фактором для характеру законодавчо-виконавчих відносин. Президент обирається парламентом і не має особливого впливу на виконавчу владу. Він відіграє швидше церемоніальну роль. У свою чергу глава уряду - прем'єр-міністр, отримує всю повноту виконавчої влади і несе повну відповідальність перед законодавчим органом. Парламент має повноваження звільнити прем'єр-міністра, висловивши йому вотум недовіри, якщо той втратив підтримку або якщо парламент не схвалює політику влади.

При цьому слід зазначити, що є деякі варіації парламентської моделі правління. Великобританія і Канада є представниками Вестмінстерської моделі, особливість якої полягає в присутності лише однієї партії у виконавчій владі. Німеччина є найбільш яскравим прикладом континентальної моделі парламентаризму, яка зустрічається в більшості європейських країн. В цьому випадку парламентаризм спирається на коаліцію виконавчої влади та на політичний консенсус між партіями в здійсненні політики держави. Глава держави повністю виключений з виконавчої влади і грає церемоніальну роль. Швейцарія вважається країною, де є «плебісцит парламентської системи», так як тут важливі політичні рішення часто перевіряються народним референдумом [3, с. 16].

Змішана модель поєднує в собі особливості двох попередніх моделей. Президент і прем'єр-міністр є активними учасниками повсякденного управління державою. Президент обирається прямим голосуванням, а прем'єр-міністр і його кабінет повинні бути прийнятні як для президента, так і для парламенту. При цьому в багатьох країнах повноваження між президентом і прем'єр-міністром розділені по-різному. Прем'єр-міністр і його уряд несуть відповідальність перед парламентом, який може змусити їх подати у відставку через вотум недовіри [4, с. 22].

Франція - типовий приклад змішаної форми правління. Президент традиційно має широкі повноваження у зовнішній політиці і в питаннях оборони і безпеки. У свою чергу, прем'єр-міністр відповідає за внутрішню політику. У разі, коли парламент і президент перебувають під контролем опозиційних політичних партій, парламент може суттєво обмежити повноваження президента. Таке «співжиття» може створити ефективну систему стримувань і противаг, або, навпаки, загострити конфліктні відносини, які приведуть до розбіжностей і політичних глухих кутів в залежності від відносин між двома лідерами і партійних ідеологій. Змішана система стала популярною в пост-комуністичних країнах, таких як Польща, Румунія, Молдова, Росія і Україна. Великі відмінності, які існують між пост-комуністичними країнами з точки зору демократизації, багато в чому пов'язані з боротьбою за владу між президентом і парламентом. Це стало наслідком саме змішаної

системи. Деякі, нібито напів-президентські держави, насправді, є супер-президентськими, де вся повнота влади зосереджена в руках президента.

Всі вищеназвані системи мають безліч відмінностей між собою, тому їх узагальнення зробити досить важко. У кожній з трьох категорій можна знайти приклади парламентів в діапазоні від споглядача до керуючого. Тому будь-який аналіз ролі національного парламенту в політичній системі повинен починатися з урахуванням конституційного устрою зв'язків між установами, взаємодією та змісту їх повноважень.

#### **Список використаних джерел:**

1. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. *Загальне адміністративне право: навчальний посібник*. за заг. ред. Р. С. Мельника. К.: Ваіте, 2014. 376 с.
2. Василенко И. А. *Административно-государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия: Учебное пособие. Изд. 2-е, перераб. и доп.* М.: Издательская корпорация «Логос», 2001. 200 с.
3. Шаповал В. М. *Парламентаризм. Юридична енциклопедія*. К., 2002. Т. 4. С. 435;
4. Георгіца А. З. *Конституційне право зарубіжних країн: підручник*. Чернівці, 2001. С. 309.



**Заяць Назар Володимирович,**

*студент 1 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ЧЕХІЯ ЯК НАЙБІЛЬШ РОЗВИНУТА КРАЇНА ПОСТРАДІАНСЬКОГО ПРОСТОРУ**

Чехословацька Республіка – єдина країна Центральної Європи, в якій доволі довго та успішно тривав демократичний поступ (1918-1938 роки). Томаш Гарик Масарик і перша Чехословацька політична еміграція. Зовнішня політика Чехословаччини і дипломатія Едварда Бенеша. Розгалуження громадських організацій Закарпаття як прояв громадянського суспільства в першій Чехословацькій Республіці. Закон «Про федералізацію ЧССР» від 1968 року як спроба врегулювання чесько-словацьких протиріч у державі. Перехід Чехословаччини від тоталітарно-авторитарного режиму до демократії. Перемога «оксамитової революції» і персональне оновлення вищих владних інституцій у Чехословаччині – початок широкомасштабних демократичних реформ.

Трансформація соціально-економічної та політичної системи Чеської Республіки. Впродовж 1990-х років у Чеській Республіці становлення демократичного режиму та законодавче забезпечення цього процесу було спрямоване на втілення інститутів демократії. Конституційна модель влади Чеської Республіки порівняно з іншими країнами постсоціалістичного простору може слугувати правовим взірцем. Вплив політичної культури на формування органів публічної влади в Чеській Республіці. Структурні особливості партійних систем Чехії та Словаччини на сучасному етапі: порівняльний аналіз.

Чеська форма державного правління – парламентська республіка, найбільш вдала для розвитку демократії. Чеський варіант бікамералізму (двопалатної системи): переваги та недоліки. Інститут президентства в Чеській Республіці. Перші прямі президентські вибори в Чеській Республіці 2013 року та аналіз перших 100 днів президентства Мілоша Земана. Досвід адміністративної реформи Чехії. Функція місцевої державної виконавчої влади Чехії делегована, що суттєво підвищує роль місцевого самоврядування, але водночас послаблює централізованість державного управління. Досвід участі Чеської Республіки в діяльності НАТО. Чехія відіграє хоча і другорядну, але активну роль у реалізації доктрини НАТО.

Вихід Чехії з економічної кризи після розвалу соціалістичного табору. Економічна система Чехії одна з найстабільніших і вдаліших серед систем усіх посткомуністичних держав. Чеська Республіка є одним з лідерів зовнішньої торгівлі, випереджаючи багато розвинених країн. Політика держави спрямована на двосторонню співпрацю із західними країнами і розвиток сфери послуг. Досвід Чехії у розбудові інформаційно-інституційних підвалин сприяння туризму.

Особливості розвитку та пріоритети двосторонніх відносин Чеської Республіки. Сучасна модель державної влади Чехії подібна до тієї, що була впроваджена конституційною реформою в Україні. Правова реформа в Чеській Республіці: уроки для України. Чехія підтримує і розвиває культурне та гуманітарне співробітництво з Україною. Формування білатеральних зв'язків між Україною та Чеською Республікою в культурно-гуманітарній сфері: досвід Закарпаття. Чеська Республіка є важливим торговельним партнером України. Широкі можливості для всебічного взаємовигідного співробітництва між Україною і Чеською Республікою зумовлені багатьма об'єктивними факторами. Чеська Республіка, програма Східного партнерства та Українські реформи.



**Ільїнська Жанна Сергіївна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ В КРАЇНАХ СУЧАСНОГО СВІТУ**

Усі сучасні зарубіжні конституції постають насамперед як конституції прав і свобод людини – “конституції людини”. Громадянське суспільство формується в процесі перетворення підданих у громадян, тобто у таких членів спільності мешканців даної держави, які відчували почуття власної гідності та спромоглися робити політичний вибір, спираючись на чітке розуміння того, з чого складаються їх природні права. Це формування діється одночасно з перетворенням етнічного союзу в суверенний народ, який усвідомлює себе нацією.

Проблема особистості в системі відносин «суспільство - держава» є глобальною в сучасному світі. У структурі науки теорії права і держави вона є об'єднуючим і цементуючим началом. Вона викликала до життя теорію правового положення особистості, яка включає пізнання правових якостей особистості як суб'єкта права і правового спілкування, її онтологічного статусу, закономірностей генезису і розвитку, перспектив подальшої еволюції [1]. Всі змістовні елементи теорії правового становища особистості визначаються за допомогою понять (категорій). Останні складають своєрідну мову спеціальної (приватної) теорії правового становища особистості в структурі загальної теорії права та держави [2].

Правовий статус, по суті, є системою стандартів, зразків поведінки людей, що заохочуються і захищаються від порушення країною і, як правило, схвалених суспільством [3].

Конституційно-правовий статус особистості - це теоретична юридична конструкція, яка має об'єктивно обумовлені специфікою розвитку різних держав сучасного світу і суб'єктивно формуються окремими дослідниками системи плюралістичних оцінок, закріплених в національних системах права категорій, що характеризують суттєві взаємозв'язки, властивості суб'єктів, їх взаємовідносини. Конституційно-правовий статус особистості є серцевиною нормативного вираження основних принципів взаємодії особистості, суспільства і держави.

Зазначений об'єкт може розглядатися в двох основних значеннях: 1) конституційно-правовий статус особистості як елемент національної системи права (інститут

конституційного права); 2) конституційно-правовий статус особистості як елемент комплексної історико-теоретичної і, одночасно, галузевої юридичної науки конституційного права.

Конституційно-правовий статус особистості як елемент національної системи права (інститут конституційного права) необхідно розглядати через призму форми і змісту.

Проведене дослідження форми (зовнішнього вираження конституційно-правового статусу особи) в законодавстві сучасних держав дозволяє зробити висновок про те, що в конституціях більшості з них присутні спеціальні розділи, норми яких регламентують рамки, форми і методи взаємодії особистості з суспільством і державою. Разом з тим необхідно констатувати, що відповідні розділи конституцій мають різні найменування і різну кількість статей, в яких, в свою чергу, міститься неоднакова кількість норм, що регламентують конституційно-правовий статус особистості. Пропонуємо розглянути відповідні приклади за регіональною ознакою.

#### Держави Європейського союзу

Конституція Королівства Нідерландів від 17 лютого 1983 р. містить Розділ I «Основні права», який складається з 41 статті. Однакову назву має аналогічний розділ Основного Закону Федеративної Республіки Німеччини від 23 травня 1949 року й включає в себе 19 статей. У Частині II Конституції Бельгії від 7 лютого 1831 р. «Про бельгійців і їхні права» міститься 33 статті. У Частині VIII Конституції Королівства Данії від 5 червня 1953 року, не має назви, зафіксовано 15 статей. Найбільш докладно розглянутий інститут регламентується в Конституції Італійської Республіки від 22 грудня 1947 р., в якій Частина I розділена на чотири розділи («Цивільні відносини», «Етико-соціальні відносини», «Економічні відносини», «Політичні відносини»), що включають 42 статті.

#### Західна Азія

Конституція Королівства Бахрейн від 14 лютого 2002 р. містить Розділ III «Публічні права і обов'язки», який складається з 15 статей. У Розділі іншому «Права і обов'язки йорданських громадян» Конституції Йорданського Хашимського Королівства від 1 січня 1952 р. зафіксовано 19 статей. Конституція Ісламської Республіки Іран від 24 жовтня 1979 р. Розділ III «Права народу» містить 24 статті. Розділ 2 Конституції Ліванської Республіки від 23 травня 1926 р. називається «Ліван, їх права та обов'язки» і включає в себе 10 статей. Конституція Королівства Саудівська Аравія від 1 березня 1992 р. має три спеціалізованих розділи - «Основи саудівського суспільства», «Економічні принципи» і «Права і обов'язки», які в сукупності налічують 27 статей.

#### Далекий Схід

Конституція Японії від 3 травня 1947 р. містить Розділ III «Права і обов'язки народу», має в своєму розпорядженні 31 статтю. Конституція Республіки Корея від 12 липня 1947 р. включає до свого складу Розділ II «Права і обов'язки громадян», що містить 30 статей. У Розділі іншому «Основні права і обов'язки громадян» Конституції Китайської Народної Республіки від 4 грудня 1982 р. налічується 24 статті. Соціалістична Конституція Корейської Народно-Демократичної Республіки від 27 грудня 1972 р. зосереджує конституційно-правовий статус особистості переважно в нормах 25 статей Розділу V «Основні права і обов'язки громадян».

#### США і Латинська Америка

Конституція США від 17 вересня 1787 р. спочатку не містить спеціальних розділів, присвячених правам та обов'язкам людини і громадянина. Однак прихильники демократичного руху (особливо в ряді північних штатів), посилаючись на те, що, по-перше, в конституціях штатів не було одноманітності в переліку прав і свобод, а, по-друге, були протиріччя між ними і текстом федеральної конституції, зажадали доповнення Конституції США переліком прав і свобод, закріплених у федеральному масштабі, поставивши це умовою ратифікації конституції відповідними штатами. З огляду на такого роду категоричні вимоги, членам Конституційного конвенту довелося відступити і погодитися на включення в федеральну конституцію статей, які визначають правовий статус особистості [4].

Конституція Аргентини від 1 травня 1853 року в єдиній частині Розділу першого міститься 35 статей. Політична Конституція Болівії від 17 листопада 1947 р. містить Розділ другий «Права і гарантії», що нараховує 29 статей. Конституція Федеративної Республіки Бразилія від 5 жовтня 1988 р. містить Розділ II «Про основні права та гарантії», що включає в себе 13 статей.

Африка

Конституція Беніну від 2 грудня 1990 р. містить Розділ II «Про права і обов'язки осіб», що складається з 34 статей. Розділ перший «Основні права і обов'язки» Конституції Буркіна-Фасо від 2 червня 1991 р. складається з чотирьох частин («Цивільні права і обов'язки», «Політичні права і обов'язки», «Економічні права і обов'язки», «Соціальні та культурні права і обов'язки»), міститься 30 статей. Конституція Джибуті від 4 вересня 1992 р. містить Розділ II «Про права і обов'язки осіб», що складається з 10 статей.

Отже, розглянувши соціально-політичну сутність конституційно-правового статусу особи і його співвідношення з юридичним змістом у конституційному праві держав сучасного світу, можемо зробити деякі висновки і сформулювати наступні теоретичні постулати:

1. У конституційному праві сучасних держав конституційно-правовий статус особистості є невід'ємною складовою частиною конституційно-правової матерії.

2. Розуміння суті переважної більшості конституційних прав і свобод так чи інакше пов'язане з визнанням світових, міжнародних публічно-правових стандартів.

3. Конституційно-правовий статус особистості як інститут конституційного права для будь-якої конкретної держави є в тій чи іншій мірі персоніфікація політичної волі політичних сил, що знайшла закріплення в нормах Конституції і відображає найбільш легітимний еквівалент розуміння основних меж рамок і форм поведінки людини в суспільстві і державі.

4. Конституційно-правовий статус особистості для будь-якої конкретної держави є певна персоніфікація інтересів соціальних верств суспільства, що знайшла закріплення в конституції.

5. Конституційно-правовий статус особистості для будь-якої держави світу є своєрідним ідентифікатором, що визначає ступінь легітимності конституції. Співвідношення фактичного і юридичного статусу особистості визначає умови конституційних реформ, прийняття нової конституції або доповнення чинної.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Воеводин Л. Д. Содержание правового положения личности в науке советского государственного права // Сов. государство и право. 1965. № 2. С. 42–50.*
2. *Витрук Н. В. Общая теория правового положения личности. М. : НОРМА, 2008. 210 с.*
3. *Кивель В. Н. Понятие и общая характеристика гарантий как структурного элемента конституционно правового статуса личности. Конституционное и муниципальное право. 2014. № 8. С. 19–23.*
4. *Курицын В. М., Шалягин Д. Д. Опыт становления конституционализма в США, Японии и Советской России : учеб. пособие. М. : акад. проект, трикста, 2004. 496 с.*
5. *Лепешкин А. И. Правовое положение советских граждан. М. : Мысль, 1966. 56 с.*
6. *Лукашева Е. А. Эффективность юридических механизмов защиты прав человека: политические, экономические, социально-психологические аспекты // Конституция Российской Федерации и совершенствование механизмов защиты прав человека. М. 1994. С. 5–10.*



## **ОБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН**

Правові відносини складають чи не найважливішу сферу цивілізованого суспільного життя. Як специфічний вид суспільних відносин, вони складаються з таких структурних елементів: суб'єкт, об'єкт, зміст. Останнє включає такі складові, як суб'єктивне право та юридичний обов'язок.

З філософської точки зору під об'єктом (від лат. *objectum*) розуміють те, що протистоїть суб'єкту; те, на що спрямовується певна діяльність. Об'єкт права – це соціальні відносини, які можуть бути предметом правового регулювання і потребують його. Об'єкт права – це поняття, яке є значно вужчим за об'єкт правовідносин. «Відсутність об'єкта права позбавляє сенсу існування будь-яких правовідносин. У суспільстві немає і не може бути правовідносин не тільки безсуб'єктних, а й безоб'єктних» [3, с. 445].

Суб'єкти правовідносин вступають між собою у правові відносини для того, щоб задовольнити певні інтереси і потреби. В широкому сенсі, те, заради чого виникають правові відносини і називають об'єктом правовідносин.

Проблема визначення поняття «об'єкт правовідносин» завжди була в центрі уваги дослідників. Для того, щоб знайти найбільш оптимальну відповідь на поставлене питання, науковці вступали у відповідні дискусії, внаслідок яких було зафіксовано не лише відмінні точки зору, а й висловлювання, які доповнюють одне одного.

Як наслідок тривалих дискусій з'явилися дві основні теорії стосовно об'єкту правовідносин: моністична та плюралістична.

Яскравими представниками ідей моністичного підходу (або теорії єдиного об'єкта) були О.С. Іоффе та Ю.К. Толстой. Згідно цієї теорії об'єкт правовідносин – це людська поведінка, дії людей або їх діяльність. Це висловлювання підтверджується тим, що тільки людська поведінка підлягає регулюванню юридичними нормами і лише людська поведінка спроможна реагувати на юридичний вплив. Ю.К. Толстой зокрема стверджував, що об'єктом правових відносин можна вважати можливу поведінку суб'єкта в майбутньому.

Абсолютно протилежною є думка представників плюралістичної теорії (або теорії множинності об'єктів), виразниками якої стали С.С. Алексєєв, О.Ф. Скакун, Є.В. Єрмолаєва, Н.І. Матузов, В.Н. Протасов. На думку представників даного підходу об'єкт правовідносин – це предмети матеріального та нематеріального (духовного) світу, що задовольняють потреби суб'єктів.

Цілком логічно, що плюралістична теорія є найбільш вірогідною, так як найбільш вірогідно відображає різноманітність існуючих правових відносин, оперує фактами, а не тільки спирається на діяльність, поведінку та дії людей.

Беручи до уваги все сказане вище, можна дати визначення поняттю «об'єкт правовідносин». Отже, «об'єкт правовідносин – це матеріальні і нематеріальні блага, з приводу яких суб'єкти вступають у правовідносини, здійснюють свої суб'єктивні юридичні права і суб'єктивні юридичні обов'язки» [2, с. 365].

Проблема класифікації об'єктів правовідносин також є предметом численних обговорень та дискусій. Таким чином, в залежності від характеру правовідносин, їх об'єктами можуть бути: 1) матеріальні блага (певні речі, предмети, цінності); 2) нематеріальні особисті блага (життя, здоров'я, честь, гідність, безпека, недоторканість, право на ім'я тощо); 3) поведінка, дії суб'єктів, різноманітні послуги та їх результати; 4) продукти духовної творчості – все, що є результатом інтелектуальної праці людини; 5) цінні папери, офіційні документи (векселі, акції, гроші, приватизаційні чеки, облигації, дипломи, атестати тощо) [4, с. 204].

Варто відзначити також те, що в сучасній юриспруденції не визнається об'єктом правових відносин людина, вона може бути лише суб'єктом правовідносин. Однак, треба пам'ятати, що були часи рабовласницьких відносин, коли раб визнавався об'єктом купівлі-продажу (річчю, що говорить).

Із викладеного можна зробити висновок, що дослідження та вивчення об'єктів правових відносин є важливою складовою дослідження правовідносин, як специфічного виду суспільних відносин. Проблема поняття, змісту, видів об'єкту правовідносин є визначальною, оскільки наявність лише самого об'єкта правовідносин слугує причиною здійснення самих правовідносин.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів]*. М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
2. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права: підручник. Пер. з рос.* Харків : Консум, 2001. 656 с.
3. *Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.*
4. *Теорія держави та права : навч. посіб. [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомірова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.*



**Стахміч Марія Олександрівна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Міжнародне право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **МОРАТОРІЙ НА ПРОДАЖ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ**

Сучасній українській суспільній свідомості стає все більш притаманним переконання у необхідності контролю громади над діями держави. Однією з умов подолання всевладності апарату є поява в країні критичної маси самостійних власників. Водночас, пересічного українського селянина не можна назвати палким прихильником приватної власності на землю, бо він давно не вірить у соціальну справедливість здійснюваних реформ. Зубожіння українського села є прямим наслідком невваженої аграрної політики, через яку селяни, власники земельних ділянок, потрапили у цілковиту залежність від орендарів цих ділянок, потужних аграрних компаній. Чи не найцінніший природний ресурс України – її земля – нещадно експлуатується, а якість життя селян помітно не поліпшується.

За прогнозами футурологів, головним стратегічним ресурсом майбутнього буде не нафта чи газ, а продукти харчування, яких вже зараз катастрофічно не вистачає і ціни на які невпинно зростають в усьому світі. Україна в перспективі – це держава з потужним агропромисловим комплексом, з такими конкурентними перевагами як альтернативне використання аграрної продукції на біопаливо та виробництво екологічно чистих органічних продуктів. Тому важливо актуалізувати селянське сприйняття землі як матері-годувальниці, котру потрібно зберегти і передати неушкодженою наступним поколінням. Серйозною перешкодою на цьому шляху є хронічний дефіцит у селян фінансових ресурсів. У розвинених країнах традиційно 70% необхідних коштів отримують за допомогою банківських кредитів, віддаючи під заставу земельні наділи. В Україні це є неможливим через мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, відсутність в



суспільстві чіткого розуміння того, що капіталізація землі – це, передусім іпотека, а не торгівля. Це засвідчують глобальні тенденції: у світі щороку продається лише 1 % землі сільськогосподарського призначення, але 70 % постійно перебуває під заставою [1, с. 19]. Це безпрограшний вид іпотеки, адже все раніше чи пізніше знецінюється, окрім землі, лише вона дорожчає. Тільки через іпотечні довготермінові кредити, можна придбати сучасну техніку та унікальні технології, а відтак відродити потужну верству фермерів-власників.

Селянство як «незручний клас» у модернізаційних процесах досліджували італійський вчений А.Граціозі, французький історик Д.Бовуа, українські історики Ю.Присяжнюк та О.Михайлюк. Зокрема, французький вчений Анрі Мандра був переконаний, що ринок та капіталізм «убиває» дрібних власників з їхнім специфічним способом життя та менталітетом [2, с. 35] Цілком вірогідно, що в Україні саме зараз і відбувається остаточне розселення сільського господарства та фактичне знищення селянства як «класу». Натомість у сусідній Польщі цілком собі успішно діють невеликі фермерські господарства з налагодженою переробкою сільськогосподарської продукції.

З огляду на все вище зазначене неабиякої ваги набуває вивчення історичного досвіду функціонування індивідуального селянського господарства за ринкових умов та різноманітних форм власності на землю. Гострий інтерес викликає реструктуризація аграрних відносин під час запровадження столипінської аграрної реформи на Правобережній Україні – досить специфічному аграрному регіоні. Чи виправдала себе тут урядова ставка «не на вбогих та п'яних, а на міцних та сильних»? Чи була така політика дієвою стосовно правобережного селянства? На ці та інші питання варто відповісти, бо аграрне питання має здатність, як фенікс, відроджуватись з попелу.

Проблема збереження мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення потребує комплексного дослідження наслідків заборони продажу сільськогосподарської землі для різних соціальних груп, і, насамперед, для селянства. Досвід аграрних перетворень другої половини XIX – початку XX століття на Правобережжі України може стати істотним фактором в обранні найбільш оптимальної альтернативи подальшої політики у сфері АПК.

Реформа 1861 року, без сумніву, позбавила дворян монопольного права на землю. Спонукають до роздумів твердження багатьох економістів про те, що якби еволюційний процес ліквідації поміщицького землеволодіння і його перехід до селян не було перервано, то на терені колишньої Російської імперії вже у 30–40 роки XX ст. не залишилось би скільки-небудь помітного дворянського землеволодіння [3, с. 211]. Тобто остаточна заміна земельного власника, яка трапилась внаслідок революції, сталася б дещо пізніше, але за значно сприятливіших умов для селянського господарства. Однак припущення завжди залишаються лише припущеннями.

Селяни Правобережної України одними з перших у колишній Російській імперії перейшли до розряду селян-власників. А отже, їх робоча сила перетворилась на повноцінний товар. Водночас, товаром ставала і земля, яка після сплати викупної суми вже не поміщику, а державі, переходила у повне розпорядження окремого селянина. Відтепер селяни могли купувати у власність рухоме і нерухоме майно, продавати його, віддавати у заставу, і взагалі, розпоряджатися ним. Так, у дев'яти українських губерніях в 1914 році 27,9% селян продали свої ділянки з метою купівлі іншої, кращої землі, 16,6% – з метою переселення, внаслідок розорення – 16,7%, пияцтва і безгосподарності – 6,3%. Спекуляція землею зафіксована у 10,9% випадків [4, с. 38].

В результаті столипінської політики фінансової підтримки індивідуального селянського господарства селянин Правобережжя став активним гравцем на ринку землі, про що, зокрема, свідчить поступове зростання середніх обсягів наділів: на Поділлі – з 3,8 до 6,4 дес., у Київській губернії – з 5,8 до 7,1 дес., на Волині – з 7,9 до 11,1 дес. [4, с. 40]. Якщо на початку цієї реформи у половини селянських господарств було 6-10 наділів у різних місцях, то вже на кінець 1916 року через смужних володінь лишилось близько 1%. І це відбулося не за адміністративними рішеннями, а за бажанням самих селян, за їх кошти, а також кредити іпотечних банків.

Досить помітну роль у мобілізації дрібної земельної власності відігравав Селянський банк, який упродовж 1883–1915 року видав селянам України 113 682 позички (на Правобережжі – 43 459), що дало можливість придбати 4 038 914 дес. землі [6, с. 14]. Необхідність організації установ дрібного кредиту в Південно-Західному краї, де майже в кожному селі та поблизу сіл у містечках мешкало багато євреїв, які весь свій добробут будували на селянському кредиті, на той час вже ні в кого не викликала жодного сумніву. Дрібний кредит на Правобережжі можна було отримати у кредитних та позичково-ощадних товариствах, громадських касах та допоміжних капіталах, сільських та волосних банках. Найбільш помітну роль у кредитуванні селянства відігравали волосні банки, які утворювались об'єднанням капіталів кількох громад та Селянський земельний банк.

Регіональні кредитні установи другої половини XIX – початку XX ст. були представлені державним Селянським земельним банком, який з 1883 року почав скуповувати землі у розорених дрібних поміщиків і продавати їх у кредит селянам; акціонерним Київським земельним банком; кредитними та ощадно-позичковими товариствами; громадськими ощадно-позичковими касами; волосними і сільськими банками; громадськими надлишковими капіталами; лікарняними допоміжними капіталами; сільським банком графині Браницької тощо. Згідно з даними офіційної статистики, станом на 1 січня 1909 року у різних іпотечних банках Правобережної України було заставлено 4 412 тис. дес. землі [7, с. 14].

Однак, регіональна специфіка розвитку аграрної сфери недостатньо враховувалась під час реалізації селянської реформи, що викликало чимало конфліктів. На Правобережжі не вщухали суперечки між поміщиками та селянами стосовно сервітутів, роками тривала драма розмежування поміщицьких та селянських земель. Спосіб здійснення викупу общиною не відповідав традиційній подвірній формі землеволодіння в краї. Уставні грамоти й викупні договори фіксували лише загальну кількість земельних ділянок дворів, подвірні ділянки розмежовано не було.

Розроблена у петербурзьких кабінетах реформа закріпила вражаючу диспропорцію у розподілі земельних угідь, яка, на думку французького історика Д. Бовуа стала основною конфлікту між звільненими українськими селянами з одного боку та польськими і російськими землевласниками з іншого [8; 128].

Загалом, вилучена на хутори та відруби селянська земля у трьох правобережних губерніях становила 4,6% від усіх земельних угідь [5, с. 23]. Більш широко тут застосовувалось інше положення реформи П. Столипіна – дозвіл виїжджати на схід імперії. Разом з тим, в результаті столипінської політики фінансової підтримки індивідуального селянського господарства селянин Правобережжя став активним гравцем на ринку землі.

Екскурс у регіональну аграрну історію пореформеного періоду дозволяє зробити деякі, актуальні за умов сучасного реформування аграрного сектору, висновки. По-перше, запроваджувати аграрні перетворення потрібно з максимальним врахуванням соціальної справедливості. Далі, враховуючи давню традицію індивідуального приватного володіння селянством землею, необхідно сприяти реальному переходу її у спадкову власність селян. Земля повинна стати повноцінним товаром, адже лише за цієї умови вдасться забезпечити широкомасштабне кредитування селянських господарств. Потрібен спеціалізований іпотечний банк, який би здійснював тільки цей вид діяльності.

#### **Список використаних джерел:**

1. Кириленко І. На порозі СOT. Народний депутат. 2008. № 3. С. 18–20.
2. «Незручний клас» у модернізаційних проектах. Україна Модерна. 2010. № 6 (17). С. 9–43.
3. Франк С. Л. По ту сторону «правого» и «левого» : статті по соціальной філософії. Новий мир. 1990. № 4. С. 205–226.
4. Фролов В. И. Характеристика крестьянского хозяйства и земельного фонда Подольской губернии. Винница. 1917. 20 с.
5. Погребинський О. Столипінська реформа на Україні. Б.М., 1931.

6. *Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі – ЦДАК України). Ф. 442. Оп. 708. Спр. 618.*
7. *ЦДАК України. Ф. 442. Оп. 708. Спр. 615.*
8. *Бовуа Д. Битва за землю в Україні 1863-1914. Поляки в соціо-етнічних конфліктах. К. : Основи, 1998. 396 с.*



**Стахова Крістіна Олегівна,**  
*студентка 1 курсу юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В ЗАКОНОДАВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ**

28 червня 1996 року було прийнято Основний Закон України. Ця подія стала лише початковим етапом конституційного регулювання. Найважливішим є реалізація Конституції України у законодавчій діяльності та повсякденному житті, адже Конституція жива лише за умови, якщо вона втілюється в практичній діяльності державних і громадських органів, у поведінці різних суб'єктів правовідносин. Реалізація конституційних норм відіграє важливу роль, перш за все тому що Конституція володіє найвищою юридичною силою у правовій системі України. Також Основний Закон регулює найважливіші сфери суспільного життя, головні засади конституційного ладу, розподіляє повноваження між владними структурами.

Також варто зазначити, що під час прийняття закону Верховна Рада України керується Конституцією України, реалізуючи статтю 91, у якій зазначено: «Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти...»

Стаття 75 Конституції України закріплює, що єдиним законодавчим органом в Україні є Верховна Рада. Діяльність Верховної Ради регламентується розділом IV Конституції України [1].

Реалізація Конституції – це втілення положень Основного Закону України на практиці у правомірних діях державних органів, їх посадових осіб та громадян. На думку Л.Бориславського, вона виконується через:

- а) виконання конституційних положень
- б) здійснення норм конституції шляхом їх використання, дотримання, виконання та застосування
- в) використання заходів заохочення, виховання та примусу
- г) наглядом та контролем за виконанням норм права [2, с. 121].

Якщо говорити про реалізацію Основного Закону у законодавчій діяльності, то варто розпочати з того, що він має найвищу юридичну силу. Стаття 8 зазначає, що Верховна Рада України під час прийняття закону повинна керуватись Конституцією України, щоб не було невідповідностей з її положеннями [1]. При виникненні розбіжностей пріоритет надається Конституції, а закон чи інший нормативно-правовий акт, що суперечить змісту Конституції, визнається недійсним і направляється на повторний розгляд.

Також Конституція України відіграє важливе значення для розвитку законодавства України, тому що вона є основою для прийняття цивільного, кримінального, сімейного, трудового, господарського, податкового, бюджетного, процесуального, митного, земельного, водного, лісового, повітряного та інших кодексів. Характерною рисою реалізації Основного Закону в законодавчій діяльності є те, що закони України доповнюють та деталізують положення Конституції України. Наприклад, розділ VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади» деталізується законом України «Про Кабінет Міністрів України», який закріплює принципи та правові засади діяльності уряду [3].

Розділ III Конституції України присвячений виборам та референдумам. Приймаючи участь у виборах, народ сам безпосередньо приймає участь в законодавчому процесі.

Конституція безпосередньо приймає участь у створенні та функціонуванні основних органів державної влади в Україні, так як вона є основним законом держави, має найвищу юридичну силу, і відповідно до цього, інші нормативно правові акти, які приймаються для регламентації діяльності державної влади та державних органів, мають відповідати конституційним нормам та не порушувати їх.

Законодавчі акти, прийняті вищими органами державної влади, є обов'язковими до виконання на всій території України та всіма суб'єктами права.

Отже, як на мене, Конституція України посідає важливе місце у законодавчій діяльності, адже вона є фундаментом нормативно-правового масиву законодавчих актів з урахуванням ієрархічного аспекту.

Реалізація Конституції України в повсякденному житті відбувається за такими формами: дотримання, виконання, використання, застосування [4, с. 137]. Дотримання – це дії, які виконує громадянин, і вони відповідають нормам Конституції та не порушують її. Відповідно до статті 68 Конституції України, кожен повинен слідувати законам України та Конституції, не посягати на права та свободи, честь та гідність інших людей. Ці вимоги були створені для виконання усіма суб'єктами права без винятку [1].

Виконання – це дія суб'єктів згідно з конституційними нормами. Виконання – це поведінка людей, яка закріплена в Конституції України та зобов'язує громадян слідувати нормам та виконувати свої обов'язки. Використання Конституції України – це реалізація суб'єктом наданих йому прав на його особливий розсуд. Реалізація відбувається у вигляді правомочностей або дозволу. Застосування – це функція, якою керуються державні органи. Головною метою в реалізації цієї форми є контроль та нагляд за виконанням процесу. Норми Конституції України мають бути дотриманні усіма, без виключень, а особливо органами державної влади. Громадяни реалізують Основний Закон, користуючись своїми правами та виконуючи свої обов'язки перед Україною.

Так, стаття 28 Конституції України зазначає, що кожен громадянин має право на повагу його гідності, ніхто не може бути підданий катуванню або відношенню, що принижує його гідність. Обов'язок держави – захищати честь і гідність людини. Особа при порушенні цього права може звернутись до суду, який призначає покарання [1].

Згідно з статтею 45 Конституції України кожен, хто працює, має право на відпочинок. З боку держави це право реалізується, коли вона закріпила його у трудовому законодавстві, затвердила тривалість робочого дня і строки відпочинку. У свою чергу, громадяни використовуючи час відпочинку, реалізують це право. [1]

Як уже зазначалось, Конституція України наділяє громадян не тільки правами, а й обов'язками. До них відносяться:

- обов'язок відбувати військову службу, захищати Вітчизну та шанування її державних символів;
- обов'язок не заподіювати шкоди природним та кульним багатствам України;
- обов'язок сплачувати податки;
- обов'язок дотримуватись законів та Конституції України [1]

Отже, вважаємо, що Конституція України є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. тому що вона забезпечує рівність всіх громадян, наділяє їх правами на житло, освіту, медицину, дозволяє громадськості контролювати владу, роблячи народ керуючою ланкою, забезпечуючи відповідальність і підзвітність уряду перед громадянами. Звичайно, не можна сказати, що всі права та обов'язки, закріплені в Конституції, виконуються беззаперечно, але все ж таки Основний Закон захищає нас від хаосу та беззаконня.

#### **Список використаних джерел:**

1. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.

2. Бориславський Л. В. Деякі теоретичні і практичні питання реалізації Конституції України. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали ІХ регіональної науково-практичної конференції (м. Львів, 13–14 лютого 2003 р.). Львів: Юрид. факультет Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2003. С. 121–122.

3. Закон України від 27.02.2014 № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України»: чинне законодавство станом на 01 січня 2020 року. URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T140794.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T140794.html).

4. Конституційне право України : підручник / за ред. В. Ф. Погорілко. К. : Наукова думка, 2000. 734 с.



**Удот Діана Сергіївна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

На сьогоднішній день міжнародні організації є специфічною формою реалізації міжнародного співробітництва та багатосторонньої дипломатії. Відповідно, їх роль у сучасному світі надзвичайна. Майбутнє всього людства залежить від того яким є сьогодні та буде в майбутньому міжнародний порядок.

Варто почати з визначення, отже, міжнародна організація – це постійно діюче об'єднання держав, створене на основі міжнародного договору з метою вирішення певних завдань, що має необхідну для цього систему органів і самостійні права й обов'язки.

Міжнародні організації почали з'являтися у ХІХ столітті як віддзеркалення і наслідок об'єктивної тенденції до інтернаціоналізації багатьох сфер життя суспільства. Необхідність їх створення полягала у виробленні загальної програми дій за рішенням світових проблем та її безпосередньої реалізації.

З середини ХХ ст. чітко виявилася диференціація міждержавних організацій за функціональними особливостями та територіальними масштабами.

За функціональними особливостями міжнародні організації поділяють на загальнополітичні, військово-політичні, економічні, валютно-фінансові та ін.

За територіальними масштабами виділяють глобальні, регіональні та субрегіональні міждержавні організації.

Необхідно зазначити, що на сучасному рівні розвитку межі дії міжнародного права, характер міжнародних організацій, а також їх зростаючі можливості відіграють активну роль у становленні міжнародної співпраці та зростанні глобалізації.

Варто навести декілька прикладів діяльності міжнародних організацій та їх наслідків.

8 січня 1918 року було створено Лігу Націй – першу міжнародну організацію, що мала на меті чітко визначені цілі гарантувати мир і створити систему колективної безпеки, за якої напад на одну із держав-членів дав би право іншим державам прийти на допомогу державі, що стала жертвою нападу. Практично, Ліга Націй на своєму прикладі довела практичну можливість домінування загальних інтересів і загальної згоди у держав-членів над розбіжностями і навіть суперечностями між ними, підтвердили успішність функціонування міжнародних організацій.

24 жовтня 1945 року було створено Організацію Об'єднаних Націй, яка мала на меті відвернення чергової світової війни і локальних конфліктів, зміцнення міжнародної безпеки та розвитку міжнародного співробітництва. Сьогодні ООН – унікальна платформа для міжнародного співробітництва, її універсальний характер дозволяє мобілізувати фактично все міжнародне співтовариство держав для вирішення проблем всесвітнього масштабу.

Діяльність ООН є надзвичайно важливою для підтримання міжнародного миру та безпеки, стабільності та процвітання.

Раду Європи було створено 1949 року з метою розбудови єдиної Європи, що ґрунтується на принципах свободи, демократії, захисту прав людини і верховенства закону. Одним із найважливіших досягнень Ради Європи є розробка та прийняття Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод.

Необхідно також сказати про Європейський Союз та Організацію Північноатлантичного договору. Європейський союз був утворений 1993 року і, нині це одна з найвпливовіших та найвідоміших міжнародних організацій. Країни ЄС зобов'язалися проводити спільний курс у сфері зовнішньої політики і безпеки, основних напрямів внутрішньої економічної політики, координувати політику в питаннях охорони довкілля, боротьби зі злочинністю та ін. Організація Північноатлантичного договору (НАТО) була створена внаслідок підписання договору між десятьма європейськими та двома північноамериканськими незалежними країнами у 1949 році. Сьогодні НАТО є найкращою організованою та дієвою міжурядовою міжнародною організацією у сфері оборони, безпеки та політики.

Отже, можна зробити висновок, що існування міжнародних організацій має велике значення для кожної держави окремо та усього світу взагалі. Діяльність міжнародних організацій впливає на усі сфери життя та певною мірою сприяє їх розвитку. Також, потрібно сказати, що роль міжнародних організацій є дійсно значною, адже саме вони сприяють спілкуванню держав у різних сферах життя.

#### **Список використаних джерел:**

1. Тимченко Л. Д., Кононенко Л. Д. *Міжнародне право : підручник*. К. : Знання, 2012. 631 с.
2. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Занько Ю. С., Ганич Н. М. *Країнознавство: теорія та практика*. Підручник. К. : Центр учбової літератури, 2012. 528 с.
3. *Міжнародні організації: навчальний посібник / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського*. К. : ЦУЛ, 2003. 288 с.
4. *Міжнародні організації світу*. URL: <http://www.geograf.com.ua/human/school-course/400-mizhнародni-organizatsiji-svitu>.



## СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ, АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

**Гавінська Діана Валентинівна,**  
*студентка 1 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### ПРАВОТВОРЧИСТЬ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Відомо, що формування права є складним, багатоаспектним соціальним процесом. Він обумовлений взаємодією умов і чинників, котрі визначають і забезпечують утворення, зміну чи скасування нових норм права. Органи самоврядування різних держав, у тому числі України, приймають рішення, обов'язкові до виконання на відповідній території в межах повноважень, визначених законом. Основним джерелом права у сучасній Україні є нормативно-правовий акт. А правотворчість органів місцевого самоврядування примикає до правотворчості державних органів і водночас утворює особливий, відокремлений від держави вид правотворчої діяльності, тому повсякчас актуальним є вивчення принципів та видів роботи органів місцевого самоврядування, зокрема видання ними нормативних актів, котрі необхідні для вирішення питань локального значення.

Правотворчість – складне соціальне явище, що має одночасно правову та управлінську природу. Це одна з форм державного управління синтезуючого, цілеспрямованого, свідомо-прогностичного характеру. В процесі правотворчої діяльності суб'єкти державного управління виявляють потребу в правовому регулюванні певних суспільних відносин, встановлюють основні питання, які потребують правової регламентації, здійснюють вибір цілей правового регулювання, об'єктів, методів, засобів, і термінів правового впливу шляхом створення нових правових норм, скасування, зміни, доповнення, призупинення, продовження, розповсюдження і обмеження дії раніше прийнятих правових норм [1].

Законодавчий муніципальний процес – це діяльність правотворчих органів місцевого самоврядування із розробленням проєктів місцевих нормативно-правових актів, ухвалення та оголошення прийнятих рішень, внесення змін та їх відміна. Ті норми права, що встановлюють порядок такої діяльності утворюють інститут правотворчого муніципального процесу [2].

Діяльність місцевих рад, зокрема і видання нормативно-правових актів, повинна бути легітимною, тобто відповідати чинному законодавству нашої країни.

Реалізуючи нормотворчі повноваження, місцеві ради мають спиратися лише на компетенційні права та обов'язки і використовувати у своїй діяльності саме ті засоби, форми й прийоми, котрі передбачені законами.

Вимога дотримуватися компетенції при прийнятті нормативно-правових актів передбачає, що акт видається тільки з тих питань, які відносяться до предмету відання місцевих рад, не порушуючи територіальних меж діяльності цих органів [3].

Система муніципальних правових актів є складним комплексним утворенням, яке за своїм обсягом і видовим складом не збігається із загальною системою джерел українського права. Ці дві системи між собою перетинаються. Точкою перетину є муніципальні нормативно-правові акти і акти, прийняті в межах делегованих повноважень, які поєднуються з такою формою права, як нормативні правові акти, а також нормативні договори. Ними в основному є статuti та регламенти.

Статuti є основними пріоритетними нормативно-правовими актами територіальної громади, а також своєрідною комунальною конституцією на території функціонування

відповідної громади. У цих актах можуть бути деталізовані конституційні і законодавчі положення з питань вибору форм сповіщення громад про роботу органів самоврядування, участі членів громади в їх діяльності, організації роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування, створення різноманітних комісій, структури виконавчих органів і розподілу повноважень між ними [1].

Прикладом статуту органу місцевого самоврядування є статут територіальної громади м. Хмельницького, що складається із розділів, глав та статей [4].

До системи актів місцевого самоврядування справедливо віднести й регламенти відповідних місцевих рад.

Свідченням належності регламенту місцевої ради до групи муніципальних нормативно-правових актів є його юридичні ознаки, а саме:

1) регламент є результатом нормотворчої діяльності компетентного представницького органу місцевого самоврядування;

2) містить норми права, тобто правила поведінки загального характеру, які діють безперервно в часі відносно необмеженого кола осіб і випадків, що підлягають його дії;

3) має абстрактний обов'язковий для виконання характер, а не характер обов'язковості тільки для конкретної особи чи конкретної життєвої ситуації.

Правила поведінки, що містяться в нормативних правових актах місцевого самоврядування, хоча й не виходять від держави, однак мають публічно-владний характер, оскільки в них реалізується муніципальна влада. Остання є вираженням влади народу, однією із засад конституційного ладу України. Відтак у правових нормах актів місцевого самоврядування присутня не лише «влада авторитету» місцевого самоврядування, сила муніципальної влади як особливої публічної влади, що перебуває в єдиній системі народовладдя [1].

Отже, як бачимо, правотворча діяльність муніципальних органів відіграє вагомий роль у вирішенні завдань місцевого значення. І так як кожен нормативно-правовий акт призначений для врегулювання певних суспільних відносин, то встановлення меж дії, а також легітимність є необхідними умовами для забезпечення правомірності використання і застосування приписів, що складають його зміст.

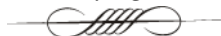
#### **Список використаних джерел:**

1. Михалюк С. Правотворчість як складова державного управління. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. 2009. № 1. С. 192–197. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-1-26.pdf>.

2. Делія Ю. В. Поняття та принципи правотворчої діяльності суб'єктів місцевого самоврядування в Україні: конституційно-правові аспекти. Вісник Луганс. держав. універ. внутр. справ імені Е. О. Дідоренка. 2011. № 1. С. 63–71. URL: <https://drive.google.com/open?id=1PDdkWZrdVhGDASUPi6Gf0dmyuHMXzryg>.

3. Калиновський Б. В., Кулик Т. О. Нормотворча діяльність місцевих рад в Україні. Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6, № 5. С. 33–40. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup\\_2018\\_6\\_5\\_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2018_6_5_6).

4. Про затвердження нової редакції Статуту територіальної громади м. Хмельницького : Рішення Хмельницької міської ради від 31.05.2017 р. № 5. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/statut-terytorialnoyi-gromady-m-hmelnyckogo>.





**Зінчук Діана Миколаївна,**  
*студентка 1 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

З 1991 року Верховна Рада України прийняла близько п'яти тисяч нормативно-правових актів. Проте, цей процес супроводжувався рядом недоліків та прогалин законодавчої діяльності парламенту України. Основною та найважливішою функцією Українського парламенту є законодавча діяльність. Для забезпечення ефективності та продуктивності даного процесу необхідна наявність ряду нормативно-правових актів, що регулювали би його. Так як, головним завданням закону є задоволення потреб суспільства та врегулювання суспільних відносин, то дане дослідження є досить актуальним.

Низку похибок та невдач в законодавчому процесі Верховної Ради України можна пояснити тим, що в українській законодавчій базі відсутнє ефективне нормативно-правове регулювання цієї діяльності. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України», «Про комітети Верховної Ради України», «Про статус народного депутата України» тощо не дають точних та змістовних вимог до законопроектів [1, с. 254-255].

Ще у 19 листопада 1997 року Верховна Рада України видала постанову про прийняття Закону України «Про закони та законодавчу діяльність в Україні». Його прийняли 14 вересня 2000 року, проте, Президент України, Леонід Кучма, скориставшись правом вето, повернув його для повторного розгляду і врахування усіх зауважень. Ця ж ситуація повторилася в 2001 та 2006 році. 23 березня 2018 року Програма USAID РАДА у конференц-залі Верховної Ради України провела парламентську дискусію на тему «Шляхи підвищення якості законодавчого процесу та чи потрібен закон «Про закони і законодавчу діяльність». На жаль, даний проект так і не набув статусу Закону.

Прийняття закону «Про закони і законодавчу діяльність» на думку В.Ф. Опришка, «забезпечить, по-перше, зміцнення режиму законності та правопорядку на основі визначення місця та посилення ролі закону в системі нормативно-правових актів, упорядкування і поліпшення якості, стабільності законів; по-друге, створення організаційно-правових засад законодавчої діяльності, з'ясування умови дії закону, порядку його зміни, суб'єктів, а також вимог щодо систематизації законодавства» [2, с. 5-6].

Варто зазначити, які проблеми законодавчої діяльності Верховної Ради України цей Закон міг би усунути. В першу чергу, це «законодавчий спам». Так як кожен народний депутат має право індивідуальної законодавчої ініціативи, то не дивно, що робота в комітетах та сесійній залі перевантажена. А найгірше те, що це позбавляє шансів якісні та потрібні законопроекти стати законами. Для вирішення даного упущення можна запровадити наступну ідею. Для того щоб подати законопроект народному депутату потрібно зібрати певну кількість односторонніх не меншу за чисельність найменшої зареєстрованої фракції. Таким чином, можна вирішити одразу дві проблеми: знизити кількість поданих законопроектів та значно покращитися їхню якість.

Наступне, на що варто звернути увагу - це короткотривалість розгляду законопроекту. Для розгляду можливих майбутніх законів необхідно виділяти достатню кількість часу, адже вони набудуть державно-правового значення та стануть частиною законодавства, яким регулюються всі державно-суспільні відносини. Як наслідок, в законодавстві України присутні норми, що не відповідають положенням Конституції України, неузгоджені з іншими нормами, про що свідчить ряд поправок практично одразу після прийняття [3, с. 164].

Доцільно згадати і наступну ваду - недостатня прозорість законів, що призводить до неефективності їх використання та перешкоджає їх суспільному визнанню. Для усунення даної проблеми можна запровадити проведення відкритих та прозорих консультацій перед визначенням остаточного тексту законопроектів. Це, до того ж, значно би підвищило довіру до влади з боку населення. Таким чином, можна ще й вирішити проблему лобіювання окремих законів зацікавленими суб'єктами законотворчого процесу та недотримання вимог законопроектної техніки, що являється великою перевагою [4, с. 57].

Отже, можна зробити висновок, що законодавчий процес Верховної Ради України має достатньо недоліків та проблем, що негативно впливають на якість законодавства України і потребують негайного вирішення, так як на кону стоїть всебічне благополуччя нашої держави.

#### Список використаних джерел:

1. *Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель: монографія. Х. : Право, 2009. 598 с.*
2. *Ющик О. І. Теоретичні основи законодавчого процесу: монографія. К. : Парламентське вид-во, 2004. С. 53.*
3. *Омельченко Н. Л. Правове регулювання законодавчої діяльності Верховної Ради України. Держава і право. 2012. Вип. 56. С. 164-169.*
4. *Антощук Л. Д. Законотворчість: Організація апарату парламентів. Світовий досвід. Програма сприяння парламенту України. К. : Заповіт, 2007. С. 98*



**Попова Ярослава Олегівна,**

*студентка 2 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### КОНСТИТУЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Виборчий процес – це сукупність відповідних стадій, які послідовно переростають одна в одну, створюючи тим самим загальний безперервний процес формування представницьких органів та обрання посадових осіб [**Error! Reference source not found.**, с. 348-353]. Виборчий процес характеризується своїми принципами, які відіграють важливу роль у функціонуванні такого правового інституту, як вибори.

Принцип законності, який закріплений у ст. 19 Конституції України, регулює діяльність органів державної влади. Цей принцип зазначає, що посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Саме в цьому принципі втілюється забезпечення неухильного дотримання прав та свобод людини та громадянина. Названий принцип гарантується Конституцією України, ч. 2 ст. 6 якої прямо вказує, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України[1, с. 28-34].

Поряд з принципом законності існує також не менш важливий принцип – верховенства права. Його суть полягає в підпорядкуванні діяльності державних інститутів потребам та правам людини, також провідною метою принципу верховенства права є забезпечення пріоритетів людини над усіма іншими цінностями держави. Як зазначено в ч.1 ст.8 Конституції України верховенство права – це панування права в суспільстві. Принцип верховенства вимагає підпорядкування діяльності державних інститутів потребам реалізації прав людини, забезпечення їх пріоритетності перед усіма іншими цінностями демократичної держави[5, с. 6-13].

Основою безпосередньої демократії є принцип суверенітету народу. З'єднуючою ланкою між представницькою і безпосередньою демократією є саме вибори, що передбачають делегування народного суверенітету представницькому органу, тим самим надаючи народу унікальну можливість контролю за діяльністю органів влади включаючи їх повну заміну[1, с. 28-37].

Як зазначено у ст.1 Конституції України, наша держава є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. У ст. 5 Конституції України закріплений принцип народовладдя, що є формою безпосереднього вільного волевиявлення народу. Відповідно до ст. 69 Конституції України народовладдя здійснюється через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії. Крім того, ч. 1 ст. 38 Конституції України закріплює право громадян брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевому референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування [3].

Існує також такий принцип як принцип прямих виборів, значення якого полягає в безпосередньому обранні виборцями своїх представників. Конституція України у ст. 71 встановила принцип прямих виборів, що передбачає формування органів державної влади і місцевого самоврядування безпосередньо виборцями. По суті між виборцями і кандидатом на виборну посаду немає ніяких проміжних інстанцій, які опосередковують волевиявлення виборців. Забезпечуючи право прямого голосування, українське законодавство особливого значення надає персональному голосуванню виборця, що забезпечує самостійне прийняття виборцем рішення щодо власного голосу, а також дає змогу зменшити можливість маніпулювання виборчими бюлетенями у процесі підрахунку голосів. З принципом прямих виборів досить тісно пов'язаний принцип таємного голосування. Таємне голосування виступає як самостійний принцип і одночасно є засобом реалізації принципу прямих виборів. Суть принципу полягає у забороні зовнішнього нагляду і контролю за волевиявленням виборців. Вказаний принцип також передбачає заборону у будь-якому разі вимагати від виборця інформації про те, як він голосував, за винятком випадків, коли сам виборець готовий про це повідомити [1, с. 28-37].

Особливе значення має один із основоположних принципів конституційного права, принцип загальних виборів, відповідно до якого активне і пасивне виборче право визначається за всіма особами, які відповідають окремим ознакам, чітко зазначених в законодавстві. По суті, наведений принцип означає залучення до виборів максимально великої кількості виборців.

Вищезазначені конституційні принципи виборчого процесу, які знаходять своє підтвердження на законодавчому рівні у Виборчому кодексі України, розглядаються як система принципів виборів народних депутатів, Президента України, місцевих виборів, як конституційні засади виборчого процесу в цілому.

#### **Список використаних джерел:**

1. Ковальчук О. Проблеми визначення стадій виборчого процесу в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 855. С. 348-353.
2. Бандурка А. С. Конституційні засади виборчого процесу в Україні. Європейські перспективи. 2015. Вип. 7. С. 28-37.
3. Конституція України: Закон України від 28. 06. 1996 р. №254/96. URL: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
4. Конституційне право України / За ред. чл.-кор. НАН України В.Ф. Погорілка. 4-те видання. К. : Наукова думка. 2003. 732 с.
5. Авер'янов В. Б. Принципи верховенства права – вирішальна засада реформування державної служби. Наукові засади реформування державної служби в Україні / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К. : Юрнаукацентр, 2000. С. 6–13.



## **АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЩОДО КАРАНТИНУ ЛЮДЕЙ**

Проблема боротьби з інфекційними захворюваннями набуває актуальності, оскільки у зв'язку з сучасними подіями у світі кожен бажає захиститись від захворювання, спричиненого коронавірусом SARS-CoV-2. Незважаючи на покращення медичних досліджень та медицини в цілому, захворювання не можливо подолати без додаткових заходів. Саме таким є введення карантину на території України. Неможливо оцінити, яка кількість людей ще б захворіла, якби не було своєчасно введено карантинні заходи. Проте не всі дотримуються правил щодо карантину людей, що й не дає можливості зменшити кількість хворих. Тому законодавець ввів відповідальність за порушення правил щодо карантину людей.

У грудні 2019 року в Китаї виявили новий вірус, який викликає важке захворювання легенів. Новий тип коронавірусу було зареєстровано у китайській провінції Хубей в місті Ухань. 11 січня 2020-го від коронавірусу помер 61-річний чоловік. Це перший випадок смерті від цього вірусу. Перший випадок зараження коронавірусом в Україні зафіксовано 3 березня 2020 року у Чернівецькій області [1].

11 березня 2020 року Тедрос Гебреісус, голова Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі - ВООЗ), зазначив, що ВООЗ стурбована поширенням коронавірусу в світі. «ВООЗ цілодобово оцінює цей спалах, і ми глибоко стурбовані як тривожними рівнями поширення і серйозністю, так і тривожними рівнями бездіяльності. Тому ми дійшли висновку, що COVID-19 можна схарактеризувати, як пандемію», - заявив Гебреісус [2].

Станом на 12 травня 2020 року на COVID-19 у світі захворіло 4 177 504, з них одужало 1 456 209, а загинуло 286 330 людини [3]. Згідно даних в Україні з 03 березня по 12 травня захворіло 16 023 осіб, з них одужало 3 373, а померло 425 [4].

Відповідно до ст. 29 Закону України від 06.04.2000 р. № 1645-III «Про захист населення від інфекційних хвороб» карантин встановлюється та відміняється Кабінетом Міністрів України. У рішенні про встановлення карантину зазначаються обставини, що призвели до цього, визначаються межі території карантину, затверджуються необхідні профілактичні, протиепідемічні та інші заходи, їх виконавці та терміни проведення, встановлюються тимчасові обмеження прав фізичних і юридичних осіб та додаткові обов'язки, що покладаються на них, підстави та порядок обов'язкової самоізоляції, перебування особи в обсерваторії (обсервації), госпіталізації до тимчасових закладів охорони здоров'я (спеціалізованих шпиталів). Карантин встановлюється на період, необхідний для ліквідації епідемії чи спалаху особливо небезпечної інфекційної хвороби. На цей період можуть змінюватися режими роботи підприємств, установ, організацій, вноситися інші необхідні зміни щодо умов їх виробничої та іншої діяльності [5].

Постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» встановлено з 12 березня 2020 р. до 22 травня 2020 р. на всій території України карантин та встановлено до 22 травня 2020 р. ряд заборон і обмежень [6]. Відповідно до Закону України від 06.04.2000 р. № 1645-III «Про захист населення від інфекційних хвороб» карантин – адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб [5].

Враховуючи ситуацію в Україні та світі, в Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) внесено зміни, якими встановлюється відповідальність за порушення правил щодо карантину людей. Згідно зі ст. 44-3 КУпАП адміністративна відповідальність настає за порушення правил щодо карантину людей, або санітарно-

гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм, передбачених Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб», іншими актами законодавства, або рішень органів місцевого самоврядування з питань боротьби з інфекційними хворобами. Вчинення вказаного адміністративного правопорушення тягне за собою накладення штрафу на громадян від однієї до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двох до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [7]. Тобто мінімальним штрафом для громадян буде 17 тисяч гривень, а максимальним – 34 тисячі гривень.

Слід звернути увагу на склад адміністративного правопорушення «порушення правил щодо карантину людей». Так, об'єктом даного адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я. Об'єктивною стороною проступку, передбаченого ст. 44-3 КУпАП, є порушення правил щодо карантину людей, або санітарно-гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм, передбачених Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб», іншими актами законодавства, або рішень органів місцевого самоврядування з питань боротьби з інфекційними хворобами. Суб'єктами адміністративного проступку можуть бути як громадяни, так і посадові особи. Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності.

Найбільш поширеним порушенням є перебування у громадських місцях без маски. Так, у справі № 591/2391/20, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, 10.04.2020 р. о 19.10 год. знаходився у публічному місці, а саме: у приміщенні магазину «АТБ» за адресою: м. Суми, вул. Петропавлівська, 70, без засобів індивідуального захисту (медичної або респіраторної маски). Його провина підтверджується протокол про адміністративне правопорушення, його поясненнями та поясненнями свідків, відеозаписом з камер відеоспостереження приміщення магазину «АТБ». В результаті встановлено, що винний зайшов до приміщення магазину без маски, де йому було повідомлено, що вхід без маски заборонено, на що той не зреагував та пішов далі по магазину. Суддя Зарічного районного суду м. Суми, розглянувши матеріали справи про адміністративне правопорушення, постановив визнати винним особу у вчиненні адміністративного правопорушення та наклав на правопорушника штраф у розмірі 17 тисяч гривень [8].

Проте суд може звільнити особу у зв'язку з малозначністю скоєного правопорушення. Наприклад, особа, будучи власником магазину «Квіти», не припинив роботу закладу та здійснював продаж квітів. У результаті розгляду справи власник частково визнав власну вину, пояснивши, що здійснював торгівлю не у приміщенні магазину, а від воріт, про що вивісив оголошення. Також він зобов'язався в майбутньому здійснювати торгівлю лише через безконтактну доставку. З огляду на те, що з відеозапису з нагрудної камери поліцейського не вбачається наявність клієнтів в магазині, а також скупчення людей, суддя Таращанського районного суду Київської області визнав особу винним у вчиненні адміністративного правопорушення, але звільнив його від відповідальності у зв'язку із малозначністю та обмежився відносно винного усним зауваженням [9].

Отже, життя є найголовнішою цінністю кожної людини, і тому досить необачною є думка осіб про те, що вони не захворіють. Варто розуміти, що встановлений карантин, хоч і обмежує певні можливості та права людини, але це зроблено лише для того, щоб швидше повернутися до звичайного ритму життя. Саме тому люди повинні дотримуватись таких важливих і не досить складних правил поведінки. Адже власними неправильними вчинками людина може зашкодити не лише собі, але й своїм рідним.

Не потрібно ризикувати, оскільки такий ризик не є виправданим, а лише змушує вводити більш суворі карантинні заходи, щоб зменшити кількість хворих. І, як зазначив французький філософ та письменник Мішель Екем де Монтень, «Здоров'я – це дорогоцінність, і притому єдина, заради якої варто не тільки не шкодувати часу, сил, праці і всяких благ, але і жертвувати заради нього часткою самого життя, оскільки життя без нього стає нестерпним і принизливим».

### Список використаних джерел:

1. В Україні зареєстрували перший випадок коронавірусу. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2888412-v-ukraini-zareestruvali-persij-vipadok-koronavirusu.html>.
2. Голова ВООЗ оголосив пандемію коронавірусу. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/11/novyna/svit/holova-vooz-oholosyv-pandemiyu-koronavirusu>.
3. Число заражених на коронавірус у світі підвищилось до 4,1 млн: карта. URL : [https://dt.ua/WORLD/chislo-hvorih-na-koronavirus-u-sviti-dosyagaye-1-5-mln-ssha-yak-i-ranishev-liderah-karta-343909\\_.html](https://dt.ua/WORLD/chislo-hvorih-na-koronavirus-u-sviti-dosyagaye-1-5-mln-ssha-yak-i-ranishev-liderah-karta-343909_.html).
4. Коронавірус в Україні: Офіційний інформаційний портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://covid19.gov.ua/>.
5. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 р. № 1645-III. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>.
6. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n4415>.
8. Постанова Зарічного районного суду м. Суми у справі № 591/2391/20 про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 44-3 КУпАП. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/8889600.5>.
9. Постанова Таращанського районного суду Київської області від 23.03.2020 р. у справі № 379/371/20 про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 44-3 КУпАП. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88357425>.



**Юреть Карина Анатоліївна,**

*студентка магістратури юридичного факультету*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ПЛАТФОРМА EXPORT HELPDESK ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЕКСПОРТУ В МЕЖАХ ЄС**

Європейський Союз (далі – ЄС) являє собою особливе наддержавне утворення, в межах якого діє вільний ринок товарів, послуг, робіт та робочої сили. З огляду на це, актуальним питанням є безперешкодний імпорт та експорт продукції як в межах ЄС, так і у взаємодії із державами, які не входять до складу Союзу.

Аналіз існуючих публікацій дозволяє зробити висновок про те, що платформа ExportHelpdesk майже не згадується у роботах науковців, які розглядали питання вільного обігу товарів та послуг в межах ЄС, і саме тому я обрала її як тему для своєї доповіді.

Служба підтримки експорту (EU Export Helpdesk) – це он-лайн сервіс, який створений Європейською Комісією спеціально для того, щоб допомагати підприємцям із країн, що розвиваються, отримувати безкоштовний доступ до інформації стосовно умов експорту до ЄС.

Це служба, яка є зручним інструментом аналізу та фінансово-економічного планування експорту. Такий аналіз можна зробити на підставі такої інформації:

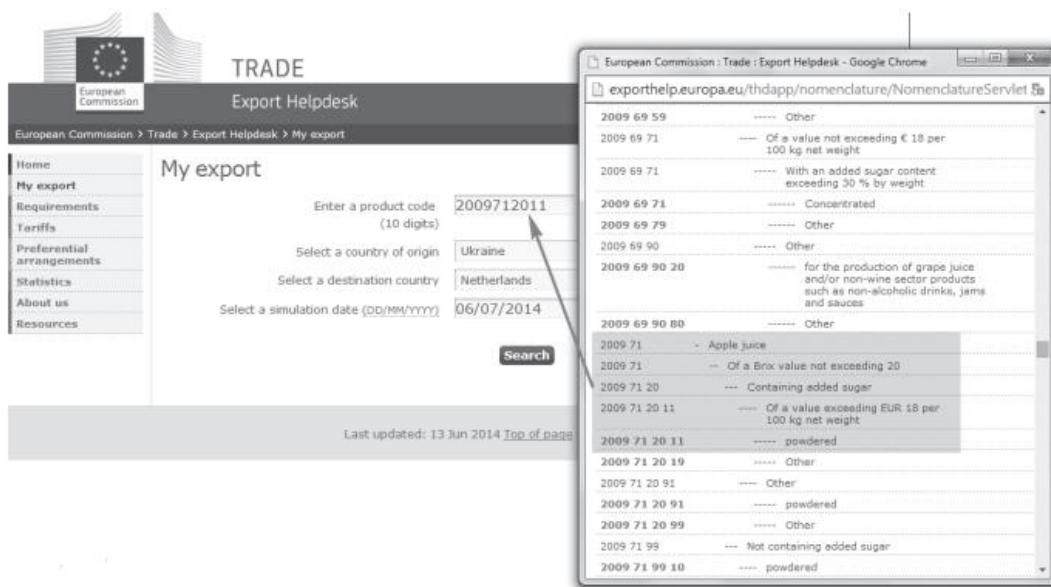
- внутрішні податки, що застосовуються в країнах ЄС до кожного виду товару;
- загальні вимоги до всіх товарів у ЄС;

- огляд порядку ввезення товарів на територію ЄС;
- інформація щодо ПДВ у Європейському Союзі;
- інформація про акцизні збори у Європейському Союзі;
- детальна інформація про вимоги Європейського Союзу та кожної окремої країни-члена ЄС щодо імпорту;
- статистика торгівлі;
- преференційні схеми доступу до ринків ЄС [1, с. 41].

Варто одразу зазначити, що, для недосвідченого користувача, цей сервіс може здаватись занадто складним. Проте, якщо розібратись у тому, яким чином він функціонує, то EU Export Helpdesk значно спростить підприємцям подальший пошук потрібної інформації стосовно їх продукції.

Розглянемо, яким чином відбувається пошук потрібної нам інформації на обраній онлайн платформі.

Насамперед, знаходимо товар потрібної нам фірми та категорії (рис. 1).



Наступним кроком дізнаємось, які вимоги існують на ринку ЄС для цього товару, а саме – санітарно-гігієнічні вимоги, гранично дозволені норми забруднювачів для цього виду продукту, вимоги до маркування, тощо. А також дізнаємось ставки ПДВ та акцизного збору, якщо він існує (рис. 2).

Про те, як підтвердити походження товару, можна дізнатися із Rules of origin GSP та Autonomous Trade Preferences.

Розділ «Статистика торгівлі» надає статистичні дані про товаропотоки – можна проаналізувати об'єми експорту Вашої продукції до ЄС, починаючи з 2002 року, а також дізнатися, до яких країн ЄС вона завозилася [1, с. 44].

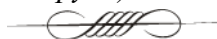
Requirements	Tariffs	Rules of Origin GSP	Autonomous Trade Preferences
20097120: Of a Brix value not exceeding 20 -Containing added sugar (Ukraine / Netherlands)			
Code	Product Description		
20	PREPARATIONS OF VEGETABLES, FRUIT, NUTS OR OTHER PARTS OF PLANTS		
2009	Fruit juices (including grape must) and vegetable juices, unfermented and not containing added spirit, whether or not containing added sugar or other sweetening matter		
2009 71	-Apple juice		
2009 71	--Of a Brix value not exceeding 20		
2009 71 20	---Containing added sugar		
<b>Specific requirements for 20097120</b>			
<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <a href="#">Control of contaminants in foodstuffs</a></li> <li>▪ <a href="#">Health control of foodstuffs of non-animal origin</a></li> <li>▪ <a href="#">Labelling for foodstuffs</a></li> <li>▪ <a href="#">Traceability, compliance and responsibility in food and feed</a></li> <li>▪ <a href="#">Voluntary - Products from organic production</a></li> </ul>			

Після того, як юридична чи фізична особа-підприємець знайшла усю необхідну інформацію про свій товар, вона може дізнатись чи може вона експортувати свій товар у необхідну їй країну на території ЄС.

Можна зробити висновок, що служба Export HELPDESK є важливим інструментом для українських та міжнародних компаній у пошуку нових можливостей співпраці з європейськими підприємствами та комерційної діяльності на ринку ЄС. Вона дозволяє безоплатно та в мінімальний термін дізнатись усю необхідну для підприємця інформацію щодо експортованого товару, а також визначає, які недоліки потрібно усунути задля подальшого безперешкодного постачання товару на територію ЄС.

#### Список використаних джерел:

1. *Успішний експорт до Європейського Союзу. Практичний посібник для малих і середніх підприємств в Україні* / [У. Конст, В. Коруд, В. Мотиль та ін.]. Львів : Львівська ТПП, 2014. 130 с. (ТЗОВ «Компанія Імперіал Груп»).





### СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

**Бакшеєв Андрій Костянтинович,**

*студент 3 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОТНИХ УМОВ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ

Актуальність даної теми обумовлена тим, що у цивільному законодавстві існують різноманітні та неоднозначні підходи до регулювання положення щодо договору оренди земельної ділянки, яка стосується, зокрема, її істотних умов цього договору. Дане питання регулюється декількома нормативними актами, зокрема, Цивільним кодексом України, Земельним кодексом України, Законом України «Про оренду землі» тощо.

Відповідно до ч. 1 ст. 792 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) [1], за договором найму (оренди) земельної ділянки наймодавець зобов'язується передати наймачеві земельну ділянку на встановлений договором строк у володіння та користування за плату. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди. Щодо істотних умов даного договору, то вони визначені у ст. 15 Закону України «Про оренду землі» [3]: істотними умовами договору оренди землі є об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки).

Є суперечність між актами спеціального законодавства, оскільки при визначенні права оренди в Законі вживається «земля» (ст. 1 Закону), а в ЗК України – «земельна ділянка» (ст. 93 ЗК України). Як зазначається в літературі, «земля» є абстрактним поняттям і характеризує лише її зв'язок з природою та є нічим іншим, як земельними ділянками, об'єднаними в одну категорію за цільовим призначенням їх використання.

Так, О.І. Крассов вказує, що земля як природний об'єкт (ресурс) не може бути ні об'єктом відносин власності, ні будь-яких інших відносин, адже ними завжди є певна юридична категорія, яка відображає найбільш характерні юридично значимі ознаки відповідного об'єкта природи. Земельні відносини не виникають з приводу землі як природного об'єкта чи ресурсу. Об'єктом таких відносин є індивідуалізована частина землі, тобто конкретна земельна ділянка [4, с. 14].

На думку І.В. Борщевського, предметом регулювання цивільного законодавства повинні бути відносини, які виникають безпосередньо між сторонами договору найму (оренди) з питань істотних умов договору, передачі земельної ділянки, сплати орендної плати та припинення договору. Земельним законодавством повинні встановлюватись особливі умови надання у найм (оренду) земельних ділянок, використання землі, збереження її стану та відповідальності за порушення цих умов, тобто визначення особливих обов'язків сторін договору щодо дотримання цих умов [5, с. 12].

Не будь-яка земельна ділянка може бути предметом договору оренди землі. Право на земельну ділянку може бути обмежене законом або договором шляхом встановлення заборони на передачу в оренду (суборенду). Відповідно до ст. 28 Закону України «Про поховання та похоронну справу» [7] землі, на яких розташовані місця поховання, є об'єктами права комунальної власності і не підлягають приватизації або передачі в оренду. Земельні ділянки, які перебувають в постійному користуванні, можуть бути передані в оренду тільки після припинення права постійного користування землею в порядку, передбаченому статтями 149-151 ЗК України.

Строки оренди земельної ділянки визначені Земельним кодексом України (далі – ЗК України) [2]: строк оренди земельної ділянки не може перевищувати 50 років. Строк оренди

земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства не може бути меншим як 7 років. Для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства строк оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які є земельними ділянками меліорованих земель і на яких проводиться гідротехнічна меліорація, не може бути меншим як 10 років (ст. 93 ЗК України).

При грошовій формі оплати сума орендної плати, зазначена в договорі оренди, виплачується грошима. Ця форма досить широко використовується у світовій практиці. Якщо договір оренди передбачає виплату орендної плати грошима, то кожному орендодавцю залежно від його частки в орендованому майні виплачується орендна плата у встановлений термін за платіжною відомістю. За натуральної форми – на суму орендної плати, зазначену в договорі оренди, видається продукція, вироблена, перероблена або придбана орендарем. У договорі повинні бути вказані види продукції, якими орендар сплачуватиме орендну плату, а також мають бути погоджені обсяги та зафіксовані ціни (наприклад, ціна аграрної біржі на день платежу або поточна ринкова ціна чи собівартість). Крім того, допускається поєднання різних форм оплати в одному договорі (так звана змішана форма оплати). У змішаній – орендна плата визначається поєднанням двох попередніх форм.

Вагоме значення мало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляції)», який набрав чинності 05 квітня 2015 року, було встановлено грошову та натуральну форми розрахунків за оренду земель державної власності [7].

Таким чином, договори найму (оренди) земельних ділянок в регулюванні земельних орендних відносин відіграють провідну роль і за їх допомогою сторони можуть чітко визначити і закріпити взаємовигідні для всіх умови. Істотними умовами договору оренди землі станом на даний час є: об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки); дата укладення та строк дії договору оренди; орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату. Юридичне значення правової регламентації істотних умов договору полягає у тому, що з досягненням домовленості щодо всіх істотних умов договору цивільне законодавство пов'язує момент, з якого договір вважається укладеним.

#### **Список використаних джерел:**

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. Відомості Верховної Ради. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768–III. Відомості Верховної Ради. 2002, № 3–4. Ст. 27.
3. Про оренду землі : Закон України станом на 13.02.2020 № 161–XIV. Верховна Рада України. Законодавство України.
4. Крассов О. И. Юридическое понятие «земельный участок». Экологическое право. 2004. № 2. С. 12–17.
5. Балабай Я. В. Умови угод земельної оренди в УСРР у період непу. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Історія. 2009. № 852. Вип. 41. С. 98–105.
6. Про поховання та похоронну справу: Закон України станом на 13.02.2020 № 1102–IV Верховна Рада України. Законодавство України.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляції) : Закон України станом на 02.08.2019 № 191–VII. Верховна Рада України. Законодавство України.



## **ВИДИ ІПОТЕКИ ЯК СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ**

Класифікація іпотеки, значно спрощує розуміння правового механізму її застосування задля досягнення оптимальної забезпеченості основного зобов'язання.

Єдиним офіційним актом, який визначає види іпотеки, є Указ Президента України «Про іпотеку», 14.06.1999 № 641/99 який так не набрав чинності. Указ містив наступні види іпотеки: 1) звичайна іпотека, якою виконання основного зобов'язання забезпечується шляхом передачі в іпотеку одного об'єкта нерухомого майна, що належить іпотекодавцю; 2) об'єднана іпотека, якою виконання основного зобов'язання забезпечується шляхом одночасної передачі в іпотеку двох або більше об'єктів нерухомого майна, які належать іпотекодавцеві на праві власності; 3) спільна іпотека, якою виконання основного зобов'язання забезпечується переданням в іпотеку двох або більше об'єктів нерухомого майна, які на праві власності належать різним особам; 4) майнова порука, передбачає забезпечення виконання основного зобов'язання за рахунок нерухомого майна, яке належить праві власності третій особі - майновому поручителеві; 5) умовна іпотека – застосовується у разі, коли в іпотечному договорі зазначено умови набрання ним чинності. Така іпотека вважається чинною з моменту виконання передбаченої умови [1]. Нажаль, в зазначеному Указі Президента не зазначається критерій за яким відбувається поділ іпотеки на види.

В юридичній літературі зустрічаються й інші підходи до класифікації іпотеки.

М. М. Дякович поділяє іпотеку за суб'єктами іпотечного договору. За цим критерієм автор виділяє виділяє: 1) двосторонню іпотеку; 2) іпотеку, поєднану з майнвою порукою [2, с. 324]. Такий поділ іпотеки заслуговує на увагу адже впливає з положень Закону України Про іпотеку» (ч. 5 ст. 1, ст. 11).

В. Ю. Дмитренко пропонує здійснити наступну класифікацію іпотеки: 1) залежно від кількості предметів іпотеку можна поділяти на просту (звичайну) та складну. Складна іпотека, на думку автора, поділяється на об'єднану і спільну. При простій іпотеці наявний один предмет, а при складній - два чи більше; 2) за умовами (змістом) іпотечного договору науковець поділяє іпотеку на безумовну та умовну; 3) за підставою виникнення розрізняє: договірну іпотека, законну іпотеку та судову іпотеку [3, с. 93].

У законодавствах зарубіжних держав існують власні особливості класифікації іпотеки. Так Французьке право виділяє загальну іпотеку та спеціальну. Загальна іпотека обтяжує все нерухоме майно, яке належить боржнику, в тому числі і те, яке буде придбане після встановлення іпотеки, виникає на основі судового рішення або безпосередньо із закону. Ст. 2121 Французького цивільного кодексу передбачає такі особливі види іпотеки:

- іпотека заміжньої жінки на майно її чоловіка;
- іпотека неповнолітньої особи або особи, що визнана недієздатною, на майно її опікуна;
- іпотека легатарія, якому заповідана грошова сума або споживні речі, на нерухоме майно, яке входить до спадкової маси;
- субсидіарна іпотека на користь привілейованого кредитора (погашення його витрат на поховання спадкодавця, витрат, зроблених у зв'язку з лікуванням останніх хвороб боржника);
- вимоги страховиків до страхових товариств;
- іпотека держави, громадських об'єднань і державних установ на майно осіб, що управляють державним та муніципальним майном, і посадових осіб фінансових органів та відділів.

Таким чином, в законодавстві Франції використовується змішаний критерій поділу іпотеки на види.

Від звичайної іпотеки право Франції відрізняє антихрез – іпотеку, яка потребує передачі нерухомості у володіння кредитора для покриття прибутками від її використання відсотків та основного боргу, забезпеченого іпотекою; ця форма іпотеки застосовується нечасто [3, с. 92].

За англійським законодавством, якщо право розпорядження майном передається іншій особі для забезпечення грошового зобов'язання, то таке майно вважається переданими в іпотечну заставу. Суть іпотечної застави полягає в тому, що титул на заставне майно переходить до іпотекодержателя, який стає його власником, проте не в повному обсязі. Право власності заставодержателя стає повним у випадку невиконання зобов'язання в установленій строк. При належному виконанні зобов'язання чи звільнення боржника від його виконання майно передане в іпотеку повертається боржнику. За правом Англії іпотечна застава поділяється на 2 види:

1) заснована на нормах загального права – угода про передання заставодавцем заставодержателю свого права власності на будь-яке майно під певною умовою, яка передбачає складання іпотечного акту після чого іпотекодержатель може вступати у володіння майном;

2) заснована на нормах права справедливості — угода, що обтяжує майно без передачі заставодержателю титулу або інтересу [4, с. 592].

В Швейцарії на законодавчому рівні іпотеку поділяють за критерієм оборотоздатності предмету іпотеки на заставну та обігову. Обігова іпотека передбачає можливість подальшого обігу предмету іпотеки, при забезпечувальній іпотеці обіг предмету іпотеки заборонений. У випадку коли кредитор зацікавлений у рефінансуванні заставної від обираю обігову іпотеку, а у разі коли він хоче забезпечення збереження предмету іпотеки він обирає забезпечувальну [3, с. 92].

Таким чином, законодавство України слід привести у відповідність до законодавства зарубіжних країн, щодо застосування термінології яка вживається в законодавстві для позначення деяких видів іпотеки. Вважаємо в законодавстві України варто вживати терміни «проста» і «спільна» іпотека яка є синонімом понять «сукупна», «складна» «об'єднана» іпотека.

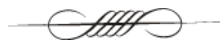
Найпоширенішим критерієм класифікації іпотеки є класифікація за родовою ознакою предмета іпотеки. Ця класифікація наскрізно простежується в ст. 30 Закону України «Про заставу» [5], та Законі України «Про іпотеку» в (ст. 14-16 ) [6].

Таким чином, за родовою ознакою предмета іпотеки можна виділити такі її різновиди:

- 1) іпотеку землі;
- 2) іпотеку нерухомого майна;
- 3) іпотеку об'єктів державної і комунальної власності;
- 4) іпотеку земельної ділянки;
- 5) іпотеку об'єктів незавершеного будівництва.

#### Список використаних джерел:

1. Про іпотеку : Указ президента від 07.07.1999. Офіційний вісник України.1999. № 24. Ст. 1098. (Не набрав чинності).
2. Дякович М. Іпотека як вид забезпечення виконання зобов'язань. Вісник Львівського національного університету: серія юридична. 2002. Вип. 37. С. 324-327.
3. Дмитренко В. Класифікація іпотеки. Прокуратура, людина, держава. № 8(50), 2005. С. 91-95.
4. Паливода К. В. Проблеми іпотечного кредитування під заставу житла та проблеми фінансування масового будівництва житла в Україні. Вісник НБУ. 2003. № 11. С. 44-50.
5. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 47. Ст. 642.



**Винник Яна Сергіївна,**  
*студентка 3 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ ЯК ПРЕДМЕТ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УКРАЇНІ**

Ринок енергії з альтернативних джерел досить новий і потребує більшої уваги з боку науковців. Особливості функціонування ринку альтернативних джерел енергії, їх статус та виробництво на законодавчому рівні є достатньо врегульованим. Однак, питання про те, як здійснюється саме постачання енергії з відновлюваних джерел до кінцевого споживача залишається відкритим.

Правове регулювання договорів, предметом яких є альтернативні джерела енергії, носить дискусійний характер. Не існує єдиної думки науковців, стосовно укладання такого договору. Це свідчить про те, що станом на сьогодні дослідження альтернативних джерел енергії є досить актуальним.

Для того, щоб зрозуміти, як здійснюється цивільно-правове регулювання купівлі-продажу енергії з альтернативних джерел, потрібно встановити підстави для укладення договору, хто може бути безпосередньо сторонами, істотні умови та інші особливості таких договорів.

Слід зазначити, що головною підставою для укладання договору є проведення аукціону. Цей аукціон служить платформою, де виробник отримує право на виробництво альтернативних джерел енергії за «зеленим» тарифом, а гарантований покупець в свою чергу отримує право на покупку усієї виробленої енергії [1].

За змістом Закону України «Про ринок електричної енергії» (далі – Закон) виділяють такий суб'єктний склад ринку електричної енергії як виробник, гарантований покупець та споживач.

Виробник електричної енергії – суб'єкт господарювання, який здійснює виробництво електричної енергії. Під виробництвом електричної енергії потрібно розуміти діяльність, пов'язану з перетворенням енергії з енергетичних ресурсів будь-якого походження в електричну енергію за допомогою технічних засобів [1]. Для того, щоб отримати можливість виробництва альтернативної енергії, суб'єкт господарювання повинен отримати ліцензію на право провадження господарської діяльності з виробництва електричної енергії в установленому законодавством порядку [2]. Для отримання ліцензії подається заява до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП, Регулятор).

Не менш важливим є – гарантований покупець електричної енергії (далі – гарантований покупець). Відповідно до Закону – це суб'єкт господарювання, що зобов'язаний купувати електричну енергію у виробників, яким встановлено «зелений» тариф, а також у виробників за аукціонною ціною та виконувати інші функції, визначені законодавством.

Роль гарантованого покупця полягає в тому, що він виступає «посередником» між виробником та споживачем енергії з відновлювальних джерел, завдяки чому енергія потрапляє в кінцевому результаті до споживачів. Тобто, гарантований покупець укладає договір купівлі-продажу енергії з виробником для того, щоб мати змогу передати цю енергію в майбутньому споживачу.

Із вказаного можна зрозуміти, що головний обов'язок виробника за «зеленим» тарифом – продавати, а гарантованого покупця – купувати всю відпущену електричну енергію, вироблену виробником за «зеленим» тарифом та здійснювати її оплату відповідно до умов договору та законодавства України.

Істотною умовою таких договорів є предмет, тобто енергія з альтернативних джерел та «зелений» тариф, за яким здійснюється виробництво та купівля.

Закон України «Про альтернативні джерела енергії» дає визначення, що під альтернативними джерелами енергії слід розуміти відновлювані джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, гідротермальна, аеротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний гази, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів [3]. У статті 1 Закону міститься перелік енергії, яка вироблена з альтернативних джерел (електрична, теплова та механічна) із зазначенням, що вона може виступати товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу.

Слід зазначити, що «зелений» тариф – це спеціальний тариф за яким закуповується енергія з альтернативних джерел. Особливістю тарифу є те, що він встановлюється для кожного суб'єкта господарювання, який виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії за кожним видом альтернативної енергії, для якого законом України «Про альтернативні джерела енергії» визначений коефіцієнт «зеленого» тарифу, та для кожного об'єкта електроенергетики або для кожної черги будівництва електростанції (пускового комплексу).

Правове регулювання споживача здійснюється відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії». Ним може бути фізична особа, у тому числі фізична особа-підприємець або юридична особа, що купує електричну енергію для власного споживання.

Таким чином, щоб отримати енергію споживач укладає договір не з виробником енергії з альтернативних джерел, а безпосередньо із гарантованим покупцем.

В даному випадку, формується уся складність правового регулювання відносин між учасниками договору, предметом якого є енергія з альтернативних джерел. Для того, щоб споживач отримав енергію з альтернативних джерел укладається не договір купівлі-продажу. Права та обов'язки, які отримують споживач і гарантований покупець, повинні бути врегульовані договором про постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу. За цим договором одна сторона (постачальник) зобов'язується надавати другій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання [5].

Унікальність полягає в тому, що гарантований покупець перетворюється на постачальника, а енергію, яку він закупив у виробника, надає у використання абонентам за допомогою приєднаної мережі. Велика перевага в тому, що споживачам, які бажають отримати енергію з альтернативних джерел не потрібно самостійно укладати договори з виробниками. Для цього є гарантований покупець, який полегшує всю процедуру.

З вище сказаного можна зробити висновок, що правове регулювання енергії з альтернативних джерел є досить актуальним. Велика кількість законодавчих актів дає лише загальне розуміння про даний вид енергії, а основне розуміння, як повинна енергія надходити до споживачів - відсутнє.

#### **Список використаних джерел:**

- 1. Про ринок електричної енергії : Закон України від 24.09.2019 № 2019-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017 р. № 27-28. ст. 312.*
- 2. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 21.10.2019 № 222-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015 р. № 23. ст. 158.*

3. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 09.08.2019 № 555-VI. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 24. ст. 155.

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 1308.



**Дудник Тетяна Василівна,**  
*студентка магістратури юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ПРАВО НА МАТЕРИНСТВО ТА БАТЬКІВСТВО**

Відповідно до норм сімейного законодавства подружжя отримує комплекс особистих немайнових та майнових прав і обов'язків. Особисті немайнові права мають вирішальне значення у сімейному праві, оскільки в сім'ї виникають досить складні людські відносини, в першу чергу, немайнового характеру.

Одним із основних особистих немайнових прав подружжя – є *право на материнство та право на батьківство*, які зазначені у ст. 49 та 50 СК України [0]. У СК України немає визначення понять «материнство» та «батьківство». Але у юридичній літературі під категорією материнство розуміють забезпечену законом можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію – народжувати дітей, утримувати та виховувати їх [2]. Зміст особистого немайнового права жінки на материнство розкривається як правомочності дружини з приводу вирішення: мати чи не мати дитину. При цьому зазначається, що право жінки самій вирішувати питання про материнство обумовлено тим, що пов'язано з її власним здоров'ям та правом на репродуктивну свободу [3, с. 56-57].

О.В. Ієвіня виділяє дві складові права на материнство: біологічну (репродуктивну) і соціальну [4]. Щодо біологічної складової, то вона в себе включає право вирішувати питання про зачаття дитини та право вирішувати питання про переривання вагітності або виношування та народження дитини після зачаття. А що стосується соціальної складової, то батьки зобов'язані виховувати належним чином дитину, піклуватися про її здоров'я, духовний, фізичний та її моральний стан, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати честь та гідність дитини, готувати її до самостійного життя, також дитини повинна проживати у гарних умовах тощо [3, с. 57].

Для встановлення материнства немає ніякого значення сімейний стан жінки. Згідно із ст. 139 СК України [0] дає право жінці, яка записана матір'ю дитини, оспорювати своє материнство.

На відміну від материнства визначення батьківства залежить від сімейного стану матері дитини. Сімейне законодавство України виходить з презумпції батьківства чоловіка матері дитини [5]. Відповідно до ст. 133 СК України, якщо дитина народилась у подружжя, дружина записується матір'ю дитини, а чоловік – батьком дитини. Ця презумпція діє не лише в період шлюбу. З аналізу судових рішень, ми дійшли висновків, що виникають такі випадки оспорення батьківства. Наприклад, рішення до Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області звернувся чоловік з вимогою про оспорення батьківства та виключення відомостей про батьківство з актового запису. Позовні вимоги обґрунтував таким чином: з відповідачкою було укладено шлюб, під час подружнього життя виявилось, що відповідачка страждає на психічне захворювання і з весни 1998 року вона постійно перебувала на лікуванні. Відповідачка народила сина, і оскільки вони перебували в офіційному шлюбі, батьком дитини згідно з ч.1 ст. 122 СК України записано його. Однак він не погоджується з тим, що він є батьком дитини, оскільки з весни 1998 року не спілкувався з відповідачем, наприкінці 1998 року він почав проживати з іншою жінкою. Позовні вимоги задоволено [6]. Також прикладом є: рішення Красноградського районного суду Харківської області від

26.09.2019 року справа № 626/1931/19 про оспорювання батьківства та виключення з актового запису відомостей про батьківство[7]. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що позивач з відповідачкою перебували у зареєстрованому шлюбі, однак він не погоджується з тим, що він є батьком дитини, оскільки відповідачка народила дитину до спливу дев'яти місяців після реєстрації шлюбу, в результаті розгляду справи позовні вимоги задоволено.

Відповідно до норм сімейного законодавства дитина, яка була народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя (ч. 2 ст. 122 СК України). Прикладом оспорення батьківства у зв'язку із записом батьком дитини особу з якою шлюб розірвано є рішення Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 19.09.2019 року справа №336/7062/19 про оспорювання батьківства та виключення відомостей про особу як батька дитини з актового запису про народження [8]. Відповідно до цієї справи з моменту розірвання шлюбу до моменту народження дитини пройшло менше 10 місяців, тому позивач був записаний батьком дитини, хоча він ним не є. Позовні вимоги задоволено.

Законодавство дає право чоловікам оспорювати своє батьківство: 1) особа, яка записана батьком дитини (ст. 136 СК України), 2) спадкоємця особи, яка записана батьком дитини (ст. 137 СК України), 3) матері дитини (стаття 138 СК України).

Однак право на материнство та батьківство полягає не тільки у праві бути записаними її батьками, а також у праві брати участь у її вихованні та утриманні.

Погодимось з думкою Ю.В. Драгомирової, якщо говорити про право на материнство/батьківство, то слід зауважити, що сімейні права та обов'язки все ж таки мають відносний характер, право на материнство/батьківство одного з подружжя не означає обов'язку іншого подружжя щодо зачаття дитини. СК України передбачає, що небажання одного з подружжя мати дитину або нездатність до зачаття або народження дитини можуть бути причиною розірвання шлюбу. Але щодо цього питання у юридичній літературі, можливість вимагати розлучення за цими підставами не є санкцією, так як в цьому випадку поведінка жінки або чоловіка не є протиправною, а санкція є заходом державного примусу, що застосовується за правопорушення [3, с. 58].

Якщо звернутись до судової практики, то однією із підстав розірвання шлюбу є неможливість або небажання одного із подружжя до народження дитини (ч. 2 ст. 49 СК України). Наприклад, до Славутицького міського суду Київської області позивачка звернулася з вимогою про розірвання шлюбу, позивачка у судовому засіданні посилалася на те, що за дев'ять років перебування у шлюбі вона не змогла народити дитину, позов задоволено [9].

Отже, право на материнство та батьківство – є невід'ємним правом кожної особи.

#### **Список використаних джерел:**

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст. 135.
2. Сімейне право України: підручник. За ред. В. С. Гопанчука. К. : Істина, 2002. 304 с
3. Драгомирова Ю. В. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя. Часопис цивілістики. 2016. Випуск 21. С. 56-59.
4. Ієвіня О. В. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя. Університетські наукові записки. 2011. № 2. С. 97-100. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap\\_2011\\_2\\_](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2011_2_).
5. Сімейне право України: підручник 2-е вид., перероб. і допов. Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін. ; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. К. : Юрінком Інтер, 2009. 288 с.
6. Рішення Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 29 травня 2019 року у справі № 2/742/682/19 про оспорювання батьківства та виключення з актового запису відомостей про батьківство. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82078849>.



7. Рішення Красноградського районного суду Харківської області від 26.09.2019 року у справі № 626/1931/19 про оспорювання батьківства та виключення з актового запису відомостей про батьківство. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84572640>.

8. Рішення Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 19.09.2019 року у справі № 336/7062/19 про оспорювання батьківства та виключення відомостей про особу як батька дитини з актового запису про народження. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86451334>.

9. Рішення Славутицького міського суду Київської області від 18 травня 2011 року у справі № 2-188/11 про розірвання шлюбу. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55027977>.

**Йолтуховська Анастасія Михайлівна,**  
студентка 3 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

## **МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ**

«Якщо у вашому житті відсутні конфлікти, то перевірте, чи присутній у вас пульс», – саме таке висловлювання відомого американського конфліктолога Чарльза Ліксона вдало описує неминуче виникнення конфліктів, адже саме це соціальне явище, в залежності від характеру і ступеню, здатне сильно впливати на суспільні відносини. Цікавим є те, що більшість людей сприймає конфлікт як виключно негативне явище, натомість наукова думка в цьому питанні давно єдина – саме він є двигуном прогресу, орієнтиром того, що потрібно щось змінити в цих взаєминах, та який алгоритм дій обрати для найбільш доцільного вирішення ситуації, що склалась [1, с. 11].

Саме тому останні десять років активно виросла роль такої юридичної професії, як медіатор, а сам процес медіації вважається гідною альтернативою судовому вирішенню спорів.

Термін альтернативні методи вирішення спорів вперше почали використовувати американські юристи для позначення неформальних та гнучких процедур врегулювання спорів сторін. Сьогодні ж цей термін закріплений у законодавстві багатьох провідних країн [2, с. 159]. Україна, уклавши з Європейським Союзом політичну частину угоди про асоціацію від 21 березня 2014 року, показала своє свідоме прагнення відповідати європейським стандартам і у правосудді, яке було відображене в Указі Президента України «Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до Європейських стандартів» [3].

Медіація є одним з найпоширеніших у світі альтернативних способів урегулювання конфліктів спорів, а тому кожен професійний юрист повинен володіти знаннями про медіацію, уміннями й навичками роботи із цим інструментом альтернативного вирішення спорів.

Варто розпочати з того, що проблема визначення змісту медіації, її відмінних ознак та сфер застосування була темою наукових праць таких вчених, як: Н. Бондаренко-Зелінська, О. Белінська, Г. Єрьоменко, К. Канішева, Л. Момот, Ю. Притика, Д. Проценко, Ю. Сліпченко, Г. Ульянова та інших. Однак, законодавець і досі повністю та чітко не урегулював усі ці питання. Так, наразі відповідний законопроект пройшов перше читання Верховною Радою України та був направлений на доопрацювання з більше ніж 500 правками. Доцільно додати, що є прийняття такого закону є важливим та логічним рішенням, адже з грудня 2017 р. вже почали діяти нові процесуальні кодекси, якими передбачається процедура досудового врегулювання спору та врегулювання спору за участю судді [4].

У свою чергу думки науковців стосовно визначення сутності медіації як альтернативного способу вирішення спорів різняться, однак найбільш влучним видається твердження О. Можайкіної, що «медіація – структурована добровільна та конфіденційна процедура позасудового врегулювання спору (конфлікту), в якій медіатор (посередник) допомагає сторонам у розумінні їхніх інтересів та пошуку ефективних шляхів досягнення взаємоприйняттого рішення [5, с. 55]. З цього визначення стає очевидним, що метою медіації є досягнення у позасудовому режимі взаємної згоди між сторонами, що дозволить їм надалі конструктивно будувати взаємовідносини і спільну діяльність. Базисними передумовами медіації є: по-перше, прагнення сторін на мирне врегулювання спору та, по-друге, добровільність їх участі в процедурі медіації [1, с. 102].

Більше того, медіація має суттєві відмінності від інших альтернативних способів урегулювання конфліктів, серед яких вчені (Т.Білик, Г.Гаврилюк та інші) виділяють:  $\checkmark$

1) медіація повинна відповідати певній структурі, що і робить її особливим видом переговорів;

2) участь медіатора є обов'язковою;  $\checkmark$

3) медіатор є незалежною стороною, тобто не представляє інтереси окремої зі сторін;

4) медіатор сприяє сторонам у проведенні переговорів і досягненні взаємоприйняттого рішення;

5) медіатор не досліджує докази і не встановлює факти;  $\checkmark$

6) медіатор не має права примушувати сторони приймати те чи інше рішення;  $\checkmark$

7) медіатор – не суддя, а тому не виносить обов'язкового для сторін рішення;  $\checkmark$

8) сторони самі відіграють активну роль у переговорах щодо самостійного пошуку можливих рішень [1, с. 102-103].

Значення та місце медіації у вирішенні конфліктів чітко відображає те, що процес застосування медіації не обмежений жодною галуззю права. Це можуть бути і примирення потерпілого і правопорушника (якщо вчинено злочини невеликої тяжкості чи необережний злочин середньої тяжкості), і налагодження стосунків подружжя та встановлення нормальних взаємин поза шлюбом, порозуміння сторін у трудових правовідносинах тощо.

Отже, хоча медіація поки і є новелою для правосуддя України, але вона є ефективною альтернативою судовому вирішенню спорів за своєю ідеєю. Фундаментом професійної юридичної діяльності є правова оцінка фактичних обставин справи, пошук правових аргументів і підстав для вирішення спору. У свою чергу, юристи (адвокати), як правило, відстоюють інтереси однієї зі сторін спору, що може негативно позначитися на врегулюванні спору, адже професійна юридична діяльність бере за основу предмет спору, а не інтереси сторін, їх подальші взаємовідносини, на відміну від медіації. Саме тому, досить часто медіацію ототожнюють і з психологічними послугами також, а до її переваг відносять: по-перше, можливість знайти порозуміння між сторонами спору для їх подальшої співпраці; по-друге, економію життєвих ресурсів довіртелів (час, емоційні показники, фінанси); по-третє, конфіденційність; по-четверте, за допомогою медіатора сторони самостійно вирішують свій спір, не покладаючись на його вирішення сторонньою особою – суддею, що і є запорукою вичерпання конфлікту; тощо [6, с. 35-36].

Підсумовуючи, варто додати, що сьогодні актуальним питанням є і медіабельність спорів, з якими звертаються до юридичних клінік. Безумовно, для діяльності юридичних клінік теж важливо вміти вчасно виявляти конфлікт, розуміти його сутність та механізм виникнення, знаходити різні підходи до його врегулювання, що сприятиме як підвищенню ефективності у професійній діяльності, так і налагодженню взаємостосунків клієнтів (сторін спору) юридичної клініки у повсякденному житті. Аргументом на користь такої думки є те, що нещодавно в Україні відбувся великий проект «Юридичні клініки агенти популяризації медіації як способу вирішення спорів», внаслідок чого відбулося налагодження співпраці юридичних клінік з відомим практикуючими медіаторами України, та підготовлено до підписання меморандуми про співпрацю з Центром медіації ГО «Родина Кольпінга на Прикарпатті» та ГО «Буковинський центр медіації» [7].

Аналізуючи усе вище зазначене, можна зробити висновок, що медіація – це ефективний, зручний та дієвий спосіб альтернативного вирішення спорів. Досвід зарубіжних країн довів, що медіація може бути застосована майже у всіх сферах права і має вагомні переваги, серед яких вивчення сутності спорів та гнучкість процедури.

#### **Список використаних джерел:**

1. Медіація у професійній діяльності юриста. Підручник. За ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса. «Екологія». 2019. 462 с.
2. Красіловська З. В. Альтернативні способи вирішення спорів у сфері державного управління: поняття та сутність. Державне управління та місцеве самоврядування, 2015. №1 (24). С.158-165.
3. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Закон України від 10.05.2006 № 361/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>.
4. Про медіацію: Проект Закону України від 28.12.2019 № 2706. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=67831](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67831).
5. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 5. С. 52-57.
6. Фінько О. Л. Медіація як альтернативний спосіб вирішення конфліктів та консалтингова послуга. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 21. С. 34-38.
7. Романюк І., Нестеренко Л. Шлях довжиною у 6 місяців. Офіційний сайт Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Дата звернення: (21. 04.2020 р.), URL:<https://law.chnu.edu.ua/shliakh-dovzhynoiu-6-misiatsiv/>.



**Кримська Лілія Святославівна,**  
студентка магістратури юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

### **ДО ПИТАННЯ ПРО НЕТРАДИЦІЙНІ ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ**

Суб'єкти підприємницької діяльності завжди намагаються виділяти свій товар з-поміж інших та привернути увагу споживачів шляхом використання індивідуальних позначень. Позначення які допомагають вирізняти товари та послуги одних виробників від товарів та послуг інших виробників є торговельними марками. У наш час кількість позначень які використовуються для індивідуалізації товарів та послуг постійно збільшується. Поряд з традиційними позначеннями такими як – словесні, зображувальні, комбіновані, з'явилися нові торговельні марки, які називають нетрадиційними, або враховуючи їх оригінальну форму вираження, відмінну від звичної інколи називають екзотичними.

До нетрадиційних торговельних марок належать: світлові, рухомі, звукові, ароматичні, та смакові торговельні марки тощо. Україна також намагається враховувати світові тенденції і надати можливість суб'єкта підприємницької діяльності використовувати специфічні позначення, як торговельні марки.

Світлові торговельні марки – це позначення, які вирізняють товари чи послуги за допомогою певних світлових сигналів. Щоб набути права на таке позначення в заявці повинна бути наведена характеристика світлових символів, їх послідовність, тривалість світіння та інші особливості. Саме ці відомості будуть занесені до реєстру і слугуватимуть підставою для визначення обсягу правової охорони.

Рухомі торговельні марки – це марки, які сприймаються зором і вирізняють товари та послуги за допомогою рухомих зображень. В США, наприклад, для дистильованого напою

була зареєстрована видимість візуальної появи маленьких шматочків паперуподібно конфетті, які виринаються з вертушки ємкості для товарів при відкритті цього посуду [1, с. 17].

Щоб набути права на динамічне позначення, його необхідно зафіксувати його на матеріальному носіїві [2, с. 6].

Однією із нетрадиційних торговельних марок, яка також отримує правову охорону в Україні, виступає звукова торговельна марка [3, с. 93]. З усіх нетрадиційних торговельних марок звукові є найбільш часто використовуваними. В переважній більшості випадків звукова торговельна марка являє собою певні музичні фрагменти у вигляді мелодії або ціла музична композиція. Нерідко їх реєструють корпорації, які займаються створенням фільмів, прикладом такої торговельної марки є звуковий супровід 20th Century Fox.

Запах також може бути зареєстрований як торгова марка. В українському законодавстві процедура реєстрації таких торговельних марок не прописана, проте, і не заборонена. Варто відзначити, що ароматична торговельна марка повинна, як і інші види торговельних марок, надавати товару чи послугі відмінну рису. Таким чином, наприклад, запах кави, не може бути зареєстрований як торговельна марка для парфумів їх запах, натомість для канцелярської продукції шанси реєстрації вищі.

Закон не обмежує види позначень які можуть бути використані як торговельна марка, проте важливою вимогою яка ставиться до зазначеного засобу індивідуалізації товарів, робіт та послуг є те, що торговельна марка повинна бути графічно відображена. Під графічним відтворенням традиційно розуміють здатність торговельної марки бути представленою на письмі чи бути накреслено [4, с. 69]. Таким чином, національне законодавство містить невичерпний перелік позначень які можуть бути зареєстровані як торговельні марки. Щоб надати можливість суб'єктам підприємницької діяльності реєструвати нетрадиційні торговельні марки, потрібно детально визначити спосіб графічного зображення такої торговельної марки, на матеріальному носії.

#### Список використаних джерел:

1. Arden T. *Protection of Nontraditional Marks. Trademark rights in sounds, scents, colors, motions and product design in the U.S.* New York N.Y. : INTA, 2000. 252 p.
2. Калятин В. О. *Регистрация цвета в качестве товарного знака. Патенты и лицензии.* 2004. № 9. С. 4-9.
3. Немеш П. Ф. *Особенности правовой охраны звуковых торговельных.* Судова апеляція. № 1 (42), 2016. С. 92-98.
4. Поль Матели. *Новое французское законодательство по товарным знакам. Книга 1 / Матели Поль : Общ. ред. и предисл. А. Н. Григорьев; пер. с франц. В. И. Еременко.* Душанбе : НПИЦентр, 1998. 269 с.



**Ліневич Дмитро Борисович,**  
студент магістратури юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

#### РОЛЬ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Суди всіх інстанцій цивільної юрисдикції, маючи на меті насамперед захист прав, свобод і інтересів фізичних та юридичних осіб, до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання в кожній конкретній справі, обов'язково повинні встановлювати коло осіб, яких стосується спір, що виник, на права та законні інтереси яких вплине рішення по суті в кожній конкретній справі, і залучати їх до судового розгляду в якості третіх осіб.

Досить детально досліджено проблематику участі третіх осіб у цивільному процесі в дисертації О. В. Бобровник «Треті особи в цивільному процесі України» (2009 р.). Проте, незважаючи на таку цілу низку праць, було досліджено такими вченими-процесуалістами, як О. В. Дзера, В. М. Кравчук, З. В. Ромовська, Ю. Ю. Рябченко, С. Я. Фурса, С. А. Чванкін, М. Й. Штефан, присвячених інституту третіх осіб в цивільному процесі, слід відмітити, що питання участі третіх осіб ще не є цілком та повністю вивченим та описаним на сьогоднішній день. Перш за все це пояснюється із зовсім нещодавніми змінами, внесеними до Цивільного процесуального кодексу України. Хоча цивільне процесуальне законодавство і визначає види, підстави залучення третіх осіб до участі у справі, у правозастосовчій діяльності все ж таки неоднозначно вирішуються питання щодо порядку їх залучення судом, правових наслідків розгляду справи без їх повідомлення тощо. Виникає багато проблем пов'язаних із забезпеченням достовірності пояснень третіх сторін, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору в цивільному процесі, оскільки їх юридична заінтересованість у вирішенні справи у багатьох випадках може означати наявність мотиву до необ'єктивного викладення фактів (обставин).

Щодо юридичного становища третіх осіб в цивільному процесі доцільно зробити порівняння інституту третіх осіб у різних державах світу, і етапи розвитку даної інституції. Важливим історичним етапом вирішення проблеми правового регулювання участі третіх осіб у процесуальних галузях права слід вважати середньовічний французький судовий процес. Загальновідомо, що істотний вплив на **французьке** судочинство здійснив римський цивільний процес. Тому інтереси та права третіх осіб так само не знаходили собі спеціальних засобів судового захисту.

**У Росії** виділення засобів судового захисту, наданих третім особам, в особливий процесуальний інститут стало результатом Судової реформи 1864 року. Особливий вплив на розвиток інституту третіх осіб в цивільному судочинстві Росії зробило французьке законодавство. Але все ж юридичне становище третіх осіб в значній мірі сформувалося в 1863 р, в так званій період безпосередньої підготовки та прийняття Статуту цивільного судочинства Росії 1864 року. У цивільному судочинстві нерідко зустрічалися випадки, в яких вирішення спору між двома сторонами могло мати важливість для третьої особи, яка не брала участь у справі, або, навпаки, одна зі сторін, яка безпосередньо брала участь у справі, зустрічала, для захисту себе від наслідків рішення, потребу залучити до відповіді третю особу.

Судова реформа 1864 року внесла істотний внесок у становлення і розвиток інституту третіх осіб у процесі. 20 листопада 1864 року був виданий Указ імператора Олександра II про опублікування нових судових статутів: Заснування судових установ та Статуту цивільного судочинства. Статут цивільного судочинства 1864 року містив 14 статей, присвячених правовому регулюванню інституту третіх осіб. Залучення та вступ у справу третіх осіб було передбачене статтями 653-661 [6, с. 18].

**У Німеччині** треті особи у цивільному процесі існують у двох проявах: 1) як стороння особа, що втручається у судовий процес шляхом вчинення дії проти обох сторін у справі, що перебуває на розгляді (ст. 64 ЦПК Німеччини: будь-яка особа, яка претендує на об'єкт або право, що є предметом судового спору між двома іншими особами, має право до моменту винесення остаточного судового рішення подати заяву проти обох сторін); 2) як стороннє втручання третьої особи для підтримки однієї зі сторін спору (ст. 66 ЦПК Німеччини: будь-яка особа, яка має законний інтерес щодо однієї зі сторін судового спору, має право втрутитися у провадження на підтримку цієї сторони.[5, с. 43].

**В Іспанії** інститут третіх осіб розглядається з позиції суб'єкта – ініціатора їх залучення: добровільне втручання, коли сторона самостійно втручається у судовий процес, заява про втручання вирішується без зупинення процесу (ст. 13 Закону Іспанії «Про цивільний процес»); примусове або спровоковане втручання, коли третя особа залучається за заявою сторони процесу (ст. 14 Закону Іспанії «Про цивільний процес»). Треті особи в Іспанії наділяються тими ж правами, що і сторони. Закон Іспанії «Про цивільний процес» ст. 14.

У **Великобританії** суди на відкритих сайтах повинні розміщувати інформацію про суть справи, для того щоб потенційні зацікавлені особи могли направити заяву про участь у процесі. Особа, яка бажає взяти участь у цивільному процесі у якості третьої особи, повинна направити заяву про надання згоди на це сторонам судової справи. Однак, як правило, навіть якщо сторони заперечують проти цього, суди допускають їх до участі у справі. Існування інституту третіх осіб у такій формі пояснюється тим, що розгляд справ судом касаційної інстанції має прецедентне значення та буде мати наслідки не тільки для самих сторін спору, а і для суспільства. Слід відмітити, що обидві групи третіх осіб віднесені законом до осіб, які беруть участь у справі, є юридично зацікавленими. Заінтересованість третіх осіб у справі можна поділити на заінтересованість матеріально-правову і процесуально-правову[5, с. 43].

Участь третіх осіб в цивільному процесі забезпечує значно швидший розгляд справи. Завдяки участі в справі третіх осіб відбувається більш повна концентрація доказового матеріалу, що допомагає не тільки захисту прав третіх осіб, але і правильному розгляду розпочатої за ініціативою первісного позивача цивільної справи в цілому.

Отже, процесуальний інститут третіх осіб існує у різних правових системах, але в кожній державі він набуває специфічних рис. Треті особи є суб'єктами цивільно-процесуальних правовідносин, які вступають в уже розпочатий цивільний процес між сторонами для захисту особистих суб'єктивних прав й охоронюваних законом інтересів як фізичних осіб, так юридичних осіб у сфері цивільно-правових відносин.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. С. 492.*
2. *Андрушко А. В., Білоусов Ю. В. Цивільний процес: навчальний посібник / за ред. Ю. В. Білоусова. К. : Прецедент, 2005. 172 с.*
3. *Бобровник О. В. Треті особи в цивільному процесі : автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2009. 21 с.*
4. *Бондарчук М. В. Проблеми визначення поняття третіх осіб у цивільному процесі України. Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук. Право: історія, теорія, практика: (м. Львів, 14-15 березня). Львів. 2014. С. 47-50.*
5. *Заварза Т. В., Бервено С. М. Порівняльний цивільний процес: навчально-методичний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 156 с.*
6. *Маклаев Д. В. Третіє лица в арбитражном процессе: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. Ульяновск, 2010. 259 с.*



**Любас Крістіна Володимирівна,**  
*студентка магістратури юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **СУТНІСТЬ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО ЗА ДОГОВОРОМ МІНИ**

Актуальність обговорюваної теми підтверджується не тільки чисельною кількістю питань щодо самої процедури передачі майна, а й тим, що на сучасному етапі правозастосування передача права власності є одним із найпоширеніших у судовій практиці способів захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів учасників цивільних відносин. Досліджуючи передачу права власності на нерухоме майно за договором міни, важливо, врахувати усі нюанси договору.

Важливим нюансом договору міни нерухомості також є момент переходу права власності на дане майно. Так, згідно із ч. 4 ст. 715 ЦКУ, право власності на обмінювані речі

переходить до сторін одночасно після виконання зобов'язань із передачі майна обома сторонами [1]. Звичайно, якщо інше не встановлено договором або законом. Це є винятком із загального правила про те, що право власності в набувача майна за договором виникає з моменту передачі такого майна (ч. 1 ст. 334 ЦКУ) [1]. У ч. 4 ст. 715 ЦКУ передбачено можливість установаження іншого моменту переходу права власності на обмінювані товари законом або самим договором [1]. Якщо моментом набуття права власності на предмет обміну є момент фактичного передання майна сторонами договору одна одній, до таких договорів одразу ж складають акт прийому-передачі майна, який необов'язково укладається в нотаріальній формі. Також сторони можуть вказати гарантійний термін на передачу майна після підписання договору. Це може бути на випадок переїзду, або завершення ремонтних робіт, або ж інших обставин що можуть займати певний проміжок часу. Відповідно, змінити гарантійний термін можуть сторони (продавець, покупець, третя особа (підрядник)), його продовження або скорочення у зв'язку з обставинами, що мають суттєвий вплив на передачу майна. Що сталося до прикладу у даній справі:

Сторони уклали договір міни нерухомого майна, але у зв'язку із переїздом пропустили гарантійні терміни реєстрації майна.

Рішення суду від 22 вересня 2009 року місто Маріуполь по справі № 2-2517/2009, позов про визнання договору міни нерухомого майна дійсним, оскільки сторони частково перейшли до експлуатації даного майна, але пропустили гарантійний термін реєстрації майна, сторони дійшли згоди на попередньому засіданні, та домовилися про реєстрацію майна за собою у змінений термін.

Суд, вислухавши сторони, дослідивши матеріали справи, вважає, що позов підлягає задоволенню, тому що знайшов своє підтвердження наданими доказами, з яких вбачається, що сторони мали намір здійснити операцію міни об'єктів нерухомості і виконали всі необхідні для цього дії.

Керуючись ст. 130, 174, 215 ЦПК України, ст. ст. 203, 219, 657 ЦК України, суд визнати дійсним договір міни об'єктів нерухомості: квартири АДРЕСА\_1 на квартиру АДРЕСА\_2, оформлений біржовим контрактом № ИР-427 від 24.06.1999 року на Азовській універсальній товарній біржі, укладений між ОСОБА\_1 з одного боку та ОСОБА\_2 з іншого боку.

Ще в договорі міни нерухомості можна встановити доплату за дорожче майно, що обмінюється на дешевшу. Під час такого обміну складається окремий пункт договору на компенсацію майном або в грошовій формі стороні, що надала товар більш високої вартості. Різниця в ціні має бути оплачена до або після передачі нерухомого майна, що має меншу ціну.

Як сталося до прикладу у справі № 1424/1653/2012 від 13 серпня 2012 року, Особа звернулася до суду з позовом про визнання договору міни дійсним, та вимаганням нотаріального посвідчення даного договору.

Позивач передав у користування відповідачу квартиру, та здійснив половину зумовленої доплати, мотивуючи те тим, що іншу частину він доплатить після нотаріального посвідчення даного договору, у зазначений термін.

Відповідач почавши користуватися майном, вимагав негайної доплати, але відмовлявся документально підтверджувати договір, відповідно на підставі цього виник спір.

В судовому засіданні позивач підтримав позовні вимоги, просить про задоволення позову.

Відповідач ОСОБА\_2 визнав позовні вимоги та пояснив, що дійсно вони з дружиною уклали з позивачем вказаний договір міни. На даний час його дружина ОСОБА\_3 вже померла.

Керуючись ст.ст.10, 11, 60, 212, 213, 214, 215 ЦПК України, суд позов задовольнити.

Визнати дійсним договір міни нерухомого майна № 58 від 14 квітня 1999 року, зареєстрований в універсальній товарній біржі "Нерухомість Н" за яким ОСОБА\_1 в порядку обміну придбав у ОСОБА\_2 та ОСОБА\_3 квартиру АДРЕСА\_1.

Оскільки терміни передачі майна у договорі міни не є конкретними, ми вважаємо, що доцільно буде внести поправку до статті 716 Цивільного Кодексу України, з доповненням Пункт 2 обов'язкового строку передачі права власності на нерухоме майно в чітко визначений термін, що включає в себе усунення недоліків (якщо вони є) та реєстрацію права власності і перехід до безпосереднього користування майном, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

У разі недотримання такої форми договір вважатиметься нікчемним, тобто недійсним. Адаже до договору міни нерухомістю, зокрема і до його форми, застосовуються такі ж вимоги, що й до договору купівлі-продажу. Необхідно зазначити, що в разі появи спорів щодо нерухомості укладання договору міни неможливе. Також у договорі потрібно зазначити, які права третіх осіб поширюються на обмінювану нерухомість або на їхні частини (право оренди, право тимчасового користування, право застави (іпотеки), право сервітуту тощо). У договорі міни нерухомості обов'язково вказуються ознаки, які її індивідуалізують та становлять предмет договору. До них належать місцерозташування (адреса) земельних ділянок; кадастрові номери земельних ділянок; загальна площа; цільове призначення земель, у складі яких вони перебувають; категорія земель; мета подальшого використання земельних ділянок; розміщені на них об'єкти нерухомості (якщо такі є) із вказівкою їхньої приналежності; права третіх осіб. До договору додаються плани (креслення) земельних ділянок [2; 5].

Отже, сьогодні договір міни, як і під час становлення приватно-правових відносин, набуває нового значення, а саме такого собі місця, на якому проводиться економічний оборот нових цінностей, а саме товарів, прав тощо. Попри всі нюанси, даний договір є досить дієвим цивільно-правовим інститутом та може успішно використовуватись в сучасних умовах.

#### **Список використаних джерел:**

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 40-44. Ст. 356.
2. Господарський кодекс України: Закон України від від 16 січня 2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 18-22. Ст. 144.
3. Вітрянский В. Б. Договір міни. Вісник Вищого Арбітражного суду Російської Федерації. 2000. № 2. С. 130.
5. Кравченко І. Л. Договір міни нерухомого майна на рухоме. URL: <http://www.de-jure.ua/dogovir-mini-nerukhotogo-majna-na-rukho>.
6. Степська О. В. Правове регулювання дарування та міни як угод із земельними ділянками. URL: <http://www.apdr.in.ua/v52/28.pdf>.
7. Хайек Ф. А., Фрідріх А. Приватні гроші. Москва. 1996. С. 51-52.



**Мещерякова Марія Олександрівна,**  
студентка магістратури юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

## **СУБСИДАРНЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ПРИ УКЛАДЕННІ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ**

Проголошення незалежності України зумовило вирішення важливого питання - законодавчого закріплення можливості договірного регулювання сімейних відносин з дотриманням принципів цивільного права щодо договорів та з врахуванням інтересів сторін договору.



Перша спроба ввести елемент договірної регуляції в майнові відносини подружжя була зроблена 23 червня 1992 року, оскільки був прийнятий Закон «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР» № 2488-ХІІ, який доповнив Кодекс статтею 27-1 «Право подружжя на укладання шлюбного контракту» [3]. Відповідно до цієї статті, особи які вступають в шлюб, мають право за власним бажанням укласти угоду щодо вирішення питань життя сім'ї (шлюбний контракт), в якій передбачити майнові права і обов'язки подружжя.

Наступним кроком у розвитку шлюбного договору була постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 1993 року № 457, якою було затверджено «Порядок укладання шлюбного контракту» [6]. Вона містила положення, за якими в контракті могли бути прописані не лише майнові права і обов'язки подружжя, а й немайнові, моральні чи особисті зобов'язання. Важливо вказати, що приймаючи таку постанову Кабінет Міністрів України перевищив свої повноваження в частині визначення предмету шлюбного контракту, що призвело до вступу такого акта у протиріччя з діючим тоді Кодексом про шлюб та сім'ю України.

Водночас питання стало врегульованим після прийняття Сімейного кодексу України, де ст. 93 заборонено у шлюбному договорі регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми.

Сімейний кодекс України не дає легального визначення «шлюбного договору», але такі визначення були сформульовані в працях деяких вчених (Т.О. Ариванюк, І.В. Жилінкової, О.О. Ульяненко, О.А. Явор).

Зокрема, О.О. Ульяненко визначає шлюбний договір як угоду (правочин) фізичних осіб різної статі, які подали заяву про реєстрацію шлюбу чи угоду подружжя, що визначає майнові права й обов'язки подружжя в період шлюбу, зокрема, порядку поділу майна на спільне і роздільне, порядку його використання, відчуження, розподілу доходів і витрат, а також їх майнові права та обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання [7]. Т.О. Ариванюк не дає визначення шлюбного договору, але наголошує на тому, що шлюбний контракт є складною, комплексною сімейно-правовою угодою, яка має ознаки цивільно-правового договору, а тому на нього мають поширюватися як норми сімейного, так і цивільного права [1].

Багато вчених обґрунтовують тезу про те, що шлюбний договір є різновидом цивільно-правового договору, який, у свою чергу, характеризується певною специфікою [2; 4].

На думку Ю.С. Червоного шлюбний договір є сімейно-правовим договором, оскільки його суб'єктами є лише подружжя. Продовжуючи таку думку вважаємо, що шлюбний договір є змішаним сімейно-правовим договором. Таке твердження зумовлено тим, що шлюбний договір може врегульовувати дві групи майнових правовідносин між подружжям – щодо майна, і щодо надання утримання (аліментні); він може передбачати встановлення прав і обов'язків як між самим подружжям, так і ті, що можуть виникнути між колишніми дружиною та чоловіком, так і їх правовідносини як батьків щодо своїх дітей; окрім того, такий договір може містити у собі положення деяких інших сімейних договорів [5].

Як і будь-який інший правочин, шлюбний договір має відповідати основним вимогам, що встановлюються до цивільно-правових договорів, як за формою укладання, так і за відповідністю волі волевиявленню сторін.

В СК України не визначено порядку вчинення подружжям дій, спрямованих на зміну умов договору. Окрім того, виникає питання про можливість зміни умов договору у судовому порядку. У чинному СК відповіді на ці та інші питання не містяться [2]. Відтак, можна здійснювати субсидіарне застосування відповідних положень цивільного права.

В контексті теми, варто звернути увагу на визнання шлюбного договору недійсним, оскільки сімейне законодавство передбачає застосування до цих відносин норм цивільного права. Визнання договорів недійсними є одним із засобів захисту суб'єктивних цивільних прав. Відповідно до статті 103 СК України шлюбний договір на вимогу одного із подружжя або іншої особи, права та обов'язки якої цим договором порушені, може бути визнаний

недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених Цивільним кодексом України. Шлюбний договір стає недійсним у разі недійсності шлюбу, без спеціального рішення суду про це, тобто автоматично.

Водночас, крім вказаних підстав визнання договору недійсним, Сімейний кодекс передбачає деякі сімейно-правові підстави визнання недійсним шлюбного договору, або його умов недійсними, зокрема:

- 1) включення до шлюбного договору умов, які регулюють особисті немайнові відносини подружжя, та особисті немайнові відносини між ними та дітьми (ч. 3 ст. 93 СК України)
- 2) зменшення в шлюбному договорі обсягу прав дитини (ч. 4 ст. 93 СК України);
- 3) поставлення одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище (ч. 4 ст. 93 СК України);
- 4) передача за шлюбним договором у власність одному з подружжя нерухомого майна, та іншого майна, право на яке підлягає державній реєстрації (ч. 5 ст. 93 СК України).

Враховуючи вищевикладене, можемо говорити про те, що в юридичній науці шлюбний договір визнається як правочин, який не обмежується сферою дії сімейного законодавства. Шлюбний договір можна розглядати як двосторонній правочин, на який, за допомогою механізму субсидіарного застосування норм законодавства, поширюються загальні правила щодо правочинів, оскільки шлюбний договір має відповідати тим вимогам, які встановлені ЦК України, іншим актам цивільного законодавства та моральним засадам суспільства; необхідний обсяг цивільної дієздатності для укладення; вільне волевиявлення учасника; відповідна форма; спрямованість на реальне настання правових наслідків.

#### **Список використаних джерел**

1. Ариванюк Т. О. *Правове регулювання відносин власності між подружжям* // автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К. : 2002. 20 с.
2. Жилинкова И. В. *Брачный договор*. Харьков : Ксилон, 2005. 174 с.
3. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР» від 23.06.1992 р. № 2488-ХІІ // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1992. № 36. ст. 528
4. Максимович Л. Б. *Брачный договор в российском праве*. М. : Изд-во «Ось-89», 2003. 144 с.
5. *Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю.С. Червоного*. К. : Істина, 2003. 464 с.
6. *Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок укладання шлюбного контракту»* від 16 червня 1993 р. № 457.
7. Ульяновко О. О. *Шлюбний договір у сімейному праві України*. 12.00.03 : автореф. ... дис. канд. юрид. наук. Київ., 2003. 20 с.



**Небесна Наталія Миколаївна,**

*студентка магістратури юридичного факультету*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### **ВИДИ ДОГОВОРІВ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТІ**

У юридичній літературі відсутня єдина ознака для виділення окремих видів договору купівлі-продажу. Так, Г.Ф. Шершеневич розрізняв такі види купівлі-продажу: а) продаж за зразками; б) продаж на пробу; в) продаж для проби; г) продаж у розстрочку; д) продаж з аукціону [1, с. 152-158].

На думку Н.О. Саніахметової, до окремих видів договору купівлі-продажу, що використовуються належать: договір поставки товарів, договір поставки для державних потреб, договір контрактації, договір енергопостачання, договір продажу підприємства. До числа договорів у сфері підприємництва слід також віднести договір роздрібною купівлі-продажу, за яким одна зі сторін виступає як підприємець і одержує підприємницький прибуток від продажу товарів споживачам [2, с. 32].

Нажаль, ні нормативні акти ні науковці не здійснюють класифікацію договорів купівлі-продажу нерухомості.

Аналізуючи ч. 1 ст. 181 ЦК України, ст. 331 і ст. 376 ЦК України, Закон України «Про іпотеку» [3], ст. 4 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» [4], ст.5 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [5]ст. 14.1.129 Податкового кодексу України [6], в яких визначено види нерухомого майна, можна виокремити такі види договору купівлі-продажу нерухомості:

- 1) Договір купівлі продажу земельної ділянки;
- 2) Догові купівлі-продажу житла;
- 3) Договір купівлі-продажу підприємства як єдиного майнового комплексу;
- 4) Договір купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва;
- 5) Договір купівлі-продажу нежитлових приміщень.

Спробуємо з'ясувати особливості кожного з цих договорів.

Предметом договору купівлі-продажу земельної ділянки може виступати конкретна, індивідуально визначена на місцевості земельна відповідної площі та правового режиму. В залежності від того, якої форми власності земельна ділянка, існують особливості укладення щодо неї договору купівлі-продажу.

Щодо наступного виду купівлі-продажу житла, слід зазначити, що під предметом цього договору розуміється конкретний об'єкт житлової нерухомості, закінчений будівництвом та прийнятий в експлуатацію, з приводу якого сторони домовляються щодо виникнення цивільно-правових відносин [7, с. 188].

Таким чином, житлом є об'єкт нерухомості, що має суто цільове призначення. Під поняттям «житло», слід розуміти не є не лише житлові будинки та садиби, придатні і призначені для постійного проживання в них, а й окремі квартири, інші житлові приміщення, ізольовані кімнати у квартирах. Житлові приміщення призначені для проживання у них фізичних осіб. Власник житлового приміщення може використовувати житло для власного проживання, проживання членів сім'ї, інших осіб але не має права використовувати його для промислового виробництва (ст. 385 ЦК України).

Особливістю договору купівлі-продажу є те, що в ньому обов'язково повинен конкретизуватися вид житла. Якщо предметом договору купівлі-продажу житла є будинок чи прирівняна споруда, в договорі необхідно вказувати їх технічні параметри такі як: загальна площа, житлова площа, категорія матеріалів, прив'язку до земельної ділянки та сусідніх об'єктів. У випадку укладення договору купівлі-продажу садиби, крім зазначаються характеристики житлового будинку як предмета договору а також господарські будівлі, їх розташування. Якщо предметом продажу є квартира чи кімната в гуртожитку слід зазначити їх техніко юридичних параметри, відповідно до технічного паспорта.

Вважаючи за доцільне поширювати на підприємство режим нерухомості, з'ясуємо особливості договору купівлі-продажу зазначеного об'єкта нерухомості.

Зважаючи на особливості підприємства як об'єкта цивільного обороту, під час укладення договору купівлі-продажу слід враховувати, що підприємство включає в себе: будівлі, устаткування, які є окремими майновими цінностями можуть відчужуватися за окремими договорами купівлі-продажу майна, а і не підпадають під регулювання договору купівлі-продажу підприємства. Істотною умовою цього договору є певні строки такі як: строк укладення договору, строк передачі підприємства, строк виконання окремих умов договору, та ін. На відміну від інших договорів купівлі-продажу майна в досліджуваному договорі сторони повинні узгодити процес введення покупця у сферу діяльності, якою буде

займатися, придбавши підприємство. Покупець повинен бути ознайомлений з усіма секретами виробництва, які використовуються на цьому підприємстві, ринком збуту продукції товарів чи послуг та інше.

Наступним договором купівлі-продажу нерухомого майна є договір купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва.

Відсутність вимоги обов'язкової державної реєстрація об'єктів незавершеного будівництва піддає сумніву віднесення їх до об'єктів нерухомості. З іншого боку, і включати ці об'єкти до категорії рухомих речей неправильно, оскільки цей об'єкт відповідає таким ознакам нерухомості як: індивідуальна цінність, нерозривний зв'язок з земельною ділянкою, на якій він розташований, цей об'єкт неможливо перемістити без його знецінення та зміни призначення. Усі ці ознаки дають підстави стверджувати що об'єкти незавершеного будівництва є нерухомістю.

Спірним питанням залишається віднесення до категорії нерухомості нежитлових приміщень, розташованих у середині будівлі. Нежитлові приміщення, що знаходяться у складі споруд, не мають безпосереднього зв'язку з земельною ділянкою, на якій розташована будівля чи споруда. Нежитлові приміщення не мають настільки тісного зв'язку з земельною ділянкою, як між спорудою і земельною ділянкою. Проте ці об'єкти мають такі ж ознаки як і будівля в цілому, а є індивідуальними і мають тісний зв'язок з будівлею, в якій розташована. На думку Я. М. Шевченко, оскільки нежитлові приміщення характеризуються тими самими ознаками, що й інші об'єкти нерухомості, навряд чи є сенс виключати їх з переліку традиційних об'єктів нерухомості та встановлювати для них окремий правовий режим. Нежитлові приміщення у складі нежитлової будівлі на думку науковця, підлягають аналогічному правовому регулюванню. Таким чином, правові норми правила, що регулюють договір продажу нерухомості підлягають застосуванню і до відносин, пов'язаних з купівлею-продажем нежитлових приміщень [8]

Таким чином, ні в законодавстві ні в юридичній доктрині немає критеріїв класифікації договорів купівлі-продажу нерухомості. Пропонуємо поділяти договори купівлі-продажу нерухомого майна за критерієм виду об'єкта на такі види:

- Договір купівлі продажу земельної ділянки;
- Догові купівлі-продажу житла;
- Договір купівлі-продажу підприємства як єдиного майнового комплексу;
- Договір купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва;
- Договір купівлі-продажу нежитлових приміщень.

#### **Список використаних джерел:**

1. Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права. Т. II: Товар. Торговые сделки. М. : Статут, 2003. 544 с.
2. Саніахметова Н. О. Поняття та класифікація підприємницьких договорів. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права : Науковий часопис. 2002. № 2. С. 31-33.
3. Про іпотеку : Закон України від 05. 06. 2003 р. № 898-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 38. Ст. 313.
4. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03. 10. 2019 р. Відомості Верховної ради України. № 4. С. 25.
5. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Кабінету Міністрів України 25. 12. 2015 р. № 1127. Офіційний вісник України. 2016. № 2, С. 108.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010. року № № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 17. С. 12
7. Ільків О. В. Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні. Часопис Київського університету права. 2013. № 3. С. 188.



**Раднєвич Юлія Сергіївна,**  
*студентка магістратури юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ДО ПИТАННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ ДЕРЖАВОЮ ВІДУМЕРЛОЇ СПАДЩИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ**

За своїм змістом поняття «виморочне майно» та «відумерла спадщина» є тотожними. Слово «виморочне» тлумачиться як вимерлий, виморочний рід, відумерле майно, яке залишилось після вимерлого роду, після власника, померлого, в якого не було спадкоємців [1, с. 307]. Отже, при дослідженні формування категорії «відумерлої спадщини» в українському законодавстві можна стверджувати, що історичною передумовою цієї дефініції було поняття «виморочного майна».

В юридичній науці зустрічаються різні підходи до розуміння поняття відумерле майно.

Г. Ф. Шершеневича вважає виморочним є спадкове майно, в випадку відсутності кровних спадкоємців, які мають право спадкувати [2, с. 152].

На думку Є. О. Харитонова відумерлість спадщини означає, що на спадкове майно, після смерті спадкодавця ніхто з спадкоємців не претендує з будь-яких причин: усі спадкоємці, як за законом, так і за заповітом відмовилися від прийняття спадщини, не встигли прийняти її, у спадкодавця може не бути спадкоємців за законом або усі спадкоємці можуть бути усунені від спадщини [3, с. 47].

У наш час поняття відумерлості спадщини закріплено у ст. 1277 Цивільного Кодексу України. Відповідно до якої: «у випадку відсутності спадкоємців, у разі усунення їх від права спадкування, у випадку неприйняття ними спадщини, або відмови від її прийняття спадщини, спадщина в судовому порядку за заявою відповідного органу місцевого самоврядування визнається відумерлою. Заява органом місцевого самоврядування подається за місцем відкриття спадщини після спливу одного року з часу відкриття спадщини. Після визнання спадщини судом відумерлою, вона переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

Розуміння підстав виникнення прав держави на таке майно у різних країнах є неоднаковим. Ми можемо спостерігати певні розбіжності у законодавствах різних країн, спричинені дотриманням різних концепцій переходу спадку фізичної особи до держави. Так, у міжнародній практиці існує два принципи, які застосовуються до відумерлої спадщини:

1) принцип окупації, який передбачає перехід спадкового майна до держави місцезнаходження майна спадкодавця. Такий підхід обґрунтовується тим, що перехід відумерлого спадкового майна до держави можливий лише в силу того, що держава, як суб'єкт публічної влади, перетворює майно, яке перебуває в межах її території у свою власність, незалежно від ставлення до цього спадкодавця. Цей принцип подібним до того, що застосовується до безхазяйного майна. Його застосовують у США, Франції, Австрії;

2) наступний принцип визнання за іноземною державою права на спадщину, яка відкрилась за кордоном, має назву принцип «тісного зв'язку», спадкодавця із державою його особистого закону спадкодавця. Відповідно до цього підходу спадкування визначається як універсальне правонаступництво, і до держави переходять не лише права спадкодавця, але і його обов'язки. Зазначений принцип спадкування виморочного майна закріплюють такі країни: ФРН, Іспанія, Швейцарія, держави Східної Європи, країни СНД і Балтії.

Таким чином застосування двох підходів переходу виморочного майна до держави, можна визначити два правові режими цього майна. У випадку переходу відумерлого майна у власність держави за правом спадкування воно повинно передаватися державі, громадянства померлого. За «правом окупації», відумерле майно переходить у власність тієї держави, де перебував померлий в момент смерті і де залишилось його майно.

В міжнародній практиці застосування різних принципів переходу спадкового майна до держави є причиною виникнення багатьох колізій. Таким чином, у наш час відсутній єдиний підхід щодо підстав та порядку переходу відумерлої спадщини до держави.

Норми які регулюють порядок переходу відумерлої спадщини, яка має зв'язок з іноземним елементом, містяться у Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, країн СНД від 22 січня 1993 р. Відповідно до Конвенції рухоме спадкове майно переходить до Договірної Сторони, громадянином якої був спадкодавець у момент смерті, а нерухоме спадкове майно залишається тій Договірній Стороні, на території якої воно знаходиться [4]. Тобто визначення суб'єкта спадкування із іноземним елементом залежить від того який вид майна входить до складу спадщини держави. Окрім цього Україна уклала двосторонні договори близько зі 170 державами. Практично у всіх них містяться приписи щодо відходу рухомого виморочного майна до держави, громадянство якої мав спадкодавець [5].

Звідси можливо зробити висновок, що якщо між країнами, які претендують на спадкування відумерлого майна укладено міжнародний договір то режим такого майна та суб'єкта його спадкування, повинні цим міжнародним договором.

Таким чином можна зробити висновок, що кожна держава на власний розсуд встановлює підстави визнання спадщини відумерлою, вони можуть залежати від: традицій, приналежності до певної правової системи, релігії тощо.

Серед таких можна виділити: 1) складення заповіту на користь держави; 2) відсутність спадкоємців як за законом, так і за заповітом; 3) відмова спадкоємців від спадкового майна; 4) позбавлення всіх спадкоємців права на спадкування; 5) жоден із спадкоємців не прийняв спадкове майно. Серед суб'єктів яким належить право на виморочне майно є держава, муніципальні утворення, такі як територіальна громада, та іноземна держава.

Доля відумерлої спадщини визначається законами країни, на території якої майно знаходиться, і залежить принципу переходу відумерлого майна якого дотримується конкретна держава.

Україна уклала міжнародні договори що стосуються виморочного майна з багатьма країнами світу, проте не з усіма. Отже, невирішення питання стосовно переходу спадкового майна до держави з окремими країнами, може спричинити ситуацію коли дві держави претендуватимуть на спадок. Це може негативно позначатися на відносинах між цими. На нашу думку, вирішити це питання зможе прийняття універсальної конвенції, яка б сприяла однаковому врегулюванню відносин стосовно спадкування відумерлої спадщини державою.

#### **Список використаних джерел:**

1. Толковый словарь В. Даля *ON-LINE*. URL : <http://vidahl.ru/>.
2. Шершеневич Г. Ф. *Учебник русского гражданского права*. Казань : Типография императорского Университета, 1901. 640 с.
3. *Цивільний кодекс України : Коментар / заг. ред. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко*. Одеська національна юридична академія. Одеса : Юридична література, 2003. 1079 с.
4. *Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, укладеній державами-членами СНД 1993 р.* URL : [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997\\_009](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_009).
5. *Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля*. К. : Алерта, 2013. 400 с.



## **ПУБЛІЧНА ОФЕРТА: ПОНЯТТЯ ТА СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ**

Зміна економічної ситуації, яка склалась на сьогоднішній день, договір як основний інструмент регулювання відносин між сторонами став набувати все більшого значення. В даний час, коли принцип свободи договору є одним із основоположних принципів цивільного права, з'явилася необхідність в переосмисленні процедури укладення договору. Тому, особливого значення набувають деякі питання регулювання публічної оферти.

Щодня, купуючи товари в супермаркеті або використовуючи громадський транспорт, кожен з нас, навіть не задумуючись про це, укладає договори саме на основі публічної оферти.

Оферта досліджувалася цивілістами протягом тривалого часу. Серед публікацій, присвячених даній тематиці слід виділити роботи А.Н. Кучер «Оферта як стадія укладення підприємницького договору», С.А. Денисова «Деякі загальні питання про порядок укладення договору», С.О. Бородовського «Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України», М.І. Брагінського, В.В. Вітрянського «Договірне право. Книга перша: Загальні положення» та «Договірне право України. Загальна частина» за редакцією О.В. Дзери.

Сучасне поняття «оферта» утворене від латинського слова «offerо», яке означає «пропонувати», тобто вона є так званою передумовою укладення публічного договору, умови якого не підлягають обговоренню та/або будь-якій зміні. Іншими словами, публічна оферта – це пропозиція підприємця невизначеному колу чи групі осіб певних взаємовідносин з продажу товарів або надання послуг, на чітко визначених, незмінних умовах.

Варто погодитись з визначенням В.В. Денисюка, який зазначає, що офертою є достатньо визначена пропозиція укласти договір, що адресована конкретному адресату, що містить всі його істотні умови та виражає намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття. Оферта не є правочином [1, с. 91].

Схожим визначенням ділиться О.О. Полуніна, вказуючи, що пропозиція укласти договір звернена до невизначеного кола осіб та включає всі істотні умови – предмет та ціну – це публічна оферта [2, с. 52].

Цікавою є думка Г.Б. Яновицької, викладена в контексті прав споживача при укладенні договорів на відстані, яка свідчить про те, що щодо реалізації товарів (послуг) в Інтернеті застосовуються правила укладення договору на відстані, тобто ст. 13 Закону України «Про захист прав споживачів». Пропозиція укласти такий договір має форму публічної оферти. Це найпоширеніша й найзручніша форма укладення договору в мережі для продавця [3, с. 284].

По-різному це питання визначається на рівні законодавств зарубіжних країн. Зокрема у Франції пропозиція, розміщена за допомогою електронних технологій для загального огляду, вважається офертою (публічною офертою) (ст. 1369-4 ЦК Франції) [4]. Водночас у Німеччині офертою вважається тільки та пропозиція, яку адресовано конкретній особі (ст. 145 Німецького цивільного уложення) [5], і жодних винятків з цього правила для цілей укладання договорів з електронною формою фіксації волевиявлення сторін тут не передбачено.

Згідно ч.1 ст. 641 Цивільного кодексу України [6] оферту може зробити кожна із сторін майбутнього договору, вона має містити істотні умови договору і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття.

Аналогічні вимоги до оферти містяться в ч. 1 ст. 14 Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року та ст. 2.2. Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА 1994 р.

З урахуванням цього можна виділити деякі специфічні ознаки публічної оферти, які дають змогу відрізнити її від звичайної оферти, а також від реклами та інших запрошень робити пропозиції укласти договір

Публічна оферта відрізняється від звичайної, по-перше тим, що вона має бути адресована не конкретній особі, а невизначеному колу осіб.

По-друге, наявність істотних умов не є обов'язковою.

Незважаючи на відмінності, правові наслідки звичайної та публічної оферти співпадають [1, с. 93].

В.І. Синайський писав, що юридичну оферту слід відрізнити від оферти торгової, без обов'язкової сили. Різниця між ними зводиться до того, що прийняття торгової оферти не тягне за собою укладення договору, наприклад, при надсиланні преїскурантів клієнтам [7].

М.І. Брагінський вказує, що при публічній оферті визначеність пропозиції у взаємовідносинах сторін залежить від характеру пропозиції, а, отже, зняти невизначеність повинен той, хто звертається із пропозицією. Якщо він бажає виступити

з офертою, йому необхідно прямо висловити це в пропозиції, не примушуючи іншу сторону здогадуватися, що слід розуміти під відповідним повідомленням [8]. Така ж позиція має місце в Цивільному Кодексі України, де згідно ч. 2 ст. 641 ЦК України реклама або інші пропозиції, адресовані невизначеному колу осіб, є запрошенням робити пропозиції укласти договір, якщо інше не вказано у рекламі або інших пропозиціях [6].

Отже, виникнення публічної оферти в правовій науці безперечно є позитивним явищем, тому що вона має ряд переваг, наприклад, дозволяє убезпечити бізнес від надмірних претензій, з її допомогою переважна більшість суперечок вирішується на користь підприємця, всі ризики й незручності є відповідальністю покупця.

#### **Список використаних джерел:**

1. Денисюк В. В. Оферта як стадія укладення цивільно-правового договору. *Часопис цивілістики*. 2013. Випуск 14. С. 91-95.

2. Полуніна О. О. Електронний цифровий підпис (ЕЦП) в IT-ENTERPRISE. *Часопис цивілістики. Спецвипуск «Цивільний процес»*. № 34. 2019. С. 52-56.

3. Яновицька Г. Б. Права споживача в разі укладення договору на відстані. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2014. Т. 14. С. 284-292.

4. *French Civil Code*. URL: [http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/7754/105592/version/4/file/Code\\_civil\\_20130701\\_EN.pdf](http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/7754/105592/version/4/file/Code_civil_20130701_EN.pdf).

5. *German Civil Code*. URL: [http://www.gesetze-im-internet.de/englisch\\_bgb/index.html](http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/index.html).

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

7. Синайский В. И. *Русское гражданское право (Пособие к изучению т. X ч. I и сенатской практики)*. Киев : Типография А. М. Пономарева, 1912. 427 с.

8. *Договорное право. Книга первая : Общие положения*. М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. 3-е изд., стер. М. : Статут, 2011. 847 с.



**Якимець Марина Олександрівна,**  
*студентка магістратури юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПАТРОНАТУ НАД ДИТИНОЮ**

Однією із форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є патронат.



При визначенні поняття патронат над дитиною ми дослідимо законодавчий та науковий підходи до розуміння цього поняття. До внесення змін до сімейного законодавства 2016 року в ст. 252 глави 20 СК України визначалось: «За договором про патронат орган опіки та піклування передає дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, на виховання у сім'ю іншої особи (патронатного вихователя) до досягнення дитиною повноліття, за плату». У зв'язку із змінами до чинного законодавства в ч.ч. 1-3 ст. 252 СК України визначено такі поняття: «патронат над дитиною як тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин»; «сім'я патронатного вихователя – це сім'я, в якій за згоди всіх її членів повнолітня особа, яка пройшла спеціальний курс підготовки, виконує обов'язки патронатного вихователя на професійній основі»; «патронатний вихователь – це особа, яка за участю членів сім'ї надає послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї» [1].

Пропонуємо зосередити увагу на наукових підходах до розуміння поняття «патронат над дитиною», також визначимо основні ознаки, які характеризують цю форму влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Розмежуємо такі категорії як «патронат», «патронат над дітьми», «договір про патронат над дитиною», «патронатний вихователь».

Б. Сташків визначає патронат над дітьми як правовий інститут не тільки сімейного, а й права соціального забезпечення, оскільки за такої форми родинного виховання у повному розумінні цього слова здійснюється соціальне обслуговування біологічних і соціальних сиріт [2, с. 32]

На думку З.І. Вороніної патронат – це правова форма виховання дітей, що залишилися без піклування батьків, яка реалізується шляхом укладення договору патронату між особою, яка приймає дитину на виховання у свою сім'ю (патронатним вихователем) і органом опіки та піклування [33, с. 94].

В.О. Рясенцев зазначає, що патронатом називається «передача за договором дітей, що залишились без батьків, на тимчасове виховання в сім'ї громадян за умови надання їм державою або громадською організацією матеріальної допомоги» [4, с. 286].

Пропонують і такі підходи до поняття патронату: 1) це форма влаштування дітей, які залишилися без піклування батьків, в сім'ю патронатного вихователя з метою їх утримання, виховання, освіти»; 2) це форма влаштування дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків у сім'ю на виховання за договором про патронат»; 3) це форма влаштування дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків і перебувають в освітньому закладі для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, в сім'ю патронатного вихователя за обов'язкової умови розмежування прав і обов'язків щодо виховання та захисту прав і законних інтересів цієї дитини (дітей) між установою, передає дитину (дітей) на патронатного виховання, і патронатних вихователем» [5, с. 118].

Ми дійшли висновків, що поняття патронату над дітьми чітко та лаконічно сформульовано в сімейному законодавстві та не потребує доповнень.

Ченбай І.В. специфічними особливостями патронату називає: 1) договірна основа; 2) надання матеріальної допомоги на утримання дитини; 3) надання патронатному вихователеві необхідної допомоги у вихованні дитини [66, с. 448-449].

Л.В. Лешанич пропонує виділити рядом особливих ознак характерних для патронату над дітьми, а саме: відносини патронатного виховання виникають на підставі укладення договору; договір про патронат – це відплатний сімейний договір (ст. 254 СК України); для виникнення патронатних правовідносин необхідна згода дитини, якщо вона досягла такого віку, що може її висловити (ст. 253 СК України); патронатне виховання дітей-сиріт або дітей, які з інших причин позбавлені батьківського піклування має обмежений строком характер – до досягнення дитиною повноліття (ст. 252 СК України); не належить до підстав створення сім'ї, а тому патронат не є перешкодою для усиновлення дитини; між дитиною й патронатним вихователем складаються більш тісні зв'язки, ніж між дитиною й піклувальником чи опікуном; при патронаті батьківських прав не виникає, а дитина

передається лише на виховання; між патронатним вихователем і дитиною не виникає аліментних зобов'язань [7, с. 178].

Виявлено, що специфіка патронатної сім'ї дозволяє розглядати її в якості самостійної форми влаштування дітей, які залишилися без піклування батьків, яка характеризується наступними ознаками:

1) тимчасовий характер влаштування дітей, що відрізняє патронатну родину від опіки (піклування) і прийомної сім'ї;

2) професійна підготовка патронатних вихователів;

3) розмежування прав і обов'язків учасників договору про передачу дитини в патронатну сім'ю;

4) наявність третьої сторони (супроводжує організації) в договірних відносинах [88, с. 8-9].

Отже, основними ознаками «патронату над дітьми» є:

1) тимчасовий характер;

2) дитина передається патронатному вихователю на час подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин;

3) пріоритет інтересів дитини-сироти або дітей, позбавлених батьківського піклування;

4) утримання дитини за рахунок державних коштів;

5) оплата праці патронатного вихователя;

6) патронатний вихователь проходить обов'язкове навчання;

7) між дитиною та патронатним вихователем не виникають близькі (батьківські) відносини.

#### Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст. 135.

2. Сташків Б. Види матеріального забезпечення непрацездатних за сімейним законодавством. Підприємство, господарство і право. 2003. № 7. С. 28-32.

3. Воронина З. И. Правовые формы воспитания детей, оставшихся без попечения родителей: дисс. ... к.ю.н : спец. 12.00.03 – гражданское право; семейное право; гражданский процесс; международное частное право. Санкт-Петербургский государственный университет. Спб. 1993. 234 с.

4. Рясенцев В. А. Семейное право. М. : Юридическая литература, 1971. 296 с.

5. Бурханова Ф. Б., Шаяхметова Р. Р. Понятие, сущность и особенности патронатной семьи в современном российском обществе Современны еисследования социальных проблем (электронный научный журнал). Modern Research of Social Problems, № 12(44). 2014. С. 112-124.

6. Ченбай І. В. Патронат як форма виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: історичний аспект. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. С. 447-456.

7. Лешанич. Л. В. Історія розвитку патронату над дітьми в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету, 2011. С.177-179.

8. Лапина Е. П. Правовое регулирование договора об устройстве ребенка в патронатную семью в российской федерации. Автореф. ... к.ю.н. Специальность: 12.00.03 - гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. Москва. 2010. 25 с.



## СЕКЦІЯ 4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

**Бевза Дмитро Олександрович,**  
*студент 4 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### СПЕЦИФІКА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ

Гральний бізнес в Україні через свою надприбутковість завжди був на перших місцях рейтингу злочинної діяльності. І тому питання протидії злочинам, пов'язаним із гральним бізнесом, не може залишатися поза увагою.

У наукових дослідженнях кримінально-правового блоку вживається термін «злочини, пов'язані із гральним бізнесом», до яких можна віднести, крім безпосереднього незаконного грального бізнесу, інші, пов'язані з ним діяння, а саме: злочини у сфері господарської діяльності (фіктивне підприємництво, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) тощо); злочини проти власності, пов'язані з порушенням правил гри шляхом обману чи зловживання довірою гравця (шахрайство або заподіяння майнової шкоди за відсутності ознак шахрайства); злочини проти моральності (втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність) [2, с. 157].

Практичний досвід боротьби з гральним бізнесом свідчить про те, що він є одним з найбільш латентних злочинів в Україні. Це зумовлено низкою факторів:

1) латентності злочинів сприяє надання послуг з доступу до азартних ігор у закладах, в яких здійснюється легальна господарська діяльність (ресторани, кафе, інтернет-клуби);

2) ускладнюється виявлення місць надання послуг грального бізнесу в прихованих, спеціально створених для нього місцях, які невідомі широкому колу осіб;

3) існування в суспільстві певного попиту на послуги з доступу до азартних ігор. При цьому особи, через свою зацікавленість в участі в азартних іграх, не повідомляють правоохоронців про існування працюючих граючих закладів.

4) правоохоронці через наявність корупційних зв'язків з організаторами грального бізнесу не здійснюють відповідних заходів реагування та свідомо не реєструють повідомлень про вчинення цього злочину [4, с. 187]. При цьому корупція негативно позначається не тільки на виявленні, а й на розслідуванні злочинів.

5) ослаблення діяльності, спрямованої на виявлення цього злочину. У ряді випадків виявлення незаконних гральних закладів відбувалося внаслідок цілеспрямованих рейдів співробітників правоохоронних органів, але такі рейди не мали постійного характеру.

На шляху виокремлення ефективних методів боротьби із даною категорією злочинів є необхідним встановити сучасну ситуацію в Україні. На жаль, із часу прийняття Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні» у 2009 році [1], його норми так і не були впроваджені в дію. Жодних зрушень у цьому напрямку не було зроблено ні однією владою, яка була за цей довгий період: іноді це ставало способом показової діяльності, іноді політичними розправами, але все ж це були хороші дивіденди для власного збагачення.

На сьогодні можна прослідкувати суттєві зміни, а саме закриття великої кількості нелегально діючих гральних закладів. Однак через необхідність суттєвих надходжень до Державного бюджету, влада зробила крок до легалізації грального бізнесу. Законопроект «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор», який був прийнятий у першому читанні, узаконює водночас встановлює обмеження на гральну бізнес-діяльність.

Зайняття гральним бізнесом – специфічний вид злочину, що зумовлює і специфічний характер протидії. Для ефективної протидії має бути вибудований чіткий механізм, що буде вмещувати складові, застосування яких поодиночі, не дасть необхідного результату, а лише одночасна чітка їх взаємодія приведе до позитивних змін. Такими складовими є:

1. Забезпечення стабільного економічного розвитку населення та покращення матеріального статусу усіх громадян. Традиційно вважається, що чим більший проміжок між бідністю і багатством, тим серйознішими наслідками це обертається. Одним із таких наслідків виступає і незаконний гральний бізнес як спосіб поліпшити своє матеріальне становище [3, с. 351].

2. Підвищення покарання за злочини, пов'язані із гральним бізнесом. Останнім часом прослідковується напрямок до гуманізації кримінального законодавства і це є правильним щодо захисту прав і свобод громадян, однак необхідно пам'ятати і про інший бік, яким є необхідність зменшення рівня злочинності, якого можна досягти жорсткістю відповідальності.

3. Повне знищення корупційних схем у взаємовідносинах всередині держави, що «вбивають» майже кожен сферу життя.

4. Виведення на новий рівень міжнародної співпраці між країнами та знищення всесвітньо поширених організованих злочинних груп, які здійснюють координацію діяльності незаконної гральної діяльності в Україні.

5. Проведення широкого комплексу перспективних соціальних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток і вдосконалення суспільних відносин і разом з тим на усунення або нейтралізацію причин та умов злочинності. Дані заходи повинні носити детермінуючий характер з одночасним підвищення правової культури громадян та викоріненням правового нігілізму [5, с. 143].

6. Підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів та їх діяльності. Низький рівень готовності населення брати участь у боротьбі з незаконною гральною діяльністю негативно позначається на виявленні подібних злочинів.

7. Підвищення ефективності моніторингу та проведення попереджувальних заходів щодо злочинів, пов'язаних із гральним бізнесом..

Таким чином, шлях до подолання злочинності лежить через сукупність заходів, які є просто необхідними в різних сферах суспільних взаємовідносин. Гральний бізнес, який на даний момент є забороненим в Україні, не є виключенням. Спочатку належна діяльність наших законотворців, а потім комплекс вищезазначених заходів, виведе гральний бізнес на новий рівень, який не буде гальмувати розвиток держави, а покращить як життя самих громадян, так і суспільства в цілому.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 15.05.2009 № 1334-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-17>.

2. Васильєва Д. О. Кримінологічне поняття грального бізнесу. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 3. 2017. с. 156-160. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2017/3/32.pdf>.

3. Лугіна Н. А. Кримінологічна характеристика заняття гральним бізнесом // № 4. 2019. с. 248-251. URL: [http://pap.in.ua/4\\_2019/97.pdf](http://pap.in.ua/4_2019/97.pdf).

4. Рябчук С. В. Гральний бізнес: кримінологічна характеристика та тенденції розвитку в Україні. Право і суспільство. № 4. Ч 2. 2016. с. 182-188. URL: [http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/4\\_2016/part\\_2/34.pdf](http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/4_2016/part_2/34.pdf).

5. Рябчук С. В. Кримінологічна характеристика та запобігання гральному бізнесу. Дисертація на здобут. наук. ступ. канд. юрид. наук. Харків. 2018. 225 с. URL: [https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/03/diss\\_riabchuk\\_07\\_03\\_19.pdf](https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/03/diss_riabchuk_07_03_19.pdf).



## **ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ**

Торгівля людьми – явище глобальне. За останні роки під впливом, зокрема економічних критеріїв, невпинно зростають масштаби даного діяння. Торгівля людьми не минула жодну країну світу. На жаль, не стала винятком і Україна. За результатами першого місяці 2020 року зареєстровано 43 злочини передбаченні ст. 149 Кримінального кодексу України [1]. За даними дослідження проведеними Міжнародною Організацією Міграції з початку розбудови незалежної України 230 тис. українців постраждали від торгівлі людьми [2].

Усі демократичні держави основним завданням для розвитку країни передбачають – захист своїх громадян. Такі поняття, як «захист» та «протидія» в контексті торгівлі людьми можна розглядати, як синоніми. Тому що, протидія такому злочину, полягає перш за все у захисті осіб, які цього потребують.

Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 р. визначає основні напрями державного захисту у сфері протидії торгівлі людьми, до них належать [3]:

- попередження торгівлі людьми шляхом підвищення рівня обізнаності населення, превентивної роботи, зниження рівня вразливості населення, подолання попиту;
- боротьба із злочинністю, пов'язаною з торгівлею людьми, шляхом виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, причетних до скоєння злочину, притягнення їх до відповідальності;
- надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, шляхом удосконалення системи відновлення їхніх прав, надання комплексу послуг, впровадження механізму взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми.

Тобто, законодавець під захистом від торгівлі людьми, розуміє здійснення таких завдання, як: запобігти, врятувати та допомогти.

Завдання запобігти, полягає в тому що потрібно здійснювати постійний моніторинг основних чинників, які сприяють поширенню торгівлі людьми у світі. Це певним чином допоможе знизити певний рівень даного явища у нашій державі. Також, повинна бути сформована державна стратегія протидії, що базується на глибокому розумінні проблеми торгівлі людьми та її динаміки в суспільстві.

Наступне завдання, полягає у змозі врятувати осіб, які з певних причин потрапили у небезпеку. Це завдання є одним із головних, тому що Конституція України гарантує в ст. 3, що: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [4].

Не менш важливим є здійснення, такого завдання як допомога особам, що стали жертвами торгівлі людьми. Перш за все це надання професійної психологічної допомоги (робота із психологами допомагає пришвидшити процес реабілітації постраждалих). Згідно з даними досліджень, проведених в Україні Міжнародним бюро праці, більшість жертв торгівлі людьми – жінки. Вони більшою мірою ризикують стати жертвами торгівлі людьми, особливо в цілях сексуальної експлуатації, тому їм, як нікому потрібна довготривала робота із психологом.

Також, до допомоги слід віднести проведення різноманітних тренінгів, основною метою яких є взаємний обмін інформацією, що у майбутньому знизить ризик потрапити у подібну ситуацію.

Одним із найбільш ефективних засобів протидії торгівлі людьми на державному рівні є прийняття Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до

2020 року, метою якої є запобігання торгівлі людьми, підвищення ефективності виявлення осіб, які вчиняють такі злочини або сприяють їх вчиненню, а також захист прав осіб, постраждалих від торгівлі людьми, особливо дітей та надання їм допомоги.

Виконання поставлених завдань, стосовно протидії торгівлі людьми в Україні покладено на державні структури та організації.

Державна структура, яка бере участь у здійсненні протидії торгівлі людьми - Міжвідомча рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми (далі - Рада). Основним завданням Ради, пов'язаним із протидією торгівлі людьми є ініціювання проведення моніторингу виконання відповідних державних цільових програм, їх впливу на ситуацію як в регіонах, так і країні в цілому та досліджень з питань протидії торгівлі людьми [5].

Наступна структура – це Державна прикордонна служба. До її основних завдань в процесі протидії торгівлі людьми, можна віднести [6]:

- посилення прикордонного контролю стосовно осіб, як можуть стати жертвами торгівлі людьми;
- надання допомоги в поверненні громадянам України, які стали жертвами торгівлі людьми;
- інформування правоохоронних органів про факти затримання осіб при спробі незаконного перетину державного кордону, за підробленими документами, а також депортації осіб, які потерпіли від торгівлі людьми.

Не менш важливим у процесі протидії є Міністерство закордонних справ України. У сфері протидії торгівлі людьми на нього покладено наступні завдання [6]:

- забезпечити надання інформаційно-консультаційної й правової допомоги громадянам України, які виїжджають за кордон з метою працевлаштування, відпочинку, оздоровлення або з іншою метою;
- надавати допомогу в поверненні громадянам України, які стали жертвами торгівлі людьми;
- удосконалювати механізм забезпечення постійного обміну інформацією між правоохоронними органами України та інших держав, щодо юридичних і фізичних осіб, які торгують людьми.

Найбільш важливу роль у протидії торгівлі людьми, зокрема і в Україні, відіграє Міжнародна організація з міграції (далі - МОМ). МОМ приділяє особливу увагу запобігання торгівлі людьми у співпраці з державними установами в галузі соціальної політики та освіти, правоохоронними органами, іншими міжнародними організаціями, а також мережею організацій громадянського суспільства по всій території України. Робота МОМ спрямована на населення в цілому, окремі групи ризику, молодь, невстановлених постраждалих, а також державних і неурядових спеціалістів, які могли бути в контакт з потенційним постраждалими за допомогою цілеспрямованих інформаційних кампаній [2].

З усього вище сказаного, стає зрозуміло, що наявність чіткого механізму протидії торгівлі людьми є одним із головних завдань здійснення державної політики. Наша держава докладє багато зусиль, для того щоб вберегти своїх громадян від торгівлі людьми, адже суспільна небезпечність цього злочину, полягає в посяганні на невід'ємні права людини, гарантовані Конституцією.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. Сайт Офісу Генерального Прокурора : офіц. веб- сайт. URL: [https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir\\_id=113897&libid=100820&c=edit&\\_c=fo](https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820&c=edit&_c=fo).*
2. *Міжнародна організація з міграції. Офіційний сайт. URL: <http://iom.org.ua/ua>.*
3. *Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011р. № 37-39 VI. Відомості Верховної Ради України. 2012, № 19-20, ст. 173.*

4. Конституція України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, ст. 141.

5. Про консультативно-дорадчий орган з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми : постанова Каб. Міністрів України від 05.09.2007р. № 1087. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-2007-%D0%BF>.

6. Висвітлення в засобах масової інформації проблеми торгівлі людьми: посіб. для журналістів. Координатор проектів ОБСЄ в Україні. Київ, 2007. С. 161.



**Войтович Віта Ігорівна,**

*студентка 3 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗАРАЖЕННЯ ВІРУСОМ ІМУНОДИФІЦИТУ ЛЮДИНИ ЧИ ІНШОЇ НЕВИЛКОВНОЇ ІНФЕКЦІЙНОЇ ХВОРОБИ (СТ. 130 КК УКРАЇНИ)**

Життя та здоров'я особи, перебуває під особливою охороною кримінального закону, про що свідчить місце розташування відповідного розділу у Кримінальному кодексі України (Далі - КК). При цьому, слід зауважити, що законодавець охороняє ці об'єкти від різноманітних посягань, як насильницьких так і ненасильницьких.

Важливе значення при кваліфікації кримінально каранних діянь має встановлення усіх ознак, сформульованої законодавцем злочинної моделі поведінки. За переконанням Є. Л. Стрельцова, суб'єктивна сторона складу злочину – це характеристика внутрішньої сторони злочину, установлення якої дає можливість виявити психологічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння та його наслідків. Обов'язковою ознакою цього елементу складу злочину є, як відомо, вина, яка може бути виражена у формі умислу або необережності. Факультативними ознаками суб'єктивної сторони виступають мотив та мета особи при вчиненні відповідних діянь. Інколи до факультативних ознак відносять й емоційний стан винної особи [1, с. 161].

Своїм різноманіттям вирізняється суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, складі яких передбачені ст. 130 КК. Зокрема, якщо взяти до уваги склад злочину, передбачений ч. 1 ст. 130, ми бачимо, що законодавцем застосоване лексичне уточнення: «свідоме» поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невилковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини [2, ч. 1 ст. 130]. Проте, чи означає свідоме ставлення суб'єкта до вчинюваного, про те, що злочин вчиняється із умислом? На думку вчених, свідомо обізнаність суб'єкта, використана законодавцем у ч. 1 ст. 130 КК, вказує лише на поінформованість винної особи про наявність у неї захворювання [3]. Так, С.М. Кочои наголошує, що «суб'єктивна сторона даного злочину характеризується виною у формі умислу. Вид умислу – прямий. Винний завідомо знає, що своєю поведінкою ставить іншу особу в небезпеку зараження ВІЛ-інфекцією, і бажає цього» [6, с. 259].

Натомість Є.В. Іванова стверджує, що хоча закон у ч. 1 ст. 130 КК України спеціально вказує на завідомість поставлення в небезпеку зараження вищезазначеними хворобами, питання про форму вини є спірним. Одні автори вважають, що в даному випадку мова може йти лише про прямий умисел, інші допускають прямий умисел, непрямий умисел, і злочинну самовпевненість, треті – непрямий умисел та злочинну самовпевненість [3].

В. Михайлов вважає, що усвідомлення або завідомість, вказує на наявність першої ознаки інтелектуального моменту умислу, яка відбивається в ньому. Рахуючись із думкою Д.О. Горбатовича, В. Михайлов вважає, що, якщо особа усвідомлювала фактичний характер своєї дії (або бездіяльності) і бажала її вчинити, то діяння кваліфікується як закінчений

умисний злочин. Викладене дозволяє зробити висновок, що при поставленні в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини (ч. 1 ст. 130 КК), діяння може бути вчинене лише з прямим умислом [5, с. 199].

Зараження іншої особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби особою, яка знала про те, що вона є носієм цього вірусу – що закріплено у ч. 2 ст. 130 КК, може бути вчинене лише із злочинною самовпевненістю, як різновиду необережної форми вини. До такого висновку дійшов В. Михайлов, здійснивши порівняння складів злочинів, передбачених ч. 2 та ч. 4 ст. 130 КК: у диспозиції ч. 2 цієї статті не вказується на форму вини, за наявності якої може вчинюватися передбачений нею злочин, однак зазначено, що зараження здійснюється «особою, яка знала про те, що вона є носієм цього вірусу» [3].

У диспозиції ж ч. 4 цієї статті вказано, що таке зараження є умисним. Це означає, що умисна форма вини, як і необережна у виді злочинної недбалості для розглядуваного злочину неможлива [3]. Ми повністю погоджуємося із думкою вченого, вважаючи що ч. 2 та ч. 4 ст. 130 – є продуктом диференціації відповідальності сформованої законодавцем.

Наявністю обтяжуючих ознак, а саме зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби двох чи більше осіб або неповнолітнього, вирізняється ч. 3 ст. 130 КК. На думку В. Михайлова, у разі вчинення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, дії винної особи, незалежно від того, чи кваліфікуються вони за ч. 2 або ч. 3 ст. 130 КК, можуть бути наслідком злочинної самовпевненості, коли суб'єкт усвідомлює той факт, що вчинюване діяння може призвести до зараження людини, передбачає можливість настання такого наслідку, але легковажно розраховує на його відвернення [3]. Цікавим є також те, що вчений диференціює суб'єктивну сторону по відношенню до різних видів прояву зараження двох і більше осіб. Зокрема: у разі зараження осіб (мається на увазі двох або більше), внаслідок вчинення по відношенню до кожної суспільно-небезпечного діяння – матиме місце злочинна самовпевненість; у разі зараження осіб, внаслідок вчинення одного суспільно-небезпечного діяння – матиме місце злочинна самовпевненість; а у разі, якщо суб'єктом було вчинене одне суспільно-небезпечне діяння, проте, за принципом «ланцюжкової реакції» заражена особа розповсюдила інфекцію ще на кількох осіб, чого не бажав суб'єкт – матиме місце злочинна недбалість. Що ж стосується зараження неповнолітнього, то таке посягання, як зазначалося, вчиняється в межах злочинної самовпевненості – виду необережної форми вини.

Єдиним складом злочину, який вирізняється вказівкою законодавця на форму вини, є склад злочину передбачений ч. 4 ст. 130 КК. В статті вказано про умисне зараження іншої особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини. З цього ми можемо зробити висновок, що залежно від ситуації, кримінально-правове правопорушення може бути вчинене як з прямим, так і з непрямим умислом. А отже, в ставленні особи до вчинюваного, має бути присутні щонайменше два аспекти: особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки.

Беручи до уваги, склади злочинів, передбачених у статті 130 КК, ми можемо побачити, що законодавець передбачив різноманітні форми суб'єктивної сторони злочинного посягання, і на нашу думку це є позитивним чинником. Оскільки, таким чином, творець закону передбачив кримінальну відповідальність за різноманітні види посягань, тим самим забезпечив всесторонню охорону суспільних відносин, які становлять безпосередній об'єкт даного злочину.

#### **Список використаних джерел:**

*1 .Стрельцов Є. Л. Суб'єктивна сторона злочину. Вісник Асоціації кримінального права України, 2013, № 1(1). С. 160-170.*



2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III, 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Козаченко І. Я., Незнамова З. А., Новоселов Г. П. Уголовное право: Особенная часть учебник, 1998. 548 с.

4. Михайлов В. Суб'єктивна сторона зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 130 КК України). Вісник № 2 (61). URL: [http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5766/1/Mykhailov\\_217.pdf](http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5766/1/Mykhailov_217.pdf).

5. Иванова Є. В. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 130 КК України (свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини). Вісник Запорізького національного університету. 2012. С. 198-205. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2012-2/37.pdf>.

6. Кочои С. М. Уголовное право. Общая и особенная части: краткий курс. Волтерс Клувер. Контракт. 2010. 416 с



**Іщук Андрій Олександрович,**  
студент 2 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

## **ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ**

На сьогодні, Україна розвивається як правова держава, і все більшу роль відіграє створення нових, ефективних напрямів запобігання й попередження злочинності. Злочинна діяльність серед неповнолітніх насторожує в період сучасності. Хоча статистика злочинів серед неповнолітніх десятки років тому була значно більшою, але й на сьогодні дана проблема є актуальною та потребує неабияких зусиль для її вирішення. Адже вона може негативно сказатися на майбутньому молоді, громадян та й взагалі, розвитку нашої держави. Злочини серед неповнолітніх в більшості випадків мають умисний характер та іноді просто вчиняються заради «розваги». Зазвичай, більша частина представників злочинності розпочинали свою кримінальну діяльність з підліткового віку. А стан злочинів, вчинених в досить молодому, навіть «дитячому» віці, викликає занепокоєність та потребує пошуку ефективніших засобів для їх попередження, вжиття додаткових заходів з боку державних органів і громадськості, які б сприяли поступовому зменшенню злочинних проявів у середовищі неповнолітніх. Потреба профілактики зазначеної злочинності зумовлена тим, що незважаючи на те, що кількість злочинів скоєних неповнолітніми поступово зменшується, актуальність цієї проблеми не перестає бути нагальною в нашому суспільстві.

Тому, дане питання все ще залишається актуальним для дослідження основних проблем злочинності неповнолітніх з метою розробки своєчасних, сучасних та дієвих заходів, спрямованих на запобігання даному виду злочинності.

Різниця між злочинами вчиненими неповнолітніми особами та злочинами дорослих в багатьох випадках полягає в тому, що особи у віці до 18 років розцінюють вчинення злочину як вид розваги, дитячі пустощі, та не замислюються над тим, що можуть причинити реальну шкоду суспільним відносинам охоронюваних законом. І в більшості випадків так і трапляється. Причин вчинення злочинів у даній сфері може бути дуже багато, але основними, на мою думку, є насамперед – обстановка в родині та сімейному вихованні. Адже так, як батьки на ранніх етапах розвитку дитини будуть її виховувати, закладати ті основні людські принципи, залежить її майбутнє, ким вона стане, і чим буде займатися. Також зародження особистості потенційного злочинця відбувається як не дивно не тільки в родині, а й у школі, в найближчому оточенні. Саме в цих ланках соціалізації людини під впливом несприятливих чинників закладаються «ключові» морально-психологічні риси

особистості майбутнього злочинця, що надалі обумовлюють його спрямованість, життєві орієнтири, позиції, потреби. Тому, щоб запобігти цьому, потрібно проводити профілактику на ранніх стадіях, тобто не тільки розказувати як не можна вчиняти, а й демонструвати реальні приклади.

Злочини вчинені неповнолітніми можуть виникати з таких причин:

- криза родинних відносин як важливого соціального інституту у вихованні та нормальному психічному розвитку дитини, яка сприяє руйнівному впливу на соціалізацію особистості;
- нехтування нормами моралі та почуття безкарності;
- недостатній рівень самостійності, що розвиває схильність підпадати під вплив негативних груп або їх лідерів, як наслідок динаміка зростання вчинення злочинів групою осіб, організованою групою, злочинною організацією;
- вплив засобів масової інформації;
- насильство з боку сім'ї, цькування, булінг з боку однолітків, вчителів у школах;
- вживання алкоголю та наркотиків тощо.

Всі ці причини певною мірою впливають на неповнолітніх осіб та породжують мотивацію дитини до встановлення, на їх думку, «справедливості».

Неповнолітній вік характеризується нерозвиненістю психологічного та фізіологічного станів, відсутністю досвіду соціального спілкування, здатністю правильно оцінювати життєві ситуації, зокрема і з точки зору закону. Підлітки через свій особливий психофізіологічний стан, можуть вступати у конфлікт із суспільством, що найчастіше проявляється у вчиненні злочину [1, с. 76].

У випадку вчинення неправомірних дій неповнолітньою особою, необхідно допомогти дитині зрозуміти неправильність її вчинків та підтримати її. Батьки мають проводити більше часу з дитиною, а держава у свою чергу має створити відповідні умови для «корекції» цінностей особистості, це можуть бути центри допомоги для неповнолітніх. Значну запобіжну роль для запобігання злочинності можуть виконувати школи, центри юнацької творчості, спортивні гуртки і секції, що організовують дозвілля підлітків. Слід звернути увагу на можливості громадських організацій (екологічних, просвітницьких) у протидії злочинності неповнолітніх. Великої ваги набуває виховання шанобливого ставлення до пам'яток культури, національних надбань [2, с. 259].

Тому, підсумовуючи вищесказане, щоб певним чином запобігти та знизити рівень злочинності, потрібно:

- 1) на ранній стадії соціалізації підлітків впливати на них, з метою утримання від вчинення злочинів у майбутньому;
- 2) посилити вплив та контроль за неблагополучними сім'ями;
- 3) збільшити пропаганду здорового способу життя, спорту, різних оздоровчих, творчих гуртків тощо;
- 4) брати до уваги досвід зарубіжних країн.

#### Список використаних джерел:

1. Горденко С. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2011. Вип. 23. С.59–63.

2. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Х. : Право, 2009. 288 с.



## **ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДІТЕЙ»**

Аналізуючи статистику Секретаріату Кабінету Міністрів України, очевидно стає така трагічна закономірність – кожного року під час виконання сільськогосподарських робіт гине щонайменше одна дитина, а п'ятнадцять – травмуються. Однак, це офіційна статистика, яка може повністю не відображати реальність. Так, згідно із даними, опублікованими Т.Міненко (автором Міжнародної програми з викорінення найгірших форм дитячої праці в Україні) 11% від усіх опитуваних дітей, які долучаються до вище згаданих робіт, отримували травми під час праці, серед яких: переломи рук, ніг, опіки від роботи з хімікатами, падіння з висоти тощо. Усі ці дані змушують погодитись з тим, що в Україні досить актуальною є проблема експлуатації дітей, а тому важливу роль у викоріненні її відіграє повне та комплексне дослідження об'єктивної сторони складу цього злочину.

Насамперед, варто зазначити, що згідно з Конвенцією ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. у зв'язку з фізичною та розумовою незрілістю дитина потребує особливої охорони, турботи і допомоги, а особливо належного правового захисту [1]. Для повного і гармонійного розвитку особистості дитині необхідно рости в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння. Експлуатація дитини знаходиться у цілковитому протиріччі із зазначеними вище вимогами. В цьому і полягає суспільна небезпека злочину, передбаченого ст. 150 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [2].

Так, Ю. Дорохіна пропонує під поняттям «об'єктивна сторона» складу злочину розуміти систему передбачених кримінальним законом зовнішніх ознак, які характеризують зовнішній прояв суспільно небезпечного діяння, що посягає на об'єкти кримінально-правової охорони, а також характеризують зовнішню сторону посягання особи на суспільні відносини та є предметом її суб'єктивної оцінки [3, с. 49]. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст.150 КК України полягає в «експлуатації дитини», однак ця стаття не містить нормативного тлумачення цього терміну. Аналізуючи його зміст на основі семантичного зв'язку словосполучень «експлуатація дитини» й «шляхом використання її праці» (використаних у диспозиції статті) у поєднанні із ознаками потерпілого, який не має досягти віку, з якого йому законом буде дозволено працевлаштуватись, можна стверджувати, що нормотворець звужує обсяг поняття «експлуатація дитини» виключно до її трудових проявів. Це стає особливо зрозумілим у порівнянні зі змістом того поняття, що подається у примітці 1 до ст.149 КК України [4, с. 139].

Досліджуючи зміст статті КК України «Експлуатація дітей», злочином є з метою отримання прибутку використання праці:

1) малолітніх (осіб до 14 років) за будь-яких умов, так як щодо працевлаштування даної категорії цих осіб в будь-якій народногосподарській сфері законом встановлена заборона;

2) осіб віком від 14 до 16 років при порушенні норм трудового законодавства [5].

Праця дитини може використовуватись у будь-якій сфері народного господарства: у промисловості, сільськогосподарського виробництва, торгівлі, надання послуг тощо. Однак, важливим є те, що залучення дітей до заняття до спеціально заборонених чи обмежених видів діяльності утворює ознаки самостійних. Наприклад, втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність – склад злочину, передбаченого ст. 304 КК України; залучення неповнолітніх до вчинення протиправних діянь, пов'язаних з незаконним збутом наркотичних засобів – ст. 307 КК України тощо [2].

Злочин є закінченим з моменту, коли дитина фактично була залучена до виконання будь-якого виду робіт, а фактичне отримання прибутку винним на визначення моменту

закінчення злочинного діяння не впливає. Отже, експлуатація дітей є злочином з формальним складом [5].

Особливу увагу при вивченні об'єктивної сторони цього складу злочину варто приділити проблемі впливу оплати праці дитини на кваліфікацію злочину та кваліфікуючій ознаці «шкідливе виробництво».

Стосовно першої проблеми думки вчених різняться. Так, наприклад, О. Дудоров вважає, що експлуатація дитини – це використання примусової праці дитини або добровільної праці, але безоплатно або з оплатою, що не відповідає кількості чи якості виконаної нею роботи. Тобто, добровільна праця дитини з гідною оплатою праці не включається науковцем до складу злочину, передбаченого ст. 150 КК України [6, с. 120].

Іншої думки М. Хавронюк, який наполягає, експлуатація дитини – це привласнення результатів її праці (доходу у виді матеріальних благ), а саме прибутку. Таким формулюванням автор вдало підкреслив важливість для кваліфікації не критерію «оплати праці», а «привласнення результатів праці», тобто незаконному розподілі благ між роботодавцем і працівником, який є дитиною, внаслідок чого можна простежити прояв соціальної несправедливості до дитини через порушення її прав на здоровий психічний та фізіологічний розвиток [4, с. 142].

Досліджуючи друге питання, варто зазначити, що наукова думка, навпаки, єдина. Вчені (серед яких, наприклад, Д. Калмиков) стверджують, що термін «шкідливе виробництво» в контексті ст. 150 КК України використовувати недоцільно, так як поняття «небезпечні для здоров'я неповнолітніх роботи» є ширшим і включає в себе роботи зі шкідливими чи небезпечними умовами праці, важкі роботи; роботи в нічний час тощо [7].

Підсумовуючи, хотілось би зазначити, що міжнародна судова практика свідчить про значне розширення змісту «експлуатації дитини» у нормативно-правових актах іноземних держав у порівнянні з українським законодавством. Так, Європейський суд з прав людини у справі *Siliadin* проти Франції визнав залучення дитини до примусової праці прислугою у подружньої пари, які були визнані винними, експлуатацією дитини, що спричинило порушення її прав, передбачених ст.4 Конвенції про захист прав людини і основних свобод [8, с. 482].

Аналізуючи усе вище зазначене, можна зробити висновок, що доцільним було б внести зміни до ч. 2 ст. 150 КК України, які слід сформулювати таким чином: «...використання праці дитини, яка не досягла віку, з якого законом дозволено працевлаштуватись з метою виконання робіт, на яких законом заборонена праця неповнолітніх...». Такі зміни сприятимуть розширенню переліку робіт, які становлять кваліфіковану ознаку експлуатації дитини, що в свою чергу дозволить ще більш повно захистити та більш ефективно охороняти права дитини, передбачені не лише кримінальним законом України, а й міжнародними нормами.

#### Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. № 995\_021 (ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91 р.). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Дорохіна Ю. Розвиток поняття об'єктивної сторони складу злочину та його теоретичні основи. *Юридична наука*. 2013. № 8. С. 49-54.
4. Топузьян А. Характеристика суспільно небезпечного діяння як ознаки об'єктивної сторони юридичного складу експлуатація дитини (ст. 150 КК України). *Держава і регіони. Серія: Право*. 2018. № 1 (59). С. 139-144.
5. Кваліфікація окремих видів злочинів. Національна академія внутрішніх справ. Мультимедійний підручник НАВС. URL: [https://arm.naiiau.kiev.ua/books/kval-ok-zlochuniv-25-04-207/lectures/lecture\\_2.html](https://arm.naiiau.kiev.ua/books/kval-ok-zlochuniv-25-04-207/lectures/lecture_2.html).
6. Дудоров О. Кримінальне право (Особлива частина): підручник за ред. О. Дудорова, Є. Письменського. 2-ге видання. К. : «ВД «Дакор»», 2013. 786 с.

7. Калмиков Д., Хавронюк М. Деякі питання удосконалення відповідальності за злочини проти волі дитини. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 10. С. 42-48.

8. Мамич О. Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту дитини від насильства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С. 480-490.



**Кобильник Анастасія Романівна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЕКСЦЕСУ ВИКОНАВЦЯ**

Стан злочинності в Україні завжди потребував і потребує детального розгляду та аналізу. Цим займається значна кількість науковців та практиків у юридичній сфері. Багато досліджень присвячені інституту співучасті, оскільки це питання є досить розгалуженим та складним. Злочини, які вчиняються групою осіб є більш небезпечними та потребують ретельного аналізу, оскільки вони вважаються такими, які становлять підвищену суспільну небезпечність.

Актуальність цієї теми полягає у її вузькій спеціалізації, та застосуванню теоретичних знань на практиці. Поняття експесу є досить складним, а тому його потрібно ретельно досліджувати, адже воно займає важливе місце у призначенні кримінальної відповідальності за злочини вчинені у співучасті. На мою думку, це питання важливо досліджувати у двох аспектах: юридичному та психологічному. Перший є необхідним для кваліфікації дій виконавця у співвідношенні з діями інших співучасників, а також її законодавчого закріплення. Другий, психологічний аспект, є важливим для розуміння наявності чи відсутності експесу, необхідно з'ясувати чи дійсно особа вчинила дії, котрі не охоплювались умислом інших учасників.

Термін «експес» з латинської означає – « відхилення, відступ». Лексичний зміст терміна «експес» свідчить про те, що під ним слід розуміти лише випадки вчинення більш тяжкого злочину, ніж той, що був запланований [4]. Положення про експес виконавця міститься у ч. 5 ст. 29 Кримінального кодексу України, відповідно до якої співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалось їхнім умислом [1]. Чинне кримінальне законодавство України не містить норм, які б регулювали відповідальність організатора злочину, підбурювача та пособника при експесі виконавця. Зазначимо, що при вчиненні виконавцем менш тяжкого злочину в порівнянні з тим, що було обумовлено, у нього є добровільна відмова від вчинення більш тяжкого злочину. У разі добровільної відмови кого-небудь із співучасників, виконавець та інші співучасники несуть відповідальність за готування до злочину чи замах на злочин залежно від того на якій стадії було припинено злочин. (ч. 3 ст. 31 КК України) [1].

Такі науковці як Тацій В.Я., Бажанова М.І. та Сташиса В.В. вказують, що експес виконавця має місце там, де виконавцем вчинені такі злочинні дії, що не охоплювались ні прямим, ні непрямым умислом інших співучасників. В такому випадку інші співучасники не допускали та не бажали настання наслідків, спричинених діями виконавця. Щоб співучасник був притягнутий до кримінальної відповідальності за злочин, вчинений виконавцем, він має бути обізнаним про злочинні наміри виконавця [3, с. 211].

При експесі, дії виконавця можуть мати декілька варіантів поведінки. Він може вчинювати злочин який був запланований усіма співучасниками і водночас іншого, який виходить за межі домовленого. Або ж виконавець може узагалі відмовитися від задуманого співучасниками і вчинити абсолютно інший злочин. Експес виконавця може мати відношення до об'єкту : особа викрадаючи майно з будинку, вчинила згвалтування. Перший злочин був домовленим з іншими співучасниками, а другий виконавець вчинив

самостійно, не узгоджуючи це з іншими; може стосуватися способу вчинення злочину: особа замість крадіжки вчинила розбій; кваліфікуючих обставин: замість крадіжки в невеликих розмірах, вчинення крадіжки в особливо великих розмірах.

Характеризуючи ексцес виконавця злочину, як правило, вчені вказують на об'єктивну (відсутність причинного зв'язку) і суб'єктивну (відсутність вини) ознаки. Із суб'єктивної сторони ексцес може бути як умисним так і через необережність. Умисним є ексцес, при якому виконавець усвідомлював свої дії та наміри, а також ймовірні наслідки та бажав їхнього настання. В деяких випадках виконавець може й не бажати настанню цих наслідків, однак він чітко усвідомлює можливість їх настання. Зовнішнім об'єктивним вираженням спільності дій співучасників є єдиний результат і причинний зв'язок між діями кожного співучасника і цим результатом. Причинний зв'язок є своєрідним кордоном, що визначає межі відповідальності за співучасть. При ексцесі відсутній причинний зв'язок між діями співучасників і вчиненим злочином. Крім того, виходячи за межі заздалегідь обумовленого, виконавець тим самим змінює зміст умислу, і, отже, втрачається суб'єктивний зв'язок між співучасниками.

Іншою ознакою ексцесу виконавця є те, що він можливий лише при конкретизованому умислі. Це означає, що співучасники повинні чітко окреслити межі своїх дій, що саме вони планують зробити. В такому випадку, якщо дії виконавця виходитимуть за межі домовленості співучасників матиме місце ексцес виконавця. Якщо їхній умисел не буде мати чіткого характеру та спрямування (тобто буде неконкретизованим), то відповідно не існуватиме межі для його дій і ексцесу виконавця не буде.

Ще одна ознака ексцесу виконавця стосується кримінальної відповідальності за вчинений злочин. Згідно з ч. 5 ст. 29 Кримінального кодексу України співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння вчинене виконавцем, що не охоплювалося їхнім умислом [1]. Ексцес виконавця передбачає, що співучасники не були проінформовані про його дії, а отже не можуть нести за це відповідальність.

Таким чином, ексцес виконавця має місце там, де виконавцем вчинені такі злочинні дії, що не охоплювалися ні прямим, ні непрямым умислом інших співучасників [5]. Ним вчинені дії, які виходять за межі угоди, що відбулася між ними. Таким чином, ексцес виконавця має місце там, де інші співучасники не передбачали, не бажали і не допускали вчинення тих злочинних дій, що вчинив виконавець.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2020 р. № 2341-III // Верховна Рада України. 2020 р.*
2. *Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. К. : Ваіте. 2014. 234 с.*
3. *Кримінальне право України: загальна частина. Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов., Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків : Юрінком Інтер-Право. 2002. 416 с.*
4. *Кошицький А. Л. Ексцес виконавця. URL: <http://tdp.kpi.ua/wp-content/uploads/%D0%9A%D0%BE%D1%88%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%90.-%D0%9B..pdf>*
5. *Шеховцова Л. І. Проблеми кваліфікації діяння при ексцесі виконавця. URL: [http://www.pap.in.ua/1\\_2017/67.pdf](http://www.pap.in.ua/1_2017/67.pdf)*



## **ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

Організована злочинність набула в наш час значного поширення. Необхідність пізнання суспільної небезпечності організованої злочинності обумовлена потребами у зниженні наслідків її негативного прояву. Європі негативні наслідки організованої злочинності обходяться щонайменше 110 млрд. євро на рік [1, с. 15]. Негативне значення прояви організованої злочинності мають і в Україні, особливо у важкий для країни час реформування.

Питання правових проблем суспільної небезпечності організованої злочинності висвітлювали у своїх наукових працях: Дорошенко А.Д., Дрьомін В.М., Маначинський О.Я., Мартин Г.П., Московчук М. О., Шакур В. І. та інші.

Аналізувати суспільно-небезпечний вплив організованої злочинності потрібно у комплексі економічного, політичного, соціального аспектів. Адже, небезпечність організованої злочинності істотно вища ніж при вчиненні простих групових злочинів, оскільки структура організованих злочинних утворень спеціально пристосована для скоєння злочинів. Особлива небезпечність проявляється у тому, що діяльність спрямовується на певну кримінальну мету, зазвичай метою є одержання максимально великих прибутків. У процесі досягнення мети злочинна організація має забезпечувати себе усім необхідним сама. Ці умови спричиняють виникнення сфер злочинного бізнесу (наркотики, зброя, крадені автомобілі, проституція). Вченення злочинів членами злочинної організації, є основним джерелом отримання прибутку. Систематичність цієї діяльності породжує стійкість організованої злочинності. Предметами злочинного посягання злочинних організацій в Україні частіше за все виступають: наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори (39%); вогнепальна й холодна зброя, боєприпаси, вибухові речовини тощо (37%); гроші, коштовності та цінні папери (32%); транспортні засоби (27%); людські органи та тканини або сама людина (25%). Останнім часом у сферу інтересів організованих злочинних груп досить часто потрапляють об'єкти інтелектуальної власності (продукти інтелектуальної діяльності, комп'ютерні програми, комп'ютерна інформація, бази даних), а також ринок страхових послуг [2, с. 316].

У злочинній організації існує злочинна структура, що планує та контролює злочинну діяльність. Вона дистанційно керує злочинною організацією, але водночас створюються і підрозділи для ефективної діяльності. Члени злочинної організації спеціалізуються на різних видах злочину. Також мають високу кваліфікацію у сфері злочинної діяльності, відповідні знання і навички. Будучи професіоналами у вчиненні певних видів злочинів у більшості випадків вони не залишають слідів, що ускладнює розслідування злочинів. Як правило виконавці не знають членів керівної структури, тому що існує посередництво у кілька ланок. Тому якщо і правоохоронні органи виявлять виконавця, це не є результативним. Виконавець не знає членів керівної структури, а поступово їх знайти досить важко. А з іншої сторони - виконавцю краще відбутися законне покарання, ніж відчуття на собі санкції, передбачені субкультурними правилами для тих, хто співпрацює з правоохоронцями. Упродовж 2009–2018 рр. В Україні виявлено 2375 організованих груп і злочинних організацій (2009 р.– 379, 2010 р.– 397, 2011 р.– 395, 2012 р.– 258, 2013 р.– 172, 2014 р. – 155, 2015 р. – 123, 2016 р. – 102, 2017 р. – 172, 2018 р. – 222) та 166 організовані групи й злочинні організації з транснаціональними зв'язками (2009 р. – 18; 2010 р. – 40; 2011 р. – 27; 2012 р. – 28; 2013 р. – 18, 2014 р. – 14, 2015 р. – 5, 2016 р. – 3, 2017 р. – 7, 2018 р. – 6) [3, с. 56].

Також керівна структура злочинної організації намагається сприяти просуванню своїх кандидатів у представники на різних рівнях органів державної влади та до органів виконавчої влади. Встановлюються зв'язки між злочинними організаціями і представниками

органів влади, щоб у подальшому мати контроль над політичними партіями та впливати на прийняття рішень вигідних для них. Ми поділяємо думку В. І. Шакуна в тому, що «злочинний світ – це лише «тінь» легітимної влади. А боротьба з власною «тінню» – справа безнадійна. Оздоровити в першу чергу треба наявну владу і до того ж на всіх рівнях піраміди» [4, с. 15].

Стійка тривала злочинна діяльність має корумповані зв'язки у правоохоронних і судових органах. Завдяки зазначеним зв'язкам злочинні угруповання не помічають представники правоохоронних органів. При здійсненні злочинів поповнюється матеріальна база злочинної організації, здійснюється інвестування у злочинну діяльність, реєструються фонди під прикриттям діють злочинні угруповання. Вчинення економічних злочинів полегшується фактом підконтрольності банківських та інших фінансово-кредитних установ злочинним організаціям.

Також між злочинними організаціями діляться сфери впливу на різних рівнях. Злочинні організації намагаються встановлювати зв'язки з злочинним світом інших країн, розширюючи свою діяльність. Американський аналітичний часопис *Jane's Intelligence Review* у своїй статті «Українська мафія виходить на міжнародну кримінальну арену», за повідомленням агентства *Washington ProFile*, відзначає: «Найбільші впливові українські кримінальні угруповання діють на всій території країни, правда, роблячи ставку на чотири регіони – Придністров'я й Одесу, Карпати, Східну Україну (де дії часто здійснюються разом з російськими злочинцями) і Крим. За межами держави українська мафія діє в таких країнах, як Австрія, Азербайджан, Бельгія, Канада, Данія, Естонія, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Казахстан, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Росія, Словаччина, Словенія, Туркменистан, США й Узбекистан» [5, с. 7].

Для того, щоб обмежити поширення організованої злочинності необхідно діяти на міжнародному рівні – обмінюватись відомостями про злочинні організації; організовувати та проводити спільні оперативні заходи із припинення та запобігання організованої злочинної діяльності; обмінюватись досвідом, проводити спільні навчання та стажування.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Доповідь X Конгресу ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками. Десятий Конгрес ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_785](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_785) (дата звернення: 11.05.2020).*
2. *Московчук М. О. Фактори впливу на стан злочинності в Україні. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 10 листоп. 2017 р.) / уряд. О. В. Авраменко, С. С. Гнатюк, І. В. Красницький. Львів: ЛьвДУВС. 316 с.*
3. *В Україні один із найвищих рівнів організованої злочинності. Корреспондент.net, 26 листоп. 2019 р. URL: <http://UA.Korrespondent.net> (дата звернення: 11.05.2020).*
4. *Шакун В. І. Влада і злочинність : монографія. К. : Пам'ять століть, 1997. 15 с.*
5. *Українська мафія стала світовим лідером в торгівлі зброєю, наркотиками, людьми. URL: <http://uadoc.com/ua/ua1.htm> (дата звернення: 11.05.2020).*





## **СУБ'ЄКТ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 335 КК УКРАЇНИ**

На сьогоднішній день злочин у вигляді ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу несе особливу небезпеку, адже порушення порядку комплектування Збройних Сил України підриває міць та силу армії, що, своєю чергою, дає «зелене світло» для агресії з боку терористичних угруповань або країн-агресорів.

Суб'єкт злочину – один з чотирьох обов'язкових елементів складу злочину. Відсутність суб'єкта свідчить про відсутність самого складу злочину, а тому переоцінити його роль і значення в науці кримінального права взагалі та кожному окремому складі злочину зокрема вкрай складно.

На відміну від інших обов'язкових елементів складу злочину, поняття суб'єкта визначено на законодавчому рівні. Зазначеному питанню присвячено розділ IV КК України, що має назву: «Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину)». Частина 1 статті 18 даного розділу встановлює, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність [2]. Таким чином, законодавець встановлює необхідні критерії, якими має володіти особа, аби бути визнаною суб'єктом злочину. Першим критерієм, відповідно до визначення, є необхідність суб'єкта злочину бути фізичною особою. Доцільність даного підходу є доволі суперечною, а в науці кримінального права існує ціла плеяда вчених, які є його противниками.

Наступним критерієм, яким має володіти особа аби мати можливість визнаватися суб'єктом злочину, є осудність. Відповідно до ч. 1 ст. 19 КК України осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними [2]. Таким чином, осудність – це здатність особою під час вчинення злочину усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними.

Третім критерієм визнання особи суб'єктом злочину є досягнення нею віку, з якого настає кримінальна відповідальність. Згідно з ч. 1 ст. 22 КК України загальним віком, з якого може наставати кримінальна відповідальність, є 16 років. Втім, вона може наставати в окремих випадках і з 14 років за вичерпний перелік злочинів, перелічених в ч. 2 даної статті. Вказана характеристика окреслює загальний суб'єкт злочину. Проте, існують і спеціальні суб'єкти злочину. Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа [2]. Відповідно до ст. 335 КК України суб'єктом даного злочину може бути лише особа, яка ухиляється від призову на строкову військову службу, або є представником офіцерського складу і ухиляється від призову на військову службу. Таким чином, суб'єкт злочину у вигляді ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу відноситься до спеціальних.

Суб'єктами злочину у вигляді ухилення від військової служби за призовом осіб офіцерського складу є офіцери запасу. Відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» офіцерами запасу є: Громадяни України, які мають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, пройшли повний курс військової підготовки за програмою офіцерів запасу, склали встановлені іспити, атестовані до офіцерського складу та яким присвоєне відповідне первинне військове звання офіцера запасу. Звільнені з військової служби у запас військовослужбовці, які не досягли граничного віку перебування в запасі (для жінок граничний вік перебування в запасі – 50 років, для чоловіків – залежно від

офіцерського звання, але не більше ніж до 65 років) і за станом здоров'я придатні до військової служби. Таким чином, суб'єктом ухилення від призову на військову службу осіб офіцерського складу можуть бути діючі офіцери запасу, незалежно від звання та статі.

Вищевикладене дає підстави для таких висновків:

1. Поняття суб'єкта злочину, на відміну від інших обов'язкових елементів складу злочину, законодавчо закріплено в Кримінальному кодексі України 2001 року. Відповідно до даного нормативно-правового акта суб'єкт злочину буває двох видів: загальний та спеціальний. Саме останній з них притаманний злочину, передбаченому ст. 335 КК України.

2. Суб'єктом ухилення від призову на строкову військову службу можуть бути виключно військовозобов'язані (придатні за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі призовного віку, що не мають права на звільнення або відстрочку від призову на строкову військову службу).

3. В законодавстві виникла певна колізія стосовно призовного віку громадян на строкову військову службу (в Законі України «Про військовий обов'язок і військову» він встановлений з 18 до 27 років, а в Указі Президента України від 24 лютого 2017 року № 44/2017 «Про звільнення в запас військовослужбовців строкової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2017 році» – з 20 до 27 років. З метою подолання даної проблеми пропонується внесення змін до вказаного Закону. 4. Суб'єктом злочину у вигляді ухилення особами офіцерського складу від призову на військову службу є офіцери запасу (громадяни України, незалежно від статі, що перебувають у військовому запасі).

#### **Список використаних джерел:**

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Фріс П. Л. До питання про кримінальну відповідальність юридичної особи / Наукові праці Національного авіаційного університету. «Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»: К. : НАУ, 2015. № 2 (35). С. 152–156.

3. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. [2-е вид., перероб. і доп.]. К. : Юрінком Інтер, 2005. 544 с.

4. Про військовий обов'язок і військову службу [Електронний ресурс]: Закон України від 25.03.1992 № 2232-12. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.

5. Про звільнення в запас військовослужбовців строкової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2017 році [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 24.02.2017 № 44/2017. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/442017-21370>.

7. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

8. Про Положення про проходження громадянами військової служби у Збройних Силах України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 10.12.2008 № 1153/2008. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008>.



## **АНАЛІЗ СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ»**

Розпочнемо із визначення суб'єкта даного злочину. Суб'єктом терористичного акту може бути будь-яка осудна особа, незалежно від національності, яка досягла 14-ти років. Цікавим і незрозумілим є те, що такий вік кримінальної відповідальності встановлений тільки для ст. 258 ККУ, в той час, як для інших терористичних злочинів (ст. 258-258 ККУ) встановлений загальний суб'єкт, тобто такий, який досягнув 16-ти років. Погоджуємось з думкою Семикіного М.В., що «навіть чи можна вважати виправданим встановлення з 14-річного віку кримінальної відповідальності за терористичний акт, оскільки в цьому віці особа далеко не завжди здатна усвідомлювати це діяння в усій його складності, багатооб'єктності та цільовій ієрархичності» [1].

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується виною у формі прямого умислу та спеціальною метою. Отже, особа, при вчиненні терористичного акту, повинна усвідомлювати, що її діяння має суспільно небезпечний характер, передбачати настання негативних наслідків і бажати цього. Прямий умисел має такі складові, як: інтелектуальна та вольова ознаки. Інтелектуальна ознака полягає ось саме в тому, що «терорист» розуміє, що терористичний акт - це кримінальний злочин і за його вчинення передбачається кримінальна відповідальність; крім цього, ця особа усвідомлює, що її дії несуть небезпеку для суспільства, і можуть мати вкрай негативні наслідки, проте це усвідомлення не зупиняє її від вчинення своїх дій, адже вона бажає настання цих наслідків. Що стосується вольової ознаки, то вона передбачає позитивну реакцію зі сторони винного до вчинених дій та тих наслідків, що настали внаслідок цих дій.

Як вже зазначалось, злочин, передбачений ст. 258 ККУ також ще характеризується наявністю спеціальної мети. І ось саме у визначенні цієї цілі, яку переслідував «терорист» при вчиненні терористичного акту, є деякі цікаві моменти. Перш за все, доречно відзначити те, що наша громадськість притримується такої помилкової думки, нібито терористичний акт являє собою політичну акцію. Ця думка є широко поширеною серед населення внаслідок неправильного тлумачення кримінальної норми, в першу чергу, в засобах масової інформації.

Дійсно, вчинення терористичного акту пов'язане зі специфічною метою, яка власне розмежовує цей злочин з іншими, подібними до нього, які містять в собі такі характерні ознаки, як: застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу або інших відповідних дій, які є небезпечними для життя та здоров'я людини або тому подібне. Диспозиція ч.1 ст. 258 ККУ включає в себе вичерпний перелік такої спеціальної мети: 1) порушення громадської безпеки, залякування населення; 2) провокація воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення; 3) вплив на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян або юридичними особами; 4) привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста) [2]. З цього ми можемо побачити, що насправді терористичний акт має на меті декілька пунктів, а не тільки політичну ціль. Отже, терористичний акт – це не політична акція, а в першу чергу злочинне діяння.

Цікавим, на нашу думку, є також той пункт, що стосується залякування населення. Законодавець ставить це «залякування» як альтернативну ціль винного, проте, ми вважаємо, що це є швидше проміжною метою або навіть власне засобом для досягнення головної мети: здійснення впливу на установи, організації, інші вповноважені структури та на державу в цілому.

Ще одним суперечливим моментом є «порушення громадської безпеки» як мета злочину. Багато науковців та правників ставляться дещо скептично до такої позиції законодавця. «Дійсно, якщо громадська безпека є родовим і безпосереднім об'єктом терористичного акту, то вказівка на такий вид мети є зайвою. Підтверджується такий висновок тим, що порушення громадської безпеки, як результат дій суб'єкта злочину, відбувається і за наявності інших різновидів мети терористичного акту» [3].

Хоча суб'єктивна сторона терористичного акту не включає в себе емоції та мотив винного, проте, на нашу думку, для того, щоб зрозуміти суть такого злочину, потрібно спочатку віднайти «рушійну силу», яка штовхає мислячу людину на вчинення таких дій, бо саме це характеризує самого злочинця, що є важливим елементом у розгляді даної справи. В цьому випадку доречною є думка В.С. Канцір: «Найчастіше терористичними діями володіє почуття безвихідності ситуації (у яку потрапила певна меншість), психологічного дискомфорту, що підштовхує її оцінювати свій стан як драматичний. Це може бути національна меншість (як, скажімо, баски, корсиканці, бретонці, ірландці) або меншість, що поєднана за ідеологічними переконаннями або релігійними мотивами. В усіх випадках мотивація подібна: наш народ, культура, мова, віра знаходяться на межі зникнення, а оскільки ці аргументи ніхто не бере до уваги, нам залишається лише насильство. ... У результаті для особистості терориста є характерною позиція: «Я хороший, а світ поганий», яка стає засобом морального самозахисту, що дозволяє виправдовувати будь-які свої деструктивні дії» [4].

Отже, аналізуючи все вищевикладене, вважаємо, що було б доречніше, якби диспозиція ч. 1 ст. 258 ККУ не включала в себе такий вид спеціальної мети, як «порушення громадської безпеки, залякування населення». Окрім того, на нашу думку, суб'єкт даного злочину має бути загальний, тобто фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

#### Список використаних джерел:

1. Семикін М. В. Суб'єкт терористичних злочинів. *Правничий часопис Донецького університету*. 2013. № 1. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&2\\_S21P03=FILE=&2\\_S21STR=Pchdu\\_2013\\_1\\_32](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Pchdu_2013_1_32).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Попович О. С. Суб'єктивна сторона складу терористичного акту: проблеми кваліфікації цього злочину. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Серія Право. Випуск 51. Том 2. URL: [http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.51/part\\_2/22.pdf](http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.51/part_2/22.pdf).
4. Канцір В. С. Міжнародний тероризм як прояв деструктивної правосвідомості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. URL: [http://www.lvduvs.edu.ua/documents\\_pdf/visnyky/nvsvy/01\\_2011\\_1/kvspdp.pdf](http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/01_2011_1/kvspdp.pdf).



## СЕКЦІЯ 5. ТРУДОВЕ ПРАВО

**Врублевська Євгенія Юріївна,**

*студентка 3 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### ПРОБЛЕМАТИКА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ

Відповідно до п.п.14. 1. 226 Податкового Кодексу України самозайняті особи - це платники податку, які є фізичними особами – підприємцями або провадять незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником у межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності [1]. Відразу ж варто зауважити, що в регулюванні трудових відносин самозайнятих осіб чільне місце відведено Податковому кодексу України, в якому цей термін зазначається, на відміну від Кодексу законів про працю України. На нашу думку, ця прогалина негативно впливає на ефективність правового регулювання трудових відносин. Як вірно зазначається у літературі, дефініція закріплює те, що самозайнятими особами є винятково приватні підприємці та особи, які провадять незалежну професійну діяльність. Однак такий підхід є виправданим лише для потреб податкового права та законодавства і не задовольняє вимоги трудового права. Крім того, п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України закріплено, що визначення дефініцій здійснено лише для цілей податкового закону України [2, с. 188]. В цьому контексті, варто також зауважити, що ж означає термін «незалежна професійна діяльність». Незалежна професійна діяльність - участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою - підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб (підпункт 14.1.226 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України) [1]. Тобто, дане положення навіть не надає вичерпного переліку осіб, які можуть мати статус осіб, які в межах своєї професії можуть займатися самозайнятою діяльністю.

Крім вище зазначеної проблеми, слід звернути увагу на те, що загалом окремого нормативно-правового акту, який був би присвячений тематиці трудових відносин самозайнятих осіб не існує. Проте це досить важливе питання, адже існує надзвичайно велика різноманітність сфер діяльності такої категорії осіб. А окрім того, відсутність відповідних положень на законодавчому рівні сприяє значним прогалинам в сфері регулювання трудових відносин самозайнятих осіб. В першу чергу, це призводить до того, що на даний час є дуже актуальним питання набуття власне статусу самозайнятої особи. Ніде не регламентується порядок, втрата та інше, що стосується набуття такого статусу. Відсутність усіх цих перерахованих аспектів призводить до значних труднощів у правозастосуванні, а також у практичній діяльності осіб, які займаються самостійною діяльністю.

Аналізуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що положення щодо правового регулювання праці самозайнятих осіб повинні мати своє впровадження як на законодавчому, так і на підзаконному рівнях.

#### Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.



**Сюсько Вікторія Іванівна,**  
*студентка 3 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

## **ОСОБЛИВОСТІ РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ**

Питання щодо регулювання службово-трудова відносин завжди було актуальною темою, адже потребувало розвитку та оновлення. На даний момент, трудові відносини з державними службовцями регулюються Кодексом законів про працю, але також існують й інші нормативно-правові акти, які розкривають зміст цього поняття, в тому числі це і Закон України «Про державну службу».

«Взагалі, в юридичній літературі зустрічаються різні терміни, пов'язані з припиненням службово-трудова правовідносин та розірванням трудового договору. Причому, здебільшого термін «припинення трудового договору (контракту) означає припинення трудових правовідносин за усіма підставами, передбаченими чинними законодавством. Термін же «розірвання трудового договору (контракту) обіймає припинення трудових правовідносин за ініціативою однієї з сторін трудового договору, а також за вимогою відповідних профспілкових органів» [1, с. 139].

Загалом, якщо узагальнити вищесказане, то терміном охоплюються власне ті чітко визначені підстави в Кодексі законів про працю України, відповідно до яких припиняється дія трудових відносин. Окрім того, якщо говорити про правомірність припинення трудового договору, то потрібно визначити ряд обов'язкових умов: 1) наявність підстав припинення трудового договору відповідно до чинного законодавства; 2) додержання процедури звільнення відносно до конкретної посади; 3) наявність юридичного факту припинення трудових відносин.

Як вже зазначалося, в Кодексі законів про працю міститься вичерпний перелік підстав припинення трудових відносин. Але якщо говорити про конкретну категорію працівників, а точніше про державних службовців, то варто звернутися і до Закону України «Про державну службу». Загалом, «вичерпний» перелік в Кодексі не враховує деякі життєві події, після настання яких трудові відносини неможливі. Це такі підстави, до прикладу, як визнання працівника безвісно відсутнім, або ж власне смерть останнього, про які згадується в Законі України «Про державну службу».

Тобто, з цього можна зробити висновок, що поруч із загальними підставами, які наведені в Кодексі законів про працю, і які можуть бути застосовані по відношенню до державного службовця, можна виділити і вище зазначені підстави, як додаткові, або ж як спеціально-визначені. В такому випадку дія трудового договору з державним службовцем повинна припинятися не тільки відповідно до норм чинного трудового законодавства, а й із посиланням на Закон України «Про державну службу» або на інший нормативно-правовий акт, якщо це стосується конкретної посади на державній службі. У зв'язку з цим було б доцільно доповнити ст. 41 КЗпПУ положенням, яке б прямо передбачало можливість припинення трудових відносин з деякими категоріями працівників за додатковими підставами, які спеціально визначені в інших нормативно-правових актах.

Окрім того, з цього випливає той факт, що Кодекс не містить в собі норму про регулювання службово-трудова правовідносин в цілому і не посилає на спеціальне законодавство, враховуючи державних службовців як окрему категорію працівників

суспільного виробництва. Саме тому, на нашу думку, є потреба при розірванні трудового договору з державним службовцем звернутися до ст. 7 КЗпПУ, в якій йдеться про наявність додаткових підстав припинення трудового договору для окремих категорій працівників. «Вочевидь, що у разі припинення службово-трудова відносин за додатковими, передбаченими ЗУ «Про державну службу» підставами, потрібно посилається одночасно на ст. 7 КЗпПУ та конкретний пункт статті названого Закону» [2, с. 267].

Ще один аспект, на який б хотіли звернути увагу, це припинення державної служби за ініціативою державного службовця. Загалом, причини припинення трудового договору за ініціативою працівника наведені в ст. 38 КЗпП (переїзд на нове місце проживання; переведення чоловіка або дружини на роботу в іншу місцевість; вступ до навчального закладу; неможливість проживання у даній місцевості, підтверджена медичним висновком; вагітність; догляд за дитиною до досягнення нею чотирнадцятирічного віку або дитиною-інвалідом; догляд за хворим членом сім'ї відповідно до медичного висновку або інвалідом І групи; вихід на пенсію; прийняття на роботу за конкурсом, а також з інших поважних причин [3, с. 20]). Відповідно сама процедура, тобто повідомлення письмово за 14 днів, також співпадає з положенням Кодексу.

Вважаємо, що ось цей строк подання письмової заяви на звільнення було б доцільно подовжити, як мінімум, до одного місяця. Пояснюємо це тим, що прийом на державну службу тепер здійснюється в основному на конкурсній основі і власне сам конкурс триває довше ніж два тижні, саме тому заміщення на посаду іншим державним службовцем протягом такого короткого періоду практично неможливе. Крім того, подовження цього строку, на нашу думку, забезпечить безперервне належне виконання державних функцій.

І останній аспект, який б хотіли розглянути, це спеціальні гарантії для державних службовців. А саме, забезпечення можливості поновлення на роботі, а також збереження за державним службовцем належного правового статусу. Підставою для цього може бути поновлення дієздатності фізичною особою, дієздатність якої була обмежена. В цьому випадку, можна було б до прикладу встановити кваліфікаційну комісію для перевірки відповідності працівника займаній посаді або виконуваний роботі. А також встановлення певних строків, протягом яких працівник зберігає право повернутися на своє робоче місце, і протягом яких зберігається його професійний стаж.

Отже, питання про регулювання трудових відносин з державними службовцями є досить важливим. В даній статті ми висвітлили найголовніші, на нашу думку, проблемні аспекти, які варто було б оновити в трудовому законодавстві, а саме: 1) доповнити ст. 41 КЗпПУ посиленням на інші нормативно-правові акти, які регулюють або тлумачать дане питання; 2) звільнення державних службовців потрібно здійснювати додатково посилаючись на ст. 7 КЗпПУ; 3) збільшити строк подання заяви на звільнення; 4) передбачити гарантії для поновлення на роботі, внаслідок відновлення працездатності. Окрім цього, було б доцільно доповнити підстави для припинення трудових відносин з державними службовцями такими пунктами, як: порушення законодавства про сумісництво, а також у випадку втрати громадянства.

#### Список використаних джерел:

1. Іншин М. І. Спеціальні підстави припинення службово-трудова відносин. *Право і безпека*. 2004. №3'2. С. 138-142.

2. Греков І. П. Підстави припинення службово-трудова відносин з державними службовцями. URL: [https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwj167MgqnIAhWk\\_CoKHTHuAp4QFjAAegQIAhAC&url=http%3A%2F%2Fold.visnyk.univd.edu.ua%2F%3Fcontroller%3Dservice%26action%3Ddownload%26download%3D28511&usg=AOvVaw2g hZoEZb30hMqzcPsBCYd0](https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwj167MgqnIAhWk_CoKHTHuAp4QFjAAegQIAhAC&url=http%3A%2F%2Fold.visnyk.univd.edu.ua%2F%3Fcontroller%3Dservice%26action%3Ddownload%26download%3D28511&usg=AOvVaw2g hZoEZb30hMqzcPsBCYd0).

3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/322-08>.



**Цух Аліна Ігорівна,**  
*студентка 3-го курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВАГІТНИХ ЖІНОК У ТРУДОВОМУ ПРАВІ**

На сьогоднішній день інститут захисту соціально-трудова прав найбільш незахищених категорій працівників таких, як жінки, неповнолітні та особи зі зниженою працездатністю займає важливе місце в системі трудового законодавства.

Правовому регулюванню праці жінок завжди приділяють велику увагу, і зумовлено це тим, що праця жінок широко використовується в Україні майже на всіх підприємствах, установах та організаціях. Проте є один нюанс. Загальновідомо, що основною метою підприємницької діяльності є отримання прибутку, тому деякі підприємці не проявляють зацікавленості у прийнятті на роботу жінок, які мають додаткові порівняно з чоловіками трудові пільги та гарантії (відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, доглядом за дитиною, заборона або обмеження використання праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, заборона залучення жінок до робіт у нічний час, заборона залучення вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років до нічних, надурочних робіт, робіт у вихідні дні і направлення їх у відрядження і т.д.). І хоч Конституція України гарантує рівність прав жінок і чоловіків на працю і отримання винагороди за неї, але проблеми в цьому аспекті все таки є.

Проблеми правового регулювання праці жінок досліджували такі вчені у галузі трудового права, як Абрамова, Долгих, Ветухова, Толкунова, Шептуліна.

Норми міжнародного права, що є правовими передумовами захисту праці жінок в Україні, містяться у Загальній декларації прав людини, прийнятій ООН 10 грудня 1948 р., у Конвенції ООН від 18 грудня 1979 р. «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», а також у Конвенціях Міжнародної організації праці № 3 «Про працю жінок до та після пологів» 1919 р., № 4 «Про працю жінок в нічний час» 1919 р., № 45 «Про застосування праці жінок на підземних роботах в шахтах будь-якого роду» 1935 р., № 100 «Про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності» 1951 р., № 103 «Про охорону материнства» 1952 р.

Якщо взяти до увагу рівень української економіки на сучасному етапі розвитку, можна зробити висновок, що вона потребує широкого застосування праці жінок як у господарській діяльності, так і на державній службі. Але правове регулювання праці жінок має свої особливості. Так, у Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації відносно жінок» від 18 грудня 1979 року закріплено право жінок на охорону здоров'я й безпечні умови праці, у тому числі на збереження функції продовження роду. Слід зазначити, що вагітні жінки і жінки, які мають дітей віком до трьох років, наділені найбільшими пільгами, так як період вагітності є досить нелегким, як фізично, так і психологічно, і не кожній жінці вдається зберегти високу працездатність з об'єктивних причин. Тому державна політика в області родини й жінок визнається досить пріоритетним напрямом діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування.

Однією з соціальних передумов правового регулювання праці жінок є те, що жіночий організм має фізіологічні особливості, які роблять його більш уразливим у випадку впливу виробничої шкоди. Перевищення відповідних норм такого впливу може поставити під загрозу не тільки здоров'я самої жінки, але й її материнство, здатність відтворити нове здорове покоління. Крім того, негативний вплив виробничих факторів на організм вагітних жінок та жінок – матерів грудних дітей тягне за собою ушкодження здоров'я немовлят. Отже, суспільство, держава повинні дбати про те, щоб жінка на роботі не зазнавала шкідливого впливу або щоб виробнича шкода були для неї спеціально нейтралізована [1].



Досліджуючи проблему соціального захисту жінок у трудовому праві, варто звернути увагу на таку особливість як репродуктивна функція жіночого організму. Тому Ніна Шептуліна вказувала на те, що жінки крім того що поряд з участю у суспільному виробництві, ще й виконують функцію материнства [2].

Для виконання цієї функції жінка повинна бути на певний строк повністю, а потім частково звільнитись від виконання інших її соціальних функцій. Отже, необхідне спеціальне правове регулювання праці жінок і особливо в період їх активного материнства.

До соціальних передумов правового захисту праці жінок, що готуються стати матерями відноситься сумнозвісна тенденція зниження в Україні рівня народжуваності, зростання смертності дітей та смертності матерів при пологах.

З метою забезпечення прав жінок з урахуванням особливостей жіночого організму трудовим законодавством передбачені спеціальні правила охорони праці жінок, пільги й додаткові гарантії їх трудових прав. Охорона праці жінок – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів, здійснюваних з метою забезпечення необхідних для здоров'я й працездатності жінок умов праці [3].

Якщо звернутись до Кодексу законів про працю [4], зокрема Глави XII, то можна переконатись в тому, що вагітні жінки і жінки, які мають дітей до трьох років, захищені від так званих «нежіночих» обов'язків та фізично важкої роботи, а також мають значні пільги.

Наприклад, забороняється відмовляти жінкам у прийнятті на роботу та знижувати їм заробітну плату з мотивів, пов'язаних з вагітністю або наявністю дітей віком до трьох років. При відмові в прийомі на роботу зазначеним категоріям жінок власник або уповноважений ним орган зобов'язані повідомляти їм причини відмови у письмовій формі. Відмова в прийомі на роботу може бути оскаржена в судовому порядку.

Вагітним жінкам відповідно до медичного висновку знижуються норми виробітку, норми обслуговування або вони переводяться на іншу роботу, яка є легшою та виключає вплив несприятливих виробничих факторів, зі збереженням середнього заробітку за попередньою роботою. До вирішення питання про надання вагітній жінці відповідно до медичного висновку іншої роботи, вона підлягає звільненню від роботи зі збереженням середнього заробітку за всі пропущені внаслідок цього робочі дні за рахунок підприємства, установи, організації.

У випадку надання медичного висновку, що засвідчує передбачуваний строк пологів, жінка має право на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами. Початок дородової частини відпустки визначається лікарем, що встановлює дату пологів. Відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами надається жінкам тривалістю 70 календарних днів до пологів і 56 календарних днів після пологів. Жінкам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами надаються тривалістю 90 днів до пологів і 90 днів після пологів.

Оплата відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами здійснюється на підставі частини 3 статті 21 Закону України «Про відпустки», а саме: виплачується державна допомога на умовах передбачених Законом України «Про державну допомогу родинам з дітьми». Підставою для призначення жінці допомоги з вагітності й родам є виданий у встановленому порядку листок непрацездатності, для жінок, звільнених з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства до їхнього працевлаштування, – довідка ліквідаційної комісії й листок непрацездатності.

Є також і своєрідний «бонус» жінкам, що мають дітей віком до півтора року, так як їм у трудовому законодавстві надається крім загальної перерви для відпочинку і харчування, також додаткові перерви для годування дитини. Надаються вони не рідше ніж через три години і їх тривалість повинна становити не менше тридцяти хвилин кожна, а в разі наявності двох і більше грудних дітей – не менше години. При цьому такі перерви включаються в робочий час і оплачуються за середнім заробітком.

Отже, дослідивши проблему соціального захисту вагітних жінок у трудовому праві, можна зробити висновок, що держава та її нормативно – правова база надає майбутнім

матерям достатню кількість гарантій та пільг для того, щоб вони крім репродуктивної функції, виконували також і трудову. Адже функція материнства є соціальною та суспільно важливою для відтворення населення держави, що життєво необхідно для існування та розвитку суспільства.

#### **Список використаних джерел:**

1. Шульженко І. І. *Правові та соціальні передумови правового регулювання праці жінок*. Київ. 1998. 254 с.
2. Шептулина Н. Н. *Правовое регулирование труда женщин*. Москва. 1978. 324 с.
3. *Трудове право : навч. посіб.* / Н. П. Долгіх, В. П. Марущак. Одеса : ОРІДУ НАДУ. 2011. 252 с.
4. *Кодекс законів про працю України: Офіц. текст*. К. : Алерта. 2019.



## СЕКЦІЯ 6. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО ТА АГРАРНЕ ПРАВО

**Бевза Дмитро Олександрович,**  
*студент 4 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Для забезпечення сталого економічного розвитку України та покращення якості життя громадян є необхідним гарантування безпечного для життя та здоров'я людей навколишнього природного середовища, забезпечення екологічно збалансованої системи природокористування, збереження і відтворення природно-ресурсного запасу наших територій. Загальносвітова проблема екологічної безпеки знаходиться на етапі глобального дослідження і створення ефективних механізмів її подолання. Саме ця проблема не менш гостро стоїть, в тому числі, і в Україні. Аналіз теоретичних положень та практичного аспектів застосування одного із ефективних інститутів подолання екологічних проблем на території нашої держави – оцінки впливу на довкілля – становить актуальність даного дослідження.

Проблеми забезпечення екологічної безпеки на території України досліджувались та продовжують досліджуватися відомими вченими-правознавцями сучасності: В.Андрейцевим, Г. Балюк, А. Гетьманом, В. Костицьким, В. Мунтяном, П. Рабіновичем, В. Сидор та іншими.

Філософ Стародавнього Китаю Лао Цзи казав: «Згода з природою означає – вічне» [6, с. 214]. Це висловлювання знайшло відображення у ст. 66 Конституції України, відповідно до якої кожен зобов'язаний не завдавати шкоди природі, відшкодовувати завдані ним збитки. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є конституційним обов'язком Української держави (ст. 16 Конституції України) [1].

Більшість екологічних проблем зумовлені прямим або ж опосередкованим впливом суспільства на природу. Нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу держави призвели до катастрофи навколишнього природного середовища України, зокрема надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря та ґрунтів [6, с. 215]. Особливої актуальності набула проблема впливу на довкілля в Україні виробничої та іншої діяльності господарюючих суб'єктів.

Із прийняттям Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», з'явився фундамент для створення ефективного процесу у сфері екологічного контролю за здійсненням діяльності, що спричиняє вплив на навколишнє природне середовище через інструмент оцінювання. У даному законі встановлено правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, що може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів [2]. На сьогодні висновок про оцінку впливу на довкілля – це основний дозвільний документ, який підприємства мають отримати для проведення на території України певних видів господарської діяльності [3].

Початок господарської діяльності вимагає від суб'єктів господарювання приділяти більшу вагу екологічним питанням (що на перший погляд, повинно здійснювати позитивний вплив на становлення збалансованого господарювання), неможливо упустити той факт, що будь-який суб'єкт господарювання, що вирішить залучити кошти закордонних інвесторів, зобов'язаний здійснити оцінку впливу на довкілля згідно міжнародних вимог, а потім, з метою отримання необхідних дозволів й позитивних висновків державних експертиз, необхідно розробляти проектну документацію, яка включатиме оцінку впливу на довкілля згідно вимог вітчизняного законодавства. В результаті, істотно зростають витрати

матеріальних й трудових ресурсів та часу [4, с. 111]. Але, все ж, на нашу думку, це є важливим положенням, яке виводить стан розвитку України як європейської держави на вищий рівень, враховуючи велику кількість сучасних проблем із екологією.

Але все ж однією з найбільших проблем сучасної процедури оцінки впливу є недостатня до неї увага на початкових етапах інвестиційного процесу. Внаслідок того, що зміст попередньої оцінки зазвичай надто поверхневий, ускладнюються подальші наслідки неналежно проведеної оцінки впливу на довкілля.

При введенні в законодавство оцінки впливу на довкілля варто врахувати певні вимоги до інформування громадськості про початок процедури реалізації проекту і можливості для участі в даному процесі громадськості. У нас весь час декларується, що є можливість внесення публічних пропозицій, які будуть розглянуті і обов'язково враховані. Однак, на жаль, це лише на словах, кожна посадова особа маючи в руках владу, має при цьому лише власну думку, яка не завжди є позитивним рушієм суспільного розвитку. Зокрема, мають бути прописані такі чіткі вимоги:

- а) громадськість адекватно, своєчасно та ефективно інформується;
- б) визначаються обов'язкові форми публічного повідомлення, в тому числі повідомлення в безпосередній близькості від місця реалізації планованої діяльності та на веб-сайті органу публічної влади, уповноваженого приймати рішення;
- в) визначаються обов'язковий зміст публічного повідомлення [5, с. 144].

Є надзвичайно важливим усвідомлення обов'язковості того, що у разі, якщо внаслідок проведення оцінки виявлено значні та неприпустимі порушення через ведення певного виду господарської діяльності, тоді здійснюється розробка відповідних заходів щодо попередження чи зменшення рівня їх впливу [4, с. 112].

Удосконалення оцінки впливу на довкілля повинно проходити також шляхом розширення переліку характеристик екосистем і компонентів природи, вплив на які оцінюється при плануванні і реалізації господарської діяльності, а також за рахунок впровадження екологічних нормативів. Ці кроки дозволять регламентувати масштаби господарської діяльності.

Впровадження оцінки впливу на довкілля є наслідком імплементації європейських норм в українське законодавство на шляху до Європейського Союзу і одночасно є суттєвим зрушенням у забезпеченні екологічної безпеки населення держави.

#### **Список використаних джерел:**

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
3. Ленівський Р. Оцінка впливу на довкілля та інші екологічні засади роботи іноземного інвестора в Україні. Закон і Бізнес. URL: [https://zib.com.ua/ua/139695-ocinka\\_vplivu\\_na\\_dovkillya\\_ta\\_inshi\\_ekologichni\\_zasadi\\_robot.html](https://zib.com.ua/ua/139695-ocinka_vplivu_na_dovkillya_ta_inshi_ekologichni_zasadi_robot.html).
4. Самойленко Ю. Удосконалення системи оцінки впливу на довкілля в контексті екологічного супроводу проектів. Економічний дискурс. Міжнародний науковий журнал. Випуск 3. 2017. С. 109-117. URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/download/123577/118221>.
5. Сидор В. Оцінка впливу на довкілля: закон працює, проблеми залишаються. Підприємництво, господарство і право. 6/2018. С. 142-146. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/25.pdf>.
6. Чайковська Н. Правові аспекти здійснення оцінки впливу на довкілля. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. №4. 2017. С. 214-223. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/4-2017/chajkovska.pdf>



**Жаловська Катерина Павлівна,**  
*студентка 4 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЩОДО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ТА ТВАРИННИЦТВА В МЕЖАХ СОТ ТА ЄС**

Оскільки наша держава стала на шлях європейської інтеграції вона повинна змінювати своє законодавство відповідно до європейських норм; а членство України в Світовій організації торгівлі (далі СОТ) з 2008 році, зобов'язує узгодити вітчизняне законодавство з правом СОТ, зокрема і в частині регулювання сільськогосподарського виробництва; сільське господарство, як центральна ланка аграрного сектору економіки, включає дві основні галузі виробництва – рослинництво та тваринництво.

Окремі правові питання гармонізації та адаптації аграрного законодавства України до вимог законодавства ЄС знайшли своє відображення у працях учених – В. М. Єрмоленка, Т. О. Коваленко, В. К. Мамутова, С. І. Марченко, О. О. Погрібного, О. А. Поліводського, В. І. Семчика, А. М. Статівки, Ю. С. Шемшученка, І. А. Шуміло, В. З. Янчука та ін. Оскільки євроінтеграційний процес триває це зумовлює подальші дослідження в цій сфері.

Основним правовим документом СОТ є Угода про СОТ від 15 квітня 1994 р., норми якої є основоположними, на основі і на їх виконання приймаються інші правові документи; ці норми регулюють відносини між договірними сторонами у цілому [1]. Багатосторонні торговельні угоди перелічені в додатках 1–4 до Угоди про СОТ. Серед них доцільно виділити правові документи, які стосуються виробництва сільськогосподарської продукції, а саме Угоду про сільське господарство. Вона закріплює особливості регулювання реалізації сільськогосподарської продукції і механізми застосування заходів державної підтримки сільськогосподарського виробництва та субсидування експорту. Угодою визначено довгостроковим завданням забезпечення поступового зменшення підтримки та захисту сільського господарства, що спонукає членів СОТ реформувати свою аграрну політику, роблячи акцент не на державній підтримці сільського господарства, а на становленні міцних конкурентоспроможних аграрних товаровиробників [2].

Наступним важливим документом, який стосується виробництва сільськогосподарської продукції, є Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів. Цією Угодою визначаються умови застосування заходів санітарного та фітосанітарного контролю з метою покращення здоров'я людини, здоров'я тварин та фітосанітарної ситуації в державах-членах СОТ, а також заборона створювати перешкоди для застосування захисних заходів [3].

Якщо ж говорити про Європейський Союз, то варто зазначити, що держави-члени додержуються Спільної аграрної політики, метою якої є: підвищення продуктивності сільського господарства через сприяння технічному прогресові, забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимальне використання виробничих чинників, зокрема робочої сили; забезпечення належного рівня життя сільськогосподарської спільноти [4, с. 257].

Зважаючи на адаптацію законодавства України до законодавства ЄС, слід з'ясувати, які вимоги до сільськогосподарської діяльності містяться у джерелах права ЄС. Розглянемо приклади виробництва молока та м'яса.

Положення законодавства України у сфері регулювання відносин щодо виробництва та реалізації молока та молочних продуктів характеризуються недостатнім рівнем відповідності *acquis communautaire*. Із прийняттям Закону України «Про молоко та молочні продукти», було зроблено спробу наблизити національне законодавство до вимог законодавства ЄС, однак його положення неповністю відповідають останнім.

У законодавстві ЄС також детально регламентовано вимоги до виробництва м'яса та м'ясних продуктів. У зв'язку з відсутністю спеціального Закону «Про м'ясо та м'ясні продукти», правове забезпечення виробництва м'яса є незадовільним і потребує узгодження з *acquis communautaire*, зокрема щодо визначення таких основних понять, як «м'ясо», «м'ясні продукти», «бойня»; врегулювання відносин з ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин; надання державної допомоги виробникам м'яса і м'ясної продукції, маркування та пакування м'ясної продукції; регламентація відносин у сфері використання генетично модифікованих організмів при виробництві м'яса і м'ясних продуктів, виготовленні кормів для сільськогосподарських тварин, призначених для забою [5, с. 187].

Зростання попиту на органічну продукцію та необхідність захисту навколишнього середовища сприяли формуванню на рівні ЄС на початку 1990-х років першого законодавчого регулювання, що безпосередньо впливає на органічне сільське господарство, тобто Розпорядження 2092/91 «Про органічне сільське господарство та маркування його продукції і продуктів харчування». Це розпорядження було першим регуляційним регламентом Співтовариства, що дозволив виокремити органічне сільське господарство [6, с. 446]. Варто зазначити, що Україна в цьому питанні хоч і повільно але теж прийняла відповідний закон - «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції».

Таким чином, Україна на сьогодні продовжує наближати свої правові норми до норм ЄС, звісно, залишаються сигметни в яких ще не здійснено гармонізацію і уніфікацію, проте видно значну роботу в законодавчому врегулюванні питання виробництва молока, органічної продукції. Проте досі залишаються прогалини в регулюванні виробництва м'яса та маркуванні певних видів продукції.

#### **Список використаних джерел:**

1. Угода про заснування Світової організації торгівлі : угода від 15 квіт. 1994 р. Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_342](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_342).
2. Угода про сільське господарство : Угода від 15 квіт. 1994 р. Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981\\_005](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_005).
3. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів : Угода від 15 квіт. 1994 р. Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981\\_006](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_006).
4. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навчальний посібник / за ред. А. М. Статівки. С.272. Харків. 2015.
5. Богдан А. Й. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у контексті вимог законодавства ЄС : дис.канд. юрид. наук : 12.00.06 , 2010. 227 с.
6. Органічне виробництво і продовольча безпека. Житомир : Вид.-во ЖНАЕУ. 2019. 468 с.



**Захарченко Дар'я Миколаївна,**  
*студентка 4 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### **СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА РЕАЛІЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ**

Незважаючи на спектр та обсяг досліджень, досі залишається недостатньо дослідженою проблематика впровадження стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО). Для забезпечення екологічної політики України та на шляху європейської інтеграції країни необхідно створити умови для її обов'язкового проведення. Також виникає необхідність

вивчення можливостей та особливостей запровадження інструментарію СЕО виявлення та реалізації пріоритетів екологічної політики [5, с. 165]. Необхідність і доцільність її використання висвітлені у працях вітчизняних і зарубіжних учених: О. Борисової, Б. Буркинського, Г. Марушевського, Л. Нільсона, Д. Палехова, М. Партідаріо, Б. Садлера, Т. Фішера, Є. Хлобистова, А. Чернихівської [6, с. 80].

З 12 жовтня 2018 року в Україні запровадила СЕО як процедура. Її запровадили на виконання Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (далі – ЕСПО Конвенції), яка встановлює екологічні умови на етапі проектування конкретного об'єкта чи діяльності запізно, якщо ми хочемо максимально дотриматися питань охорони довкілля та сталого розвитку [7, с. 7] та актів ЄС, зокрема Директиви 2001/42 / ЄС «Про оцінку впливу деяких планів і програм на навколишнє середовище» (далі – Директива по СЕО) і Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до ЕСПО Конвенції (далі – Протокол по СЕО) [1, с. 99].

Відповідно до ст.1 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» під нею розуміють процедуру визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби – транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування, що здійснюється у порядку, визначеному цим Законом [2].

Однією з проблем запровадження СЕО є її ототожнення з оцінкою впливу на довкілля (далі – ОВД). Відмінності процедури СЕО та ОВД полягають в тому що, ОВД ініціює суб'єкт господарювання, а СЕО ініціює орган державної влади чи орган місцевого самоврядування. ОВД здійснюється щодо переліку видів діяльності, які визначено у ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [3], водночас СЕО здійснюється щодо документів державного планування, які підпадають під критерії, які містяться у ст. 1 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». В той час, як ОВД завершується видачею висновку з ОВД, який дозволяє у подальшому здійснювати діяльність, СЕО завершується прийняттям документа державного планування. ОВД не передбачає обов'язкового консультування з органами охорони здоров'я та охорони довкілля. СЕО передбачає обов'язкове консультування з органами охорони здоров'я та охорони навколишнього природного середовища [7, с.120].

Одним з недоліків Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» є визначення лише кількох ключових термінів: «громадськість», «держава походження», «документи державного планування», «замовник», «зачеплена держава», «наслідки для довкілля», «стратегічна екологічна оцінка». Схема здійснення СЕО в Україні не містить детального уніфікованого порядку виконання СЕО, так як сама процедура має бути гнучкою та адаптивною щодо сфери застосування, виду оцінюваного документа державного планування, особливостей обговорень і консультацій, обсягу та звітності. Розробка і вдосконалення інструментів реалізації функцій СЕО призводить до зменшення невизначеності, підвищення ефективності та адаптивності циклу ухвалення рішень, полегшує доступ до інформації експертів, зацікавлених сторін і громадськості під час здійснювання екологічної оцінки проектів. Вирішення цих завдань сприяє удосконаленню екологічного законодавства в частині застосування СЕО як обов'язкового інструменту стратегічного планування на національному, регіональному та місцевому рівнях, покращенню охорони довкілля, узгодженню економічних, соціальних та екологічних цілей розвитку в національних і регіональних стратегіях, планах і програмах [4].

Безумовно, інструментарій СЕО розвивається і сприятиме стану довкілля, безпеці життєдіяльності, гарантуванню майбутнім поколінням прав на екологічні блага та послуги. Тому необхідно вирішувати мету і завдання СЕО: поступове узгодження її процедури з

аналогічними процедурами держав ЄС на основі відповідних міждержавних угод, міжнародних конвенцій; поширення практики СЕО на місцеві проекти і програми; удосконалення механізмів реалізації та контролю ефективності процедури СЕО. Застосування процедур СЕО не дозволяє ухвалювати стратегічно важливі рішення у будь-якій сфері без ґрунтовних консультацій з усіма заінтересованими сторонами. Результатом обговорень і досліджень має стати компроміс щодо шляхів та засобів реалізації стратегічного рішення [6, с. 84].

Отже, для того, щоб досягти мети СЕО, слід дотримуватися зазначених принципів у їх сукупності, що надасть можливість організувати якісний процес СЕО, який відповідатиме вимогам національного і міжнародного законодавства. Українці важливо із самого початку ретельно поєднувати процеси планування та проведення СЕО. Участь громадськості та повна політична підтримка СЕО з боку місцевих органів влади є запорукою успіху СЕО, оскільки повна підтримка й участь місцевих експертів має вирішальне значення.

#### **Список використаних джерел:**

1. Козаченко Т. П. *Стратегічна екологічна оцінка в Україні: проблеми та перспективи. Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 16. С. 98-101.
2. *Про стратегічну екологічну оцінку* : Закон України від 30 березня 2018 року. № 2354-VIII. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 2018. № 16. Ст. 138.
3. *Про оцінку впливу на довкілля* : Закон України від 23 травня 2017 року. № 2059-VIII. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України* 2017. № 29. Ст. 315.
4. *Сприяння застосуванню СЕО в Україні.* URL: <http://sea.kpi.ua/uk/%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%97.html>.
5. Шевченко І. В. *Стратегічна екологічна оцінка в системі формування національної екологічної політики України. Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. № 8. Ч. 2. С. 165-168.
6. Шевченко І. В. *Стратегічна екологічна оцінка як інструмент екологічної політики України. Науковий журнал «Економіка України».* 2016. № 10. С. 79-86.
7. Шутьак С. *Постатейний коментар до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»* / за заг. ред. О. Кравченко. Львів : Вид. «Компанія «Манускрипт», 2019. 128 с.



**Когут Іван Анатолійович,**

*студент 4 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

#### **ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ**

За останні роки Україна показує доволі стрімкий розвиток в сфері бджільництва. Проте, подальшому розвитку даної діяльності суттєво перешкоджають ряд факторів, а саме, це відсутність належного джерела державного фінансування для розвитку бджільництва, відсутність економічної стабільності, відсутність в законодавчій базі правових норм, які є близькими до міжнародних документів, що регулюють виробництво та якість продукції [5, с. 29].

Однак, незважаючи на це, щороку Україна експортує значні обсяги меду, що вказує на те, що дана сфера користується великим попитом на ринку. Саме тому дослідження та аналіз проблематики правового забезпечення діяльності бджільництва в Україні є актуальним питанням сучасного аграрного права [5, с. 29].



Висвітленням питання правового забезпечення бджільництва в Україні, що знайшло вираження в численних наукових працях, займалися такі відомі науковці, як В.І. Андрейцев, О.О. Погрібний, А.М. Статівка, В.З. Янчук, В.П. Жушман та інші.

Попри наявність ряду факторів, які перешкоджають стабільному розвитку бджільництва, можна констатувати і те, що Україна має і комплекс сприятливих умов для розвитку даної діяльності. До них належать: сприятливі природні-кліматичні умови, достатня кількість медоносів у лісах, луках і степах, що сприяє одержанню високоякісного меду, вигідне географічне положення. Відтак, Україна має можливість забезпечувати попит на мед всередині держави, так і задовольняти попит на даний продукт з боку інших країн [6, с. 169].

Також, варто звернути увагу, на законодавчі акти, які регулюють дану сферу.

Так, правове регулювання бджільництва є відносно новим інститутом в українському аграрному праві. Одним із найважливіших моментів становлення даного інституту, є прийняття Закону України «Про бджільництво» датованого від 22 лютого 2000 р. і численних підзаконних актів, які об'єднують комплекс норм аграрного права, що регулюють порядок зайняття бджільництвом в Україні [2].

Проте, вказаний нормативно-правовий акт, не охоплює всіх ключових аспектів, які необхідні для повноцінного та ефективного функціонування ринку. Поряд з названим Законом, досить важливе значення мають і ті акти, які стосуються вирощування сільськогосподарських рослин. Оскільки існування бджіл без відповідних рослин, збереження яких повинно охоронятися законом неможливе. Яскравим прикладом такого нормативного акту є Закон України «Про захист рослин» від 14 жовтня 1998 р, який містить значну кількість норм, щодо превентивних та інших заходів щодо охорони рослин [2].

Аналізуючи сучасні наукові праці можна виділити наступні проблемні питання.

Першим з яких є, відсутність професійної освіти, оскільки бджолярі впевнені, що для даного ремесла необхідні лише практичні навички, внаслідок чого можуть бути прийняті неправильні технологічні рішення у процесі утримання і розведення бджіл [10].

Правовий аспект даного питання полягає в вимогах до тих осіб, які мають право займатися бджільництвом, так ст. 11 Закону України «Про бджільництво» регламентує положення, про те, що «право на утримання бджіл і зайняття бджільництвом мають громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають необхідні навички або спеціальну підготовку, а також юридичні особи». Так, виходячи з положень ст. 11 Закону, наявність спеціальної професійної освіти не є перешкодою, для зайняття даним видом діяльності, що є негативним [7].

Другим проблемним питанням є, велика кількість порушень в галузі бджільництва.

На сьогоднішній день пасічники України зіткнулися із серйозною проблемою - масовою загибеллю бджіл внаслідок широкого використання в сільському господарстві отрутохімікатів (пестицидів) і умисного нехтування аграріями вимог законодавства України, недосконалість чинних законів. Тільки в 2018 році в Україні загинуло близько 45 тис. бджолосімей (понад 1,5 млрд. бджіл) і кількість їх втрат зростає з року в рік з геометричною прогресією. У 2019 році ситуація має аналогічний характер [8].

Проектом Закону України від 14.02.2019 р. №10052 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту бджільництва», пропонували посилити відповідальність, за порушення в галузі бджільництва. Зокрема, доповнити Кримінальний кодекс України наступним положенням «Стаття 247-1. Потрава бджіл», диспозиція статті якої, передбачала відповідальність за «неповідомлення (приховування) або надання неправдивої інформації фізичним або юридичним особам, які займаються бджільництвом, та органу місцевого самоврядування про виникнення загрози бджолам при застосуванні засобів захисту рослин чи агрохімікатів...». Проте, даний проект було відкликано [9].

Ще одним проблемним питанням діяльності бджільництва в Україні, визнано відсутність ефективної державної підтримки даної галузі. В силу сьогоднішніх змін як в економічному, так і політичному житті держави можна констатувати відсутність

стабільності в даних сферах, саме тому не забезпечується належна підтримка бджільництва, що в підсумку відображається на якості виробленої продукції [3].

Проте, зазначаємо і про позитивні зміни, в даному напрямку. Зокрема, в 2019 році Уряд додав напрямок бджільництва в перелік діяльності сільськогосподарських кооперативів, яким відшкодовується 70% вартості закупленого обладнання. Також виробники можуть скористатися програмою здешевлення кредитів [4].

Одним з важливих питань галузі бджільництва, це різниця між якістю продукції національного та зарубіжного виробника, зокрема гармонізація законодавства до стандартів ринку держав ЄС. Варто пам'ятати, що правила ринків держав ЄС є більш жорсткішими і вимогливішими до процесу виготовлення та реалізації продукції [1].

Проаналізувавши ключові аспекти правових проблем діяльності бджільництва в Україні, актуальні проблеми розвитку даної галузі.

Першою з них є, відсутність професійної освіти в осіб, які мають право займатися бджільництвом, що може стати наслідком прийняття неправильних технологічних рішень в процесі виробництва. Для вирішення проблеми, необхідно забезпечити вимогу в законодавстві про необхідність для зайняття даним видом діяльності професійної освіти, та систему курсів щодо обов'язкового періодичного підвищення кваліфікації, відповідно до викликів сучасності, осіб, які займаються бджільництвом.

Другою проблемою, ми визначили недостатній рівень відповідальності, зокрема, кримінальної за порушення в сфері бджільництва, і розглянули проект Закону України, яким пропонувалися визнати певні діяння в галузі бджільництва злочинними.

Третьою проблемою, визнано відсутність ефективної державної підтримки, незважаючи на надання певних преференцій вже в 2019 році, така підтримка повинна бути продовжена, оскільки бджільництво є однією з найперспективніших галузей сільського господарства.

Четвертою проблемою, постало відсутність зближення національного законодавства в сфері бджільництва до законодавства країн ЄС, що потребує роботи над покращенням ефективності діяльності, як з боку осіб, які нею займаються, так і з боку законодавця, щодо забезпечення і прийняття відповідних норм, щодо контролю за якістю продукції бджільництва.

Таким чином, комплексні заходи, щодо вирішення даних проблем, зможуть перенести дану галузь на новий якісний рівень її розвитку.

#### **Список використаних джерел:**

1. Назаренко А. С., Евстафьева В. А. *Проблеми розвитку бджільництва в Україні. Екологія і природокористування в системі оптимізації відносин природи і суспільства : матеріали наук.-практ. конф. (Тернопіль, 24-25 березня 2016 року). Тернопіль, 2016. С. 13-15.*
2. *Аграрне право України: підручник / За ред. О. О. Погрібного. К. : Істина, 2006. 448 с.*
3. *Бджільництво України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. Національна академія аграрних наук України. URL: <http://naas.gov.ua/slide/bdzh-lnitstvo-ukra-ni-stan-problemishlyakhi-rozvyazannya/> (дата звернення: 16.03.2020).*
4. *Інформаційно-аналітичний портал АПК України. Пасічники можуть отримати від держави компенсацію вартості обладнання. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-pasechniki-mogut-poluchit-ot-gosudarstva-kompensaciyu-stoimosti-oborudovaniya> (дата звернення: 17.03.2020).*
5. *Лосєв О. М., Головецький І. І. Актуальні проблеми розвитку галузі бджільництва. Актуальні проблеми розвитку галузей тваринництва та рибництва : матеріали наук.-практ. конф., науково-педагогічних працівників, наукових співробітників та аспірантів факультету тваринництва та водних біоресурсів (19-20 квітня 2017 р. м. Київ). Київ, 2017. С. 29-31.*



**Малишева Юлія Миколаївна,**  
*студентка магістратури за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ**

Однією з найбільш поширених форм використання земельних ділянок фермерським господарством є їх оренда, яка є своєрідною договірною формою сільськогосподарського землекористування. Право оренди земельної ділянки фермерським господарством оформлюється договором, укладення якого має свої особливості і навіть ризики, про які фермеру варто знати заздалегідь. Виявленню таких особливостей і присвячені представленні тези з метою вироблення певних рекомендацій щодо вдосконалення порядку укладення договору оренди земельної ділянки фермерським господарством.

При укладанні договору оренди основним є дотримання вимог щодо його істотних умов. Наразі у ст. 15 Закону України «Про оренду землі» передбачено три такі істотні умови: об'єкт оренди, строк дії договору оренди та орендна плата [1].

Об'єктом договору оренди земель сільськогосподарського призначення може бути земельна ділянка відповідного цільового призначення. Отже надзвичайно важливим моментом оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення є використання її лише за цільовим призначенням та відповідно до виду угідь землекористування. Тобто рілля повинна використовуватись лише як рілля, а сінокоси для сінокошення. Фермер не може взяти в оренду земельну ділянку як пасовище, а згодом їх розорювати і використовувати як рілля [2]. З цього приводу є неодноразова позиція Верховного Суду щодо неприпустимості таких дій. Так, у своїх рішеннях (постанови від 23.12.2015 р. у справі № 6-2271цс15, від 20.01.2016 р. у справі № 6-1998цс15, від 20.01.2016 р. у справі № 6-1980цс15[3]) Верховний Суд зазначив, що використовуючи сільськогосподарські земельні ділянки не за їх цільовим призначенням орендар порушує істотні умови договорів, що є достатньою підставою для розірвання договору оренди таких ділянок.

Щодо строку дії договорів оренди землі, то станом на 2019 рік від загальної кількості укладених договорів оренди землі сільськогосподарського призначення 26% договорів були укладені строком на 7 років (це при тому, що 7 років є мінімальним терміном при передачі в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення фермерському господарству), 11% – строком на 8 років, 46% – строком на 89-10 років, 18% – строком більше 10 років [4].

Практика засвідчує, що строк договору оренди є одним з вразливіших місць в будь-якому землекористуванні. Як правило сторони обмежуються стандартним формулюванням «Договір укладено на \_\_\_ років». При цьому не завжди зрозуміло, від якої дати слід вести відлік цього строку. Позиція судів така, що договір оренди землі діє не з дати його укладання, а з дати реєстрації права. Це іноді стимулює орендарів йти на певні хитрощі. Вони можуть затягнути реєстрацію вже укладеного договору (наприклад, затримавши подання документів для реєстрації на рік) і в результаті збільшити строк його дії (наприклад, з десяти обумовлених років до фактичних одинадцяти).

Також фермеру слід звертати увагу на те, що право оренди може закінчитися до збирання врожаю. Тому орендар повинен чітко розуміти, коли сплине строк дії договору, та спланувати своє виробництво так, аби ділянка була своєчасно звільнена. Отже, в

договорі оренди необхідно чітко визначати дату закінчення його чинності. Тільки чітке та однозначне визначення строку дії договору максимально захистить орендаря від ризику зовнішніх недобросовісних дій [5].

Наступною істотною умовою договору оренди землі є орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату. Розмір орендної плати повинен бути визначений максимально чітко та зрозуміло. Те саме стосується й умов його перегляду та індексації.

В договорі слід чітко передбачити, що орендна плата розраховується з урахуванням індексації або без (якщо передбачена індексація – обов’язково має бути визначений порядок її проведення). Не проведення індексації орендної плати може бути використано для дострокового розірвання договору оренди. При цьому, якщо у договорі взагалі нічого не вказано щодо індексації орендної плати, то орендар має індексувати її на індекс інфляції (ч. 3ст. 21 Закону) [1]. Лише якщо договором оренди чітко визначено, що обчислення розміру орендної плати за землю здійснюється без урахування індексів інфляції – орендар не індексує орендну плату.

Один з штучних способів розірвання договору оренди землі в судовому порядку є також навмисне неотримання орендної плати. До таких дій вдаються як власники землі, так і їх спадкоємці. Це стає можливим, коли виплата орендної плати передбачена готівкою, а не на банківську картку [6]. Тому перехід на безготівкову оплату значно обмежує можливості маніпуляцій з боку орендодавців. Тому доцільно, аби в договорі було чітко зазначено: «...орендна плата сплачується шляхом переказу грошових коштів на банківський (картковий) рахунок орендодавця \_\_\_». Виписки з банківського рахунку орендаря будуть належними та достатніми доказами того, що він своєчасно та в повному обсязі вживав заходи зі сплати орендної плати.

У будь-якому випадку важливо в договорі зазначити, що орендар звільняється від наслідків несплати або несвоєчасної сплати орендної плати, якщо: орендодавець не з’явився для отримання орендної плати (якщо умовами договору визначено, що для отримання орендної плати він має особисто з’явитися за певною адресою); своєчасно не повідомив про зміну реквізитів/відкриття нового банківського рахунку тощо.

Слід звернути також увагу, що запровадження ринку земель може суттєво відобразитись на орендних відносинах, в тому числі фермерських господарств. Можливо, хтось з власників землі захоче відразу продати землю. Це не може не створювати певних загроз для фермерів-орендарів.

Більшість договорів оренди землі містять положення про те, що зміна власника земельної ділянки не є підставою для припинення договору. Проте, убезпечуючи себе від майбутнього запровадження ринку землі, варто в договорі оренди чітко передбачати «...земельна ділянка є обтяженою правом оренди і новий власник не має права володіти, в будь-який спосіб користуватися та здійснювати розпорядження земельною ділянкою (об’єднувати її з іншими, ділити на частини) без письмового дозволу орендаря...».

Отже, фермерське господарство, з метою захисту від дострокового припинення договору оренди земельної ділянки, має безумовно дотримуватись цільового використання земель, отриманих в оренду; зазначити в договорі конкретну дату початку та завершення його дії, а не лише загальний строк дії договору. Обов’язковим є чітке визначення способу внесення орендної плати та її індексації. А також у зв’язку з запровадженням ринку земель доцільно в договорах оренди передбачати норми щодо необхідності отримання письмового дозволу орендаря у випадку бажання власника продати земельну ділянку.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про оренду землі : Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV (редакція від 02.10.2003 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.
2. Норочевський О. Обіг земель на порозі. Хто не підготується – той програє. АгроPRO: клуб успішних аграріїв. URL: <https://agropro.club/expertcomments/>.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/>.

4. Українські земельні реалії. Інфографіка. Сайт Agroporta. URL: <http://agroportal.ua/publishing/infografika/>.

5. Договори оренди землі: припинення VS розірвання. Сайт Ірини Вісницької. URL: <http://vysitska.com/2019/11/08/>.

6. Дунаєвська С. Підводні камені договору оренди земельної ділянки: на що звертати увагу та як себе убезпечити. Протокол: юридичний інтернет-ресурс. URL: <https://protocol.ua/ua/>.



## **СЕКЦІЯ 7. ФІНАНСОВО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**Веселовська Вікторія Олександрівна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЇЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ**

У сучасному світі глобальних трансформаційних перетворень усвідомлення Україною себе як невід'ємної частини сучасної Європи та складової євроінтеграційних процесів є актуальним питанням. Завдання інтеграції України в європейський політичний та економічний простір, які неодноразово проголошувалися як пріоритетний вектор входження до світового господарства, поставили на чергу дня розвиток всебічної співпраці з Євросоюзом. З Європейським союзом пов'язані основні перспективи розвитку України. Проте курс на європейську інтеграцію вимагає втілення в Україні на практиці стандартів демократичної держави та соціально орієнтованої економіки. Наближення до економічних і соціальних стандартів Євросоюзу є одним із важливих завдань України, досягти яких можливо лише за умови спільного діалогу.

Зовнішньоекономічна діяльність підтверджує спроможності суб'єктів національної економіки формувати й реалізовувати їх економічні інтереси та цілі у сфері міжнародних відносин. Це дає неабиякі можливості отримати додаткові ресурси, стимули для підвищення ефективності національної економіки, конкурентоспроможності на світовому ринку. Глобалізація та посилення інтеграційних процесів в умовах загострення конкуренції на світовому ринку підвищує вимоги до здійснення зовнішньоекономічної діяльності, адекватної сучасному рівню функціонування світового ринку та реальному ступеню розвитку національної економіки [1, с. 257].

Місце України серед країн, що розвивається представлено на рис.1. Об'єктивною причиною, що перешкоджає нині входженню України як повноправного партнера у світове господарство, є передусім низька конкурентоспроможність її продукції на світових ринках унаслідок її високої собівартості, недосконалості механізмів державного регулювання, нерозвиненості ринкової інфраструктури підтримки експорту. Саме тому перспективними напрямками інтегрування України в економіку світового господарства є розвиток наукомістких галузей економіки, забезпечення збалансованості експорту та імпорту, мінімізація критичної залежності від окремих країн, створення вільних економічних зон, українських ТНК, банків, торгівля різноманітними послугами та об'єктами інтелектуальної власності: патентами, ліцензіями, «ноу-хау» та ін. Одним із головних завдань зовнішньоекономічної політики України при цьому є розроблення алгоритму ефективної взаємодії національної економіки зі світовим господарством у контексті формування відкритої економіки, структурно орієнтованої з переважною спрямованістю на розвиток місткого внутрішнього ринку. Це дасть змогу використовувати додаткові можливості і ресурси для поглиблення системних ринкових реформ, надання їм цілісного, збалансованого та завершеного характеру.



Джерело: [2].

Водночас це сприятиме забезпеченню необхідних темпів економічного зростання, здійсненню структурних зрушень в економіці, створенню сучасної ринкової інфраструктури, підвищенню ефективності експортних операцій, збільшенню внеску зовнішньоекономічного комплексу у приріст валового національного продукту України, а також розбудові країни як у національному, так і у міжнародному масштабі [3].

#### Список використаних джерел:

1. Ніколенко Б. В. *Основи економічної теорії* : підручник 3-тє вид. К. : ЦУЛ, 2003. 540 с.
2. Місце України в світовому рейтингу розвитку економіки (інфографіка). URL: <http://www.firtka.if.ua/blog/view/miscе-ukraini-v-svitovomu-rejtingu-rozvitku-ekonomiki-infografika124968>.
3. *Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018*. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyikonkurentospromozhnosti-2>.



**Висоцька Анастасія Юрїївна,**  
 студентка I курсу за спеціальністю Менеджмент  
 факультету управління та економіки  
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

### ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В сучасних умовах розвитку ринку праці та переходу економіки на кардинально інший рівень виникає необхідність більш детального розгляду питань, пов'язаних з цим процесом.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що на сьогоднішній день, важливим питанням для України є зменшення рівня безробіття та збільшення кількості кваліфікованих

працівників, які допомогли б зміцнити трудовий потенціал країни. Водночас важливим є питання, що стосується проведення різноманітних сучасних програм задля заохочення молодих спеціалістів, яких в нашій країні чимало.

Адже ринок праці є однією з основних складових ринкової економіки, де відбуваються процеси формування попиту та пропозиції на особливий товар – робочу силу. Соціально-економічні відносини, які з'являються у процесі формування ринку праці є фундаментальними, тому саме їм держава має приділяти особливу увагу [3].

Проблеми вивчення ринку праці України та ЄС, його стан та можливості розвитку були основоположними для досліджень таких науковців: В.Д. Базилевич, С.П. Коваль, Є. В. Соловйов, Є. П. Качан.

Процес євроінтеграції України є на даний час дуже актуальним і необхідним для подальшого розвитку ринку праці та створення умов функціонування на ньому, які б наближено відповідали європейському зразку. Оскільки, в країнах ЄС ринок праці є більш розвиненим і підготовленим до введення будь-яких новинок, пов'язаних з розподілом і обміном трудовими ресурсами. Стосовно українського механізму функціонування ринку праці, то він потребує негайного вдосконалення задля можливої перспективи на міжнародному ринку. Тому сучасна інтеграція України в світовий ринок повинна передбачати безумовне вдосконалення еміграційної політики та підвищення механізму міждержавного обміну робочою силою [1].

Варто зазначити, що також необхідно нормалізувати дисбаланс між попитом та пропозицією на працю, сформувавши гідний рівень конкуренції та матеріального заохочення спеціалістів, які однозначно виступають гарантом розвитку трудового потенціалу країни. Адже завдяки власним знанням та навичкам у відповідних сферах можуть гідно представляти свої країну на міжнародній арені.

Важливе значення для оптимального функціонування ринку праці є відповідний рівень зайнятості населення, який, на жаль, в Україні значно нижчий ніж у країнах ЄС. Слід зазначити, що пріоритетного значення набуває саме активна політика зайнятості, спрямована не на подолання безробіття шляхом забезпечення будь-якими робочими місцями осіб, зареєстрованих як безробітні, а на вдосконалення якісних характеристик працездатного населення, що сприяє зростанню продуктивності зайнятості населення [2].

З метою підвищення ефективності регулювання розвитку ринку праці та зростання рівня зайнятості молоді, необхідним є розвиток молодіжного підприємництва, яке успішно може реалізовуватись на практиці через цільові програми «Молоді підприємці». Тому перспективами подальших досліджень у даному напрямку мають стати питання щодо обґрунтування механізмів максимального сприяння підприємницькій активності населення, особливо молоді, зростання ролі малого бізнесу, підвищення продуктивності праці, детінізації соціально-трудова відносин.

Важливим також є теоретичне обґрунтування напрямків та інструментів фінансової підтримки підприємництва в Україні, стимулювання молодіжного підприємництва, адаптація політики зайнятості до теперішніх кризових умов. Водночас необхідним є дослідження напрямків оптимізації процесів трудової міграції населення з метою мінімізації втрат соціально-трудова потенціалу країни.

Отже, гарантом входження України до світового ринку як рівноправного партнера має створення кращих умов життя і праці.

#### **Список використаних джерел:**

1. Збрицька Т. П. Васильєва Т. П. *Перспективи розвитку ринку праці України. Економіка і організація управління : збірник наукових праць. Вінниця, 2016. Вип. № 3 (23). С. 181-189.*

2. Звонар Й. П. *Активна політика зайнятості в країнах Європейського Союзу та можливості її застосування в Україні. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2015. Вип. 2 (1). С. 145-150.*





**Віхтюк Анна Сергіївна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Невід'ємною частиною грошового обігу в країнах, де основу суспільного виробництва складає ринкова економіка, є інфляція. Інфляція є складним соціально-економічним явищем, яке виявляється безпосередньо у загальному і нерівномірному зростанні цін на товари і послуги, що веде до перерозподілу національного доходу на користь певних соціальних груп.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні питання зниження рівня інфляції постає досить гостро. Ефективне вирішення даного питання дасть змогу Україні зробити впевнений крок уперед у плані економічного зростання, підвищення життєвого рівня населення та виходу на вищий щабель у світових масштабах [1].

В Україні інфляційні процеси викликані сукупністю взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних чинників. Це негаразди перехідної економіки, залежність від зовнішнього енергопостачання, непослідовність економічної політики, помилки в політиці бюджетних видатків тощо [3, с. 3].

Якщо проаналізувати сучасний стан країни, то виходить, що у цілому з 2010 по 2013 р. рівень інфляції був нижчим за 10%. Найвищою інфляція була 2014 – 2015 рр. Вона була сформована за рахунок трьох основних складників, це: продукти харчування, житлово-комунальні послуги та алкогольні напої і тютюнові вироби [4].

За даними Державної служби статистики України, індекс споживчих цін (індекс інфляції) у вересні 2019 року, відповідно до серпня 2019 року, становить 100,7%.

Індекс споживчих цін – це показник зміни у часі цін і тарифів на товари та послуги, що купує населення для невиробничого споживання. Він розраховується кожного місяця на основі даних про ціни та даних національних рахунків стосовно витрат домогосподарств на кінцеве споживання по країні в цілому з подальшим розподілом [5].

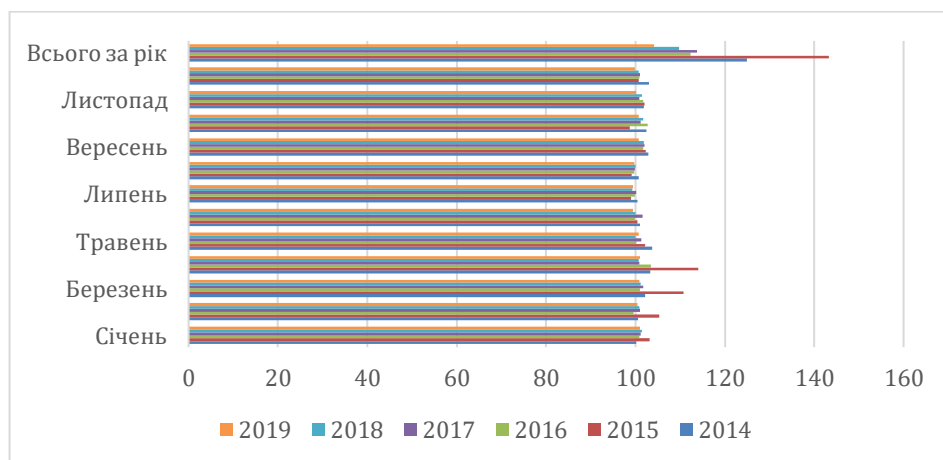


Рис. 1. Індекс інфляції за останні роки, %  
Джерело : [2].

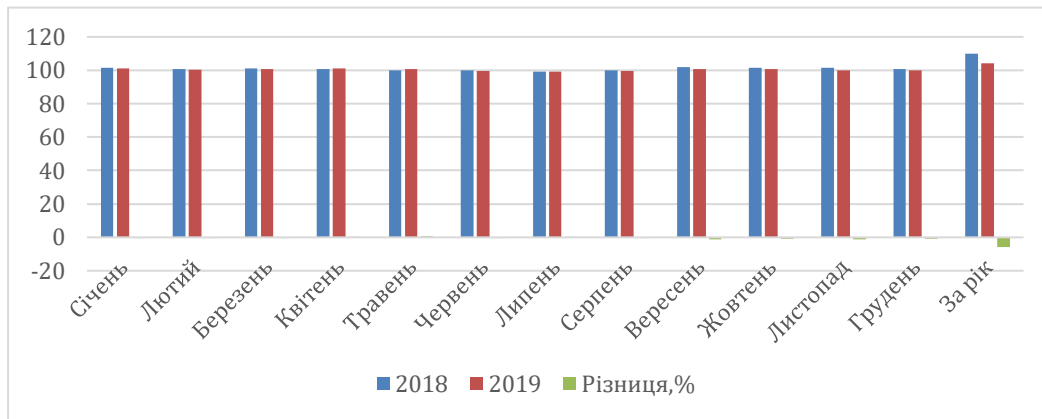


Рис. 2. Порівняння індексу інфляції за 2019 рік з попереднім  
Джерело : [5]

Базовий індекс інфляції, або, що теж саме, базовий індекс споживчих цін — показник, що характеризує рівень інфляції, який виникає під впливом саме монетарних умов. Він є однією зі складових індексу споживчих цін, але виключає короткострокові нерівномірні зміни цін під впливом чинників, що мають адміністративні, випадкові або сезонні властивості.

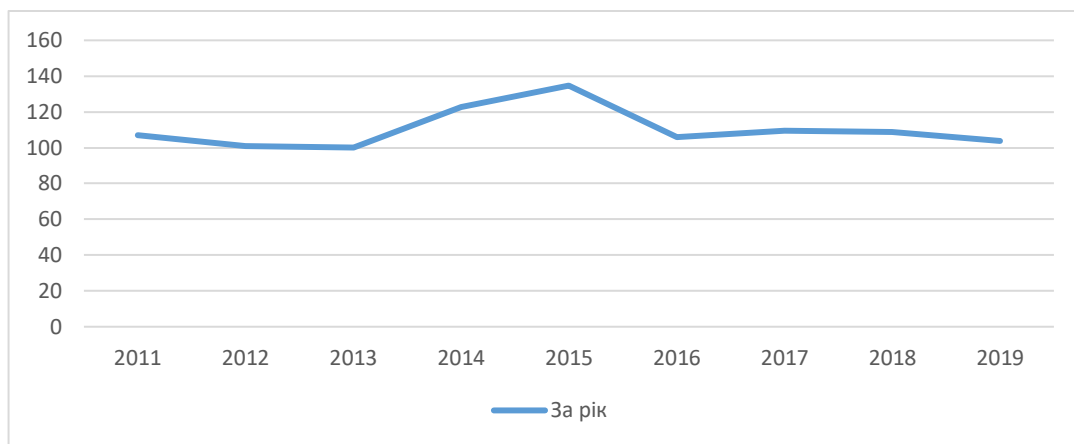


Рис. 3. Зведена таблиця базових індексів споживчих цін з 2011 по 2019 рр., %  
Джерело : [5]

На жаль, антиінфляційні заходи, які ухвалює уряд зводяться переважно до підписання меморандумів і покликані гасити вже існуючі пожежі і можуть бути ефективними лише в короткостроковий період. Урядова політика повинна направлятися на укріплення механізмів ринкової системи. Потрібно забезпечити природне гальмування зростання цін.

Аналізуючи розвиток української економіки можна сказати, що необхідно використовувати комплексні заходи антиінфляційного регулювання, такі як:

- розробка та втілення в життя комплексних державних програм розвитку економіки, в першу чергу галузей і підприємств, які сприяють становленню конкурентного, високотехнологічного та наукомісткого виробництва;
- проведення послідовної антимонопольної політики;
- створення широкої мережі економічної інформації для підприємств;
- вдосконалення податкової системи;
- проведення політики стримування;
- підтримка виробництва [6].

Отже, підбиваючи підсумки можна зауважити, що інфляція не виникає раптово, а розвивається поступово, власне як тривалий процес. Інфляція як економічне явище, характеризує якісний стан грошового обігу в умовах, коли перестає діяти механізм автономного забезпечення сталості грошей. Інфляція є важливим чинником, що визначає внутрішню фінансову рівновагу в соціально-економічній системі й рівень життя населення.

#### **Список використаних джерел:**

1. Заячківська О. В. Аналіз наявного стану інфляційних процесів у сучасній Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. URL: <http://www.vestnikeconom.tgu.od.ua/journal/2017/24-2-2017/10.pdf>
2. Інфляційний звіт Національного банку України. URL: [bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/IR\\_2019-Q2.pdf?v=4](http://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2019-Q2.pdf?v=4).
3. Круш П. В. Інфляція: суть, форма та її оцінка: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 288 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Мінфін України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2019/>.
6. Проблеми та шляхи подолання інфляційних процесів в Україні. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2000/>.



**Грехова Олександра Володимирівна,**

*студентка магістратури за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ОРГАНІЗАЦІЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ**

Одним з визначальних чинників для розроблення ефективної моделі здобуття освіти є дуальна форма навчання, основою якої є використання університетів як інструменту для цільового, якісного й результативного створення людського капіталу. Така форма здобуття освіти означає систему організації освітнього процесу, в якій суттєва частина навчання здійснюється на робочих місцях з оплатою праці особі, яка навчається. Однак як і більшість галузей в умовах пандемії, українська освіта вимушена пристосовуватись до нових умов. Водночас карантин повинен стати не тільки випробуванням для навчального процесу, а й можливістю опанувати сучасні цифрові сервіси.

Аналізуючи досвід українських ЗВО, які ще до початку карантину активно впроваджували дуальну форму здобуття освіти, можемо стверджувати, що карантин вплинув і на таку форму навчання. Так, за напрацьованою системою дуальної освіти у Економіко-технологічному інституті імені Роберта Ельворті (м. Кривий Ріг) студент повинен половину часу навчатися у межах ЗВО, а іншу половину – на виробництві. Оскільки сьогодні навчання в стінах ЗВО призупинене та переведене у режим дистанційного, то перевагу отримали саме ті студенти, які переведені на дуальну форму навчання, зокрема на базис суб'єктів господарювання. У свою чергу інститут затвердив перелік підприємств, на яких це можливо робити.

Водночас, аналізуючи законодавчу базу здійснення дуальної форми здобуття освіти в умовах карантину бачимо, що у двосторонніх та тристоронніх договорах із роботодавцями закладаються форс-мажорні обставини. Карантин, запроваджений в Україні з 12.03.2020, чинним законодавством визнано форс-мажорними обставинами.

Організація освітнього процесу за дуальною формою здобуття освіти здійснюється згідно з Положенням про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, що затверджено відповідним наказом Міністерства освіти і науки України [2]. Відповідно до пункту 25 розділу II Положення дуальна форма базується на денній формі здобуття освіти, тобто всі рекомендації, наведені в листі від МОН, застосовуються і до цієї форми здобуття освіти. Оскільки за дуальною формою здобуття освіти опанування більшої частини освітньої програми передбачається у вигляді професійно-практичної підготовки, то можливе і дистанційне використання внутрішніх освітніх ресурсів. Серед них - онлайн-платформи, навчальні фільми та інструкції підприємств під час проведення такої підготовки [1]. Навчання в умовах карантину дало змогу опанувати значну кількість електронних ресурсів, таких як: Moodle - потужна система, за допомогою якої можна створити повноцінне навчальне середовище онлайн-формату; Google Клас - безкоштовний сервіс, який прискорює обмін інформацією між учасниками освітнього процесу; Google Презентації- додаток, який дозволяє створювати та редагувати презентації, відкривати до них доступ іншим користувачам; iLearn - це безкоштовна гейміфікована платформа з навчальними онлайн-курсами, тестами та вебінарами, та багато інших платформ і сервісів.

Така тенденція є однозначно позитивною, оскільки вона показує готовність української освіти адаптуватися до змін та відповідати викликам діджиталізації. Однак, якщо розглядати дуальну форму здобуття освіти в розрізі спеціальності Публічне управління та адміністрування, то можна зробити висновки про недостатнє володіння повним інструментарієм з ефективного прийняття рішень. Так, провівши анкетування серед держслужбовців про роль статистики у прийнятті управлінських рішень публічними управліннями бачимо, що більшість опитаних виявляють бажання посилити навички з володіння статистичною інформацією (табл. 1).

Таблиця 1

*Запитання: «Якби була можливість підвищити рівень знань і умінь по роботі з статистичними даними для покращення професійної діяльності, то Ви б:»*

Варіанти відповідей, %	Відсотки відповідей, %
Погодився, бо це мені потрібно	35,7
Погодився на безоплатних умовах	42,9
Не погодився б через брак часу	14,3
Не погодився б, бо це не потрібно у моїй професійній діяльності.	7,1

*Примітка.* Розраховано за даними [3].

Із даних табл. 1 бачимо, що гостру необхідність додаткової підготовки відчуває третина опитаних (35,7%), відчувають брак знань і бажання їх підвищити безоплатно виявили 42,9% респондентів, і лише п'ята частина (14,3% і 7,1%) не мають бажання підвищити кваліфікацію у сфері володіння статистичною інформацією. В той же час, більшість публічних управлінців не довіряє наявній статистичній аналітиці (табл. 2).

Таблиця 2

*Запитання: «Оцініть у відсотках достовірність наявної статистичної аналітики»*

Варіанти відповідей, %	Відсотки відповідей, %
90-100	21,4
70-90	35,7
50-70	42,9
Менше 50	-

*Примітка.* Розраховано за даними [3].

Аналізуючи дані бачимо, що, як зазначила майже половина респондентів (42,9%), достовірність статистичної інформації у ході прийняття рішень вони оцінюють всього у 50-

70%. Найвище достовірність інформації оцілила лише п'ята частина опитаних (21,4%). Відповідно третя частина респондентів (35,7%) оцінила рівень достовірності статданих у 70-90%.

Варто зазначити, що зараз перед вищою школою України постало чимало викликів. Дистанційне навчання, запроваджене через карантин, показало прогалини в системі української освіти. Однак, в умовах введеного в Україні режиму карантину вища освіта не повинна зупинятись та залишати здобувачів без знань та вмінь, передбачених навчальним планом. Ситуація, що склалась, вимагає від усіх сторін застосування нових технологій в навчальному процесі.

#### **Список використаних джерел:**

1. Лист МОН Щодо організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти на період карантину № 1/9-177 від 26.03.20 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-zakladah-profesijnoi-profesijno-tehnichnoi-osviti-na-period-karantinu>.

2. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти : Наказ № 1551 від 12.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20>.

3. Анкетування про роль статистики у прийнятті управлінських рішень публічними управліннями. 2020. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1iCicJO4Ix4LIHDzoVPh8ChYaO3WBJVxqKBWp-f1-4J8/edit>.



**Євтушок Вікторія Юрївна,**

*студентка I курсу за спеціальністю Менеджмент  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ**

Сьогодні ефективна фіскальна політика є одним з найважливіших завдань держави, адже саме вона визначає основні джерела поповнення державного бюджету та напрями розподілу і використання фінансових ресурсів держави.

Особливості розвитку економіки України привело до необхідності впровадження дієвої внутрішньої політики держави, яка має бути спрямована на забезпечення постійного соціально-економічного розвитку України, зміцнення демократичних постулатів суспільного та державного життя, забезпечення верховенства права, економічної й політичної незалежності держави. В умовах обмеженого фіскального простору і загрози повторення світової фінансової кризи особливої актуальності набуває розвиток фіскальної політики, значимість якої важко переоцінити. Ставлячи собою заходи держави щодо регулювання доходів та витрат, фіскальна політика не повною мірою реалізує свій потенціал, що зумовлює актуальність цього питання.

Фіскальна політика – це заходи уряду, спрямовані на зниження безробіття чи інфляції та досягнення природного обсягу виробництва через зміну державних видатків, рівня оподаткування або через одночасне поєднання обох заходів [1, с. 20].

Структуру надходжень до бюджету України формують: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом кошти від закордонних країн і міжнародних організацій цільові фонди, офіційні трансферти, що стосується податкових надходжень.

Згідно статистичним даним 2019 р. Державний бюджет України формується у середньому на 82,98 % з допомогою податкових надходжень. Проте цього недостатньо тому,

що за європейськими нормами неподаткові надходження у структурі бюджету держави мають складати не більше, ніж 5% . Це свідчить про неоптимальну структуру доходів бюджету за найбільш вагомими показниками.

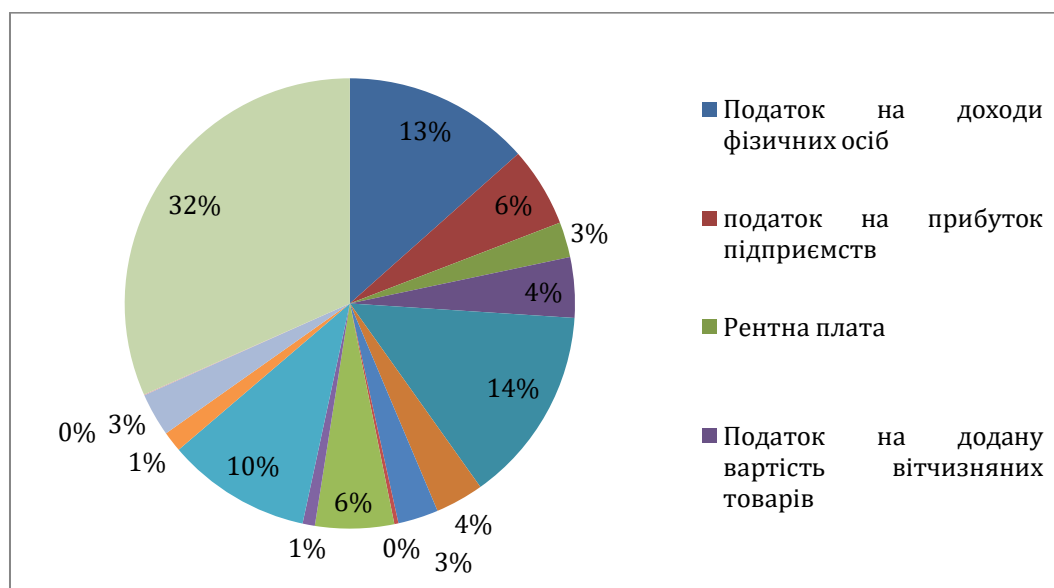


Рис. 1. Доходи зведеного бюджету України за статтями доходів в 2019 р. (млн. грн.)  
Примітка. Складено автором за даними [2]

На рис. 1 наведено загальні відомості по доходах *Державного бюджету України*, до яких входять надходження до загального та спеціального фондів держбюджету. Найбільшу частину держбюджету (понад 90%) складає загальний фонд, кошти якого призначені для забезпечення фінансовими ресурсами загальних видатків (тобто, не спрямовуються на конкретну мету). Спеціальний фонд передбачає предметно-цільове використання бюджетних коштів (тобто, для фінансування конкретних цілей).

Найбільшу частку надходжень до бюджету формують внутрішні податки на товари та послуги, в 2019 році - це 50.29%. У грошовому еквіваленті - 502048,1 млн. грн.

Ефективною вважають таку фіскальну політику держави, яка здатна поєднати певні чинники, що можуть зумовити зміни в її структурі чи функціонуванні загалом. Саме через критерії можна відобразити та проаналізувати вплив податків на діяльність суб'єктів оподаткування: громадян як платників податків і користувачів суспільних благ та держави. Важливу роль при розрахунку критеріїв податкової політики відіграє соціально-економічна доктрина країни. Ця доктрина при здійсненні податкової політики може бути двох типів: політика високих і низьких податків [4, с. 82]. Відповідно тип політики залежить від економічного стану країни, рівня розвитку фінансових відносин, менталітету населення, культурної приналежності й найбільше – від підбору фіскальних інструментів, за допомогою яких реалізують цю доктрину.

За аналізом показників ефективності фіскальної політики України, можемо зробити висновок у вигляді слабких та сильних сторін фіскальної політики нашої держави на даний момент. Сильні сторони [1, с. 15]:

1. Понад 90% платників податків подають звітність своєчасно за всіма основними видами податків.
2. Понад 90% платників податків сплачують зобов'язання своєчасно.
3. Є незалежний процес вирішення спорів.
4. ДФСУ реагує на результати розгляду оскаржень.
5. ДФСУ гарантує прозорість шляхом своєчасного оприлюднення річного та стратегічного планів.

6. Широко розповсюджена практика утримання податків у джерела отримання доходу та системи авансової сплати податкових зобов'язань.

Слабкі сторони [3, с. 16]:

1. Немає інтегрованого плану покращення дотримання податкових вимог.
2. Немає структурованої системи управління ризиком дотримання податкової дисципліни.
3. Високий рівень податкової заборгованості, старішої за 12 місяців.
4. Недостатній моніторинг та вжиття заходів щодо запобігання отриманню недостовірної звітності.
5. Не проводиться широкомасштабної автоматизованої перехресної звірки з інформацією від банків, фінансових установ або роботодавців.
6. Немає моніторингу обсягів поданої неточної звітності.
7. Усі заяви щодо відшкодування ПДВ, як із високим так і з низьким рівнем ризику, підлягають перевірці до здійснення виплати.

Отже, фіскальна політика є невід'ємною складовою фінансової політики держави, а засоби, що застосовуються для виконання завдань, передбачених фінансовою політикою, а саме: податки та збори, доходи бюджету, державні видатки, державні кредити, місцеві бюджети та деякі інші, є водночас важливими і необхідними інструментами реалізації фіскальної політики.

#### **Список використаних джерел**

1. Дмитренко Г. А. *Рекомендації щодо визначення рівня якості життя громадян в контексті кардинальної модернізації державного управління в Україні*. К. : УМО НАПН, 2014. 20 с.
2. *Державний сайт міністерства фінансів України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>.
3. Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. *Податкова система : підручник*. К. : Атіка, 2006. 920 с.
4. Василик О. Д., Павлюк К. В. *Удосконалення податкової системи України // Фінанси України*. 2015. № 10.



**Заїка Алла Василівна,**

*студентка 2 курсу за спеціальністю Менеджмент  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ**

Зовнішня торгівля України – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та інших держав, яка має місце як на території України, так і за її межами і яка зводиться до посередництва між виробниками і споживачами по здійсненню угод купівлі-продажу товарів або послуг [1, с. 23].

Зовнішня торгівля України характеризується показниками експорту та імпорту. Український експорт є важливою складовою у функціонуванні національної економіки, його частка становить 50 відсотків від ВВП країни. Проаналізувавши торгові відносини України та країн партнерів у січні-травні поточного року, можна відзначити, що експорт зріс на 7% порівняно з аналогічним періодом 2018 року й склав 20 млрд дол., а імпорту свою чергу збільшився на 9,3%, а це означає що у грошовому еквіваленті склав 23,5 млрд дол.

На сьогоднішній день основними експортними галузями економіки є металургійна промисловість, сільське господарство, машинобудівна та хімічна промисловості, частка яких становить понад 80% українського експорту.

Українські товари та сировина, за даними служби Державної статистики України, надходили до Польщі ( 1,434 млрд дол.), Росії (1,336 млрд дол.), Туреччини (2,6 млрд дол.), Німеччини (2,45 млрд дол.), Індії (2,1 млрд. дол.), Угорщина( 1,6 млрд дол.), Єгипту (2,32 млрд дол.), Нідерландів (1,81 млрд дол.), Європейського Союзу(20.8 млрд дол.), Білорусі ( 1,5 млрд дол), Іспанії( 1,5 млрд дол.), Чехії (921 млн дол), Індонезії ( 735 млн. дол.) Молдови ( 726, 8 млн дол), Словаччини ( 706 млн. дол.), Бельгії (689 млн дол.), Великої Британії ( 628 млн дол), Ізраїлю(2, 4 млрд дол.) США ( 789 млн дол), Іраку (584 млн дол), Болгарії ( 482 млн. дол.), Грузії ( 393 млн дол), В'єтнаму(960 млн дол) (рис. 1).



Рис. 1. Структура експорту українських товарів за країнами  
Джерело : [2].

Свої товари Україна у 2019 році ввозила до таких країн, як: Китай( 9,2 млрд дол), Росія ( 7 млрд дол), Німеччина (6 млрд дол), Польща (4,2 млрд дол), Білорусь ( 3,8 млрд дол), США (3,3 млрд дол), Туреччина (2,5 млрд дол) , Італія (2,1 млрд дол), Франція (1, 7 млрд дол.), Швейцарія (1,6 млрд дол), Литва (1,4 млрд дол), Японія 962, 7 млн дол), Іспанія( 844, 2 млн дол) (рис. 1).

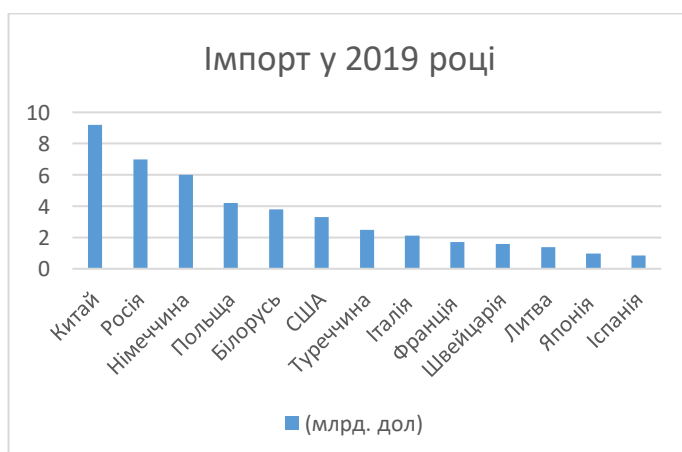


Рис. 2. Структура імпорту товарів за країнами  
Джерело : [2].



Щодо імпорту, то в 2019 році він збільшився на 6,3% і загалом Україна завезла своїх товарів країнам партнерам на загальну суму 60,8 млрд доларів [3].

Зовнішня торгівля країни впливає на ріст ВВП. Доведено, що позитивний вплив на зростання ВВП має експортно-імпортна діяльність держави. Особливо в умовах високої продуктивності та конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Потрібно звернути увагу на те що чим більший експорт, тим більші витрати несуть іноземці на створення виробництва національного ВВП. Тому збільшення експорту збільшує сукупні витрати і ВВП нашої країни. Імпорт, навпаки, означає, що певна частка наших витрат на споживчі та інвестиційні товари є витратами на виробництво іноземного ВВП. Також надмірний експорт закордонних товарів, які наявні і в Україні знижують ціну на цей товар через що українськи виробники несуть збитки через відсутність ринку збуту, товар псується втрачає свою цінність. Через те що Україна імпортує товари, які могли б залишитися в країні, а потім ввозить їх з-закордону страждають споживачі адже ціна на товар зростає. Також обсяг експорту і імпорту залежить від курсу національної валюти, адже він впливає на їхню ціну.

#### **Список використаних джерел:**

1. Амеліна І В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 256 с.

2. Державна служба статистики України. Структура зовнішньої торгівлі України товарами за 2019 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. URL: [https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2019/zd/ztt/ztt\\_u/arh\\_ztt2019.html](https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2019/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2019.html).

3. Міністерство розвитку, економіки, торгівлі та сільського господарства України. Зовнішня торгівля України товарами у січні-жовтні 2019 року [Електронний ресурс] / Міністерство розвитку, економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=81260d33-6a7d-4c349d4a6e333100b246&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiUSichnizhovtni2019-Roku>.



**Іваницька Катерина Олександрівна,**  
студентка 2 курсу за спеціальністю Менеджмент  
факультету управління та економіки

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ЗАСТОСУВАННЯ SWOT-АНАЛІЗУ ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА**

Розробка стратегії підприємства передбачає виконання стратегічного аналізу і вибору найбільш оптимальної стратегії. Особливо важливо застосування стратегічного управління для підприємств, які відчувають проблеми економічного розвитку, обмеженість ринків збуту. Тема розробки стратегії підприємства є популярною в наукових і навчальних виданнях, на практиці досвід стратегічного управління в нашій країні невеликий. Особливо це стосується підприємств малого та середнього бізнесу. Для таких підприємств розробка стратегії розвитку має особливе значення, так як їх діяльність часто має певні обмеження і схильна до значного тиску з боку конкурентів. В умовах обмеженості ресурсів, наявності перепон, що накладаються факторами внутрішньої і зовнішнього середовища, для більшості підприємств малого і середнього бізнесу гостро стоїть проблема вибору і реалізації найбільш оптимальної стратегії розвитку.

Вибір оптимальної ділової стратегії є в значній мірі неформальною процедурою, так як вимагає одночасного врахування багатьох факторів соціально-політичного, економічного і техніко-технологічного характеру. Тому вибір стратегії в загальному випадку не може бути

здійснений на основі одного, навіть самого складного формального критерію, а вимагає проведення комплексного аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища.

Як відомо для визначення стратегічних альтернатив розвитку наука стратегічного менеджменту пропонує використовувати SWOT-аналіз як один з основних методів стратегічного аналізу. Однак на практиці, розуміння цього інструменту зводиться лише до побудови таблиці, що відображає сильні та слабкі сторони, а також зовнішні загрози та можливості розвитку підприємства, нехтуючи визначенням комбінації різних елементів SWOT-аналізу. З метою відображення практичних аспектів нами побудована така матриця для підприємства легкої промисловості ПП «Крок 1» (м. Хмельницький), що є одним з багатьох дрібних виробників на ринку гумового взуття. За результатами дослідження нами складено підсумкова матриця SWOT-аналізу (таблиця 1).

Таким чином, комбінації різних елементів SWOT-аналізу утворюють такі стратегії:

- поле СиМ формує стратегію диференціації, що полягає у створенні власного бренду; розвитку модних моделей; відвойовуванні внутрішнього ринку;
- поле СлМ утворює стратегію фокусування, яка полягає у концентрації виробництва на гумовому взутті спеціального призначення;
- поле СиЗ утворює стратегію стабілізації, яка ґрунтується на утриманні та поступовому завоюванні ринку за рахунок належного рівня якості продукції та можливості нарощувати обсяги виробництва;
- поле СлЗ є найнебезпечнішим, його можна розглядати як обмеження стратегічного розвитку, оскільки воно показує слабкі позиції галузі та небезпеку потенційних загроз. Ключовим фактором, що обмежує розвиток ПП «Крок 1» є дефіцит власних оборотних активів, залежність від постачальників. Відсутність ресурсів для розвитку знижує конкурентоспроможність підприємства.

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу для ПП «Крок 1»

	<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
Складові SWOT-аналізу	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Завоювання на внутрішньому ринку тієї частки ринку, що заповнена китайською продукцією.</li> <li>2. Розширення асортименту продукції.</li> <li>3. Розвиток модної індустрії України та виробництво модельного гумового взуття актуального дизайну.</li> <li>4. Створення власного бренду.</li> <li>5. Налагодження зв'язків із підприємствами, що потребують спец. взуття.</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Нестабільне економічне становище країни (зростання темпів інфляції та подальше зниження купівельної спроможності населення на тлі погіршення економічного становища країни).</li> <li>2. Збільшення частки на внутрішньому ринку імпортерів (китайських та турецьких виробників) та крупних вітчизняних фірм.</li> <li>3. Здороження кредитних ресурсів.</li> </ol>
<i>Сильні сторони</i>	<i>Сильні сторони і можливості (CuM)</i>	<i>Сильні сторони і загрози (Cuz)</i>
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Рівень якості відповідає стандартам.</li> <li>2. Утримання виробничих витрат при умові більш повного завантаження виробничої потужності.</li> <li>3. Достатні виробничі потужності для нарощування обсягів виробництва.</li> </ol>	Си <sub>1</sub> -М <sub>1</sub> ; Си <sub>2</sub> -М <sub>1</sub> ; Си <sub>3</sub> -М <sub>2</sub> ; Си <sub>1</sub> -М <sub>3</sub> ; Си <sub>1</sub> -М <sub>4</sub> ; Си <sub>3</sub> -М <sub>3</sub> ; Си <sub>3</sub> -М <sub>4</sub> – дотримуватись <b>стратегії продуктової диференціації</b> – спрямувати діяльність підприємства на створення унікального дизайну, що дозволить збільшити попит споживачів; розширювати	Си <sub>1</sub> -З <sub>1</sub> ; Си <sub>2</sub> -З <sub>2</sub> ; Си <sub>3</sub> -З <sub>2</sub> ; Си <sub>2</sub> -З <sub>1</sub> ; Си <sub>2</sub> -З <sub>2</sub> ; Си <sub>2</sub> -З <sub>3</sub> ; Си <sub>3</sub> -З <sub>2</sub> ; Си <sub>4</sub> -З <sub>2</sub> . – дотримуватись <b>стратегії стабілізації</b> – прагнути захистити досягнуті позиції, утримувати зростання собівартості, за рахунок посилення маркетингової політики поступово збільшувати

4. Наявність двох крупних постійних замовників.	асортимент продукції; у перспективі – розробити власний бренд.	ринкову долю.
<i>Слабкі сторони</i>	<i>Слабкі сторони і можливості (СлМ)</i>	<i>Слабкі сторони і загрози (СлЗ)</i>
1. Дефіцит налагоджених ринків збуту готових виробів через слабку маркетингову політику. 2. Вузкий асортимент. 3. Сезонний попит. 4. Залежність від зовнішніх джерел фінансування – значна кредиторська заборгованість.	М <sub>5</sub> -Сл <sub>1</sub> ; М <sub>2</sub> -Сл <sub>2</sub> ; М <sub>3</sub> -Сл <sub>2</sub> ; М <sub>3</sub> -Сл <sub>2</sub> ; М <sub>5</sub> -Сл <sub>4</sub> . – дотримуватись <b>стратегії фокусування</b> – посилення спеціалізації та концентрації діяльності підприємства, з урахуванням вимог сегменту спеціального гумового без орієнтації на весь ринок.	Сл <sub>1</sub> -З <sub>1</sub> ; Сл <sub>2</sub> -З <sub>2</sub> ; Сл <sub>3</sub> -З <sub>2</sub> ; Сл <sub>2</sub> -З <sub>3</sub> ; Сл <sub>3</sub> -З <sub>3</sub> ; Сл <sub>4</sub> -З <sub>3</sub> . – дотримуватись <b>стратегії виживання</b> – прагнути утримувати зростання витрат та скорочення виробництва, забезпечення оптимальних цін на продукцію та підтримання конкурентних переваг.

Примітка. Складено автором.

Враховуючи, що стратегія стабілізація, яку фактично використовує ПП «Крок 1» протягом останніх п'ять років не приносить успіху та не сприяє прогресу, тому пріоритетними альтернативами є стратегія фокусування та стратегія продуктової диференціації. Отже, необхідним є визначення яка з цих альтернатив є оптимальною, що буде предметом наших подальших досліджень.

#### Список використаних джерел:

1. Лапыгин Ю. Н. *Стратегический менеджмент*. URL: [http://fictionbook.ru/autor/yuriyi\\_nikolaevich\\_lapiygin/strategicheskiiy\\_menedjment/read\\_online.html?page=14](http://fictionbook.ru/autor/yuriyi_nikolaevich_lapiygin/strategicheskiiy_menedjment/read_online.html?page=14).

2. Трояновська О. Б. *Конспект лекцій з курсу «Стратегія підприємства» (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, денної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства»)*. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2012. 121 с.



**Казмірук Анастасія Миколаївна,**

*студентка 4 курсу за спеціальністю Менеджмент  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні перед кожним підприємством постає питання оцінки рівня конкурентоспроможності з метою підвищення його конкурентної позиції та пошуку ефективних шляхів зміцнення конкурентного статусу.

У сучасних умовах прагнення перемогти в конкурентній боротьбі є відправною точкою для розробки стратегічних альтернатив щодо зміцнення і розширення ринкових позицій підприємства. Конкурентоспроможність підприємства – це можливість швидко, з мінімальними витратами, ефективно виробляти і реалізовувати свою продукцію, а також продавати її в достатній кількості при високому технологічному рівні обслуговування. Таким чином, для ефективної та успішної роботи підприємства на ринку оцінка його конкурентоспроможності є об'єктивною необхідністю [1].

Оцінка конкурентоспроможності є початковою платформою для розробки стратегічних варіантів щодо підвищення конкурентних позицій відповідного підприємства. Ринкові умови господарювання зобов'язують підтримки високого рівня конкурентоспроможності – одного із головних компонентів успіху підприємства на внутрішніх і міжнародних ринках.

Дослідження проблеми конкурентоспроможності підприємства мають широкий діапазон. Теоретичним надбанням є наукові праці вчених економістів: М. Портера, М. Сторпера, Р. А. Фатхутдінова та інших. В Україні проблеми конкурентоспроможності розглядали такі вчені-економісти як: Л. Балабанова, І. Должанський, С. Шевельова тощо.

Основою розуміння сутності поняття конкурентоспроможності підприємства є дослідження М. Портера, який розробив теорію конкурентної переваги, відповідно до якої конкурентоспроможність підприємства може бути оцінена у рамках груп підприємств, які відносяться до однієї галузі [4].

Досліджуючи роботу Покропівного С. Ф. визначаємо, що конкурентоспроможність підприємства – це здатність та можливість суб'єкта господарювання забезпечити реалізацію та випуск конкурентоспроможної продукції яка має переваги порівняно з продукцією інших виробників товару [2].

Сучасні кризові тенденції в глобальній та національній економіці негативно впливають на конкурентоспроможність підприємств.

Основними проблемами низької конкурентоспроможності підприємств є:

- ідсутність досвіду конкуренції; ігнорування іноземного досвіду і міжнародного права;
- невідповідність системи управління підприємством сучасним умовам господарювання;
- наявність суворих вимог щодо стандартизації та сертифікації продукції;
- відсутність національних фундаментальних наукових досліджень у цій галузі;
- діяльність західних підприємств, які десятиліттями існували в умовах жорсткої конкурентної боротьби.

Комплексний підхід до вирішення цих проблем вимагає забезпечення взаємодії влади та керівництва підприємств на всіх рівнях конкурентоспроможності. Для вирішення цих проблем існують такі способи підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання [3]:

- створення іміджу компанії-прибличника «справедливої» ціни за співвідношенням ціни та якості;
- розширення та вдосконалення асортименту продукції;
- підвищення ефективності використання виробничих потужностей як одного з найважливіших техніко-економічних характеристик, що впливають на величину витрат, ціну продукції і, як слід, на конкурентоспроможність підприємства;
- оптимальне використання матеріальних засобів і підвищення прибутковості виробництва;
- удосконалення кадрового потенціалу та структури управління;
- ретельне вивчення потреб ринку;
- наявність достатньої кількості конкурентоспроможних вітчизняних постачальників;
- стимулювання збуту, у тому числі за рахунок розробки і втілення адекватної програми лояльності, а також проведення різних акцій, спрямованих на збільшення клієнтської бази.

Отже, можна сказати, що для ефективного функціонування на ринку суб'єкта господарювання недостатньо лише оцінити рівень його конкурентоспроможності, необхідно також бути готовим до різних ринкових ситуацій, що постійно виникають в умовах невизначеності бізнес-середовища. Гнучкі стратегії допоможуть керівництву приймати правильні управлінські рішення і своєчасно вносити зміни (поліпшення) в діяльності

підприємства, щоб забезпечити його конкурентні переваги в ринкових умовах господарювання.

#### Список використаних джерел:

1. Varchuk O. A., Grabovenko O. A. *Internal control and internal audit: definition, similarities and differences*. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2016. № 1 (23). С. 123–131.
2. *Економіка підприємства / за заг. ред. С. Ф. Покропівного. К. : КНЕУ, 2003. 496 с.*
3. Красовська О. Ю., Юдіна О. І. *Конкурентоспроможність підприємства: сучасні методи оцінки*. Дніпропетровський університет економіка та права ім. А. Нобеля. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33005>.
4. Портер М. *Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость*. М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. 720 с.



**Кравчук Юлія Олександрівна,**  
студентка 2 курсу за спеціальністю Менеджмент  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

## СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Іноземне інвестування з кожним роком набуває все більш вагомого значення для економічного розвитку, як окремих суб'єктів господарювання, так і для України в цілому. Тільки завдяки зростанню інвестиційних потоків можна підвищити ефективність функціонування української економіки. Саме тому ріст інвестиційних потоків є важливою передумовою для покращення економічного стану України.

За останні дев'ять років пік вкладення в Україну іноземних інвестицій припав на 2011 рік, коли вливання в економіку склали більш ніж 7 млн. доларів. Протягом останніх років розмір інвестицій в Україну навіть не наблизився до цієї позначки (таблиця 1).

Логічне падіння кількості іноземних вкладень відбулося в 2014 році, коли почалася війна на Донбасі, а політична ситуація в країні була вкрай нестабільною. Тоді в економіку України надійшло лише 410 млн. доларів – на 90% менше, ніж у 2013 році.

У 2015 році обсяг інвестицій зріс і склав 2961 млн. доларів, що у декілька разів більше показника 2014 року та у 2016 році відбулось збільшення до величини 3130 млн. доларів. У 2017 році знову відбулося серйозне падіння та інвестиції скоротилися до 2202 млн. доларів, що майже на 30% менше ніж у попередньому році. Станом на кінець 2019 року обсяг прямих інвестицій зріс до 3070 млн. доларів [3].

Таблиця 1

Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну

Роки	Прямі іноземні інвестиції, млн. дол. США	Показники динаміки (до попереднього року)	
		абсолютний приріст (зменшення), млн. дол. США	темپ приросту(зменшення),%
2010	6495	1679	34,9
2011	7207	712	11,0
2012	8401	1194	16,6
2013	4499	-3902	-46,4
2014	410	-4089	-90,9
2015	2961	2551	622,2
2016	3130	169	5,7

2017	2202	-928	-29,6
2018	2355	153	6,9
2019	3070	715	30,3

Джерело: [3].

Згідно даних Державної служби статистики України у 2019 році в економіку України прямими іноземними інвесторами з понад 76 країн світу вкладено 3070 млн. дол. США прямих інвестицій. Варто зазначити, що до основних країн-інвесторів належать Кіпр – 27,5 %, Нідерланди – 22,0%, Велика Британія – 6,1%, Німеччина – 5,2%, Швейцарія – 4,8%, Російська Федерація – 3,3%. На них припадає – 78,1% закордонних інвестицій (рис. 1) [3].

Прямі іноземні інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери господарської діяльності. Так, найбільш пріоритетними для іноземних інвесторів є галузі промисловості, частка інвестицій в які становить 33,0 %. Значні кошти іноземних інвесторів вкладено в оптову та роздрібну торгівлю – 16,7 %, в операції з нерухомим майном – 12,4 %, і в сферу інформації та телекомунікації – 6,8. Досить велика частка припадає також на фінансову та страхову діяльність – 10,9% [3].

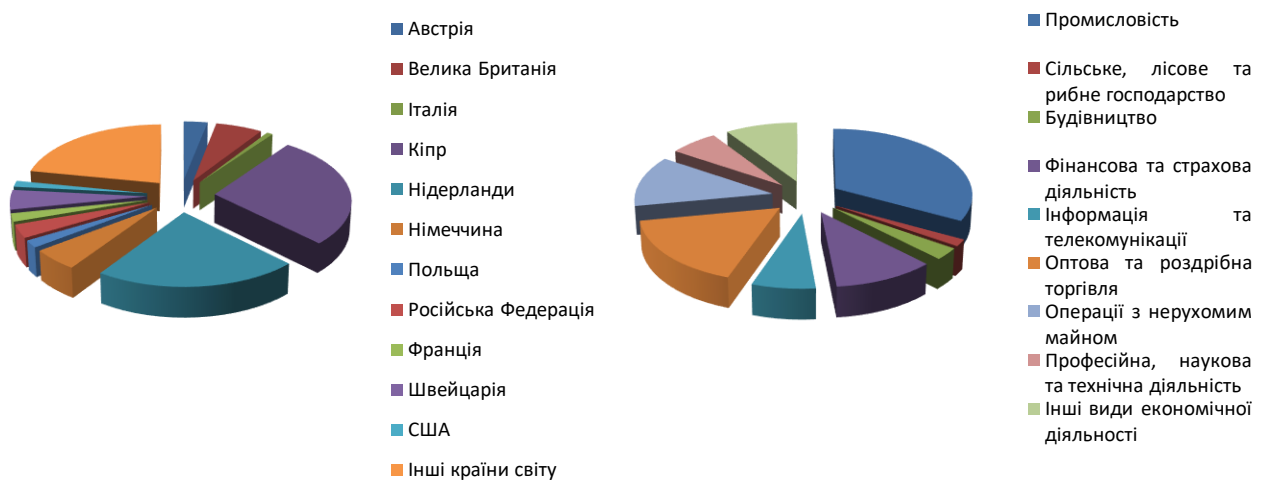


Рис. 1. Структура іноземних інвестицій станом на 2019 рік, %:

а) – за країнами, б) – за видами економічної діяльності

Джерело: [3].

На сьогодні, одним з найскладніших питань для України є питання залучення іноземного капіталу. Є ряд причин, які перешкоджають потокам іноземних інвестицій і серед головних з них виділяють наступні:

- нестабільне законодавство і корупція, які сприяють формуванню несприятливого інвестиційного клімату;
- високий податковий тиск на капітал підприємств;
- відсутня дієва система страхування іноземних інвестицій;
- невисокий рівень національного інвестиційного менеджменту;
- низький розвиток вітчизняної інвестиційної інфраструктури тощо [1].

Саме тому, щоб вирішити дані проблеми, необхідно:

- вдосконалити нормативно-правову базу інвестиційної діяльності;
- розробити скоординовану державну політику у сфері державних запозичень;
- вдосконалити державну політику у сфері приватизації підприємств;
- реформувати податкову систему України;
- створити в Україні дієвий механізм протидії корупції [2].

Отже, міжнародна інвестиційна діяльність дійсно є досить важливою складовою для розвитку економіки України. Однак, як зазначалось вище, сьогодні інвестиційний клімат в країні є не зовсім сприятливим для іноземних інвесторів, що потребує втручання з боку держави в дану сферу задля його покращення.

### Список використаних джерел:

1. Гуткевич С. А. *Інвестування: теорія і практика: навч. посіб. К.: 2006. 233 с.*
2. Ліннік І. М., Погребняк А. Ю. *Сучасний стан та перспективи розвитку залучення прямих іноземних інвестицій. Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених. 2016. № 10. С 1-7.*
3. Офіційний сайт. Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.



**Кузьмук Наталія Сергіївна,**

*студентка магістратури за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## КРИПТОВАЛЮТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Під час формування капіталу суб'єкти господарювання застосовують альтернативні шляхи залучення та накопичення фінансових ресурсів. На сьогоднішній день одним із перспективних інструментів на фінансовому ринку стали криптовалюти («віртуальні валюти»). Криптовалюти виникли в результаті інтенсивного розвитку інформаційних технологій та технологічного прогресу, зокрема мережі Інтернет.

Криптовалюти є різновидом віртуальних активів. Відповідно до визначення, що наводиться у стандартах Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)[1], віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або передавати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей. Віртуальні активи не охоплюють цифрове вираження стандартних (фіатних) валют, цінних паперів та інших фінансових активів. Аналогічне визначення міститься також у [2] в чинній редакції від 28.04.2020р.

Найпершою, найбільш поширеною та найдорожчою криптовалютою є так званий «Bitcoin» (Біткоїн). З початку 2020 року, незважаючи на падіння ринку нафти, його вартість зросла на 9%. Насамперед, біткоїн використовується як платіжний та обіговий засіб. Крім того його слід розглядати як інструмент інвестування. Вважаємо доцільним навести механізм функціонування криптовалюти на прикладі найбільш капіталізованої криптовалюти Bitcoin (рис. 1).

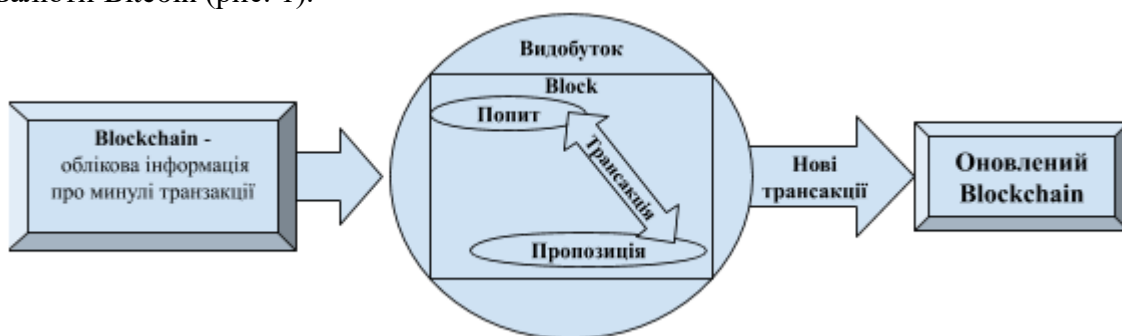


Рис. 1. Механізм функціонування криптовалюти Bitcoin

Джерело: [7]

При цьому необхідно враховувати, що питання функціонування криптовалют поки не врегульовано національним законодавством. Національне агентство з питань протидії корупції, у розділі XII [3], визначило які конкретні дані мають бути зазначені при складанні податкових декларацій, саме цей нормативно-правовий акт, є одним із декількох в Україні, які в тій чи іншій мірі регулюють питання обігу криптовалюти на фінансовому ринку.

Взагалі за даними [4] на сьогоднішній день на ринку існує 5 464 види криптовалют, а загальний обсяг ринку становить: 243 974 338 800 USD.

Погодимось з В.Г. Сословським [5], що ринок криптовалют являє собою систему, яка поєднує в одне ціле всі елементи, що забезпечують випуск (емісію) криптовалют та їх обіг за законами попиту та пропозиції між учасниками цього ринку. Криптовалютний ринок знаходиться у процесі формування та розвитку. Постійно вдосконалюються його правила, з'являються нові складники, змінюється поведінка учасників ринку. Тобто в процесі формування та вдосконалення знаходиться його інфраструктура, з'являються нові учасники. Взаємозв'язок між учасниками ринку криптовалют подано на рис. 2.



Рис. 2. Взаємозв'язок між учасниками ринку криптовалют  
Примітка. Складено за даними [6]

До системи забезпечення функціонування криптовалют можна віднести біржі, онлайн та офлайн-обмінники, емітентів та майнерів криптовалют. Майнінг – це діяльність з підтримки розподіленої платформи і створення нових блоків з можливістю отримати винагороду в формі емітованої валюти і комісійних зборів у різних криптовалютах, зокрема в біткоїнах. Емітентами криптовалют вважаються компанії, які займаються випуском криптовалют в обіг. На фінансовому ринку України проводять діяльність такі біржі як KUNA, Exmo, BTC TRADE UA.

Зауважимо, що зв'язок майнінгу з емісією є суттєвим, оскільки відбувається стимулювання людей до удосконалення своїх обчислювальних потужностей і підтримування роботи мереж. Вироблені обчислення потрібні для забезпечення захисту від повторного використання одних і тих же одиниць валюти.

Звісно, фінансовий ринок криптовалют в Україні наразі лише починає стрімко розвиватися. Однак цей інструмент фінансового ринку має своїх поціновувачів, що підтверджують результати нашого дослідження. І хоча більшість респондентів (47,4%) вважають криптовалюту фінансовою пірамідою, зауважимо, що значна частка з опитаних (25,8 %) вбачають перспективу використання цього інструменту на фінансовому ринку (рис. 3).

Таким чином криптовалюта є відносно новим інструментом на фінансовому ринку. Проте, незважаючи на неоднозначне ставлення до її використання, вважаємо, що у цьому питанні повинна бути чітка і зрозуміла позиція Національного банку України як регулятора грошово-кредитної політики в Україні. Нечіткість позиції може призводити до виникнення фінансових ризиків як на фінансовому ринку, так і на рівні суб'єктів господарювання та фізичних осіб.

Вважаємо, що розвиток криптовалют у перспективі матиме суттєвий вплив на економіку країн. Враховуючи переваги для користувачів, у найближчому майбутньому криптовалюти стануть розповсюдженим засобом платежу та перспективним інвестиційним інструментом. Сприятимуть цьому активізація держав щодо визначення чіткого правового



статусу криптовалют та оптимізація регуляторної діяльності державних органів, внаслідок чого більшість недоліків її використання для користувачів буде усунено. Це, своєю чергою, сприятиме подальшому розвитку інфраструктури криптовалютного ринку та збільшенню кількості учасників, як наслідок, зростатиме обсяг розрахунків у криптовалюті. Тому Україна, як держава з ринковою економікою, повинна не лише бути готовою до звичного використання криптовалюти як засобу платежу, але й до її розвитку як інструменту фінансового ринку.

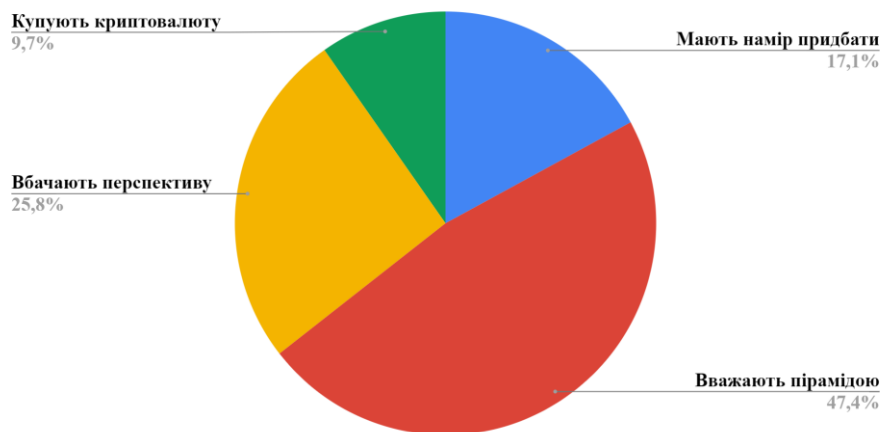


Рис 3. Ставлення респондентів до криптовалюти  
Примітка. Розроблено за результатами онлайн-опитування

#### Список використаних джерел:

1. Рекомендації ФАТФ 2012 року – 08/05/2020. URL: [www.fatfgafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html](http://www.fatfgafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html).
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення : 08.05.2020).
3. Роз'яснення щодо заповнення декларацій / НАЗК. – 11/05/2020. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/departament-perevirky-deklaratsij-ta-monitoryngu-sposobu-zhyttya/metodychni-rekomendatsiyi-sub-yektam-deklaruvannya/>.
4. Crypto Currency Market Capitalizations. – 04/05/2020. URL: <http://coinmarketcap.com>. (дата звернення: 04.05.2020).
5. Сословський В. Г., Косовський І. О. Ринок криптовалют як система. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2016. С. 236–246.
6. Зелена книга регулювання ринку криптовалют / Офіс ефективного регулювання - 08/05/2020. URL: <https://regulation.gov.ua/book/91-zelena-kniga-reguluvanna-rinku-kriptovalut> (дата звернення: 08.05.2020).
7. Марченко Н. А., Краснярська Ю.В. Реалії функціонування криптовалюти на світовому та вітчизняному ринках. *Ефективна економіка*. 2018. №5. С. 46–53.



**Нечипоренко Каріна Олександрівна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю Менеджмент*  
*факультет управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ**

На сьогодні глобалізація - це ключове явище світових економік. Ось чому вона сприяє відкритості національних економік та активізує їх зовнішньоекономічні відносини. Не винятком є і Україна, яка реалізує свою стратегію інтеграції у світовий економічний простір.

Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями - один із найважливіших заходів у цьому напрямі, адже вони відіграють дуже важливу роль у регулюванні світової економіки. Не менш важливу роль міжнародні фінансові організації відіграють в окремих країнах світу забезпечуючи підвищенні їхнього економічного розвитку. Тому питання співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями є актуальним, а його дослідження має значний науковий і практичний інтерес [1].

Розглянемо особливості співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями.

Так, Міжнародний Валютний Фонд – це міжнародна фінансова організація, яка була заснована в 1944 році. В складі МВФ налічується 188 країн.

Міжнародний валютний фонд має статус спеціалізованої установи ООН. Мета МВФ – регулювання валютно-кредитних відносин країн-членів та надання їм допомоги при дефіциті платіжного балансу шляхом надання коротко- і середньострокових кредитів в іноземній валюті.

3 червня 1992 року Україна стала членом МВФ. Одним з найважливіших факторів формування українського інвестиційного клімату, зростання макрофінансової стабільності економіки є саме реалізація її програм з МВФ.

Ось чому нашій країні необхідно:

- підвищити контроль за цільовим використанням ресурсів;
- сприяти підвищенню інвестиційної привабливості та кредитоспроможності українських підприємств.

За допомогою цих заходів стане можливим поглибити участь країни на світових фінансових ринках та зменшити залежність економіки України від ресурсів Міжнародного Валютного Фонду [2].

Група Світового банку створена 27 грудня 1945 року. Мета Групи Світового банку – надання фінансової і технічної допомоги країнам, що розвиваються. Світовий банк – це акціонерне товариство. Його акціонерами є 186 країн. Україна стала членом Групи Світового банку у 1992 році. Як акціонер Світового банку, Україна, на сьогодні, має 0,77% акцій.

Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій, саме Світовий банк посідає друге місце кредиторів України, звичайно ж після МВФ. На сьогоднішній день відбувається розробка та реалізація 12 проектів, метою яких є модернізація інфраструктури, зокрема проекти з відновлення гідроелектростанцій, передачі електроенергії, розвитку міської інфраструктури, покращення стану автомобільних доріг та безпеки руху, підвищення енергоефективності, в тому числі у секторі централізованого теплопостачання, покращення системи соціальної підтримки населення України, розвиток охорони здоров'я.

Європейський банк реконструкції та розвитку – міжнародна фінансова організація. Діяльність якої спрямована на фінансування економічних реформ у країнах Східної Європи з метою їх переходу до ринкової економіки. Європейський банк реконструкції та розвитку заснований у 1991 році. Членами ЄБРР є 65 країн. Україна приєдналась до ЄБРР у серпні 1992 року.

Європейський банк реконструкції та розвитку це один з найбільших міжнародних банків за обсягами кредитування України. Банк кредитує як державний, так і приватний сектори. Головні напрямки кредитування ЄБРР є енергетика, інфраструктура, фінансовий сектор.

Саме ЄБРР кожного року спрямовує в Україну від 600 млн євро до 1 млрд євро. В 2019 році ЄБРР надав Україні 1,1 млрд євро кредитних коштів [3].

Ключові проекти у державному та муніципальному секторах в Україні, які заплановані для фінансування ЄБРР:

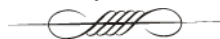
- проект з побудови Панєвропейського коридору на користь «Укравтодор» (з відповідним паралельним фінансуванням за рахунок Європейського Інвестиційного Банку);
- розширення Програми сприяння торгівлі, яка дає можливість українським банківським установам підтверджувати через ЄБРР відповідні торговельні документарні інструменти;
- проект модернізації газокompресорних станцій на трубопроводі Уренгой-Помари-Ужгород (з паралельним фінансуванням за рахунок Європейського Інвестиційного Банку);
- низка проектів у галузі комунального господарства та енергозбереження за програмою Східно-європейського партнерства з енергоефективності на навколишнього середовища [3].

#### **Список використаних джерел:**

1. Бондарук Т. Г., Заморока В. О. *Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями. Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2020 року. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020. С.49-51.*

2. Галазюк Н. М. *Оцінка ефективності співпраці України з провідними міжнародними кредитними інститутами. 2019. URL: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-4-2>.*

3. *Міністерство закордонних справ України. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. 2019. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhнародni-vidnosini/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhнародnimi-finansovimi-instituciyami>.*



**Очкур Артем Віталійович,**

*студент 2 курсу за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування факультету управління та економіки.*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ**

Дослідження стану фінансової системи України в умовах зростання ролі держави з управління фінансами та вивчення взаємозв'язку між різними її елементами набувають особливого значення, оскільки від оптимального функціонування фінансової системи залежить забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер суспільного життя країни в цілому.

Фінансова система держави за змістом – це об'єктивне відображення форм і методів використання фінансів у державі і суспільстві, тоді як за формою – це сукупність функціональних елементів, що визначають її внутрішню структуру, яка визначається, значною мірою, типом і моделлю економічної системи і залежать від суспільного устрою, характеру та масштабів діяльності держави, методів та ступеня втручання держави в економіку, типу соціальної політики, характеру міжнародної діяльності, історичних тенденцій та рівня демократизації суспільства. Пропонуємо розуміти під фінансовою системою України сукупність фінансово-правових відносин та інститутів щодо

організаційно-правового об'єднання коштів бюджетної і банківської систем, небанківських фінансових установ, підприємств, установ та організацій усіх форм власності і окремих осіб та громадян, що є об'єктом державного регулювання органами управління фінансами, яке провадиться з метою задоволення потреб держави у фінансових ресурсах.

Основними сферами фінансової системи України є державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, страхування, фінансовий ринок, фінанси домогосподарств та міжнародні фінанси. Кожна сфера та ланка фінансової системи має певні ознаки та призначення, однак вони тісно взаємопов'язані та взаємозумовлені. Фінансовий стан кожного елемента цієї системи, з одного боку, залежить від фінансового стану інших елементів, з іншого - впливає на них.

Стан державних фінансів характеризують показники виконання бюджету України, які свідчать про збільшення абсолютного значення як дохідної так і видаткової частин бюджету, однак ситуація при цьому суттєво не покращується. Питома вага, як доходів так і видатків, фактично залишається стабільною по відношенню до ВВП країни, коливаючись в межах 32,45 – 35,43%. При цьому саме в останні роки спостерігались її максимальні значення, що додатково свідчить про намагання уряду профінансувати збільшені видатки за рахунок більших надходжень. Вочевидь, що економіка країни неспроможна підтримувати темпи зростання витратної частини бюджету відповідними темпами зростання виробництва товарів та наданих послуг.

Щодо фінансів суб'єктів господарювання, то в Україні вони є недостатньо розвиненими, а фінансовий стан більшості з них є кризовим. Про це свідчать збільшення кількості збиткових підприємств, падіння доходів і зниження рентабельності, зростання зовнішніх зобов'язань. За таких умов неможливими є розвиток підприємств, оновлення їх матеріально-технічної бази, фінансування інноваційної діяльності, створення нових робочих місць і збільшення оплати праці, оскільки на першому місці знаходиться проблема виживання. Проблеми фінансів суб'єктів господарювання обов'язково приводять до поглиблення проблем публічних фінансів, саме тому розвиток і забезпечення ефективної діяльності суб'єктів господарювання є питаннями формування стабільного та якісного економічного простору.

Якщо основна частина валового внутрішнього продукту створюється підприємствами різних форм власності, то споживання, без якого виробництво втрачає будь-який сенс, є прерогативою домогосподарств. В умовах економічної кризи домогосподарства опинились у складній ситуації, причиною чого стало зменшення реальних доходів. Слід зазначити, що витрати домогосподарств зменшились не так суттєво, як доходи та обсяг валового внутрішнього продукту. Причиною такого явища є споживання населенням заощаджень, які були зроблені в більш сприятливих економічних умовах однак їх обсяг є дуже незначним, тому уникнути різкого зменшення рівня життя можна лише шляхом максимальної стимуляції економічного розвитку країни, в першу чергу виробничого сектору, що призведе до підвищення рівня зайнятості та реальних доходів домогосподарств, наслідком чого стане збільшення споживання та подальше зростання національної економіки.

До основних аспектів, які стосуються функціонування фінансової системи України і характеризують її стан належать:

- ✓ незадовільний стан державних фінансів, пов'язаний з постійним дефіцитом бюджету, обсяг якого зростає з кожним роком, як і рівень державного боргу;
- ✓ відсутність інформації про рівень прибутковості суб'єктів господарювання;
- ✓ недостатні обсяги тимчасово вільних коштів у підприємств і населення, як результат – низькі ЗП;
- ✓ низький рівень доходів домогосподарств гальмує розвиток страхового і фондового ринків, що зумовлює проблеми з ресурсним забезпеченням економіки та стримує інвестиції;
- ✓ загальне погіршення стану фінансової системи України, та інші.

Основними напрямками вдосконалення фінансової системи може бути удосконалення фінансового законодавства, у тому числі прийняття Закону України «Про фінансову

систему» та Закону України «Про домогосподарства», подолання фінансової кризи. Насамперед, створення на якійсь новій основі організаційно-економічного механізму управління фінансами, а ще потрібне підвищення ефективності всього фінансового механізму. Не будемо забувати і про налагодження механізму взаємин підприємств, установ, домогосподарств з бюджетною системою, позабюджетними фондами, банківською системою і т.д.; здійснення моніторингу із застосуванням аудиту, аналізу та постійного контролю за стягненням податків та мобілізацією доходів бюджету і створення цивілізованого механізму фінансової підтримки підприємницької діяльності. До основних напрямів можуть належати і перехід на бюджетно-страхову модель фінансування та активна співпраця з міжнародними організаціями.

Отже, побудова ефективної фінансової системи потребує ґрунтовних наукових досліджень, глибокого аналізу причин і наслідків створення та використання фондів фінансових ресурсів, впливу цих процесів на всі аспекти життя держави.

#### **Список використаних джерел:**

1. Меглаперідзе А. С. *Фінанси : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 420 с.*
2. Кудряшов В. П. *Фінанси : навч. посіб. Херсон : Олді-плюс, 2012. 352 с.*
3. *Фінансова система України в умовах економічних перетворень: всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 18-19 квітня 2018 р.) : тези доп. / І. Я. Чугунов, М. В. Тарасюк, Т. В. Канєва та ін.; відп. за вип. І. Я. Чугунов. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 173 с.*



**Паламар Ельвіра Василівна,**

*студентка I курсу за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### **ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ В СВІТОВОМУ ТОВАРНОМУ РИНКУ**

Однією з найбільш значних змін, яку зараз переживає світ бізнесу, є прогресивний розвиток та впровадження електронної комерції. З урахуванням стрімкого розвитку web- та інтернет-технологій, електронна комерція нарощує обсяги у світовому масштабі і формується як окрема галузь економіки.

Електронна комерція – це сфера економіки, яка включає в себе всі фінансові і торгові транзакції, що здійснюються за допомогою комп'ютерних мереж, і бізнес-процеси, що пов'язані з проведенням таких транзакцій. До електронної комерції відносять: електронний обмін інформацією (Electronic Data Interchange, EDI), електронний рух капіталу (Electronic Funds Transfer, EFT), електронну торгівлю (e-trade), електронні гроші (e-cash), електронний маркетинг (e-marketing), електронний банкінг (e-banking), електронні страхові послуги (einsurance).

Електронна торгівля має низку переваг. Так, для підприємств торгівлі розширюється глобальний масштаб продажу, скорочуються витрати, забезпечується швидкий вивід товару на ринок, має місце низька вартість поширення цифрових продуктів, покращуються ланцюжки поставок тощо. Значні вигоди від електронної торгівлі мають і споживачі: можливість придбати товар, незалежно від місця перебування; великий вибір товарів і послуг; більш дешеві товари і послуги; оперативна доставка тощо [3, с.19].

Для більш детального розгляду тенденцій розвитку міжнародної електронної комерції проаналізуємо, що відбувається у самостійних сегментах електронного бізнесу, тобто у самих формах е-комерції. У формі «Бізнес-Бізнес» (B2B), компанії з використанням віртуальних майданчиків отримують можливість обмінюватися інформацією, знаходити нових партнерів, постачальників і проводити торгові операції (наприклад, на аукціонах та біржах) у більш швидкий, зручний та дешевший спосіб.

У формі взаємодії компаній зі споживачами (B2C) торгівля відбувається за рахунок залучення наступних систем: web-вітрин, оформлених засобами web-дизайну; інтернет-магазинів, які містять, крім вітрини, всю необхідну бізнес-інфраструктуру для управління процесом торгівлі через Інтернет (back-office); ТІС (торгова інтернет-система) – інтернет-магазинів, back-office яких повністю інтегрований з бізнес-процесами фізичної (оффлайної) компанії. Взаємодія приватних осіб щодо купівлі-продажу, обміну чи надання товарів, послуг та інформації в кіберпросторі (C2C) відбувається шляхом Інтернет-аукціонів, які виступають у ролі посередників між покупцями і продавцями. Для форми взаємодії компаній з адміністративними органами (B2A) характерні проведення операцій через мережу Інтернет, наприклад, закупівлі товарів і послуг урядами різних країн та керівництвом міжнародних організацій, електронного обміну при таких операціях. Новими тенденціями в формі «Споживач-адміністрація» (C2A) є подання податкової звітності засобами електронного зв'язку в електронній формі, через web-сайти податкового відомства тощо. [5, с. 7-8].

У 2020 році загальний обсяг продажів в інтернет-торгівлі в світі за прогнозами має подвоїтися (рис. 1).

Щодо електронної комерції в Україні, то з певністю можна сказати, що інтернет-торгівля – один з найбільш швидкозростаючих секторів української економіки. Більш того, це один з тих небагатьох ринків, якому криза не зашкодила, адже прагнучи мінімізувати витрати на оренду, виробники все активніше відкривали свої представництва в мережі [3, с. 19].

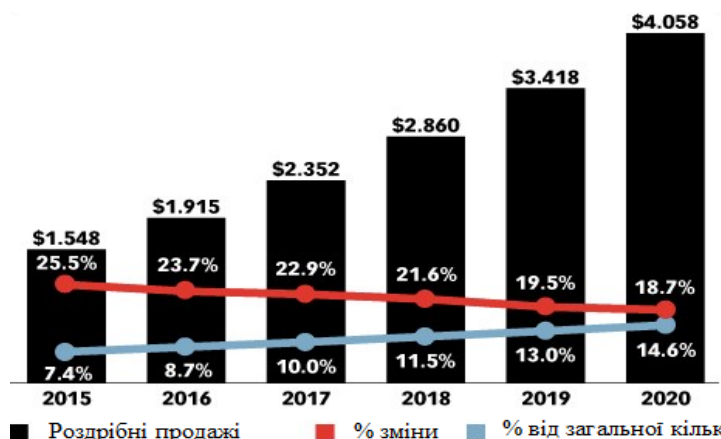


Рис. 1. Продажі електронної комерції по всьому світу, 2015-2020 рр.

Джерело: [4]

Обсяги електронного бізнесу зростають з року в рік, щороку збільшується кількість Інтернет-користувачів та тих, хто безпосередньо здійснює покупки в мережі, суспільство є відкритим до впровадження нових інформаційних технологій, а досвід функціонування існуючих суб'єктів е-комерції в Україні є досить успішним. Розглянемо, що найбільш динамічною частиною, що розвивається, є здійснення саме електронної торгівлі (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників розвитку електронної торгівлі в Україні

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяги роздрібно́ї торгівлі, млрд. грн.	812	888,7	901,9	1031,7	1159,3	1228,9
Обсяги Інтернет-торгівлі, млрд. грн.	4,6	7,0	12,3	25,5	38,4	48,0
Річний індекс зростання обсягу роздрібно́ї торгівлі, %	20,3%	9,4%	1,5%	14,4%	12,4%	6,0%
Річний індекс зростання Інтернет-торгівлі, %	46,8%	53,3%	75,2%	107,6%	50,4%	25,0%

Проникнення Інтернет-торгівлів України, %	0,6%	0,8%	1,4%	2,5%	3,3%	3,9%
---	------	------	------	------	------	------

Джерело: [2].

Гальмуючим фактором розвитку он-лайн-економіки є високий рівень недовіри споживачів до суб'єктів електронного бізнесу, низька платоспроможність населення та порівняно низький рівень розвитку телекомунікаційної інфраструктури, нерозвиненість надійних і законних засобів аутентифікації, цифрових підписів, сертифікатів і шифрування, є проблеми конфіденційності та цілісності даних, поваги до прав інтелектуальної власності, що часто призводить до Інтернет-шахрайства.

Дослідивши тенденції розвитку електронного бізнесу, можна зробити висновок, що він став своєрідним «лакмусовим папірцем» для економіки в цілому, бізнесу та споживачів. Вивчивши загальносвітові тенденції електронного бізнесу та його особливості в Україні, варто відмітити, що він є драйвером як позитивних, так і негативних зрушень у вітчизняній економіці. Безсумнівно, електронний бізнес в Україні розвивається швидкими темпами і у майбутньому, із значною вірогідністю, досягне середньосвітових показників. Тому можемо зазначити, що подальший розвиток електронного бізнесу в Україні потребує: забезпечення доступу до Інтернет якомога більшої частини населення; розбудови інфраструктури країни (каналів зв'язку, доріг); удосконалення чинного законодавства (наприклад, щодо застосування електронних грошей; використання підприємствами електронного бізнесу реєстраторів розрахункових операцій; надання онлайн-покупцям потенційної можливості розраховуватися кредитними коштами тощо); підвищення купівельної спроможності населення [1, с. 174].

#### Список використаних джерел:

1. Кулик В. А. Розвиток електронного бізнесу в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 1 (187). С. 168-176.
2. Синявська О. О. Електронна торгівля в Україні: тенденції та перспективи розвитку. Міжнародні відносини. 2019. № 9. С. 127-132.
3. Сіденко С. В., Вибодовський М. В. Сучасний стан та перспективи розвитку електронної торгівлі в Україні / Стратегія розвитку України. 2019. № 1. С. 18-21.
4. Цікаві факти про інтернет-торгівлю в світі в 2020 році. URL: <https://lemarbet.com/ua/razvitie-internet-magazina/interesnye-fakty-ob-internet-torgovle/>.
5. Яценко О. М., Грязіна А. С., Шевчик О. О. Електронна комерція як елемент глобальної торговельної системи / Актуальні проблеми економіки. 2019. № 8(218). С. 4-15.



**Паучок Анастасія Анатоліївна,**  
студентка магістратури за спеціальністю Менеджмент  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

#### АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Дослідження організації антикризового управління та напрямків його вдосконалення протягом останніх років вважається одним із найважливіших серед задля виживання та прогресивного розвитку підприємства. Однак, не зважаючи на достатність висвітлення проблеми організації антикризового управління у фахових виданнях аналіз процесів необхідності удосконалення антикризового управління на підприємстві та поглиблення

розгляду питань його оптимізації, задля підвищення ефективності та результативності фінансово-господарської діяльності підтверджує актуальність подальшого їх дослідження.

У своїх працях дослідженню питання проблем організації антикризового управління на підприємстві та його удосконаленню займалися такі вітчизняні вчені: Є. О. Діденко [1], Л. С. Кравчук [2], В. М. Маховка [3] та інші.

Аналіз бізнес-операцій сучасних підприємств дозволяє зробити висновок про те, що більшість із них допускають помилки в сфері антикризового управління:

- недооцінка ризиків, пов'язаних із симптомами кризи;
- недостатньо швидке прийняття управлінських рішень у відповідь на кризові процеси;
- недооцінка збитку завданого різним групам зацікавлених осіб, та як наслідок, репутації підприємства;
- недостатній аналіз ключових бізнес-процесів на підприємстві;
- дефіцит резервних ресурсів, які можуть полегшити процес подолання кризи та ін.

Таким чином, допущення визначених помилок в процесі антикризового управління на підприємстві призводять до серйозних проблем, які ставлять під загрозу існування підприємства. Будь-яке підприємство функціонує в умовах впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, що зумовлює змін в методиках антикризового управління, що у свою чергу зумовлює зміни антикризового управління як окремої категорії, в результаті даючи змогу підприємствам адаптуватись до нових умов їх діяльності.

Ефективність та доцільність антикризового управління на підприємстві обумовлення впливом людського фактору, що потребує: професіоналізму і професійної підготовки; можливостей формування антикризової команди, що здатна виконувати поставлені перед нею функції в умовах кризи; розробки управлінських рішень, які будуть нівелювати кризові явища; обґрунтованість проведених аналітичних прийомів та досліджень, які проводяться на всіх етапах антикризового управління; наявності на підприємстві програм або стратегій, що дозволять реалізувати проведення досліджень для визначення кращої форми ефективного антикризового управління.

Превентивні заходи в антикризовому управлінні являються одним із основних стратегічних факторів успіху, пов'язаних із визначення прихованих можливостей та загроз середовища функціонування підприємства. Потреба стратегічного прогнозування ризиків є вимогою діяльності будь-якого підприємства, що планує ефективно здійснювати фінансово-господарську діяльність та дозволяє:

- своєчасно виявити кризову ситуацію, що має відношення до підприємства або його конкурентів;
- в повній мірі використовувати можливості, що надаються ринками, на яких здійснює свою діяльність підприємство;
- своєчасно оцінити економічні, соціально-політичні зміни, зміни у нормативно-правовій базі, зміни на цільовому ринку та у потребах споживачів;
- створити додаткові можливості для ефективної роботи підприємства.

Дані переваги стратегічного антикризового управління вказують на його необхідність та важливість у діяльності антикризових структур на підприємстві. Поряд із стратегічним антикризовим управлінням, оперативне направлене на показники оцінки фінансового стану, тоді як стратегічне робить наголос на стратегічний потенціал успіху підприємства.

Застосування оперативного антикризового управління на підприємстві потребує аналітичних навиків, експертної оцінки закономірностей розвитку та аналізу фактичних даних, стратегічне фокусується на прогнозних показниках та визначення ймовірності їх настання. Враховуючи їх специфіку виникає потребу в їх ефективному поєднанні задля співставлення отриманих результатів та отримання достовірності прогнозних даних, підвищення ефективності антикризового управління.



Таким чином, можна зробити висновок про те, по-перше, діяльність будь-якого підприємства повинна бути спрямована на антикризове управління, недопущення виникнення кризових явищ та зведення до мінімуму наслідків їх впливу. По друге, постійний моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства, що реалізується в якості інструменту аналізу вразливості підприємства до кризи, зводить до мінімуму негативні наслідки кризи.

По-третє, необхідність підготовки антикризових планів на підприємстві є вимогою ринку, їх розробка дозволить уникнути ризиків пов'язаних із виникненням і розвитком кризи.

По-четверте, застосування у комплексі оперативного та стратегічного антикризового управління (у тому числі прогнозування) є базовою умовою ефективного антикризового управління на підприємстві, що також потребує врахування усіх загальноприйнятих механізмів та підходів, функцій у комплексі.

#### **Список використаних джерел:**

1. Діденко Є. О. *Модель антикризового управління підприємством. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. 2015. № 3. С. 53-58. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutden\\_2015\\_3\\_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutden_2015_3_8).*

2. Кравчук Л. С. *Антикризовий менеджмент як інструмент недопущення загрози банкрутства. Ефективна економіка. 2012. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1089>.*

3. Маховка В. М. *Процес, методи та функції антикризового управління на підприємстві. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі 2012. № 1(52) С. 219-225. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvypusk\\_2012\\_1\\_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvypusk_2012_1_43).*



**Поліщук Ігор Анатолійович**

*студент I курсу за спеціальністю Менеджмент  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **СТРУКТУРА ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК**

Державні видатки виступають значною рушійною силою у забезпеченні матеріального чинника реформ та економічного розвитку у нашій країні. Проте не завжди видаткові кошти використовуються максимально ефективно, тож виникає потреба аналізу їх структури та розробляння напрямів підвищення їх ефективності на забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Вплив державних видатків на економічне зростання можна виявити за зміною макроекономічних показників. Очевидно, що така зміна залежить не лише від чинників бюджетної системи, але й від інших, проте в умовах України роль бюджетних чинників є досить значною [5].

У структурі державних видатків за економічною класифікацією простежується співвідношення на користь поточного капіталу, його частка у 2018 становила 92,9 %, проти 8,1% які припадають на капітальні видатки (табл. 1).

## Видатки за економічною класифікацією видатків у відношенні до ВВП

Показники	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.	
	у %	у % до ВВП	у %	у % до ВВП	у %	у % до ВВП	у %	у % до ВВП
<b>ПОТОЧНІ ВИДАТКИ</b>	95,6	28,5	94,9	28,9	93,9	27,4	92,9%	26,6%
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	13,4	3,8	15	4,6	18	4,6	17,8	4,9
Використання товарів і послуг	15,8	4,7	14,3	4,7	11	4,4	15	4,6
Обслуговування боргових зобов'язань	14,7	4,5	13,7	4,2	10,1	3,7	12,0	3,6
Поточні трансферти	31,1	9,4	28,2	8,5	33,7	9,5	30,51	8,6
Соціальне забезпечення	17,4	5,2	21,6	6,5	19,7	5,0	16,9	4,7
Інші поточні видатки	3,2	0,9	1	0,4	0,8	0,2	0,69	0,2
<b>КАПІТАЛЬНІ ВИДАТКИ</b>	4,2	1,2	5	1,5	6	1,7	8,1	2,5
Придбання основного капіталу	2,5	0,7	2,7	0,8	2,8	0,8	4,0	1,1
Капітальні трансферти	1,7	0,5	2,3	0,7	3,2	0,9	4,1	1,4
<b>НЕРОЗПОДІЛЕНІ ВИДАТКИ</b>	0,2	0,002	0,1	0,001	0,1	0,001	0,1	0,01

Джерело: [1; 2; 3; 4]

Частка капітальних видатків, а саме ті, що спрямовані на придбання основного капіталу збільшується. У 2016 їхня частка становила 2,7 %, в 2017 – 2,8 %, а вже в 2018 – 4%. Теж ж саме з їхньою часткою у ВВП країни, вона збільшується: у 2016 році – 0,8% від ВВП, у 2017 – 0,8%, у 2018 – 1,1 %. Така тенденція характеризує структуру видатків як таку, що орієнтована на економічне зростання.

Державні видатки сприяють досягненню цілей економічного зростання. Але на практиці їх збільшення не завжди приводить до покращення основних макроекономічних показників країни. Значною мірою економічне зростання залежить від структури видатків та розміру видатків розвитку.

Зміна структури державних видатків також, значною мірою, впливає на зміну економічних показників країни. Наприклад, вона впливає на розподіл доходів та використання наявних доходів. Так збільшення витрат на соціальні трансферти призводить до збільшення загального рівня доходів населення і тим самим збільшує сукупний попит у країні. Збільшення державних закупок через ринок товарів та послуг призводить до збільшення загального обсягу продаж, скорочення запасів, зростання сукупного випуску і, в кінцевому результаті, до економічного зростання [5, с. 363].

Значна частина державних видатків не задіяна ефективно. Тож потрібно зазначити наступні напрями покращення їх ефективності, а саме:

– оптимізація методики прогнозування дохідної та видаткової частин Державного бюджету;

- збільшення статті видатків на економічне зростання;
- законодавча та виконавча гілки влади мають бути зосереджені не на скороченні видатків Державного бюджету, а на збільшенні його доходів;
- оптимізація мережі виконавців бюджетних програм та кількості цих програм із чітким обґрунтуванням доцільності реалізації;
- перехід від бюджетного планування до бюджетного прогнозування на основі досвіду розвинутих країн.

Отже, економічне зростання залежить від структури державних видатків, оскільки деякі їх види є більш зорієнтовані на збільшення обсягів та прискорення темпів нарощення ВВП країни. Країні потрібні дієві реформи в системі державних видатків, для їх оптимізації та для ефективного використання видаткових коштів. Також слід збільшувати статті видатків, що зорієнтовані на економічне зростання. Виконавши це в країні буде значно більший показник економічного зростання.

#### **Список використаних джерел:**

1. Державна казначейська служба України. Річний звіт по виконанню Державного бюджету України за 2017 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2017-rik>.
2. Державна казначейська служба України. Річний звіт по виконанню Державного бюджету України за 2016 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2016-rik>.
3. Державна казначейська служба України. Річний звіт по виконанню Державного бюджету України за 2015 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2015-rik>.
4. Державна казначейська служба України. Річний звіт по виконанню Державного бюджету України за 2018 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2018-rik>.
5. Кабаці Б. І. Вплив структури державних видатків на динаміку економічного зростання в Україні. Університетські наукові записки. 2006. № 2. С. 363-366. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap\\_2006\\_2\\_60](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2006_2_60).



**Поліщук Вероніка Миколаївна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **МАЙНОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ**

Демократичний розвиток країни передбачає ефективне функціонування територіальних громад, здатних вирішувати питання самоврядного розвитку. Така здатність потребує відповідного фінансового забезпечення, що реалізується через формування доходів місцевих бюджетів. Тому актуальним є питання формування доходної частини місцевих бюджетів за рахунок джерел, надходження від яких є фінансово значимими, стабільними, і витрати по адмініструванню яких є набагато меншими від надходжень. Цьоможливо вирішити шляхом справляння податку на майно, який в Україні існує у формі податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки (стаття 265.1.1. ПКУ), транспортного податку (стаття 265.1.2. ПКУ), плати за землю (стаття 265.1.3. ПКУ).

Проблеми майнового оподаткування досліджували такі науковці як Л. Тулуш, П. Боровик, Б. Гузар, В. Блонська, Н. Калінюк, О. Майстренко. Проте не зважаючи на достатню кількість досліджень у цій сфері не існує ґрунтовної концепції майнового оподаткування і єдиної думки того, чи цей податок є позитивним для українського суспільства.

Метою публікації є обґрунтування податку на майно, дослідження практичних аспектів оподаткування за цим видом платежу державі, а також виділення шляхів для оптимізації недоліків майнового оподаткування.

Підходи науковців щодо майнового оподаткування різняться. Можемо виокремити такі три основні погляди на сутність майнового оподаткування:

- майнове оподаткування формує сукупність податків, що пов'язані з наявністю чи рухом майна. У такому розумінні до складу майнових податків необхідно зараховувати прибуткові податки, податки на приріст капіталу й ресурсні платежі, що не зовсім доцільно;
- другий підхід полягає у визначенні об'єктом оподаткування виключно майна (рухомого та нерухомого), незалежно від здатності забезпечувати дохід його власнику;
- окремі науковці визначають майно об'єктом оподаткування виключно тоді, коли в платника виникає податковий обов'язок, тобто в контексті закону про конкретний майновий податок [1, с. 70].

Проте можна виділити ще один аспект сутності майнового оподаткування – законодавство. Тому у подальшому дослідженні варто розглядати майнове оподаткування як сукупність податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки, транспортного податку та плати за землю [2].

Майнове оподаткування є неодмінно важливою частиною податкової системи та істотним надходженням для всіх рівнів бюджетів в Україні. Так, згідно аналітичної інформації про стан виконання місцевих бюджетів за 2019 рік, другим за сумою джерелом доходів місцевих бюджетів є плата за землю, що відноситься до податку на майно. У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів плата за землю займає 12,5% (25,0 млрд грн) [3]. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки у 2018 році становив 798,9 млн. грн, а транспортний податок – 176,0 млн. грн[4]. Що стосується Хмельницької області, то як повідомили в Головному управлінні ДПС у Хмельницькій області, у першому кварталі 2020 року до місцевих бюджетів Хмельниччини надійшло 20 мільйонів гривень податку на нерухоме майно. Це майже на 4 мільйони гривень більше аніж в аналогічному періоді минулого року[6]. Також, у 2019 році до бюджетів місцевих громад Хмельницької області надійшло 216 мільйонів гривень плати за землю. Це на 23 %, або майже на 40 мільйонів гривень більше, ніж за відповідний період 2018 року [7]. Зазначимо, що податок на майно в останні роки є стабільним джерелом доходів місцевих бюджетів. Це добре видно із даних Городоцької міської ОТГ, в якій у 2018 – 2019 рр. він становив 8,4 % і 8,5 % відповідно (табл. 1).

*Таблиця 1*

*Надходження податку на майно Городоцької міської ОТГ у 2017-2019 рр. (тис. грн)*

Вид податку	Рік		
	2017	2018	2019
Податок на нерухоме майно	695,6	1642,3	1357,3
Плата за землю	5174,3	15296,4	18618,5
Транспортний податок	39,3	82,0	35,6
Всього доходів	30992,5	201642,3	234857,2
Частка податку на майно у загальних доходах	19,1%	8,4%	8,5%

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [8, 9, 10]

Зважаючи на вагомість податку на майно необхідно враховувати його позитивні та негативні аспекти, які безпосередньо впливають на всю систему оподаткування України (табл. 2).

Таблиця 2

*Переваги та недоліки майнового оподаткування в Україні*

Зміст переваг	Зміст недоліків
Податки на майно дають змогу акумулювати фінансові ресурси бюджету та слугують механізмом економічного впливу на суспільне виробництво, його структуру та динаміку, науково-технічний прогрес і підтримку соціальної рівноваги в суспільстві.	Не реєстрація й не розмитнення автомобілів із закордону дає можливість не сплачувати податок в Україні, а сплачувати іноземній державі мінімальні страхові збори.
Податок на нерухоме майно дає змогу значно розширити дохідну базу місцевих бюджетів, що вплине на спроможність органів місцевого самоврядування щодо виконання покладених на них функцій.	Податковим кодексом України визначено, що базою оподаткування податком на нерухомість є житлова площа об'єкта нерухомості. Тому постає проблема: чи об'єкт оподаткування – квадратний метр житла – має однакову вартість у різних містах та місцях.
Майнове оподаткування покликане створювати стимули для звільнення від надлишкового майна, що не використовується в процесі господарської діяльності, що своєю чергою, зумовлює імобілізацію обігового капіталу.	Податок на майно спричиняє економічні викривлення, це означає, що податковий тягар переноситься у бік «старих» галузей (металургії, хімії, видобувних, важкого машинобудування тощо), натомість постіндустріальні та інтелектуальні сервіси не відчують його.
Не вразливі до «оптимізації», натомість непрямо, але дуже ефективно обкладають «тіньові» доходи, як населення, так і підприємств.	Регресивність: що більший дохід (при тому самому майновому стані), то менший відсоток від нього доводиться сплачувати у вигляді податку.
У разі спроби ухилення від сплати, завжди є «готовий» об'єкт податкової застави, на який може бути накладено адміністративний арешт, і від продажу якого можна отримати надходження, необхідні, аби погасити податковий борг.	Адміністрування податку на майно є технічно непростим, а первісне запровадження потребує великої підготовчої роботи.
Можуть нараховуватися та справлятися у спосіб, що майже унеможливує корупцію та інші зловживання.	Податок на майно підвищує ризик для платника, адже його доводиться сплачувати навіть у «невдалі» періоди.
Найменше з усіх податків спотворюють економічні стимули для ефективної роботи: оскільки податок доводиться сплачувати у будь-якому разі.	

Примітка: складено автором на основі джерел [1, с. 70-74, 5, с. 5-8]

Аналізуючи дані таблиці, можемо спостерігати, що (а) кількість переваг перевищує кількість недоліків, (б) сутність недоліків значно поступається сутності переваг. Оскільки виокремлені недоліки є не значними, то можемо виділити шляхи їх оптимізації:

1. Порівняння норм Податкового кодексу України стосовно оподаткування нерухомого майна та зарубіжної практики справляння податку на нерухомість переконливо демонструє, що для вирішення значної частини проблем у його адмініструванні доцільно звільнити від оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельних ділянок,

квартири з площею до 120 м. кв. і житлові будинки з площею до 250 м. кв., щоб цей платіж сплачували виключно власники нерухомості, яких можна зарахувати до осіб, що отримують середні та порівняно високі доходи, а також передбачити прогресивні ставки податку на нерухомість, розміри яких повинні зростати залежно від площі об'єктів нерухомості та їх кількості.

2. Насправді, для домогосподарств регресивність є доволі умовною, бо сім'ї з більшим доходом намагаються покращити свої умови проживання. Для підприємств вона є скоріше благом, бо більш продуктивні отримують більше ресурсів для зростання, і це поживає ринковий конкурентний відбір та сприяє збільшенню ефективних інвестицій [5, с. 6].

3. Україна перебуває у зручному становищі, оскільки може залучити до справи фахівців світового рівня, і, за наявності політичної волі та міжнародної допомоги, вирішити технічну сторону питання у дуже стислі терміни, як це продемонстрував успіх платформи ProZorro.

Також варто зазначити, що прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» також внесе свої корективи у майнове оподаткування, а отже і змінить надходження до місцевих бюджетів територіальних громад. Можна спрогнозувати, що вартість землі підвищиться, оскільки, як планується, ціну коригуватиме ринок, як наслідок, збільшиться кількість надходжень земельного податку до місцевих бюджетів.

Таким чином, можна зробити висновок, що майнове оподаткування є дуже важливим як для бюджетної політики держави, так і для суспільства загалом. Існуючі недоліки майнового оподаткування підлягають виправленню, що у свою чергу сприятиме підвищенню бюджетних надходжень від податку на майно.

#### **Перелік використаних джерел:**

1. Шолкова Т. В. *Переваги та недоліки майнового оподаткування в Україні. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2018. С. 70-74. URL: [http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part\\_2/16.pdf](http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part_2/16.pdf).*

2. *Податковий кодекс України від 02.04.2020. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.*

3. *Аналітичний бюджет про стан виконання місцевих бюджетів за 9 місяців 2019 року. URL: [https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/479/Аналітичний\\_звіт\\_9\\_місяців.pdf](https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/479/Аналітичний_звіт_9_місяців.pdf).*

4. *Звіт Державної фіскальної служби України за 2018 рік. Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf>.*

5. *Дубровський В., Черкашин В. Як удосконалити податок на нерухоме майно в Україні? Європейський інформаційно-дослідницький центр. 2016. 38 с. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2016/08/Podatok-na-majno.-Doslidzhen-nya.pdf>.*

6. *Територіальні органи ДПС у Хмельницькій області. URL: <https://km.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/416562.html>.*

7. *Територіальні органи ДПС у Хмельницькій області. URL: <http://km.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/380291.html>.*

8. *Звіт про виконання міського бюджету за 2017 рік. Городоцька міська об'єднана територіальна громада. URL: <https://gorodocka-gromada.gov.ua/zvit-pro-vikonannya-miskogo-bjudzhetu-za-2017-rik-10-14-21-12-03-2018/>.*

9. *Пояснювальна записка до річного звіту за 2018 рік по Городоцькій ОТГ. URL: <https://gorodocka-gromada.gov.ua/vikonannya-bjudzhetu-09-59-02-12-03-2018/>.*

10. *Пояснювальна записка до річного звіту за 2019 рік по Городоцькій ОТГ. URL: <https://gorodocka-gromada.gov.ua/vikonannya-bjudzhetu-09-59-02-12-03-2018/>.*



**Помозова Оксана Вікторівна,**  
студентка 1 курсу за спеціальністю Менеджмент  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

## **ПРОБЛЕМА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ**

Однією з найважливіших характеристик економічного розвитку та добробуту країни є рівень доходів населення.

В умовах сучасного ринкового механізму та структурних змін в економіці держави зазнало значних змін формування доходів населення, їх використання та система розподілу. Найбільшу питому вагу у структурі грошових доходів населення становить оплата праці. Заробітна плата є основним джерелом грошових доходів робітників, а також є головним рушієм соціально-економічного розвитку держави. Вона забезпечує відтворення робочої сили та стає вагомим чинником відтворення суспільного виробництва, виступаючи основним регулятором ринку праці.

Відмінності між різними групами населення за рівнем доходів також враховують на додаток до аналізу рівня, структури і динаміки показників доходів. Це застосовуються через те, що перевищення допустимої величини диференціації населення за рівнем доходів призводить до загрози національної безпеки країни. Що виражається у високому рівні соціальної напруженості, змінах у системі економічних відносинах, що призводить зниженню престижу країни на світовому ринку.

Показники доходів населення є головними в системі визначення та оцінки рівня життя людей. Доходи населення це не лише основне джерело забезпечення матеріальних і нематеріальних потреб для розвитку особистості та оптимальний інструмент для вимірювання добробуту суспільства, але також є головним джерелом формування купівельної спроможності.

Сукупні доходи населення, що відстежуються Державною службою статистики України, включають заробітну плату найманих працівників, валовий прибуток та змішаний дохід у бізнесі, одержані доходи від власності, а також соціальні виплати й допомоги з бюджету й отримані поточні трансферти.

Протягом 2013-2019 рр. більш ніж 4/5 усіх доходів формується за рахунок заробітної плати, соціальної допомоги та інших одержаних поточних трансфертів і лише близько 22% – за рахунок прибутку та змішаного доходу й доходів від власності. Таке співвідношення показує, з одного боку, доволі високу залежність добробуту населення від допомог і виплат з боку держави, а з іншого, - підтверджує підвищення частки бідного населення та відсутність в Україні середнього класу, доходи якого більшою мірою формуються від власного бізнесу, об'єктів нерухомості, цінних паперів, майнових прав тощо. Основним джерелом доходів населення традиційно виступає заробітна плата, аналіз якої проводиться за її основними видами – номінальною та реальною. Аналіз номінальної заробітної плати дає змогу оцінити загальну суму коштів, що виплачується за результати трудової діяльності, а також порівняти її з іншими показниками поточного року; аналіз реальної заробітної плати дозволяє встановити купівельну спроможність виплачених коштів.

Матеріальний стан населення характеризується не тільки доходами, а й витратами. Статистика оцінює розмір сукупних витрат домогосподарств (населення) за їх складовими - споживчими витратами та неспоживчими сукупними витратами. Аналізуючи структуру сукупних витрат домогосподарств за 2019 рік (рис. 1), можна зробити висновок, що майже весь дохід сім'ї витрачається на споживання, а саме на забезпечення продуктами харчування (46,4%) та непродовольчими товарами та послугами (25,1%), що стримує споживання інших послуг, а отже і витрат на освіту, відпочинок, розваги, заощадження тощо. Це все призводить до зменшення добробуту домогосподарств, що, у свою чергу, впливає на неефективне формування і використання їх фінансових ресурсів.

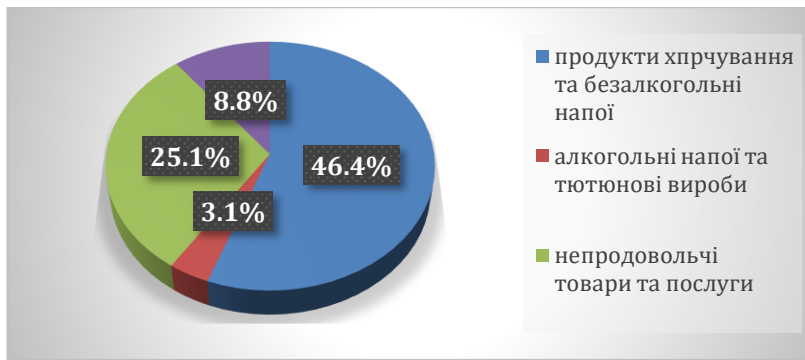


Рис. 1. Структура сукупних витрат домогосподарств України за 2019 р.  
Примітка. Складено автором за даними [3]

Впродовж останніх років в Україні спостерігається загострення соціально-економічної ситуації, це стало приводом до зростання масштабів диференціації доходів населення та поширення проявів бідності. У 2019 році частка населення із доходами, нижчими від законодавчо затвердженого прожиткового мінімуму складала 1,3%. Хоча відсоток людей з доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму складає 24,3%, що не є гарним показником. Проведення економічних реформ, які повинні були наблизити українське суспільство до європейських стандартів, обернулося різким падінням рівня забезпеченості громадян та зменшенням соціальних гарантій. Як наслідок, розвивається тіньовий сектор економіки, поширюється злочинність, відбувається зловживання владою і посадами.

Дані, представлені у табл. 1. показують, що у 2019 р. на перших п'ять децильних груп населення припадало близько 32,5 % загальних доходів, а на інші п'ять – близько 67,5 %; десята децильна група населення має найбільшу частку загальних доходів, понад 20 %.

Таблиця 1

Розподіл загальних доходів за децильними групами населення в Україні за 2016-2019 рр., %

Децильні групи	2016	2017	2018	2019
Перша	4,4	4,2	4,5	4,3
Друга	5,8	5,6	5,8	5,8
Третя	6,7	6,5	6,8	6,7
Четверта	7,5	7,4	7,7	7,5
П'ята	8,4	8,2	8,5	8,2
Шоста	9,3	9,3	9,4	9,3
Сьома	10,4	10,5	10,4	10,5
Восьма	12,0	11,9	11,8	11,9
Дев'ята	14,0	14,1	14,1	14,2
Десята	21,5	22,3	21,0	21,6
Децильний коефіцієнт диференціації загальних доходів, разів	2,9	3,1	3,0	3,2
Децильний коефіцієнт фондів, разів	5,0	5,3	4,7	5,0
Коефіцієнт концентрації доходів (Джині)	0,24	0,26	0,24	0,25

Примітка. Складено автором за даними [3]

Економічна нерівність відображає диференціацію між окремими людьми і певними групами людей в залежності від роду занять, демографічних, професійних, територіальних



чинників тощо. Така диференціація призводить до формування різних рівнів витрат і споживання. Надто велика майнова та дохідна поляризація суспільства викликає негативну реакцію або обурення з приводу нерівномірного розподілу доходів і благ. У свою чергу це негативно впливає на соціальну мобільність і загрожує демократії. Найбільш яскраво потреба в соціальній справедливості виявляє себе в періоди соціально-економічних, політичних перетворень, не менш актуальною вона є і за часів пережитих суспільством криз.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Управління трудовим потенціалом* Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. Навч. посіб. К. : КНЕУ, 2005. 403 с.
2. *Чуприна О. О. Соціальна нерівність і бідність в Україні. Вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого. Серія «Економічна теорія та право». 2011. № 2(5). С. 83–92.*
3. *Офіційний сайт Державного комітету статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.*
4. *Бабак, О. В. Диференціація доходів: основні підходи до вивчення в соціології. Український соціум. 2003. №1 (2). С. 7-15.*
5. *Волинський, Г. Про соціальну диференціацію населення. Економіка України. 2008. № 2. С.79-84.*

#### **Руденко Олександр Володимирович,**

*студент I курсу за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Реформування економіки і розвиток ринкових відносин на сучасному етапі зумовлюють глибокі зміни у сфері зайнятості населення. Через те виникають проблеми, вирішення яких потребує розробки нових теоретичних і методичних підходів.

В усіх країнах світу управління зайнятістю населення посідає одне з провідних місць у механізмі реалізації державної політики. Це не випадково, оскільки стан ринку праці, наявність умов для докладання праці характеризують загальний соціально-економічний стан країни, спроможність державної політики вирішувати найгостріші проблеми розвитку та соціальної безпеки. Адже негативні тенденції на ринку праці призводять до негативних економічних і соціальних наслідків. Рівень зайнятості населення є тим соціально-економічним показником, який опосередковано відображає ефективність управління економікою в цілому.

Ринкові перетворення в Україні супроводжуються негативними соціально-економічними наслідками, зокрема безробіттям та неповною зайнятістю населення. За таких умов особливої актуальності набуває проблема формування ефективної системи управління зайнятістю населення, адекватної перехідному періоду, що є запорукою створення соціально орієнтованої ринкової економіки, динамічного розвитку продуктивних сил України та її регіонів. Це зумовлює необхідність наукового обґрунтування методології дослідження зайнятості та розробки пріоритетних напрямів її розвитку в умовах перехідного періоду. Сучасне соціально-економічне становище України потребує нетрадиційних підходів до вирішення зазначеної наукової проблеми з урахуванням особливостей перехідної економіки, специфіки перебігу соціальних процесів і реальних фінансово-економічних можливостей суб'єктів господарювання всіх рівнів.

Ринок праці та зайнятість населення є невід'ємною складовою економічного устрою будь-якої країни, основою економічних процесів і економіки загалом. Зайнятість населення безпосередньо впливає на стан економіки, а показники безробіття характеризують її ефективність. Для ефективного розвитку економіки держава застосовує відповідні важелі, зокрема механізми регулювання зайнятості. Державне регулювання зайнятості є складовою державного регулювання економіки.

Держава здійснює політику регулювання зайнятості населення через систему економічних і соціальних механізмів. У цьому зв'язку нині в Україні формуються і розвиваються нові механізми регулювання зайнятості населення [1, с. 3].

Найбільш ефективна стратегія політики зайнятості повинна ґрунтуватися на підтримці розумного балансу між активними й пасивними заходами. Для регулювання соціально-трудова відносин й зайнятості держава створює соціальні організації – інститути, до яких на різних рівнях економіки належать: міністерство соціальної політики, державна служба зайнятості, національна академія праці, регіональні та місцеві органи та інші. Головне завдання цих інститутів – скоротити витрати усіх ресурсів на пошуки працівником підходящої роботи, а роботодавцем – підходящого працівника.

У політиці зайнятості, здійснюваній урядом України, поки що переважають заходи пасивного характеру. Вона йде за подіями, замість того, щоб випереджати їх. Держава покликана відігравати роль каталізатора співробітництва і взаємодії роботодавців, профспілок, місцевих органів влади в забезпеченні максимальної та ефективної зайнятості.

Аналіз існуючої політики зайнятості в Україні показав, що вона належним чином не виконує своєї соціальної ролі, оскільки безробіття зростає. Останнє, на жаль, є реальним запереченням конституційного права кожного працездатного громадянина на працю. У сучасних умовах перехідного періоду вихідним принципом політики зайнятості має бути принцип утримання безробіття в соціально допустимих межах, а спрямованістю соціальної політики – стимулювання працюючих через підвищення мотиваційної ролі заробітної плати. [1, с. 56-57].

Узагальнено можна заявити що основними причинами безробіття в Україні є:

- 1) міграція робочої сили, спад економіки і відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу;
- 2) невідповідність вимог професійно-кваліфікаційної структури попиту на робочу силу;
- 3) якісна невідповідність попиту та пропозиції на ринку праці;
- 4) важкі умови праці;
- 5) нерегулярна виплата заробітної плати
- 6) високий ступінь зношення основних виробничих фондів і низькі темпи реєстрування та технологічної модернізації вітчизняних підприємств;
- 7) непривабливість сучасного інвестиційного клімату в державі та нестабільність вітчизняного законодавства;
- 8) відсутність ефективного механізму стимулювання розвитку підприємництва, особливо у сфері малого бізнесу, досягнення комерційного успіху, підвищення рівня конкурентоспроможності економіки і робочої сили тощо.

Також не слід упускати те, що не вирішеною є проблема високого рівня прихованого безробіття та нерегламентованої зайнятості населення.

Аналізуючи проблеми безробіття, очевидно є необхідність розробки модернізованої стратегії регулювання зайнятості. Загалом основні шляхи для покращення політики зайнятості в Україні можна звести до такого:

- 1) запровадження інноваційної моделі соціально-економічного розвитку країни, що передбачає не лише застосування новітніх досягнень науки і техніки, а й формування якісно нової робочої сили, спроможної швидко оволодіти досягненнями цивілізації, змінювати свою трудову ментальність, розвивати професійні здібності тощо;

2) підвищення інформатизації процесу регулювання зайнятості шляхом стимулювання розвитку приватних спеціалізованих служб зайнятості, створення єдиної інформативної бази про ринок праці;

3) забезпечення тісного взаємозв'язку Державної служби зайнятості з ринком робочої сили;

4) стимулювання розвитку підприємницької діяльності, зокрема малого та середнього бізнесу як потужного джерела нових робочих місць;

5) орієнтація на активну політику шляхом надання державних гарантій зайнятості; здійснення перепідготовки та навчання безробітних; підвищення рівня самозайнятості населення, особливо в сільській місцевості; заохочення підприємств у збереженні та створенні робочих місць (шляхом податкових пільг, дотацій, компенсації витрат на заробітну плату, застосування адміністративно-господарських санкцій та пені за порушення роботодавцями нормативів створення робочих місць для працевлаштування випускників навчальних закладів, інвалідів тощо, використання важелів морального стимулювання щодо працевлаштування випускників навчальних закладів, осіб літнього віку, інвалідів тощо). Наприклад, у Німеччині з метою збереження робочих місць держава надає пільги підприємствам, які утримуються від масових звільнень працівників. Функції працевлаштування у службі зайнятості здійснюються відповідно до класифікації професій з урахуванням особливостей місцевих ринків робочої сили;

6) розроблення адресних програм, спрямованих на забезпечення зайнятості кожного конкретного сегмента ринку праці;

7) поширення практики підготовки спеціалістів високої кваліфікації безпосередньо на високотехнологічних підприємствах шляхом укладання угоди регіональної служби зайнятості з відповідними підприємствами регіону.

Усі перелічені заходи сприятимуть підвищенню ефективності державного управління у сфері зайнятості населення в Україні. Державна програма зайнятості має стати невіддільною складовою Державної програми соціально-економічного розвитку України. Найважливішою умовою реалізації політики зайнятості є фінансова стабілізація, відновлення економічного зростання, збільшення ресурсів для інвестиційної активності та розв'язання соціальних проблем.

#### **Список використаних джерел**

1. Іванова Л. В., Сорока О. В., *Державне регулювання зайнятості : навчальний посібник*. Одеса: ОНЕУ, ротант, 2015. 264с.



**Семенчук Ігор Володимирович,**

*студент 1 курсу за спеціальністю Менеджмент*

*факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### **РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Регулювання зайнятості - це комплекс заходів державного впливу на ринок праці з метою забезпечення продуктивної зайнятості та соціального захисту населення. Вагомість цієї мети визначається як економічними, так і соціальними наслідками безробіття (для суспільства в цілому і для кожної особи). Суспільство зацікавлене в тому, щоб всі працездатні громадяни працювали, оскільки це при інших рівних умовах забезпечує зростання валового внутрішнього продукту країни. Крім того, основні завдання соціально-економічного розвитку країни вимагають створення умов зростання рівня трудової активності населення. Пріоритети державної політики в сфері зайнятості визначаються з

урахуванням проблем економічного розвитку країни відповідно до законодавчого та нормативного забезпечення і фактичним станом ринку праці.

Структура зайнятості відображає економіку та під впливом її змін змінюється. Структура зайнятості за віком та статтю міститься в професійній, галузевій, соціальній адже ці структури є у відношенні, що має своє припустиме значення. Ринок праці був і залишається у соціальному плані ринків. Зміни, що відбуваються на ньому можуть приводити до соціального напруження.

Структура зайнятості вказує на такі показники економічного розвитку, як: багатство природних ресурсів територій залежить від доступності; використання трудового потенціалу в економічних умовах для територій; активності населення в економіці; його питома вага – кількість зайнятого населення [5].

Основним забезпеченням державного управління зайнятості населення є розповсюдження інформації щодо стану попиту і пропозиції на ринку праці; системи навчання і перепідготовки осіб, які залишилися без роботи; програми навчання для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці; розробки програм громадських робіт (рис.1).

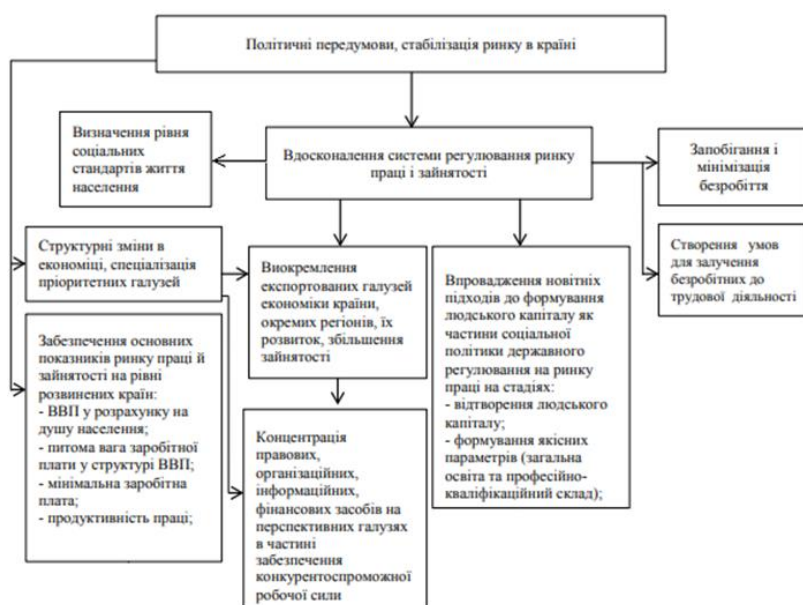


Рис. 1. Основні завдання вдосконалення механізмів державного регулювання ринку праці та зайнятості

Джерело: [7, с. 651]

Незважаючи на те, що Україна бореться із перешкодами по безробіттю, вона розробляє необхідні їй програми, які створенні для забезпечення повної зайнятості робочої сили та підвищення життя населення [6, с. 67].

Але головними інструментами серед державного регулювання виступають такі механізми: закони, постанови, укази; розпорядження, рішення, вказівки, накази, інструкції, правила, положення, договори; плани, проекти, державний та місцевий бюджети, державне замовлення й державний контракт [2, с. 79-80].

В умовах високого рівня безробіття в Україні важливим напрямом зайнятості є підвищення активності економіки безробітного населення. Серед таких заходів є:

- 1) сприяння працевлаштуванню молоді;
- 2) служби зайнятості до сприяння самостійному працевлаштуванню, яка включає: поширення інформації пошуку роботи; можливість безробітним отримати безкоштовний доступ до баз вакансій через мережу Інтернет;
- 3) контроль безробітних під час пошуку роботи: вимоги звернень безробітних до роботодавців, відвідування центру зайнятості.

Під час міграції держава втрачає частину свого демографічного потенціалу. Бажання виїхати за кордон залишається в Україні високим так як воно стимулюється причинами: впливом процесу реструктуризації; потребами в робочій силі [3].

Саме ці підходи до формування і розвитку капіталу сприяють задоволенню потреб високотехнологічних галузей і підприємств у конкурентоспроможній робочій силі, підвищенню попиту на інноваційні робочі місця та покращанню якості життя населення.

Метою державної політики зайнятості є підвищення економічної активності населення, забезпечення ефективної зайнятості та посилення соціального захисту від безробіття шляхом державного регулювання ринку праці.

Для досягнення цієї мети передбачено заходи у сфері зайнятості населення:

стимулювання створення робочих місць із належними умовами та гідною оплатою праці, сприяння розвитку підприємництва та самостійної зайнятості населення; забезпечення економіки кваліфікованими кадрами; створення умов для працевлаштування молоді; посилення мотивації до зайнятості, детінізація відносин на ринку праці [4, с. 13].

Отже, незважаючи на усі підпункти проблеми, можна виділити те, що головним в регулюванні зайнятості є: спецпідготовка, створення робочих місць, фінансова допомога безробітним для відкриття особистої справи та контроль безробітних під час пошуку. На даний момент ринок праці в ситуації кризи відчувається як поведінка ринку праці в умовах причин: поведінкою держави в період кризи; наявністю структури економіки та їх впливу на ринку праці.

#### **Список використаних джерел**

1. Літинська В. А. *Державне регулювання зайнятості населення в Україні. Економічний вісник Донбасу.* 2013. № 3. С. 260-263. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd\\_2013\\_3\\_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2013_3_39)

2. Мордвінов, О. Г. *Управління аграрним прородокористуванням в умовах ринкової трансформації : монографія.* К. : УАДУ, 2000. 344 с.

3. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/136.pdf>.

4. Буряк П. Ю., Карпінський Б. А., Григорєва М. І. *Економіка праці й соціально-трудова відносини : навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів.* К. : ЦНЛ, 2004. 440 с.

5. URL: [https://pidruchniki.com/1504122662927/politekonomiya/tsili\\_instrumentariy\\_derzha\\_vnogo\\_regulyvannya\\_ekonomiki](https://pidruchniki.com/1504122662927/politekonomiya/tsili_instrumentariy_derzha_vnogo_regulyvannya_ekonomiki).

6. Афонін Е. А., Чмига В. О. *Соціальна сфера і проблеми державного управління: Євроінтеграційний досвід. Економіка і держава.* 2007. № 1. С.67-69.

7. Чайка І. В. *Напрями удосконалення державного регулювання ринку праці в Україні.*



**Стойко Кристина Олександрівна,**

*студентка 4 курсу за спеціальністю Менеджмент*

*факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### **УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ КРЕДИТНОГО ФАХІВЦЯ**

В умовах функціонування ринкової системи господарювання підприємства стоять перед необхідністю діяти у конкурентному середовищі, знаходити і розширювати свою «нішу» на ринку товарів та послуг, оволодівати новим типом економічної поведінки, постійно підтверджувати свою конкурентоспроможність. Проте, наявність у працівників належної професійної підготовки, навичок, досвіду не є гарантією високої ефективності праці. «локомотивом» їх активної трудової діяльності є мотивація [3]. Мотивація – це

сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, що спонукають до діяльності, задають межі і форми діяльності і спрямовують цю діяльність на досягнення певних цілей [1, с. 72].

Мотивація праці – вирішальний фактор успіхів в управлінні підприємством та результативності роботи, проте в банківському сегменті вона становить основу трудового потенціалу працівника, тобто всієї сукупності властивостей, що впливають на його діяльність. У банківському бізнесі постійно відбуваються зміни в процесах, запускаються нові пропозиції для клієнтів, змінюється законодавство, виходять нові постанови НБУ, на які банк зобов'язаний оперативно реагувати. З усім цим співробітники банків працюють кожен день, тому їм необхідно бути справжніми професіоналами [5].

Для прикладу можна взяти АТ «УКРСИББАНК» на сьогодні це один з найбільших універсальних банків України. Мотивація банківських працівників полягає в тому, щоб створювати в банку комфортні умови для ефективної роботи, упроваджувати передові форми і методи управління, надавати співробітникам інформацію про все, що відбувається в банку, з метою збільшення їх внеску в результати діяльності установи [2]. Аналізуючи систему нематеріальної мотивації АТ «УКРСИББАНК» можна сказати, що вона включає в себе корпоративне медичне страхування, адаптаційну програму введення на нову посаду «Onboarding», корпоративну програму «Активні вікенди» та проект UKRSIBBANK «Ластівка Надії». Також банк пропонує 3 види навчання: Корпоративне навчання – тренінги, програми та бізнес-ігри, створені професійною командою бізнес-тренерів. Дистанційне навчання – на внутрішньому навчальному порталі доступні електронні курси, можливість пройти стажування в структурах BNP ParibasGroup, а також є «Школа менеджера». Однак, на жаль, АТ «УКРСИББАНК» має також і недоліки в функціонуванні системи мотивації (недостатня оплата праці, брак просування по службі; відсутність цікавої і творчої роботи; відсутність самореалізації та самовдосконалення), через що існує плінність кадрів на низьких посадах і слабка зацікавленість рядових співробітників в розвитку банку, що помітно може вплинути на його репутацію серед клієнтів. Саме тому, метою подальших досліджень мають бути пропозиції щодо подолання ищеназваних причини незадоволеності працею, що створить передумови для ефективної мотивації персоналу банківської установи. Наразі, основна заробітна плата виплачується за виконання норм праці. Вона представлена тарифними ставками для кредитних спеціалістів та посадовими окладами для керівників, професіоналів та фахівців [6]. Але, власне для кредитного фахівця найбільший вплив на заробітну плату мають мати бонуси, отримані за видачу кредитів. Тому для того, щоб працівники не просто видавали кредити, а й продавали додаткові послуги банку, пропонуємо змінити систему нарахування бонусів (табл. 1). Бонус розраховується як добуток суми нарахованих балів на вартість одного балу. Пропонована вартість балу становить 25 грн. Тому, враховуючи дану систему, можна навести приклад отримання бонусів кредитним спеціалістом.

Таблиця 1

Бонусна схема Кредитного фахівця (всіх рівнів) та Експерта

Група	Дія	Бали
Кредити	SF Низькодохіний 300 грн. – 15 тис. грн	1
	SF Низькодохіний 15-25 тис. грн	2
	SF Низькодохіний 25+ тис.грн	3
	SF Середньодохідний 300-15тис.грн	2
	SF Середньодохідний 15-25 тис.грн	3
	SF Середньодохідний 25+тис.грн	4
	SF Високодохідний 300-15тис.грн	3
	SF Високодохідний 15-25тис грн.	4
	SF Високодохідний 25+тис.грн	5
Digital	Перший вхід Клієнта в додаток UKRSIB ONLINE	0,5

	Погашення першого платежу кредиту через додаток	1
	Підписання Клієнта на транзакційні повідомлення Viber	0,1
Кредитна картка	Поповнення мобільного на суму 100грн + з додатку	0,5
	Перша транзакція в інтернеті 100грн+	1
	Видача та активація кредитної картки	1
Страхові продукти	Страховий продукт Мастер Сервіс	1,5
	Окремий страховий продукт Мастер Сервіс	1
	Поліс ОСЦВПВ	2

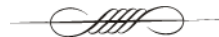
Так, за 40 кредитів за місяць (15 високодохідних, 8 середньодохідних та 17 низькодохідних) а також активних 30 кредитних карток та 10 страхових продуктів, 10 поповнень телефону через мобільний додаток, 35 штмастер сервіс, 15 підключень у Viber чат, перше погашення кредиту через додаток-5 шт., UKRSIB Online-20 шт., та 1 поліс кредитний консультант отримає 227 балів помноживши їх на 25 грн, отримаємо 5675 грн заробітної плати. Отже, у працівника буде можливість ще й протягом 2 місяців мати дохід від тих клієнтів, які почали користування новими послугами банку, бали зараховуватимуться навіть тоді, коли кредитний консультант буде на вихідному чи у відпустці. Дана бонусна система є більш вигідною і для самого банку, оскільки, працівники, які захочуть отримувати більші бонуси, повинні будуть продавати інші продукти банку, що допоможе збільшити прибутки та оборот коштів.

Цікавим способом удосконалення мотивації праці є мотивація вільним часом або модульна система компенсації вільним часом. Особливість якої полягає в тому, що розходження в навантаженні працівників, які обумовлені роботою в різний час доби і дні тижня, компенсуються безпосередньо наданням вільного часу, а не грошовими надбавками, як це прийнято в традиційній системі. Ця форма немонетарної мотивації поки не одержала поширення у практиці українських підприємств, але досвід використання її зарубіжними фірмами свідчить про її ефективність. Використання гнучких форм зайнятості (скорочений робочий день, збільшення відпустки, гнучкий графік роботи, надання відгулів та ін.) надає додаткову мотивацію працівнику. До моральних способів мотивації можна запропонувати – особисте визнання, суть якого полягає в тому, що працівники, які позитивно виділилися, згадуються в доповідях вищому керівництву фірми чи особисто представляються йому, персонально вітаються дирекцією з нагоди свят чи сімейних дат.

Дана модель оплати праці банківських працівників зможе стати потужним інструментом підвищення ефективності праці. Вона поєднує залежність розміру основної заробітної плати від результатів діяльності працівника. Такий підхід забезпечує концентрацію зусиль на досягнення найвищих фінансових результатів та стимулювання як колективної, так і індивідуальної праці банківського персоналу.

#### Список використаних джерел:

1. Колот Л. М. *Мотивація персоналу: підручник*. К. : КНЕУ, 2002. 345 с
2. Посмітна М. В. *Проблеми трудової мотивації співробітників банку*. Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. № 2 (45). С. 286-289.
3. Прищак М. Д., Лесько О. Й. *Психологія управління в організації : навчальний посібник / [2-ге вид., перероб. і доп.]*. Вінниця. 2016. 150 с.
4. Чобіток В. І., Дибаліна С. В. *Формування системи мотивації працівників на промислових підприємствах: теоретичний аспект*. Економіка і регіони. 2015. № 3 (52). URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/245.pdf>
5. URL: [https://my.ukrsibbank.com/ua/careers/teaching\\_and\\_development/](https://my.ukrsibbank.com/ua/careers/teaching_and_development/).



**Туркот Вероніка Вікторівна,**  
*студентка магістратури за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ**

Економіка будь-якої країни не може розвиватись без регулювання з боку держави. За допомогою бюджету остання здійснює перерозподіл виробленого багатства на користь суспільних потреб. Бюджетне регулювання повинно спрямовуватись на реалізацію економічних перетворень, створення належних умов для підвищення ефективності та конкурентоспроможності фінансової системи, стимулювання економічного розвитку і покращення інвестиційного середовища. Важливим є забезпечення координації та взаємодії головних складових системи бюджетного регулювання, зокрема доходів і видатків бюджету, боргової політики, системи міжбюджетних відносин, податково-митної політики, внутрішніх і зовнішніх факторів економічного середовища та ін. Посилення ролі бюджетного регулювання обумовлено його здатністю до стимулювання розвитку продуктивних сил та реалізації структурних реформ економічної системи.

В умовах сучасності проблема бюджетного регулювання посідає досить вагоме місце та гостро постає у суспільстві. Досвід розвинутих країн свідчить, що за допомогою бюджетних інструментів держава забезпечує рівновагу між доходами бюджету й отриманою корисністю, тобто благами для суспільства [3]. Інколи рівновага порушується і блага не відповідають суспільним потребам або економічна система країни не задовольняє інтереси громадян, а регіони недоотримують фінансових ресурсів та гальмується економічне зростання.

Тож бюджетне регулювання є важливим питанням в економічній теорії, що отримало наукове обґрунтування ще в працях класиків політичної економії. Проблеми бюджетного регулювання постійно перебувають у полі зору вітчизняних вчених, зокрема: О. Д. Василика, В. В. Зимовця, Т. І. Єфименко, Л. В. Лисяк, І. Я. Чугунова, А. В. Яценка та інших дослідників. Однак і надалі бюджетне регулювання недостатньо ефективно і не дає бажаних результатів, із чим пов'язана потреба у подальших дослідженнях.

Метою дослідження є загальне підході до практичних аспектів до бюджетного регулювання та визначення шляхів з його удосконалення.

Проаналізувавши літературні джерела, погоджуємось з думкою Л. В. Лисяка, що сучасні наукові суперечки зосереджуються не на доведенні необхідності державного регулювання економіки, адже тією чи іншою мірою воно застосовується в кожній країні, а на його розмірах, формах та інтенсивності, що доволі тісно пов'язано з переліком функцій, виконання яких у суспільстві вважається прерогативою держави [4, с. 41]. Державна економічна політика загалом і бюджетна політика зокрема є інструментом макроекономічного регулювання. Адже функцією бюджетного регулювання держави є розроблення основних напрямів формування та використання бюджетних коштів, зважаючи на необхідність виконання завдань, поставлених перед суспільством на певному етапі його розвитку [4, с. 160]. Усе це супроводжується з необхідністю розв'язання переліку проблем, характерних для цього процесу (табл. 1).

*Таблиця 1*

*Перелік проблем бюджетного регулювання та шляхів їх розв'язання*

<i>Проблеми</i>	<i>Шляхи розв'язання</i>
Нерівномірність доходів і видатків місцевих бюджетів.	Удосконалення системи бюджетного вирівнювання.
Обмежена ресурсна база місцевих бюджетів.	Запровадження бюджетної децентралізації та пошук органами місцевого самоврядування джерел



	наповнення дохідної бази місцевих бюджетів.
Ручне управління бюджетним процесом і залежність регіонів від центру.	Реформування системи і запровадження справедливого розподілу міжбюджетних трансфертів між регіонами.
Неефективна система міжбюджетних відносин, оскільки передбачає рух коштів із державного бюджету місцевим бюджетам в односторонньому напрямку без суттєвої віддачі.	Реформування міжбюджетних відносин шляхом бюджетної децентралізації із застосуванням стимулів ефективного використання коштів, а також посилення контролю та відповідальності розпорядників коштів за використання фінансових ресурсів і одержані ними результати.

Джерело: [5].

За даними табл. 1 дохідимовисновку, що перелічені проблеми переважно стосуються недосконалості бюджетного процесу, а їх розв'язання лежить у площині ефективної реалізації бюджетної реформи, зокрема децентралізації. Індикатором цього є збалансованість місцевих бюджетів та бюджетний дефіцит (рис. 1).

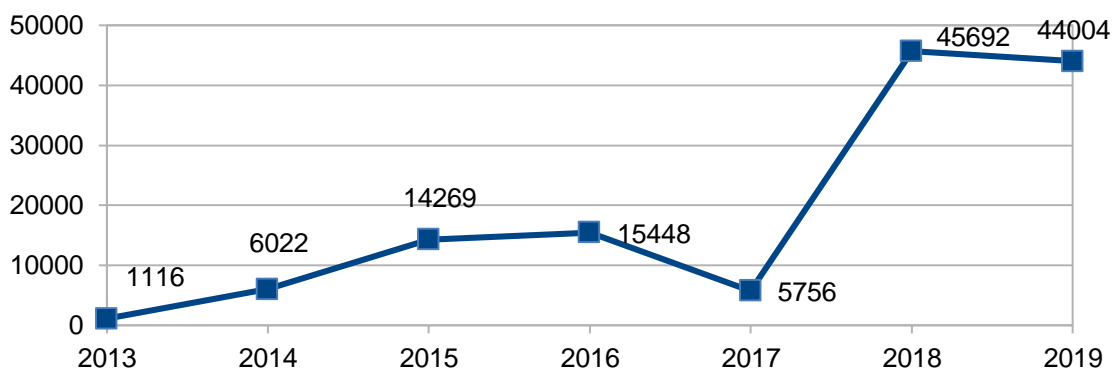


Рис. 1 Динаміка бюджетного дефіциту місцевих бюджетів у 2013 – 2019 рр. [1]

З даних рис. 1 очевидно, що динаміка дефіциту місцевих бюджетів має тенденцію до зростання, а тому і залежність їх від бюджетних трансфертів також зростає. Це свідчить про те, що через обмежену ресурсну базумісцеві бюджети не можуть у повній мірі виконувати покладені на них функції. Тому, на нашу думку, місцевим бюджетам потрібно надавати більшу базу для отримання доходів, особливо від податків та зборів, так як це було зроблено з пропорцією відрахування ПДФО.

Отже при реалізації шляхів бюджетного регулювання необхідно надати місцевим бюджетам необхідну ресурсну базу. Для цього доцільно створити умови для активізації органів місцевої влади до пошуку додаткових джерел місцевих бюджетів для забезпечення їхньої фінансової спроможності. Томумову потрібно вести не лише пробюджетну, але і про часткову податкову децентралізацію, зокрема у частині розширення їхніх фіскальних повноважень у бюджетному процесі.

#### Список використаних джерел:

1. Дефіцит місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. 2013. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.
2. Бехманн У. Політико-економічне консультування: досвід Німеччини та перспективи для України. *Фінанси України*. 2015. № 3. С. 18–29.
3. Колосова В. П. Планування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, що кредитуються міжнародними інституціями. *Фінанси України*. 2015. № 2. С. 27–38.

4. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія. К. : ДННУ АФУ, 2009. 600 с.

5. Радіонов Ю. Д. Фінансова політика та економічне регулювання / Наукові праці НДФІ 2016. №1. С. 83-91.



**Філіпчук Віта Миколаївна,**

*студентка магістратури за спеціальністю «Менеджмент»  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОВИКОРИСТАННЯМ НА ПІДПРИЄМСТВІ (НА МАТЕРІАЛАХ ТЗОВ «ВОЛИНЬЛІСПРОМ»)**

Оцінка економічного рівня ресурсозбереження характеризує результати впливу ресурсозбереження на ефективність виробництва, отриману на основі виявлення якісних та кількісних змін сукупності технічних, економічних, екологічних та соціальних показників діяльності суб'єкта господарювання відносно бази порівняння. Така система враховує основні аспекти ресурсозберігаючої діяльності підприємства, що пов'язані як з його внутрішнім, так і з зовнішнім середовищем, а також забезпечує дослідження впливу ресурсозберігаючих заходів на кінцеві результати діяльності суб'єкта господарювання і на цій основі виявлення та вирішення існуючих проблем щодо ресурсозбереження.

Практичні аспекти управління ресурсовикористанням досліджувались нами на прикладі ТзОВ «Волиньліспром», що є підприємством деревообробної промисловості. В результаті проходження практики на такому підприємстві, виявлено такі проблеми по ресурсозбереженню:

1. Відсутність системи контролю параметрів теплової та електроенергії, що подається на підприємство. Для вирішення даної проблеми можна запровадити наступні заходи:

– слід встановити вузли обліку тепла на об'єктах підприємства. Це знижує витрату тепла на 20-30%, що, відповідно, знижує витрати [1].

– замінити традиційну систему обігріву на теплу підлогу з прокладкою з пластикових труб. Така система окупиться за пару років, при цьому витрати на опалення можуть бути знижені в 1,7 рази [3].

– впровадити щомісячну інвентаризацію залишків сировини та матеріалів за допомогою використання штрих-кодів і їх сканування та відслідковувати рух сировини, матеріалів і виробів на всіх етапах виробництва.

– рекомендовано для підприємства встановити генератори на базі ПГУ, ГТС, ГТУ. Таким чином можна зменшити витрати підприємства на купівлю електроенергії в 2-3 рази [1].

– щоб знизити витрати тепла, можна усунути містки холоду в конструкції будівлі, встановити сонячні колектори і використовувати сонячні батареї, зайнятися герметизацією і теплоізоляцією приміщення і встановити теплові насоси в підвалах або ж замінити котел.

2. Утворення значних відходів процесів виробництва деревинних композиційних матеріалів і застосування клейових та лакофарбових матеріалів, різноманітних допоміжних матеріалів, що задіяні у виробничому процесі. Для усунення даної проблеми пропонується:

– встановити централізовану систему пиловидалення, що забезпечує очищення приміщень від тирси і пилу на 95% [2]. Більшість верстатів обладнано автоматичними засувками, а інші – засувками-шиберами для ручного перекидання та регулювання системи аспірації, для кращого очищення від пилу робочих місць і ефективного використання електроенергії. Тирса і пил системою пиловидалення транспортуються до місць їх накопичення і зберігання.

– використання в якості енергоресурсу вторинної сировини. На виробництві така сировина є завжди, тому оптимальним варіантом буде використовувати тирсу, відходи

виробництва, рекуператори з систем вентиляції. Такий спосіб поки що використовує мала кількість підприємств, але енергія, отримана на вторинній сировині, в 3-4 рази дешевше придбаної енергії [3].

3. Система освітлення складається здебільшого з ламп-труб Т8, що освітлюють з обумовленим баластом. Лампи-труби розташовані надто високо, у різних зонах світлом керує єдиний вимикач. Для боротьби з цією проблемою пропонується:

– оптимізувати роботу споживачів електричного струму, що в свою чергу істотно зменшить втрати електроенергії, до 10% [1].

– освітлення виробничих приміщень здійснюється традиційними лампами розжарювання, менш енергоефективними. Освітлювальні прилади обладнані переважно автономними вмикачами, і робітники мають змогу при потребі вмикати чи вимикати світло, таким чином впливати на ефективне використання енергії. З допомогою люксметра виявлено, що освітленість окремих робочих місць у виробничих приміщеннях є недостатньою. Необхідно доукомплектувати робочі місця точковим концентрованим освітленням.

Всі ці заходи вимагають певного часу для виконання, а також вимагають наявності вільних коштів. Однак максимальний термін окупності кожного з них становить 6 років, а часто значно менше, далі системи будуть приносити серйозну економію коштів і зниження енерговитрат [3].

Таким чином, для вирішення проблем організації управління ресурсозбереженням на ТзОВ «Волиньліспром» необхідно розширення повноважень (наділення додатковими) керівників структурних підрозділів підприємства, організацію комісії з питань ресурсозбереження зі складу цих керівників та реалізація ними запропонованих заходів. Така організація управління ресурсозбереженням не потребуватиме збільшення накладних витрат, які і так залишаються на досить високому рівні на ТзОВ «Волиньліспром», що стає перешкодою до підвищення конкурентоспроможності підприємств.

#### **Список використаних джерел:**

1. Бельтюков Є. А., Швагірева В. С. Ефективне енерговикористання – стратегія розвитку підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 4 (51). С. 23-27.

2. Воляк Л. Р. Ресурсозбереження як передумова підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2(19). С. 115-119.

3. Ляшенко І. О. Особливості впровадження ресурсозберігаючих технологій на вітчизняних підприємствах : матер. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність». Київ : ВПІ ВПК «Політехніка», 2012. С. 101.



## СЕКЦІЯ 8. ТУРИЗМ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

**Климчук Вікторія Сергіївна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Туризм факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ НА ТУРИЗМ

В останні роки туризм стали називати серед драйверів загального економічного росту, але ситуацію кардинально змінив новий вірус з Уханя - COVID-19, який за декілька місяців призвів до кризи у сфері туризму, викликав серйозні карантинні заходи та провокує її подальший регрес.

На сьогодні чи не найбільше страждає сектор туризму від спалаху пандемії коронавірусу. COVID-19 неабияк впливає як на попит, так і на пропозицію. Із закриттям кордонів ситуація тільки погіршилася. Було зафіксовано дві помітні кризові хвилі: різке скорочення китайських туристів і взагалі подорожей в Європі. За даними загальнонаціонального союзу індустрії гостинності, через карантин та коронавірус можуть розоритися близько 90% підприємців у сфері туризму і в суміжних галузях.

Які сфери найбільше постраждають від COVID-19:

- сфера громадського харчування (37%),
- туризм (34%),
- торгівля (26%),
- сфера обслуговування (22%),
- індустрія розваг (18%),
- ринок транспорту, логістики та вантажоперевезень (17%).

Світова криза не оминула жодну країну. На сьогодні не має достовірних даних, щодо збитків, спричинених карантинном та пандемією, але за попередньою інформацією туризм може втратити як мінімум 22 млрд доларів або понад 20 млрд євро через ці спалахи. Якщо його поширення не вдасться запобігти, сума може вирости у два-три рази. Розрахунки ґрунтуються на досвіді минулих криз світового туризму, які були викликані епідеміями: атипова пневмонія і свинячий грип. Також, очікується, що попит на подорожі сильно скоротиться. За підрахунками світової асоціації бізнес-подорожей, галузь може втратити близько 820 млрд. Через скасовані відрядження, поїздки по роботі або на відпочинок, конференції та виставки., значних втрат зазнають не лише авіакомпанії і готелі, а й багато інших бізнесів та сфер, що отримують гроші від туристів. За розрахунками деяких представників, туризм втратив до 30% замовлень. Світова авіаіндустрія ризикує бути серед найбільш постраждалих від COVID-19. За останніми оцінками Міжнародної асоціації авіаційного транспорту, втрати галузі можуть скласти 113 млрд доларів та скоротитися на 19%. Також до початку кризи круїзний бізнес процвітав, а отже і зростала кількість бронювань, і вартість подорожей, але з початком поширення пандемії бронювання впали на 60%.

Всесвітня туристська організація при ООН (ЮНВТО) повідомила, що 72% туристичних напрямків у світі повністю закриті для туристів. Про це йдеться в доповіді ЮНВТО про вплив пандемії (Covid-19) на міжнародний туризм в період після 27 квітня 2020 року. За даними ЮНВТО, у 217 країнах, на які припадає 100% туристичних маршрутів у світі, зберігають обмеження на поїздки. При цьому в 152 країнах повне закриття для міжнародного туризму. У доповіді говориться, що ні по одному з туристичних напрямків обмеження на поїздки не ослаблені. За даними ЮНВТО, за підсумками поточного року прогнозується зниження числа туристів від 850 млн до 1,1 млрд людей, зниження доходів від туризму в обсязі від 910 млрд до 1,2 трлн доларів.

Ще однією проблемою є те, що через пандемію відбулося скорочення робочих місць до 120 млн, припускається, що світовий туристичний сектор цього року може зменшитися на чверть. Також існують проблеми з поверненням коштів за оплачені тури або з бронюванням готелів та турів на літо на найбільш популярні напрямки, адже туроператори ризикують зазнати відчутних збитків або остаточно збанкрутувати, якщо ситуація з пандемією не покращиться.

Є більш позитивна сторона ситуації, тобто надія на розвиток внутрішнього туризму в умовах обмежень в інших країнах. Зараз ці обмеження дійсно приведуть до того, що буде формуватися свій власний доступний туристичний продукт в країнах, зокрема туризму автомобільного. Багато країн може похвастатися не лише культурно-історичними пам'ятками, а й красивою природою. Оскільки туризм внесено до переліку найбільш постраждалих галузей економіки, йому надається комплексна підтримка та ведеться робота над новими заходами. Для розвитку внутрішнього туризму та щоб привабити земляків, багато з яких зазнали значних матеріальних збитків від тривалого й суворого карантину, можна надавати туристам знижки та заохочувати особливо низькими цінами.

Було розроблено і перші сценарії того, в якій послідовності можна буде знову відвідувати туристичні регіони та кому: спочатку дозволять це робити людям, у яких в цих регіонах є власне житло. Пізніше туристам, які будуть зупинятися на нічліг, а потім вже тим, хто приїжджає без ночівель на деякий час. Також припускається, що кордони для туристів влада відкриє лише в самому кінці покрокового та тривалого повернення до нормального життя. Але до тих пір, поки не з'явиться вакцина від коронавірусу або не буде розроблено ефективне лікування, країни повинні будуть дотримуватися дистанції.

На даний момент влада кожної країни мусить реалізовувати все для того, щоб підготувати країну як туристичну дестинацію, розвивати внутрішній туризм і виводити країну загалом на високий туристичний рівень, робити її цікавою для інвесторів. Туристичні компанії і їх партнери в регіонах зараз використовують час для того, щоб зробити свої пропозиції більш екологічними, якщо дозволяють фінанси. Якщо і є шанс, щоб переорієнтувати сферу туризму і змінити туристичний продукт, то зараз найкращий момент для цього.

Отже, зараз непростий час для туристичної галузі, адже вона як ніхто на даний момент страждає під пандемії коронавірусу, проте в цей час є можливість об'єднатися, виділити основні цілі та пріоритети, стратегію і почати рухатися далі, тільки так ми зможемо витримати це випробування і спокійно жити далі.

#### **Список використаних джерел:**

1. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51870285>.
2. URL: <https://ua.112.ua/statji/paniky-nemaie-ale-padinnia-ie-yak-turoperatory-otsiniuiut-zbytky-vid-koronavirusu-527069.html>.
3. URL: [www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2896057-turizm-odi...avirusu-bidenko.html](http://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2896057-turizm-odi...avirusu-bidenko.html).



**Матвєєва Іванна Юрївна,**

*студентка 2 курсу за спеціальністю Туризм факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНДІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЇЇ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ**

Протягом останніх трьох десятиліть у світі спостерігається тенденція зростання ролі туризму у світовій економічній системі. Це пов'язано із низкою причин за якими ми можемо спостерігати. До прикладу – багато країн стрімко розвиваються, демонструючи нам

«економічні дива», з'являються все цікавіші види туризму, відкриваються кордони та шляхи до тих місць, де ще жодного разу не торкалась нога людини. Розширюється інфраструктура, кожна країна намагається здивувати вибагливих туристів ще більше.

Велику кількість туристів приваблюють країни Азії, де туризм став важливим джерелом доходу. Країною, яка манить туристів своєю загадковістю, ношею традицій протягом століть, відданістю своїм людям та безкінечній вірі в світле майбутнє, являється Індія. Не дивлячись на економічне та екологічне становище в країні, потік туристів не тільки не зменшується, але й навпаки – збільшується. Велику роль у цьому відіграє саме населення Індії – завжди спокійне та привітне.

Індія – це країна контрастів, яка з кожним роком все більше розвивається. Відкриваються нові види туризму, які не можуть не зацікавити, розбудовується інфраструктура, безліч міст роблять усе, аби туристи із інших регіонів приїжджали та хотіли повернутись знову та знову.

Пропонуємо детальніше ознайомитись з туристичним потенціалом Індії та визначити перспективи розвитку її туристичного продукту.

Географічне положення Індії є досить сприятливим для різних сфер життя: економічної, сільськогосподарської галузей [2, с. 235]. Індія має високорозвинені промислові галузі, до прикладу, легка. Клімат спіткає туристів відвідувати країну в любий момент. Природні ресурси Індії є досить багатими, особливо це стосується флори та фауни. Проте, незважаючи на значний потенціал, слід враховувати величину населення. Розрахунок доводить, що в Індії на одну особу, ресурси значно менші, аніж в сусідніх країнах світу.

В скарбниці світової цивілізації достойне місце займає матеріальна, духовна, художня культура Індії. До світової спадщини країни відносять 32 об'єкта, які створені у зовсім різні часи, але є однаково важливими для країни [3]. Пам'ятки, яким пощастило зберегтись доводять про високий рівень розвитку літератури, архітектури, скульптури. Це країна високого архітектурної та художницької творчості, яка з давніх давен мала порівняно цивілізовані древні міста, неповторні храми та скульптурні пам'ятки. Також, характерною якістю культури Індії була та є духовність. В процесі еволюції тут зародились різні релігійні течії, одна з яких – буддизм.

В сучасній Індії з повагою відносяться до культурної спадщини, тому не дивно, що багато традицій та звичаїв увійшли до загальнокультурного фонду індійців. Ця країна цілком виправдано має славу однієї з найдревніших центрів світової культури.

Індія має певні курорти для відпочинку, а саме: пляжні, гірськолижні, бальнеологічні, гірсьокліматичні. В країні значна кількість пляжів, всі вони є муніципальними. Але є ті зони, які закріплені суто за певними готелями через що, пильнуються. Користування пляжами та спорядженнями є безкоштовним. Проте, є одне правило, яке краще не порушувати: практично всюди заборонено купатись та засмагати в оголеному вигляді [1, с. 162]. Гірськолижні курорти Індії досить різноманітні та вважаються одними з найкращих в Азії. Тут добре обладнані траси як для новачків так і для більш просунутих лижників. Курорти Індії відрізняються від європейських своєю мальовничістю та пейзажами.

На особливу увагу заслуговує бальнеологічний відпочинок в Індії. Аюрведа - традиційна індійська медицина, заснована на вегетаріанській дієті і лікуючих рослинах, які проростають в горах штату Керала. Базується вона на ведійській традиції, яка складає основу індійської культурної спадщини. Головна мета аюрведи - звільнення людини від токсинів, які на думку індійців, є головною причиною багатьох хвороб. Вважається, що організм сам по собі має достатньо ресурсів для того, щоб гармонічно жити в світі, не піддаючись хворобам.

Однією з найголовніших умов, яка стосується туризму, є транспортна та телекомунікаційна інфраструктура. Пересуватись по країні можна на дальні відстані літаком та потягом, на короткі – автобусом, таксі, мото- та велорікшах.

Якщо звернутись до статистики UNWTO, можна побачити стрімке зростання кількості туристів до Індії (табл. 1). Ця статистика ще раз підтверджує той факт, що бажаючих відвідати Індію стає все більше, це країна із великим туристичним майбутнім.

## Аналіз в'їзного туризму в Індії протягом 2010-2018 рр.

Рік	Кількість туристів, чол.	Тем росту, %
2010	5 776 000	11, 76%
2011	6 309 000	9, 23%
2012	6 578 000	4, 36%
2013	6 968 000	5, 93%
2014	13 107 000	88,10%
2015	13 284 000	1, 35%
2017	15 543 000	12, 10%
2018	17 423 000	15%

Джерело: [4].

За даними цієї таблиці можна зробити висновок, що кількість туристів до Індії з кожним роком має тенденцію збільшуватись. Ця країна продовжує набирати кількість туристів, цифра котрих щоразу вища.

Отже, проаналізувавши курорти, інфраструктуру та відомості про кількість туристів, які відвідують Індію, можна сказати наступне. Ця країна включає різноманітні види відпочинку: пляжний, гірськолижний, бальнеологічний та гірськокліматичний. Звичайно, це привертає увагу туриста, адже відпустку можуть скласти контрастні розваги: купання та проведення часу на піщаних пляжах, спуск з екзотичних схилів Гімалаїв, медитація та пошук «себе» в найкращих у світі курортах або ж просто прогулянка по прохолодних та захоплюючих гірських околицях.

Індія впевнено розвивається, відкриває нові курорти, як можуть конкурувати з європейськими. Також, в країні покращується інфраструктура. За даними UNWTO можна побачити, що з кожним роком Індія приймає все більшу кількість туристів. Цьому сприяють наступні фактори: відносно вигідне географічне положення, різноманіття рекреаційних ресурсів, краса ландшафтів та природних пам'яток, в тому числі привабливих для альпінізму Гімалайських гір, значна матеріальна та духовна історична спадщина, релігія та звичайно екзотика. Сучасний стан туризму в країні показує нам, що вона розвивається та не стоїть на місці. Тому з впевненістю можна сказати: Індія – країна із великим туристичним майбутнім.

#### Список використаних джерел:

1. Воскресенський В. Ю. *Міжнародний туризм : навч. посібник. Москва : ЮНІТІ-ДАНА, 2016. 255 с.*
2. *Географія. Спадщина та господарство світу : монографія / за ред. Г.Н. Основської. Москва: Дрофа, 2012. 320 с.*
3. Офіційний сайт ЮНЕСКО. URL: <http://www.unesco.org/new/ru/unesco/resources/publications/unesdoc-database/> (дата звернення: 07.05.2020).
4. Річний звіт Міністерства Туризму в Індії. URL: <http://tourism.gov.in/sites/default/files/Annual%20Rreport%202015-16.pdf> (дата звернення: 07.05.2020).



**Мельничук Микола Сергійович,**  
*студент 1 курсу за спеціальністю Туризм факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ГІРСЬКИЙ ТУРИЗМ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ**

Потреба освоєння нових територій і бажання пізнати навколишній світ здавна спонукали людей для подорожей по світу, в сучасному світі потреба освоєння нових територій відпала і залишилось лише бажання пізнати навколишній світ. Виходячи з цього і появилось сучасне визначення туризму. Туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в різних цілях без здійснення оплачуваної діяльності. Туризм, як правило, мандрівка пішки чи з допомогою інших засобів пересування по суходолі або водними шляхами. В свою чергу туризм поділяється на безліч підвидів одним з яких є гірський туризм.

Гірський туризм – це вид туризму в якому основне завдання туриста це проходження певного маршруту у горах. Головний компонент кожного сходження завжди була його безаварійність. Тому туристам потрібно знати на досконалому рівні техніку пересування, страхувальне спорядження, а відповідно і тактику альпінізму.

Основною проблемою гірського туризму для початківців завжди були правила безпеки які необхідно знати для участі у сходженні, а також рівень фізичної підготовки який має бути у кожного туриста.

Багато туристів які бажають ознайомитись з цим видом туризму так і не відправляються у подорож по високогір'ї. Причиною цього стають: небезпека яка присутня завжди (лавина, каменепад, дикі звірі, погодні умови, тощо), досить тривала підготовка перед сходженням і т.д. Велика кількість жертв порівняно з іншими видами туризму не зважаючи на неабиякі заходи безпеки в основному виникає через: невиявлені помилки які ускладнюють постійне оновлення програм та методик, халатне відношення до спорядження яке туристи беруть у сходження, людський фактор, тяжкість відтворення надзвичайних ситуацій у стендових умовах при підготовці до сходження, мала інформованість групи на місці, зв'язок із групою. Також однією із проблем в оновленні навчальних програм і методик є небажання керівників заходів розкривати всі причини і факти нещасних випадків у сходженні. При чому виявити характер ситуації при якій стався нещасний випадок досить важко. Технічні характеристики спорядження також зазвичай залишаються невиявленими.

Перед початком сходження у туриста повинні бути певні навички. На жаль певна частина нещасних випадків базується на недостатній підготовці туриста до такого складного випробування, а також контролю готовності до проходження маршруту (недостатнє спорядження, недостатня фізична та моральна підготовка, недостатня кількість навичок при непередбачуваній ситуації) Поява у туриста потрібних навичок має базуватися на : організації профілактичних заходів безпеки на вже наявному досвіді роботи, відомого спорядження, випробуваних прийомів страхівки і тактики сходжень; постійному вдосконаленню заходів безпеки на основі останніх здобутих навичок.

Так як, початківець немає змоги відправитись у довготривалу та тяжку мандрівку горами без спеціальних навичок та певного досвіду. Він має десь отримати цей досвід. Місцем для отримання цього досвіду для туристів можуть стати українські Карпати та гори Криму. Це може стати фундаментом для розвитку вітчизняного альпінізму, гірського туризму, гірськолижного спорту і т.д. У цих місцях є неабияка природна база для активного розвитку цих видів туризму в Україні. Через географічну та рельєфну особливість України, а саме є гірські хребти різної складності які підходять для новачків. Адже ризик сходження лавин і каменепадів в них значно нижчий. І ці гори можуть стати навчальною базою для новачків яким ще досить рано у більш круті та небезпечні гори. Мінусом є те, що цей вид



туризм не буде приваблювати професійних туристів. Для повноцінного розвитку цього виду туризму потрібно як мінімум розвиток інфраструктури по європейських стандартах. Звісно цей напрям туризму набагато вужчий від гірськолижного спорту який більш популярний, але те що він може стати досить прибутковим – це факт.

#### Список використаних джерел:

1. Закон України «Про туризм» від 05.09.95 р. // Відомості Верховної Ради. 1995. № 31. (зі змінами, внесеними законом №2608-VI (2608-1) від 19.10.2010 р.). С. 241-254.
2. Черноус О. В. *Небезпечні природні процеси в Українських Карпатах: економічні наслідки та шляхи їх попередження* // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Природно-ресурсний потенціал в системі просторового розвитку: збірник наук, праць. Вип. 2 (XLVI) / НАН України, Інститут регіон, дослідж. Ред.-кол.: відп. ред. академік НАН України М. І. Долішній. Львів, 2004. С 295-300.
3. Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. *Енциклопедичний словник-довідник з туризму*. К. : Видавничий Дім «Слов», 2006. 372 с.
4. *Туризм в Україні [Електронний ресурс]* / Держкомстат України, 2012. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. *Державне агентство з туризму і курортів України (офіційний сайт)*. URL: <http://www.tourism.gov.ua>.
6. Заневська Л. *Інформаційні аспекти підготовки фахівців з гірського туризму*. URL: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/MSNU/2005-t3/tom3/42Zanevs'ka](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/MSNU/2005-t3/tom3/42Zanevs'ka).



#### Савченко Юлія Олександрівна

*студентка 1 курсу за спеціальністю Туризм факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО СТАН В УКРАЇНІ

Туризм є однією з найбільш динамічно-розвиваючих галузей світової економіки. Морські подорожі, як елемент туризму, не являються виключенням. Морське перевезення пасажирів є важливим елементом міжнародного торговельного мореплавства, що набув в останні десятиліття широкого розповсюдження. Морський круїз являє собою туристичну поїздку морем, як правило з заходом у порти, на борту спеціального пасажирського судна, у базову вартість якої включене комплексне обслуговування на борту судна. Так як ринок круїзів росте набагато швидше, ніж інші види транспортних подорожей (біля 6% на рік за числом пасажирів), а середнє завантаження морських круїзних суден у світі складає у середньому 88%, то є корисним розглянути саме цю тему з оглядом на розвиток цього виду туризму в Україні.

Круїз – морська або річкова туристська подорож на кораблі, який одночасно являється транспортним засобом, місцем проживання, харчування, розваг та багато інших заходів, і включає в програму берегове обслуговування [1, с. 102].

Круїзне судно – судно, яке здійснює міжнародний рейс та перевозить пасажирів, що приймають участь у груповій туристичній програмі й розміщуються на судні, з ціллю короткочасних туристичних візитів згідно розкладу одного чи декількох портів, відкритих для заходу іноземних суден [1, с. 94].

Характерні риси круїзних подорожей:

1. Корабель використовується не тільки як засіб транспортування пасажирів, а й може вповнювати практично всі функції курорту на суші. Тут є все: і басейни, і SPA-центри, і ресторани та ще багато іншого. Таке поєднання подорожі акваторією з курортним відпочинком дозволяє пасажирам відчувати особливу насолоду від круїзу.

2. Круїзні маршрути прокладаються через найцікавіші та найпопулярніші місця усієї планети, що в принципі й обумовлює поділ на круїзні регіони.

3. Стоянки здійснюються саме в таких портах, де турист може насолодитись сонцем, екзотичною природою та найкращими пляжами (американська система) або провести час на екскурсіях в місто з метою ознайомлення з його населенням, найцікавішими місцями тощо (європейська система). Туристам обов'язково запропонують цікаву програму та досвідченого гіда. Ви також можете здійснити прогулянку самостійно, але вам слід пам'ятати, що повернутись на корабель потрібно не пізніше визначеного терміну, інакше вас просто забудуть, і це приведе за собою ряд проблем.

4. Обслуговування на борту лайнера проводиться за системою «все включено у вартість», оплачуються лише окремі товари і послуги, про які пасажирів обов'язково попереджають.

5. Також слід попередити, що під час заходу в порти вам може знадобитись віза тієї країни в якій ви власне зупиняєтесь. Все це буде указано в тур пакеті.

Серед круїзів найбільш популярними являються морські. Морські міжнародні круїзи – найбільш розвинута сфера міжнародного туризму з використанням морських суден, до того ж являється найперспективнішою. Насамперед це пов'язано з рівнем доступності круїзної подорожі: ще на початку минулого століття скористатись такою розкішною дозволили собі могли лише персони зі світського суспільства, зараз же практично кожна середньо забезпечена людина може дозволити собі побувати хоча б у тижневому маленькому круїзі і відчути райську насолоду, яку може подарувати лише цей вид подорожей.

За класифікацією Міжнародної асоціації круїзних компаній (CLIA) виділяють 5 базових типів круїзів:

- сучасні або класичні
- круїзи преміум-класу
- круїзи люкс-класу
- ексклюзивні
- особливі або тематичні.

Круїзний туризм являє собою окрему галузь туристичної діяльності із своїми ознаками, особливостями, які обумовлені специфікою надання і споживання послуг та організації перебування. Як інноваційний вид туризму, круїзний туризм є дуже перспективним і Україна має значний потенціал у створенні власного круїзного ринку з власним продуктом. Але існує ряд проблем, які треба вирішувати на державному рівні. За умови створення державної програми розвитку та підтримки круїзного туризму наша країна має великі перспективи на ринку цих послуг.

#### **Список використаних джерел:**

1. Аріон О. В. *Організація транспортного обслуговування туристів: навчальний посібник*. К. : Альтерпрес, 2008. 192 с.
2. Киричук К. *Как возродить круизное судоходство в Черном море // Судоходство*. 2000. № 6, С. 12-13.
3. Попов А. *Организация коммерческой деятельности на морском транспорте*. Москва. 2001.
4. Сайт компанії *Ukrferry-tours*, програми подорожей. URL: <http://www.ukrferry-tour.com/site/index.php>.



**Шарко Ярослав Ігорович,**  
*студент 2 курсу за спеціальністю Туризм факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯПОНІЇ**

У сучасному світі туризм є багатогранним явищем, що пов'язаний майже з усіма секторами світової економіки. Туризм може бути формою суспільного споживання товарів, послуг та благ. Туризм це вагома частина економіки кожної країни. Деякі країни приймають туризм за базис власного економічного розвитку. У країнах, в яких розвинений туризм, він займає значну частину ВВП на душу населення. Туризм для людини це засіб соціалізації та процес засвоєння людиною систем, знань, норм, цінностей, що дозволяє людині функціонувати, як повноправному члену суспільства.

Головними центрами туризму в Японії є Кіото, Токіо, Камакура, Фудзіяма та Нара. Токіо - це столиця країни червоного сонця, це великий мегаполіс, де існують палаци та хмарочоси. Найстаріша в місті храм Сенсодзі в районі Асакуса, Диснейленд один з найбільших у світі, також у цьому міста розташованні численні музеї.

Камакура – невелике місто неподалік від Токіо на узбережжі Тихого океану. Це місто традиційної краси Японії – мідні дахи. Червоні ворота.

Кіото – це столиця стародавньої Японії. Тут більше 1500 буддійських храмів та близько 600 синтоїстських храмів.

Нара – це місце найпершої столиці Японії. На цей момент часу це туристична мекка Японії. Місто затишне своєї старовиною. Тут можна зустрітись наживо з природою.

Японія пропонує своїм туристам, які її відвідують одразу два типи готелів один з цих типів це у західному стилі а точніше готелі які побудовані у європейському стилі, другий стиль готелів це японський стиль. Готелі європейського стилю побудовані у всіх містах, а в головних містах представленні готелі міжнародних готельних мереж. Але готелі відрізняються за класом та цінами. Майже усі готелі є членами Японської готельної асоціації й відомі у світі своїм рівнем сервісу й найкращими умовами проживання для туристів. Класифікують готелі в Японії не за зірковістю як в усьому світі, а за певними класами [3].

Японія позначається високим рівнем урбанізації і це дає свій вплив на життя звичайного Японця тому, що все більше японців хоче відпочинку в тихому, місці біля природи, споглядати за природою та її красою. Споглядати такі природні об'єкти дає можливість велика кількість об'єктів такого плану, що дозволяє туристам та самим мешканцям Японії подорожувати з ціллю задоволення потреб.

Також не без уваги залишається міжнародний курорт Наеба, це найвідоміший японський гірськолижний курорт. Окінава це центральний морський курорт в Японії. В Японії велика кількість островів на яких розташовані курорти. Приваблює як туристів, так і японців прекрасні пляжі, субтропічна рослинність.

В Японії налічується близько 27 тисяч гарячих джерел, що робить Японію, країною термальних вод, Найбільш унікальними бальнеологічними курортами є Атамі-Хоконе гарячі джерела відомі на весь світ, Сірамаха – є один з кращих місць гарячих джерел [2].

Перспективним розвитком туризму в Японії є чайний туризм, це тури по головним місцям вирощування чаю, серед туристів в теперішньому світі дуже популярним став саме чайний туризм, Деякі з дуже успішних садів мають свої соціальні програми та спортивні і культурні заходи. Якщо рекреанта цікавлять правила чайної церемонії то йому варто відправитись в місто Удзі де дівчата одягнені в кімоно, приготують та сервірують напій за всіма правилами церемонії. Посуд для чаювання відповідає ідеалам дзен – простоті, витонченості і стриманості. Церемоніальний чайний будиночок - це невелика хатина з садом. Чайна церемонія є добре скоординованим ланцюгом подій. Ритуал передбачає зустріч

гостей, прогулянку по саду до чайного будиночка, виконання обрядів очищення, вхід в крихітну кімнатку, призначену для церемонії, зустріч з господарем, захоплення оформленням кімнати і чайним посудом, спостереження за приготуванням, поклони і власне чаювання. Кожна частина ритуалу символічна, важливе усвідомлення миті. Гості сидять в позі сейдза, ставши на коліна на татамі. Гості кланяються, приймаючи чашки свіжого чаю. Чашку беруть правою рукою і розміщують її в долоні лівої. Повертають чашку за годинниковою стрілкою на 90 піднімають обома руками, і осушують в три ковтки. Коли людина бачить какемоно в таканомі (ніші) і квітці у вазі, очищається її відчуття запаху, коли вона слухає, як кипить вода в залізному чайнику і як вона капає з бамбукової трубки, очищується її слух, коли вона смакує чай, очищується смак, і коли вона тримає в руці чайні прилади, очищується її дотик. Таким чином всі органи відчуття очищуються, сам розум очищується. Мистецтво чайної церемонії є духовною дисципліною, і насолода кожною годиною дня пов'язана з духом сподівань [3].

Японія це країна яка представляє собою інтерес з великою чисельністю культурних пам'яток. В Японії розвинуті традиції національного рівня, ця країна знаменита своїми подіями. Свято сакури, посадки рису, сніговий фестиваль. Це змушує туристів зануритися в національно традиційні колоритні свята та життя звичайних японців. Країна має велику територію яка є природно-заповідним фондом. Місцеві жителі з пошаною ставляться до природи, що їх оточує у країні більше 22 національних парків, є державні та місце заповідники.

Досить цікавим для туристів може бути боротьба сумо. Перші такі поєдинки не відзначались чимось іншим як релігійним танцем але вже зараз це боротьба кидки через себе та з поєднанням елементів боксу. Вирощування бонсаю також цікава частина туризму в Японії. Це вирощування крихітних рослин у маленькій посудині, це ціле мистецтво якому деякі люди посвячують своє життя задля того аби стати майстрами в цій справі основним гаслом в вирощуванні бонсаю буде через мале бачити велике [3].

Японська кухня набула великого поширення у світі зараз не можливо уявити місто в якому б не було б японського закладу в якому не подавали суші. Кухня Японії відрізняється від кухні інших країни, в ній головне подати їжу такою, щоб вона й надалі зберігала свої властивості та було красиво поданим. У Японії їдять паличками майже все, використовувати ложку не прийнято навіть для супу, кожний солідний заклад Японії славиться тим, що має осіборі, салфетка гаряча зігнута в трубочку, нею перед їжею витирають лице та руки [2].

Туристичний потенціал Японії надзвичайно великий. Країна має гарне географічне положення, також в країні чудово розвиваються курортно морський туризм, бальнеологічний туризм. Культура Японії приваблює людей з різних куточків світу тому, що це культура багатовікової країни, яка поважає свої традиції. В Японії розвивається кожен вид туризму і кожен з нових виді туризму має право бути там. Інфраструктура країни неймовірно приваблива та про неї завжди піклується держава.

#### **Список використаних джерел:**

1. Буйленко В. Ф. Туризм. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. 416 с.
2. Воскресенський В. Ю. Міжнародний туризм. К. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. 255 с.
3. Мальська М. П., Антонюк Н. В. Країнознавство: теорія та практика. Підручник. К. : Центр учбової літератури, 2012. 366 с.



**Яворська Анастасія Костянтинівна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю Туризм факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ЛІДЕРСТВО ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТІВ В СФЕРІ ТУРИЗМУ**

Лідерство присутнє майже в кожному випадку міжособистісних відносин, воно є досить широким поняттям. Лідерство – це процес, за допомогою якого люди з ідеями здатні задавати бажаний напрям діяльності інших людей. Тобто, можна зробити висновок, що якби не було ідей для розвитку ОАЕ, то в даний час не можна було б спостерігати настільки сильну, розвинену і сучасну країну.

Стрімкі темпи розвитку туризму в ОАЕ – це результати роботи правильно спланованої державної кампанією Об'єднані Арабські Емірати – порівняно молода незалежна держава, роком заснування якого є 1971 рік.

На даному етапі розвитку країна відрізняється високими показниками економічного розвитку і рівня життя. Туризм в Еміратах розвивається стрімкими темпами, цьому сприяє багата культурна та історична спадщина регіону, а також його вигідне місце розташування.

За версією United Nation World Tourism Organisation або UNWTO ОАЕ посіли 31 місце в рейтингу, а це навіть вищі показники ніж у Єгипту (32-е місце) і у Саудівській Аравії (36 місце).

Об'єднані Арабські Емірати – лідер туристичної дестинації в усьому арабському світі. Однією з особливостей туристичної галузі в даній державі є те, що тури організуються тут безперервно протягом усього року. І як виявилось, зима в Еміратах, проходить не менш захоплююче, ніж тепла пора року. Така політика дозволила державі за рік підвищити свій дохід на 10 мільярдів \$. Саме таку суму склав загальний прибуток від туристичної галузі за 2012 рік. З них 5.7 мільярдів доларів були отримані завдяки ефективній роботі готельного бізнесу. Готелі ОАЕ за рік змогли прийняти близько 14.5 мільйонів гостей. Дійсно вражає те, з якими швидкими темпами розвивається туристичний бізнес в цій державі, і досить важливо, що цей розвиток не припиняється, а навпаки з кожним роком ОАЕ все більше дивує своєю винахідливістю та як вони покращують все для того, щоб приваблювати туристів і сьогодні.

Найбільшої популярності займають готелі Дубаю і Абу Дабі. Це найбільш популярні для приїжджих, і найбільш вигідні для економіки держави курортні зони. З огляду на стрімкі темпи розвитку цих регіонів, туризм в Дубай і Абу Дабі тільки набирає обертів і в найближчому майбутньому за рахунок туристичної галузі зможе принести державі ще більш значимі показники прибутку.

Вже на початку 2018 року ці два лідера ділового та рекреаційного туризму всього регіону, змогли продемонструвати рекордно високі показники середнього завантаження готелів в зимовий період. Станом на лютий 2018 року зима в Абу Дабі змогла забезпечити адміністрацію готелю 90.1% завантаження. Чи не на багато нижче ці показники були в січні цього року 89%. Що ж стосується столиці ОАЕ, то зима в Дубай привернула теж чимало туристів, готелі в зимовий сезон, зокрема в лютому, були завантажені на 80,8%.

Як вважають експерти приплив бажаних відвідати Об'єднані Арабські Емірати, зростає, навіть з урахуванням того, що зима в цьому регіоні не сувора. Тут є багато факторів, які сприяють збільшенню потоку туристів. Економічно вигідним і обґрунтованим виявився Шопінг Фестиваль 2018, який влада міста організували в січні місяці. Спеціалізовані тематичні конференції теж зіграли не останню роль у залученні гостей в ОАЕ. Таким чином, завдяки любителям шопінгу, а також бізнесменам, готелі в Дубай і Абу-Дабі змогли примножити свій капітал.

З настанням спеки, влади Еміратів як завжди готують нові кампанії по залученню туристів в свою країну. І в той момент поки постійні жителі держави прагнули на літо покинути межі батьківщини в пошуках більш лояльного клімату, то Об'єднані Арабські Емірати здригалися від масового потоку приїжджених гостей. Досить часто літо в Дубай починається під гучні гасла «Літо – Дубай!» Кампанія зазвичай запланована на найбільш жарку пору року, починається вона 7 червня і закінчується 7 вересня.

Такий крок керівництва держави націлений на наочну демонстрацію привабливості міста навіть в найбільш нестерпні спекотні дні року. І даний проект дійсно став популярним і приносить чималий прибуток як державі в цілому, так і своїм організаторам.

Міністерство туризму Об'єднаних Арабських Еміратів доклало усіх зусиль, щоб літо в Абу-Дабі, втім, як і в Дубаї пройшло по максимуму насичене і привабливе. З цією метою воно профінансувало придбання найкращого оснащення для готелів, вклало чимало коштів у розвиток транспортної та соціальної структури курортних міст, в кондиціонування громадських приміщень. У великій кількості стали з'являтися аквапарки, моли, стали організовуватися різні розважальні заходи.

Туристам, на час кампанії, стали надаватися різні вигідні пропозиції і знижки на товари і послуги всередині найпопулярніших курортних зон ОАЕ. Більш доступними в цей час стали готелі, ресторани, шопінг-центри, подешевшав також транспорт, і збільшилася кількість проектів з розіграшем цінних призів. Належна увага приділена і масовим заходам, таким як фестивалі, турніри і іншим святкуванням, які тривали до початку Рамадана.

Два особливо значущих для туристів події літа в ОАЕ – це Dubai Rock Festival і Dubai Sport World. Ці яскраві заходи не залишаються без масової уваги поціновувачів рок музики і любителів спортивних змагань, тут можна захоплююче, цікаво провести відведений для відпочинку час.

«Літо – Дубай!», лише початок, дана кампанія буде організовуватися, і проводитися щорічно. Підтримку такому грандіозному проекту надає його Високість Шейх Мухамед. Але для успішного проведення такого грандіозного заходу одного фінансування на державному рівні виявилось б мало, для здійснення запланованих дій потрібна згуртованість всіх державних департаментів, приватних підприємств. Особливо добре себе зарекомендували представники туристичної галузі та сфери послуг.

Очевидно одне, що Об'єднані Арабські Емірати – контрастна країна з дивовижної історією, культурою, чудовими пляжами та іншими пам'ятками. А завдяки найпотужнішій державній підтримці, численним зимовим і літнім кампаніям, спрямованим на залучення масового потоку туристів в ОАЕ, хороших показників розвитку досягла і лише буде покращуватись туристична галузь регіону.

#### **Список використаних джерел:**

1. Азар В. І. *Економіка і організація туризму*. М. : Аспект-Пресс, 2010.
2. Александрова О. Ю. *Міжнародний туризм: Підручник*. М. : Аспект Пресс, 2002.
3. Шандор Ф. Ф. *Науковий вісник УжНУ*. 2009. URL: [https://tourlib.net/statti\\_ukr/shandor.htm](https://tourlib.net/statti_ukr/shandor.htm)
4. URL <https://businessvisit.com.ua/uk/blog/oae-arabska-kazka-abo-raj-u-pusteli/>.



## СЕКЦІЯ 9. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

**Білик Катерина Андріївна,**

*студентка магістратури за спеціальністю*

*Публічне управління та адміністрування факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку державотворення в Україні гостро виникла потреба ефективного вирішення питань місцевого значення. Це спонукає суспільство та державу звернути увагу на розбудову ефективно діючого місцевого самоврядування [11, с. 291]. Цим і обумовлена *актуальність* обраної теми.

Дослідниками розвитку місцевого самоврядування в Україні є такі вчені, як: М. Баймуратов, В. Авер'янов, Н. Нижник, В. Кравченко, І. Надолішній, Ю. Битяк, О. Батанов та інші.

Незважаючи на досягнення реформи місцевого самоврядування, цій сфері притаманний ряд проблемних аспектів. По-перше, наразі більшість існуючих об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) є швидше об'єднанням територій, ніж об'єднанням людей. Це обумовлено різними чинниками: віддаленістю від центру громади, станом доріг, наявністю або відсутністю підприємств і робочих місць, організацією господарювання, відсутністю молоді тощо [2, с. 65]. На нашу думку, ОТГ – це здебільшого нове явище для суспільства, яке поки що не усімасприймається. Більшість із нас навіть не розуміють для чого створювати ОТГ, якими є їх переваги та недоліки. Створення ОТГ – це ті зміни, до яких люди ставляться з острахом. Дійсно, виникають наступні питання: "Чи не принесуть такі зміни більше шкоди, ніж користі? Чи ми готові до цих змін? Яким чином ці зміни впливатимуть на розвиток місцевого самоврядування в Україні?" Отримавши конкретні відповіді на ці питання, ми знатимемо в якому напрямку рухатися далі. Також серед негативних моментів варто виокремити виникнення так званих "псевдогромад", які вільно трактують українське законодавство та присвоюють повноваження на безпідставній основі [7, с. 70]. На нашу думку, такі утворення становлять небезпеку для держави. Адже це є загроза узурпації влади, повалення конституційного ладу, панування безладу та хаосу. Ці "псевдогромади" намагаються перебрати на себе функції, які належать лише державі. Збирання податків, створення митниць та поліції, налагодження економіки – це ті сфери, які регулюються державою для того, щоб забезпечувати цілісність, системність та контроль.

По-друге, щодо встановленого терміну затвердження перспективних планів Урядом [10], то простіше "підганяти" план під об'єднання громад, а не навпаки – об'єднуватися відповідно до плану [1, с. 4]. Цей фактор зумовлює ряд перешкощодо розроблення перспективних планів, які потрібно враховувати в подальшому та вносити необхідні корективи задля їх успішної реалізації. При цьому важливо враховувати політичні явища, процеси децентралізації, складні механізми створення ОТГ тощо.

По-третє, однією з проблем місцевого самоврядування в Україні є низький рівень участі членів територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення [8, с.1]. На наше переконання, це пов'язано із такими бар'єрами, як: загальна недовіра до представників влади, побоювання маніпуляцій з боку органів влади, низький рівень обізнаності щодо справ громади та низька готовність до спільного розв'язання проблем.

По-четверте, проблема фінансової децентралізації. У 2019 р. обсяг державної фінансової підтримки на реалізацію інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку становив 30,8 млрд.грн., а в 2018 р.–25,4 млрд. грн. [4]. Постійної фінансової підтримки з використанням системи дотацій вирівнювання є обтяжливим для Держбюджету

та стримує розвиток малих міст і великих селищ [1, с. 3]. На нашу думку, фінансова підтримка повинна здійснюватися, але не має необхідності збільшувати її з кожним роком, адже є загроза зловживання наданими коштами, використання їх не за цільовим призначенням, і до того ж це ніяким чином не сприяє формуванню самостійності ОТГ, а навпаки, посилює їх залежність від держави.

З огляду на зазначене, варто виокремити такі перспективні напрями розвитку місцевого самоврядування:

1) *створення спроможних, ефективних, здатних до розвитку ОТГ*. Встановлено, що громади з чисельністю 10-15 тис. осіб, у яких не перевищуватимуться параметри допустимої транспортної доступності до адміністративного центру, можна вважати близькими до оптимальних при формуванні ОТГ [6, с. 52-53]. Ми повинні намагатися створювати ОТГ з оптимальною чисельністю жителів. Вважаємо, що це допоможе забезпечити зростання економічного потенціалу територій та посилення фінансової незалежності. Також ми повинні враховувати і такі фактори, як: доступність послуг мешканцям громади, ефективність управління громадою, можливість всіх жителів громади здійснювати вплив на рішення, які стосуються розвитку ОТГ.

2) *залучення громадськості у вирішення питань місцевого значення*, адже такі рішення швидше реалізуються [5, с. 190]. На нашу думку, вислухати кожного члена громади неможливо, але прислуховуватися до більшості цілком реально. Вирішувати питання місцевого значення необхідно із врахуванням думки більшості, але не ігноруючи при цьому меншість. Ідеться про компроміс, який виступає досить респектабельним методом вирішення неузгоджень, які виникають в ОТГ. При цьому, ми маємо пам'ятати, що цей метод не завжди діє найкращим чином, адже існує можливість втратити вигоди, які могли б посприяти добробуту громадян. І тому, доцільно залучати фахівців, спеціалістів, знавців своєї справи (юристів, економістів, фінансистів), які зможуть зважити всі "за" і "проти", обґрунтувати свої позиції, і тим самим нададуть пораду як діяти далі.

3) *впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в діяльність органів місцевого самоврядування* [9]. На нашу думку, для залучення громади у процес прийняття рішень потрібно для початку забезпечити її обізнаність за допомогою ІКТ. Вважаємо, що висвітлення достовірної, лаконічної, зрозумілої інформації означає вміння передавати частину повноваження від органів влади до громади, тобто поділитися владою. Також громади почуватимуть себе господарями своєї території. Вони із задоволенням братимуть на себе відповідальність та обговорюватимуть креативні ідеї. Наразі креативність більше цінна, ніж ерудованість. До того ж підвищення рівнів прозорості та відкритості в діяльності органів влади виведуть місцеве самоврядування в Україні на новий щабель його розвитку.

4) *подальше впровадження фінансової децентралізації* [3, с. 6]. Віримо, що з часом цей напрям принесе свої результати, адже завдяки децентралізації з'являються свобода, активність та ініціатива щодо реалізації неординарних та творчих ідей. На нашу думку, доречним буде здійснення переходу від "політики дотацій" до "політики стимулювання". Такий підхід сприятиме створенню спроможних, ефективних, здатних до розвитку ОТГ.

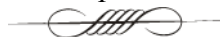
Таким чином, місцеве самоврядування в Україні потребує корегування задля того, щоб і надалі розвиватися в необхідному для громадян руслі. І тому доречною буде реалізація вище зазначених перспективних напрямів. Адже ми входимо в нову еру розвитку, де рішення необхідно приймати самостійно, а не лише сподіватися на державу.

#### **Список використаних джерел:**

1. Андрушків Б. М. *Особливості формування добровільних конкурентоспроможних об'єднань територіальних громад в умовах децентралізації: проблеми та перспективи моделювання процесу. Теорія та практика державного управління. Тернопіль, 2017. С. 1-8. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-2/doc/3/01.pdf> (дата звернення: 15.03.2020).*



2. Бриль М. Успішна територіальна громада: будуємо разом. Харків, 2018. 128 с. URL: <https://despro.org.ua/library/publication/UspishnaTerytorialnaHromada2018.pdf> (дата звернення: 10.04.2020).
3. Бюджетна децентралізація та її вплив на фінансове забезпечення територіальних громад. Шифр "Апп313". 37 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/9f690dbd00a5bff556897056d188f56d.pdf> (дата звернення: 16.04.2020).
4. Інформаційний ресурс «Децентралізація дає можливості». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10316> (дата звернення: 14.05.2020).
5. Ковальчук Б. Громадяни і законодавець: проблеми взаєморозуміння. Самоврядування та самоорганізації територіальних громад: Матер. наук.-практ. конф., (14-15 черв. 1999 р.) Львів, 1999. С. 185-196.
6. Коломієць І. Ф. Теоретико-практичні аспекти формування об'єднаних територіальних громад в Україні. Економіка України. 2017. № 4. С. 46-55. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/EkUk\\_2017\\_4\\_4.pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/EkUk_2017_4_4.pdf) (дата звернення: 11.04.2020).
7. Куценко Т. Ф., Дударенко Є. Ю. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд. Економіка та держава. Київ, 2017. С. 64-70. URL: [http://www.economy.in.ua/pdf/3\\_2017/15.pdf](http://www.economy.in.ua/pdf/3_2017/15.pdf) (дата звернення: 11.04.2020).
8. Лиска О. Г. Участь територіальної громади в місцевому самоврядуванні. Державне будівництво. 2008. URL: <http://ifs.kbiuara.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/2/19.pdf> (дата звернення: 08.04.2020).
9. Муха Н. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у органах виконавчої влади. Національний університет "Острозька академія". 2013. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/vykorystannya-informatsijno-komunikatsijnyh-tehnolohij-u-orhanah-vykonavchoji-vlady/> (дата звернення: 16.04.2020).
10. Реформа децентралізації. Міністерство розвитку громад та територій України, Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/reforma-decentralizaciyi-zavershitysya-v-2020-roci-provedennyam-voseni-miscevih-viboriv-na-novij-teritorialnij-osnovi-gromad> (дата звернення: 16.04.2020).
11. Семенюк Т. Системи місцевого самоврядування в зарубіжних країнах. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2010. Вип. 21. С. 290-297.



**Голудзяк Діана Сергіївна,**

*студентка 2 курсу за спеціальністю Міжнародне право юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ЕВОЛЮЦІЯ СИСТЕМ ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

Електронний документообіг установи – обіг службових електронних документів з моменту їх створення або одержання до завершення виконання, відправлення, знищення або передавання до архіву [1, с. 6]. Як би ми не старалися осучаснити нашу країну, але неможливо налагодити діяльність її установ без належного електронного врядування.

Система електронного документообігу автоматично фіксує факти передавання електронних документів виконавцям в реєстраційно-моніторинговій картці із зазначенням інформації про виконавців, яким передано документ. [1, с. 71]. А це значно полегшує та пришвидшує багато процедур, які траплялися кожному з нас. Найбільш гостро цю потребу країна відчула у справах, що пов'язані з митними кордонами. Саме тому в Україні це була ледь не перша сфера, де почали активно поновлювати системи електронного документообігу (далі - СЕД). Люди, котрі приїздили до нас із різних країн дивувалися чому наша система

була настільки неналагоджена та для чого ми проводимо так багато зайвих процедур та витрачаємо час, якщо іноземні країни вже давно перейшли на електронні бази документів.

*Проблема полягала в наступному: ще з 1998 року всі люди, котрі мали справу із СЕД розуміли потребу у їх покращенні, але нарешті відійти від примітивних та застарілих комп'ютерів не виходило. Справа у тому, що всі системи, котрі розроблялися, були надто індивідуалізовані і підходили лише до певного типу комп'ютерів. Як тільки в роботу комп'ютера додавали якісь оновлення – системи не могли з ним впоратися. Перші СЕД найчастіше були повторенням журналів реєстрації документів, дозволяли зберігати електронні копії документів, підраховувати кількість документів в різних звітах і виконувати пошук документів. При цьому самі документи зберігалися в паперовому вигляді і робота з ними проводилася в тому ж режимі, що і сто років тому. Це було зумовлено фактором, що документи не дублювалися і проблема з комп'ютером автоматично означала їх втрату, що є неприпустимим.*

Тому на наступному етапі еволюції СЕД постало питання про створення хмарних технологій, які б вирішили проблему з ризиком втрати документів. Перепоною поширення такого засобу виявився людський фактор. Багато хто, особливо менеджери вищої ланки, звикли бачити перед собою паперовий документ, а не електронний, і з недовірою відносяться до електронного цифрового підпису, який рекомендується для використання в подібних системах [2, с. 15].

Те що було на думці та на вустах людей ще у 2003 році почало реалізовуватися у 2017-2019 роках. Проте країна тоді показала непоганий результат, адже станом на 2017 рік рейтинг України в міжнародному Індексі розвитку електронного урядування (EGDI) піднявся на 25 позицій. Але головне – що ця ідея не залишилася на тому рівні і продовжує набирати обертів. Наша влада зараз активно старається реалізувати стратегію цифрової держави, зокрема через створення додатку «Дія» та системи «Трембіта». Сподіваємося, що це підгрунття, яке закладається у вигляді нормативної та технічної бази ще з 2017 року не буде даремним і ці результати будуть далеко не останніми змінами на краще для розвитку наших СЕД.

Резюмуючи вищевикладене, можна коротко виділити основні вимоги до сучасних СЕД і тенденції їх розвитку:

- 1) можливість замовника самостійно змінювати і розвивати функції системи;
- 2) легкість в установці і оновленні клієнтських додатків;
- 3) наявність Web-доступу до документів для роботи з ними;
- 4) наявність додатків для мобільних пристроїв і зручність роботи з ними;
- 5) можливість розміщення СЕД в Інтернеті і надання доступу в якості сервісу.

Як показали дослідження, переважна більшість вітчизняних підприємств автоматизують свій документообіг з використанням пакета програмного забезпечення корпорації Microsoft, що пояснюється зручністю в експлуатації та широкими можливостями подальшого розвитку [3, с. 3]. Ось перелік найбільш поширених СЕД на вітчизняному ринку:

<b>Система</b>	<b>Виробник, коротка характеристика</b>
"Справа"	Компанія "Електронні офісні системи". Система призначена для автоматизації управлінської діяльності у вітчизняних міністерствах і відомствах, територіальних органах влади та на підприємствах.
Docs Vision 2.0 "Архів- Діловодство"	Digital Design створив систему-додаток, призначений для створення архівів документів, автоматизації основних ділових процедур і бізнес-процесів обробки документів в організації.
"ГРАН-ДОК" для Microsoft Windows Lan Docs	Компанія Граніт-Центр. Система дозволяє вирішувати задачі, пов'язані з діяльністю різних підрозділів, а також автоматизувати типові бізнес-процеси. Виробником є компанія Ланіт. Система призначена для комплексної автоматизації процесів діловодства і ведення архіву електронних документів.

OPTiMA-  
Workflow

Виробником є компанія OPTiMA. Система призначена для керування процесами створення, обробки, тиражування і збереження документів.

Дані СЕД впроваджуються все ширше і є основою сучасного ринку систем електронного документообігу. Ми вважаємо, що зараз країні потрібно зосередитися на кількості кваліфікованого персоналу і технічних засобів для експлуатації подібних систем, забезпечити захищеність всіх даних. Потім, коли система стане налагодженою – нею зможе користуватися кожен громадянин, а це: зручно, безпечно та сучасно.

#### Список використаних джерел:

1. *Про деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова КМУ від 17 січня 2018 р. № 55 (дата звернення: 13.05.2020).*
2. *Ткаченко. С. ФОСС-Он-Лайн, веб-сайт. URL: <https://foss.kharkov.ua/company/news/new.html?id=101> (дата звернення: 13.05.2020).*
3. *Юридичний портал. Мего-Інфо: Огляд сучасних систем документообігу, веб-сайт. URL: <http://mego.info/матеріал/22-огляд-сучасних-систем-електронного-документообігу> (дата звернення: 13.05.2020).*



**Грінченко Анастасія Вікторівна,**

*студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю*

*Публічне управління та адміністрування факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ**

У сучасних умовах під час проведення реформи місцевого самоврядування одним з найбільш значущих завдань є забезпечення формування спроможних територіальних громад (далі – ТГ). Саме такі ТГ здатні накопичувати потрібні ресурси для результативного надання суспільних послуг. З огляду на це підвищується актуальність питання науково-практичних принципів функціонування ТГ з виокремленням критеріальних властивостей досягнення їх спроможності, суб'єктної приналежності елементів.

Теоретичні засади дослідження розвитку ТГ а також питань щодо їх спроможності знайшли відображення в наукових працях вчених М.Орзіха, І.Лисенко, О.Мороза, О.Лиска, В.Погорілка, I.Vercseg, P.Henderson, B.Harvey, G.Atalik, З.Рибчака, І.Долі, Ю.Крегулі, М.Баймуратова, К.Донченката інших.

Метою дослідження є виокремлення ключових аспектів формування і розвитку спроможних ТГ в Україні з врахуванням Методики формування спроможних ТГ.

На сьогодні значна частина ТГ в Україні, не враховуючи існування законодавчо передбаченого їм права, не в змозі в повній мірі вирішувати питання. Поясненням цього є такі причини: нестача бюджетних коштів, відсутність потрібної інфраструктури та висококваліфікованих кадрів тощо. Це в майбутньому найчастіше може призвести до того, що переважна більшість сільських та селищних громад не зможуть відповідним чином вирішувати багато проблем саме місцевого значення, це зокрема такі питання щодо утримання приміщень та будівель комунальної власності, будування і ремонт транспортних мереж, збирання та вивіз побутових відходів а також в загальному забезпечення благоустрою сільської місцевості.

Тому актуальною є вимога формування спроможних ТГ, які здатні повною мірою надати відповідний рівень надання послуг у ключових сферах життя, з врахуванням

можливих ресурсів, а для гідного їх формування обов'язковим є застосування Методики формування спроможних територіальних громад, котра в свою чергу була затверджена Кабінетом Міністрів України 08 квітня 2015 року на реалізацію Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Вона окреслює механізм та вимоги до формування спроможних ТГ, а також систему розроблення і схвалення перспективного плану утворення територій громад АРК, та областей [1].

Існує ряд ключових чинників, які беруться до уваги під час формування спроможних ТГ, а саме: спроможність органів місцевого самоврядування ухвалювати суспільно-значущі питання, які безпосередньо відносяться до їх повноважень, певні територіальні, історичні, соціально-економічні та інші особливості розвитку, фінансова стійкість, рівень розвитку інфраструктури, підсумки попереднього оцінювання рівня спроможності територіальних одиниць, показник трудової міграції населення, належна чисельність оптимальних мереж соціальної інфраструктури та прозорість публічних послуг у відповідних сферах.

Формування спроможних ТГ здійснюється у таких послідовних етапах:

1 етап – характеризується формуванням можливих адміністративних центрів спроможних ТГ та зон їх досяжності. Достатньо політично вразливою є перспектива встановлення потенційними центрами об'єднаних ТГ населених пунктів, які містяться в зоні доступності окреслених на першому етапі центрів. Це переважно, великі села, які розміщені неподалік від великих міст, де проживають люди з рівнем середнього добробуту.

2 етап – встановлення реєстру ТГ, що вступають до складу спроможних ТГ. Ключовим на цьому етапі є саме межі території спроможної ТГ, які окреслюються по зовнішніх кордонах юрисдикції рад ТГ, що містяться в її складі, а також із визначенням чітких вимог.

3 етап – безпосередня реалізація оцінювання рівня спроможності. Цей процес відбувається за допомогою критеріїв, які окреслюють головні соціально-економічні показники, та мають вплив на розвиток відповідної спроможної ТГ. У підсумку результати такої оцінки беруться до уваги під час розроблення проекту або корегування деяких частин проекту перспективного плану.

Загалом станом на 13 квітня 2020 р., в Україні уже сформовано 1029 об'єднаних ТГ з кількістю населенням 11,7 млн. людей. А близько 90,3 % території країни охоплено перспективними планами формування ТГ.

У зі ставлені з 2019 р. п'ятірка регіонів-лідерів реформи суттєво не змінилася. На початку 2020 р. рейтинг областей з формування спроможних громад очолювали Житомирська, Дніпропетровська, Чернігівська, Хмельницька та Запорізька області. П'ятірка регіонів-аутсайдерів теж не потерпіла від суттєвих змін: Київська, Львівська, Закарпатська, Вінницька та Кіровоградська області [2].

Підсумовуючи, доцільно зазначити що, основою дієздатності громади у довгостроковому періоді має визначатися формування спроможних громад зі стійкими власними джерелами доходів на засадах реалізації місцевого природного, економічного, людського та соціального потенціалів, а також залучення інвестиційних ресурсів. А головною метою децентралізації на середньострокову перспективу передусім має бути завершення процесу формування гідних ТГ, удосконалення інституційної та ресурсних спроможностей громад, введення стратегічного планування розвитку об'єднаних ТГ, інфраструктури та збільшення якості надання послуг населенню.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад».* URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-n17> (дата звернення: 12.05.2020).

2. *Дані моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування.* URL : <https://decentralization.gov.ua/news/12055?page=2> (дата звернення: 13.05.2020).



**Ігнат Аліна Віталіївна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування*  
*факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

Розвиток інноваційного урядування визначено одним з першочергових пріоритетів реформування системи державного управління. Така форма організації адміністрування сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.[3, с. 15]. Але це звужене поняття ролі кожного громадянина у державі розкриває його як сумлінного виконавця своїх обов'язків та вираження волі шляхом виборчого права, тобто участі у виборах до представницьких органів влади. Свідомість громадян розуміє усе державне як безоплатне та незахищене, а їх критика щось змінить в країні.

Саме тому доцільно розвивати методи взаємодії громадськості та держави через партнерські відносини, що з боку органів публічної влади забезпечить явище зворотного зв'язку. Таким чином можна подолати бар'єр недовіри та зосередити некомпетентну суспільну критику в русло реальної можливості кожного змінити країну. Коли особа усвідомлює свою відповідальність, тоді підвищується її результативність, що в загальному потенціалі підвищить рівень країни навіть у світових рейтингах.

Але одна особа, не маючи певних повноважень, не здатна донести власну ідею без мінімальної підтримки. Практика свідчить, що об'єднання різного роду за спільними інтересами дає потенційну надію на досягнення певних цілей. Так, діяльність багатьох громадських організацій забезпечила низку позитивних змін у суспільному ладі та у свідомості громадян, з чого насамперед варто було почати і державним органам.

З огляду на міжнародний досвід розвиток інноваційного урядування є одним із основних факторів забезпечення успішності взаємодії громадськості та держави та є базовою передумовою для розбудови в Україні ефективних цифрових систем та подальшої інтеграції у глобальний цифровий простір [4].

Оскільки найчастіше учасниками організацій та активними користувачами цифрових систем є молодь, погляди яких є сформовані із теоретичної бази навчання та реалій, що їх оточують чи надходять із засобів масової інформації, діяльність останніх є найбільш неупередженою та незалежною від думки певної особи, що слугуватиме таким джерелом потреб суспільства.

В епоху адміністративної модернізації інструменти е-демократії повинні бути органічно вбудовані в структуру та культуру урядування. Уряд та народні обранці повинні визнати, що демократична інтерактивність передбачає двосторонній потік енергії. Без цього громадськість вважатиме е-демократичні ініціативи фальшивкою та намагатиметься заснувати свої власні контр-урядові комунікації.[2, с. 9].

По-перше, важливим сегментом мають стати публічні консультації як так звані діалоги, що і забезпечать двосторонній потік інформації. До прикладу це реалізується окремими народними депутатами через соціальні мережі, що є цілком зручним форматом для того, щоб ознайомитись із тим, що зараз відбувається в державі, які закони приймає Верховна Рада України, які питання піднімаються на засіданнях Верховної Ради і тому подібне. Таким чином відбувається залучення молоді, як основних носіїв інтересів народу, суспільства і держави в цілому. На ці інтереси мають схилитися як посадові особи, так і

громадяни. Це вказує на правову культуру населення, їх національну культуру поза межами країни, більше того, портрет держави на міжнародному рівні.

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій з метою розширення можливостей участі громадян у процесі державотворення все більше застосовуються саме інструменти електронної демократії. В цьому аспекті варто виокремити роль соціальних мереж. Завдяки їх всесвітній розповсюдженості та швидкості обміну інформацією можна залучити громадськість всього світу та звернути увагу на загострені проблеми.

Проте коли ми маємо справу із виведенням даних у всесвітню мережу, варто дотримуватись достовірності інформації та уникнення засобів тролінгу чи фейкових фактів. Тому питання кібербезпеки у динамічному розвитку інформаційних технологій та залучення співпраці суспільства і держави на е-рівні є актуальним та вимагає чинного законодавства у всіх сферах електронної взаємодії.

По-друге, значна кількість послуг, що надаються населенню трансформуються у електронну форму, тому держава повинна передбачити ряд можливих виникаючих проблем та вміти уникати перешкоди. Тобто йдеться про прийняття законодавчої бази у відповідність до динамічних процесів діджиталізації сфери надання послуг. У деяких випадках можливе застосування аналогії закону, але виникають все нові ситуації, що потребують точного нормативного регулювання. Також слід звернути увагу на рівень знань громадян у роботі із інноваційними технологіями, починаючи від звичайного телефону та найпростіших додатків чи програм на ньому.

Вироблення єдиної державної політики забезпечить ефективну реалізацію електронної демократії, збільшення кількості використання її інструментів на усіх рівнях та гарантування доступності для користувача, що є базовими принципами демократії, які адаптували до трансформації у цифровий простір.

По-третє, якщо ми прагнемо підвищити рівень демократизму в суспільстві, то перш за все необхідно попередити можливі прояви дисбалансу у системі взаємовідносин громадянин і держава, громадянин і громадянин та організація. Як вже зазначалось, базою повинно бути відповідне законодавство, адже із процесом виникнення нових видів відносин виникають безліч нюансів та відхилень від запланованого напрямку розвитку. Адже держава та суспільство на новому етапі повинні взаємодіяти як партнери, що володіючи певними благами та перевагами, можуть надавати взаємовигідні послуги. Якщо така система налагоджена та працює чітко, то в житті це вбачається у подоланні дискусійних тем, як корупція, натомість якій прийде здоровий лобізм. Процес зворотного зв'язку буде не лише формальним, а віднайде своє право на відшкодування в разі нехтування його обома сторонами. Кожен відчує соціальну відповідальність за сказане ним стосовно вирішення питань та побудови політики і напрямів розвитку, здійснення окремих чинків та реалізації обіцянок.

По-четверте, довіра до представників народу в органах публічної влади є ще одним позитивним аспектом змін. Нова особа серед громадськості як староста, уже на сьогоднішній день, є тією довіреною особою, що без підставно виражає інтереси окремого об'єднання та є співучасником у формуванні політики як очевидець реального стану речей. Це передбачає Закон України «Про місцеве самоврядування» та на практиці є позитивні результати відповідного впровадження.

У програмі кожної концепції, стратегії чи плану в основу покладають ідеї, цілі та інтереси. Світовими цілями сталого розвитку керується кожна країна світу. Насамперед вони передбачають належні умови життєдіяльності людей, що в підсумку створює сприятливі умови для розвитку громадян та залучення їх до управління. Але для раціональної реалізації цілі мають бути адаптовані та взяті із власного суспільства, його реальних потреб. Без громадської думки, без народу як джерела влади у країні не має місце ефективна політика задоволення потреб та реалізації цілей.

Таким чином та по-п'яте, залучення громадськості до процесів публічного адміністрування свідчить не лише про безпосередню участь громадян, а й поширення ідей, що кожен з нас є творцем власного середовища. І що саме завдяки принципам демократії,

єдності та узгодженості насамперед, створить великий потенціал для піднесення рівня країни, починаючи з окремих дій кожного з нас в напрямку донесення власної частки у загальнодержавну справу. Це має бути взаємодія на вигідних умовах як для держави, так і для громадськості, що зменшить кількість українців які виїжджають за кордон не на тимчасове проживання.

Немає сенсу використовувати новітні канали комунікації для того, щоб почути голоси тих, хто традиційно бере участь у процесі консультацій [2, с. 1]

По-шосте, коли ми хочемо надати реальну можливість кожному громадянину щось зробити для країни, варто спершу оцінити його рівень освіченості та готовності до самоорганізації з не детермінованою поведінкою. В деяких випадках можна побачити, що не всі усвідомлюють такий підхід. Тому структура управління, яка буде поєднувати вертикальні та горизонтальні відносини є найбільш сприятливою для розвитку нових способів та методів взаємодії громадськості та держави. Це пояснюється навіть з точки зору забезпечення національної безпеки у всіх сферах, що унеможливить розвиток хаосу та анархії.

Важливим аспектом буде підвищення загальної ефективності споживання та виробництва ресурсів, а також сприяння економічному зростанню, взявши за приклад досвід розвинених країн, з метою протидії погіршенню екологічної ситуації [1]. Зрозуміло, що шлях, пройдений іншими країнами до е-демократії, відрізняється у кожному конкретному випадку. Це залежить від багатьох чинників: історичних умов і традицій держави, форми правління, рівня розвитку громадянського суспільства, економічних можливостей, географічних особливостей та ін.

У даному випадку та на основі результатів після реалізації окремих проектів щодо взаємодії громадськості та держави має місце бенчмаркінг. Його суть полягає у вивченні досвіду інших та адаптування його до умов власного середовища, організації тощо. Такий метод є доцільним, коли йде мова про розвиток децентралізації та електронних послуг чи реєстрів. Прослідковуючи успішність однієї громади, інша задумується над подібними змінами чи діями, а активне та дієве використання веб-порталів однією областю може спричинити зацікавлення інших. Але варто також не забувати про відносну ментальну різницю областей України, що є теж важливим аспектом при розробці методології співпраці громадськості та держави.

Отож, процеси взаємодії громадськості та держави вже зазнають реалізації та мають певні результати. Їх варто визначати як позитивні та ті, що сприяють прогресивному розвитку держави. Хоча це питання є досі на опрацюванні та піднімає безліч дискусій, його наукове формулювання має бути узгоджене з реаліями, що є в суспільстві та державі. Та в першу чергу усі напрями та стратегії повинні бути сформульовані на доступному рівні для кожного громадянина, що забезпечить розуміння та підтримку у розвитку нових проектів.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Глобальні цілі сталого розвитку 2030.* URL: <http://www.globalgoals.org/>.
2. *Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб, ч. 1* К. 2017. 85 с.
3. *Конституція України: чинне законодавство станом на 01 серпня 2019 р.: офіц. текст.* К. : Алерта. 2019. 80 с.
4. *Посібник щодо проведення публічних консультацій.* К. : Київська типографія, 2004. 69 с.
5. *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. Концепція розвитку електронного урядування в Україні.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80>.
6. *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 р. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80>.



**Іщенко Володимир Віталійович,**  
*студент 2 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування*  
*факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ**

Можливість приймати результативні й оптимальні управлінські рішення обумовлюється кількістю і якістю інформації про майбутній стан об'єкта управління, перебіг його процесів і вірогідну його реакцію на використання того чи іншого інструменту управлінського впливу. Враховуючи необхідність своєчасного прийняття державно-управлінських рішень і залежність якості обґрунтування вибору найкращого його варіанту від часу, відведеного на його розробку, науково-практичне прогнозування може стати тим інструментом, використання якого дозволить підвищити якість обґрунтування та розробки державно-управлінських рішень і забезпечити своєчасність їх реалізації [2].

Під прийняттям управлінських рішень розуміють процес їх розроблення та вибору. Управлінське рішення є результатом вибору суб'єктом управління способу дій, які спрямовані на вирішення конкретної проблеми управління. Основною метою управлінського рішення є забезпечення координувального впливу на об'єкт управління для досягнення поставлених цілей.

Управлінські рішення та зокрема державно-управлінські рішення, є результатом реалізації типової управлінської функції прийняття рішень, яка в процесах управління має характер такої, що пов'язує між собою інші управлінські функції: планування, організацію, мотивацію, контроль, комунікацію. Під час реалізації кожної з цих функцій виникають різні управлінські завдання, для виконання яких приймаються численні рішення, результати яких можуть бути, залежно від ситуації та необхідності, використані іншими управлінськими функціями в якості вхідних даних [1, с. 276].

До найважливіших напрямів удосконалення прийняття та реалізації управлінських рішень належать такі:

- подальший розвиток теорії та методології реалізації управлінських функцій;
- розроблення сучасних технологій прийняття рішень;
- використання методології наукового управління при прийнятті рішень;
- підвищення професійного рівня управлінців, зокрема, вдосконалення системи добору, підготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів;
- розроблення та впровадження чіткої системи професійних та службових обов'язків державних службовців;
- створення та постійна актуалізація інформаційно-методичного ресурсу щодо механізмів реалізації управлінських функцій, зокрема, прийняття та реалізації управлінських рішень, які включають сучасні теоретичні та практичні розробки у цих сферах;
- використання сучасних систем підтримки прийняття рішень;
- обов'язкове врахування можливих екологічних наслідків рішень [1, с. 282].

Отже, щоб приймати та реалізовувати ефективні державно-управлінські рішення потрібно здійснювати розробку сучасних технологій прийняття рішень, постійно підвищувати професійний рівень управлінців, зокрема, вдосконалити системи добору, підготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів, впровадити чітку систему професійних та службових обов'язків державних службовців, використовувати сучасні системи підготовки та прийняття рішень, а також обов'язково враховувати можливі екологічні та економічні наслідки даних рішень.



### Список використаних джерел:

1. Бакуменко В. Д. *Державно-управлінські рішення: навч. посіб.* Київ: АМУ, 2012. 344 с.
2. Бабаєв В. Ю. *Обґрунтування прийняття державно-управлінських рішень на основі прогнозування.* 2010. УДК: 35.077.6:303.444



**Карпанасюк Ольга Сергіївна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ДОСВІД США РОБОТІ ІЗ ЦИФРОВИМИ ДОКУМЕНТАМИ, ЩО ПОСВІДЧУЮТЬ ОСОБУ**

Світ стрімко розвивається в напрямку мобільних і цифрових форматів для багатьох повсякденних завдань. Ключовими чинниками цієї тенденції є зручність і простота використання для транзакцій, які вимагають певної ідентифікації. І один з найбільш часто використовуваних документів для підтвердження особи, як не дивно – водійські права [1]. Нічого нового насправді не потрібно винаходити, щоб робити це, але провайдери, такі як Apple, Google і Samsung, вносять поліпшення в свої операційні системи спеціально для підтримки цих типів облікових даних мобільних посвідчень [2].

Основними цілями водійських прав, паспорта, закордонного паспорта та студентського квитка чи то реальних або цифрових, залишаються підтвердження особи.

Протягом останніх п'яти років в кількох штатах США були розпочаті дослідження і експериментальні проекти для вивчення технічної здійсненності цифрових водійських прав [1].

Наразі, цифрові водійські права (DDL) набирають популярність в США в 12 штатах. Що є величезним ривком вперед з одного боку, але і певною проблемою з іншого. Вся суть проблеми в федеративному устрої держави. Так, наприклад, громадянин міг би покластися на цифрові водійські права, які були видані в штаті Меріленд, поки він там, але потім, якщо він приїде Вірджинію, то потреба буде лише у реальних водійських правах [2].

Переваги використання цифрових документів очевидні:

- зручність для власників, які можуть подорожувати легше з цифровими документами, миттєво оновленими, на своєму телефоні;
- зручність для правоохоронних органів або інших сторін, які бажають перевірити особу;
- зручність для органів видачі, які можуть досліджувати нові послуги, які потребують такому безпечному каналі для спільного використання і перевірки особистості [1].

Крім того у США цифрові документи використовують для:

- поліцейського контролю: прикордонні зупинки для визначення особи водія транспортного засобу;
- підтвердження віку: де покупка алкоголю, як і в багатьох країнах, обмежена людьми у віці 18 років і старше, підтверджується продавцем;
- прокату автомобілів: для визначення орендаря, забезпечення прав на водіння і обміну реквізитами (адреса і т. д.);
- підтвердження особистості або підтвердження для реєстрації готелю, фінансових установ, соціальних служб тощо;
- онлайн-автентифікації: від контролю доступу до перевірки особистості [1].

Пред'явити свої цифрові документи на телефоні можуть тепер і громадяни Уельсу та Австралії. При чому особливістю використання таких цифрових прав є те, перш за все, що вони не замінюють реальні та не є обов'язковими. Тобто з досягненням певного віку і у разі виявлення бажання на отримання водійського посвідчення (прав), паспорта, закордонного паспорта, студентського квитка громадянин мусить пройти усі законом вказані процедури для отримання реального посвідчення. Для зручності особа може користуватися цифровою моделлю прав, проте лише у країні (а іноді і штаті) де це дозволено законом.

Крім того, для того щоб пред'являти такі документи працівнику поліції ваш телефон повинен бути зарядженим, а екран має бути без подряпин та тріщин [3]. Трюк з вимкненим телефоном тут не пройде: якщо ви користуєтесь програмою «ДІЯ», де можна використовувати водійські права, паспорт, закордонний паспорт, студентський квиток у цифровому вигляді, на смартфоні – ваш обов'язок подбати про реальну можливість пред'явити їх.

В Уельсі, в додаток вбудований ряд заходів безпеки, що полегшують владі перевірку дійсності карти, включаючи «голограму» емблеми Waratah, яка переміщується при нахилі телефону на iPhone, і можливість сканувати QR-код для перевірки. Що ім'я, що відображається на екрані, збігається з ім'ям в базі даних в Service NSW. Термін дії цього QR-коду закінчується незабаром після його відображення, тому його не можна скопіювати. Таким чином, підробити цифрові документи майже неможливо [3].

Можливість застосовувати цифрові документи відкрилися і для України в рамках проекту «Цифрова держава». Запустивши сервіс «Дія» Україна увійшла у десятку прогресивних країн, що використовують цифровий відповідник як альтернативу паперових документів [4]. На сьогодні у цій програмі доступні такі цифрові документи, як: паспорт, закордонний паспорт, водійські права та студентський квиток. Одним мінусом цієї програми є її безпека, адже реєстр у програмі, який має відбуватися через цифровий підпис, відбувається через Bank ID або ж Приват 24. Так наразі програма набирає популярності. За перші дві доби додаток завантажило 800 тис. осіб, а успішно авторизувалися 667 тис. [5].

Таким чином, у епоху коли технології йдуть вперед дуже важливо йти в ногу з часом, адже цей прогрес беззаперечно націлений на те, аби зробити життя простішим. Можливість використовувати цифровий відповідник документів – величезний крок уперед. І, хоча ці цифрові документи на смартфоні не замінюють реальні, це надає спроможність мати документ, що може посвідчити особу водія, громадянина держави та студента певного вузу, тут і зараз у світі, де відсутність смартфона у особи майже нереальна. Держава повинна розуміти, щоперед тим як впроваджувати такі високотехнологічні зміни, які по суті можна розглядати, як певна база даних фізичних осіб, варто створити потужний механізм кібербезпеки. На даний момент ні наша держава, ні громадяни нашої країни, не готові до таких технологій і не розуміють їхню важливість.

#### Список використаних джерел:

1. *Digital driver's license - your ID in your smartphone* [Електронний ресурс]. 2019. URL: <https://www.thalesgroup.com/en/markets/digital-identity-and-security/government/driving-licence/digital-driver-license>.
2. *Why Digital Driver's Licenses Are the Future Of ID Verification* [Електронний ресурс]. 2020. URL: <https://www.pymnts.com/authentication/2020/why-digital-drivers-licenses-future-id-verification/>.
3. *Grubb B. You can now use your smartphone as ID in NSW. Here's how* [Електронний ресурс] / Ben Grubb. 2019. URL: <https://www.smh.com.au/national/nsw/you-can-now-use-your-smartphone-as-id-in-nsw-here-s-how-20191028-p5355g.html>.
4. *Цифрові права у додатку Дія: покрокова інструкція з використання* [Електронний ресурс]. 2019. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20200128-tyyfrovi-prava-u-dodatku-diya-pokroкова-instruktsiya-z-vykorystannya/>.



**Куликовець Мар'яна Володимирівна,**  
*студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю*  
*Публічне управління та адміністрування факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **СУЧАСНА ВИБОРЧА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ПОРІВНЯННІ З ВИБОРЧИМИ СИСТЕМАМИ СВІТУ**

Правильно обрана виборча система є обов'язковою умовою демократичного суспільства, адже всі інститути політичної системи кожної держави зазнають впливу виборчої системи. Враховуючи результати виборів 2019 року, прийняття у грудні 2019 року Виборчого кодексу України, постала необхідність провести аналіз виборчих систем світу, у порівнянні з виборчою системою України, що надасть можливість визначити перспективи оптимізації виборчого процесу в нашій державі.

Протягом багатьох років зарубіжні і вітчизняні науковці проявляють неабиякий інтерес до вивчення, аналізу виборчих систем, аби мати вплив на суспільний та політичний розвиток країни. Серед цих вчених можна виділити: Д.Ламберта, Е. Лейкмана, М.Находу, А.Савкову, М.Ставнійчук, Л.Гонюкову.

Виборча система – це порядок формування виборних органів держави та органів місцевого управління (самоврядування) на основі конституції та законів. Розрізняють такі виборчі системи: мажоритарна, пропорційна, змішана [1]. Докладніше розглянемо кожну виборчу систему в цілому та акцентуємо увагу на виборчих системах деяких держав.

Мажоритарна виборча система є традиційною виборчою системою, за якою виборці голосують за кожного кандидата окремо, а переможцем визнається той кандидат, який одержав більшість голосів (абсолютну або відносну). 76 країн світу мають мажоритарну систему. До них належать: Франція, Великобританія, США, Білорусь, країни Латинської Америки, Африки і Тихоокеанського басейну [2]. Так, Велика Британія має двопалатний парламент, із кількістю 659 депутатів у нижній палаті, обраних за мажоритарною системою абсолютної більшості на 5 років, та кількістю 782 лорда у верхній палаті, які засідають безтерміново та можуть змінювати свою кількість.

Республіка Білорусь обирає свій двопалатний парламент на 4 роки. 110 депутатів обираються за мажоритарною системою абсолютної більшості у нижню палату та 56 сенаторів призначаються місцевими радами, а ще 8 – президентом Республіки до верхньої палати [3].

За пропорційною виборчою системою на виборчих дільницях проходить голосування за списки кандидатів від політичних партій або інших політичних сил, а депутатські мандати розподіляються пропорційно відданим голосам виборців. Пропорційна виборча система представлена у 49 країнах світу, в тому числі у 25 країнах Європи: Іспанії, Австрії, Португалії, Швеції, Фінляндії, Норвегії, Бельгії та Російській Федерації. Одна із найпростіших і найзрозуміліших виборчих систем, пропорційна, представлена ще і у Латвії. Її однопалатний парламент із кількістю 100 депутатів обирається на 4 роки за пропорційною системою з відкритими списками [3].

Змішана виборча система є, по суті, комбінацією двох вищезазначених виборчих систем і представлена у Литві, Німеччині, Польщі, Італії, Угорщині, Чехії та Грузії. У Республіці Польща засідає двопалатний парламент. У нижню палату обираються 460 депутатів за пропорційною системою з відкритими списками, у верхню ж палату

обирають 100 сенаторів за мажоритарною системою абсолютної більшості. Парламент здійснює свою діяльність протягом 4 років до наступних виборів. Парламент Німеччини складається із двох палат, де у нижню на 4 роки обираються 598 депутатів за мажоритарною системою абсолютної більшості і за пропорційною системою із закритими списками (у співвідношенні 50/50). Крім того, 69 представників федеральних земель засідають у верхній палаті і мають необмежений термін влади [2].

А що ж в Україні? В Україні до складу парламенту обираються 450 депутатів з повноваженнями на 5 років. 01 січня 2020 року вступив в силу новий Виборчий кодекс України, прийнятий 19 грудня 2019 року. У зв'язку з цим, 26 лютого в Українському кризовому медіа-центрі у рамках Програми USAID DOBRE була проведена експертна дискусія «Місцеві вибори 2020: як обирати та обиратися за новими правилами». Серед усіх нововведень у виборах, вказаних у кодексі, експерти відзначили повернення мажоритарної системи на місця для громад до 90000 виборців.

Новий Виборчий кодекс започатковує, в першу чергу, те, що у сільських, селищних, міських та районних радах діятиме багатомандатна мажоритарна система, а у обласних і міських радах, де під юрисдикцією перебуває більше ніж 90 тисяч населення, діятимуть інші правила. Це нова для нашої держави система пропорційного представництва з відкритими списками кандидатів і побачити та проаналізувати, як вона запрацює і чи буде ефективною, зможемо лише після проведення перших виборів за цією системою.

Зважаючи на вищевикладене, провівши аналіз сучасних виборчих систем, простежується важлива закономірність: традиційна мажоритарна система потроху відживає свій час, а все більше країн обирають для себе пропорційну виборчу систему. Країни ж зі змішаною виборчою системою, по суті, ще не визначилися із системою, яка підходить саме їм, тому вона, по суті, є проміжним варіантом для остаточного закріплення виборчої системи у кожній державі.

Законодавці і в Україні, і в інших країнах повинні підходити до процесу виборів з усією серйозністю та відповідальністю, адже якщо виборча система буде обрана невдало, рівень демократії у країні може зазнати удару, що негативно відобразиться на всіх процесах держави.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Виборча система. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/254>.*

2. *Поняття виборчої системи та виборчого права. Види виборчих систем. URL: <https://sites.google.com/site/igroupteamsite/konstitucijne-pravo-ukraieni/ponatta-vivorcoie-sistemi-ta-vivorcogo-prava-vidi-vivorcih-sistem>.*

3. *Які виборчі системи діють в Україні та інших країнах. Аналітичний портал Слово і Діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/05/08/infografika/polityka/yaki-vyborchi-systemy-diyut-ukrayini-ta-inshyx-krayinax>.*

4. *Місцеві вибори 2020. Якими будуть нові правила. URL: Режим доступу: <https://www.google.com/amp/s/decentralization.gov.ua/news/12234.amp>.*



## **ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

Сучасні процеси глобалізації, під впливом яких перебуває Україна, спричиняють низку викликів та завдань, що потребують динамічного вирішення. Одним з напрямів державного та регіонального управління є децентралізація влади та формування нового формату балансу відносин між центральними органами управління держави та новоутвореними органами територіального управління.

Проблему децентралізації та деконцентрації влади вивчали такі науковці, як В. Загурська-Антонюк, Л. Самойленко, М. Будник, Ж. Ведель, О. Бориславська, Л. Івлєєва, В. Храмов, І. Цурканова та інші.

Метою публікації є визначення сутності процесів децентралізації та деконцентрації, дослідження особливостей їх здійснення в Україні, а також виокремлення перспектив побудови оптимальної системи публічної влади на місцях.

У наукових дослідженнях поняття «децентралізація» є багатоаспектним та розглядається різнопланово. На семантичному рівні децентралізація (від латинського *de* – протиставлення, *centralis* – центральний) трактується як знищення, ослаблення або скасування централізації. Тобто – це система розподілу функцій повноважень між державним і місцевими рівнями управління із розширенням прав останніх. Роль децентралізації управління в процесах становлення інституту місцевого самоврядування є визначальною. Адже децентралізація є своєрідною системою управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до органів місцевого самоврядування [2, с. 43].

На ефективність функціонування місцевої системи управління впливає зв'язок децентралізації та деконцентрації влади, співвідношення функцій та компетентності органів влади, їх розподіл за функціональними та галузевими принципами. Деконцентрація передбачає передачу певного обсягу відповідальності, владних повноважень і ресурсів центральною владою її локальним представникам. За таких умов, уряд стає ближче до громадян, хоча вертикальна підпорядкованість зберігається. Варто зазначити, що деконцентрацію виділяють як форму децентралізації чи вид централізації, адже територіальні органи влади залишаються підпорядкованими центральним [1, с. 16].

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 р. з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, Законів «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та змін до Бюджетного і Податкового кодексів. Такі дії дали змогу сформувати дієвий спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (далі – ОТГ) відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування.

Реалізувати Концепцію планувалось у два етапи: перший етап – підготовчий (2013-2015 рр.) та другий – етап впровадження (2015-2020 рр.) [3]. У 2020 році Україна все ще на першому етапі, початому в 2015 р., а саме створення ОТГ та наділення їх більш широкими повноваженнями. Такі громади повинні стати базою в новому адміністративно-територіальному устрої країни.

В Україні, станом на 10 січня 2020 р., створено 1029 ОТГ з населенням 11,7 млн. осіб. Перспективними планами формування територій громад покрито 90,3 % території країни [4]. На початку 2019 р. рейтинг областей з формування спроможних громад очолювали Хмельницька, Житомирська, Чернігівська, Запорізька та Волинська області. На початку 2020 р. – Житомирська, Дніпропетровська, Чернігівська, Хмельницька та Запорізька області. Регіонами-аутсайдерами на початку 2019 р. були Вінницька, Полтавська, Київська

Кіровоградська та Закарпатська області, а на початку 2020 р. – Київська, Львівська, Закарпатська, Вінницька та Кіровоградська області.

Мінрегіон зазначає, що з 2020 р. 100% жителів України будуть проживати в спроможних громадах, а за 5 років щонайменше до 30% зменшиться кількість громад, що потребують підтримки держави. Заплановано також, що територія України складатиметься з районів, які відповідають стандартам територіального поділу країн Європейського Союзу для статистичних цілей рівня NUTS-3. Відповідно до цього рівня, функції та повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування будуть розмежовані і не дублюватимуться. Місцеві державні адміністрації будуть переформатовані в органи префектурного типу, основним повноваженням яких буде забезпечення адміністративного нагляду за органами місцевого самоврядування.

Водночас подальша реалізація реформи передбачає нові завдання та вимоги для суб'єктів місцевого самоврядування. Зокрема, існує проблема з адміністративною реформою, яка є частиною реформи децентралізації в Україні: офіційні цілі цієї реформи відрізняються від її реальних цілей. Офіційно було оголошено, що метою реформи є розвиток та посилення ролі місцевого самоврядування, з одночасним збільшенням його фінансових, адміністративних, соціальних можливостей, покращенням якості освітніх та медичних послуг на місцях. Реально - адміністративно-територіальна реформа проявляється в укрупненні населених пунктів та зменшенні кількості адміністративно-територіальних одиниць, передачі на баланс органів місцевого самоврядування всієї соціальної сфери (медицини, освіти). Як наслідок, - менше чверті адміністративно-територіальних утворень об'єдналися в ОТГ. Адміністративно-територіальні утворення, що залишилися з пересторогою відносяться до об'єднання, адже результатом такого укрупнення може стати закриття деяких шкіл та медичних установ. Ще однією проблемою є відсутність мотивації щодо отримання грантів замість посиленого фінансування від уряду. Саме тому ми спостерігаємо лише частково реалізовану реформу, яка спричинила крах старої системи організації роботи органів місцевого самоврядування та відсутність де-факто нової системи [4].

Досі триває суперечка, яким має бути адміністративний поділ держави. Команда Володимира Зеленського пропонує замість нинішньої системи, що включає село, селище, місто, район, область, створити систему, при якій буде існувати область, округ і громада. На противагу Президенту, місцеві органи влади та представники об'єднань органів місцевого самоврядування вважають, що можна перейти до формату – область, муніципалітет.

Враховуючи таку ситуацію, в Україні необхідно завершити реформу децентралізації та адміністративно-територіального устрою, яка перш за все повинна враховувати бажання громадян і базувати на органічному формуванні ОТГ на незалежному економічному, адміністративному та соціальному базисі. Як наслідок, органи місцевого самоврядування матимуть можливість самостійно і незалежно заробляти гроші та ефективно функціонувати без дотацій бюджету. Для цього місцевим органам управління необхідно передати податкову базу, адже тільки передавши право стягувати податки в повній мірі, передавши додаткові повноваження адміністративного, соціального характеру, ми можемо активізувати "сплячі" сили місцевого самоврядування. Спроможна громада з ініціативними та працьовитими людьми здатна забезпечити високий рівень життя населення.

#### **Список використаних джерел:**

1. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. *Міське самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. К., 2017. 110 с.*
2. Маслов А. О., Гладковська А. Т. *Сутність, типи, форми, можливості загрози децентралізації.* URL: [http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2\\_2019/13.pdf](http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2019/13.pdf).
3. *Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» № 333-р від 01 квітня 2014 р. Законодавство України: сайт.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.



**Федоришина Олена Володимирівна,**  
студентка 3 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

## **СПОСОБИ НАЛАГОДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ**

В умовах стрімких змін, які наразі відбуваються в соціально-трудовій сфері, необхідним є пошук різних можливостей досягнення продуктивної взаємодії між усіма групами трудових відносин та побудови ефективного соціального діалогу в Україні з метою регулювання соціально-економічних відносин. Способи налагодження соціального діалогу повинні відповідати сучасним реаліям та тенденціям розвитку суспільства і національної економіки.

Важливість налагодження системи соціального діалогу в Україні між роботодавцями, працівниками та, власне, державою зумовлена необхідністю активізації їхньої участі в становленні гідних умов праці, скороченні рівня безробіття та бідності, формуванні належної конкурентоспроможності економіки і, як наслідок, у забезпеченні високих стандартів життя людей [1, с. 166].

Проаналізувавши стан соціального партнерства в Україні, можна зробити висновки, що існує низка гострих проблем, які потребують вирішення. Основними проблемами, пов'язаними з соціальним партнерством в Україні є такі:

- недосконалість законодавства та відсутність чітких механізмів дії системи соціального партнерства;
- проблема репрезентативності організацій соціальних партнерів;
- неефективність та обмеженість дій профспілок;
- низький рівень відповідальності соціальних партнерів за недотримання колективних угод та договорів;
- високий рівень тіньової економіки;
- відсутність єдиних цілей для всіх сторін соціального діалогу;
- низький рівень самосвідомості роботодавців та працівників;

Отже, враховуючи, що в Україні відмічається велика кількість проблем, пов'язаних з ефективністю соціального діалогу, виникає нагальна необхідність використання різних способів і можливостей його налагодження.

Налагодження соціального діалогу в Україні варто розпочати з інформаційного забезпечення та підвищення самосвідомості громадян. Питанням розвитку соціального діалогу повинні займатись як органи публічного управління, так і органи місцевого самоврядування, а також активну участь повинно приймати громадянське суспільство. Діяльність органів влади повинна бути спрямована на різні вікові категорії, тому потрібно використовувати як новітні методи, так і класичні.

Для поширення ідеї соціального діалогу й забезпечення ефективної взаємодії між усіма зацікавленими сторонами ведення переговорів і консультацій доцільно використовувати діджитал середовище та залучати до діалогу авторитетних лідерів. Також, важливим вважаємо виховання в громадян країни почуття соціальної відповідальності, тому про основні елементарні поняття правильного ведення діалогу і партнерської взаємодії необхідно розпочинати говорити ще з дітьми в школах.

Важливим кроком є створення прозорих відносин між трьома головними суб'єктами соціальних відносин. Бізнес та громадянське суспільство зобов'язані чітко діяти відповідно до законодавства, а не шукати тіньові схеми для спрощення своїх відносин. Держава мусить створити механізм, який би забезпечував захищеність як роботодавців, так і працівників, тому потрібно активізувати роботу законотворців стосовно внесення змін і наповнення новим змістом Кодексу законів про працю та його якнайшвидшого прийняття.

Соціальний діалог має виступати і як механізм зворотнього зв'язку між державою та громадянським суспільством. Створення єдиного напрямку розвитку для всіх сторін соціального діалогу – це першочергове завдання держави, так як узгодження цілей призведе до єдиних дій, які разом можуть дати результати в майбутньому.

Останнім часом профспілки, як важлива сторона соціального діалогу, виходять за межі своїх безпосередніх завдань по захисту економічних інтересів, розширюючи сферу своєї діяльності як організація громадянського суспільства. Вже зараз більш помітною є користь від профспілкового руху, який в подальшому може стати суттєвим інструментом для захисту працівників. Тепер профспілки діють як багатофункціональна суспільна організація, яка виражає загальногромадянські інтереси, надаючи підтримку і не членам профспілок та іншим соціальним категоріям громадян. Таким чином, виявляючи свою суспільну активність, профспілки вже прямо і безпосередньо діють як асоціації громадянського суспільства, надаючи йому зі свого боку самоврядного імпульсу [2, с. 141].

Також, потрібно залучати громадянське суспільство до активних позитивних змін в країні, використовувати сучасні технології та створювати стійку законодавчу базу, яка б не лише встановлювала базові поняття, а й сприяла активному розвитку соціального партнерства. Для забезпечення ефективного соціального діалогу важливе значення має і правильний вибір кількісних та якісних критеріїв репрезентативності.

Загалом, соціальний діалог, як процес, потребує значного часу для його розбудови, оскільки всі його елементи достатньо затратні по часу, за ресурсами та спроможністю учасників. Застосування різних способів налагодження соціального діалогу сприятиме досягненню соціальних домовленостей і демократичному регулюванню соціально - трудових відносин.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Моцна І. В. Проблеми розвитку соціального партнерства в Україні та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. №25. С. 166–169.*
2. *Білоцький О., О. Кравчук. Роль профспілок у захисті прав працівників . ІФНТУНГ. 2017. С. 137–142.*



**Шамара Олександра Олександрівна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

Муніципальна влада – це легітимне, визнане та гарантоване державою публічно-самоврядне волевиявлення громадян, органів і посадових осіб місцевого самоврядування щодо здійснення їх функцій і повноважень, спрямованих на реалізацію прав і свобод людини і громадянина та вирішення питань місцевого значення шляхом прийняття і реалізації правових актів в порядку, передбаченому Конституцією і законами України, а також



нормативними актами місцевого самоврядування. Основним завданням місцевого самоврядування є вирішення питань місцевого значення в межах Конституції та законів України. Відповідно до ст. 140 Конституції України [2] та ч. 2 ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їхні виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [3].

Розвиток муніципальної публічної влади є одним з головних і важливих напрямів державної політики. Місцеве самоврядування на сьогодні є важливим фактором демократизації суспільного життя, децентралізації управління та потрібною передумовою становлення громадянського суспільства, наближення влади до її джерела – народу. Для того щоб країна почала розвиватися, потрібно покращити насамперед її місцеву владу. Без зміни місцевого самоврядування нереально подолати кризові ситуації України.

Проблема модернізації сучасної системи місцевого самоврядування в Україні набуває нового концептуального змісту. Її розв'язання сприятиме вирішенню важливих для населення питань у межах регіону [1].

До важливих напрямів покращення роботи муніципальної публічної влади слід віднести такі:

1. Удосконалення законодавства України, тобто потрібно реформувати нормативно-правову базу, де буде широке закріплення повноважень, ресурсів та відповідальності за органами місцевого самоврядування. Такі зміни у законодавстві дозволять досягти автономності в прийнятті управлінських рішень щодо розвитку регіонів та вирішення інших питань місцевого значення.

2. Врегулювання контролю. Дивлячись на те, що з реформуванням нормативної бази розширяться повноваження органів місцевого самоврядування, тому треба врегулювати питання суспільного контролю за діяльністю органів і державних осіб муніципальної влади, у якому розкрити права та повноваження суб'єктів контролю, міру відповідальності та наслідки контрольних заходів, форми та порядок організації контролю.

3. Фінансування. Однією з головних проблем, яку потрібно вирішувати є фінансування місцевого самоврядування. Якщо потрібен достатній економічний і фінансовий рівень забезпечення самоврядування, то перш за все необхідно провести великомасштабну бюджетну реформу, яка полягає в децентралізації міжбюджетних відносин.

4. Кадрове забезпечення. Реформування місцевого самоврядування потребує гідного кадрового забезпечення. Саме через це актуальною постає проблема реалізації дієвої кадрової політики на місцях, покращення системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації посадових осіб, службовців, органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, запровадження професійних програм підготовки для органів місцевого самоврядування тощо.

5. Зворотній зв'язок. Проблема взаємодії територіальної громади і органів муніципальної влади займає також важливе місце у розвитку місцевого самоврядування. Якщо немає зворотної дії як з боку громадян, так і з боку органів місцевої влади, то ефективного результату очікувати не варто. Громадяни повинні знати чим займаються органи муніципальної влади, їх діяльність повинна бути повністю прозора. Без прозорості, не буде довіри, без довіри – взаємозв'язку. Якщо населення буде активно брати участь в розвитку міста, то значно швидше зможуть побачити результат їх спільної діяльності з органами місцевого самоврядування. Місцева влада повинна дослухатися до потреб громадян, а громадяни зобов'язані висловлювати свої побажання та в чому вони потребуються.

6. Е-управління. На нашу думку, потрібно реформувати не тільки всі вище перелічені проблеми, а й технічну подачу послуг, які надають муніципальні органи, тобто, так як Україна починає розвиватися в е-управлінні, то треба приділяти увагу електронним засобам надання послуг. Це полегшить життя не тільки громадянам, але й державним

службовцям. Громадяни зможуть отримувати послуги в електронному вигляді, не будуть створювати черги й проводити в них більшість свого життя. Державні службовці будуть не тільки економити свій час, але й буде менше проблем з опрацюванням і зберіганням документів.

Формування інноваційної системи місцевого самоврядування в Україні зобов'язана забезпечити стабільність на місцях, залучення громадян до прийняття управлінських рішень, врахування інтересів громад, регіонів та країни у подальшому сталому розвитку України та Європи

7. Інформаційна безпека. Необхідною потребою забезпечення е-управління є інформаційна безпека, яка в нашій країні на жаль не на вищому рівні. Громадяни не можуть повністю довірити свою особисту інформацію електронним системам. В час ХХІ століття майже кожна людина розуміється в комп'ютерних технологіях і знає, що жодна система не може бути безпечною.

Якщо звернути увагу на всі ці моменти і реформувати усі недоліки, то наша країна вийде на новий рівень життя. Народ буде більш зацікавлений у розвитку своєї держави, тому що він буде приймати пряму участь у створенні гідних умов життя не тільки для себе, а й всіх громадян.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Місьцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації* : наук. доп. / [редкол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. К. : НАДУ, 2014. 128 с.
2. *Конституція України* : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. *Про місцеве самоврядування в Україні* : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.



## СЕКЦІЯ 10. МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

**Гуменюк Діана Степанівна,**  
*студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю*  
*Фінанси банківська справа та страхування факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### МЕТОД АНАЛОГІЙ В ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі функціонування підприємств рівень впливу фінансових ризиків на результати їх діяльності і рівень фінансової безпеки істотно зростає. Збільшення впливу фінансових ризиків суб'єктів господарювання на результати економічної діяльності викликане нестабільністю зовнішнього середовища: економічної ситуації в країні, появою нових інноваційних фінансових інструментів, мінливістю кон'юнктури фінансового ринку і рядом інших чинників. Тому ідентифікація, оцінка і відстежування рівня фінансових ризиків є одним з актуальних завдань в практичній діяльності підприємств. Оцінка рівня ризиків є одним з найважливіших етапів фінансового аналізу, оскільки для управління ризиком його необхідно перш за все проаналізувати і оцінити. Одним із методів оцінювання фінансових ризиків підприємств є метод аналогій.

Метод аналогій передбачає оцінку ризику на основі аналізу бази даних про здійснення аналогічних операцій (проектів) в аналогічних умовах [3, с. 107]. Найбільше застосування цей метод знаходить при оцінці ризику часто повторюваних проектів, наприклад, у будівництві, оскільки дуже складно підібрати аналог, що повністю відповідає параметрам оцінюваного бізнесу. Часто аналогом виступають підприємства іншої потужності і необхідно перерахувати вартість підприємства однієї потужності на вартість підприємства іншої потужності. Те саме стосується і характеристик ризиків. При перерахунку з однієї потужності на іншу слід враховувати ефект концентрації виробництва, тобто вплив потужності підприємства на його питому капіталомісткість.

Метод аналогій — метод, суть якого полягає у використанні відомої інформації відносно здійснення аналогічних видів діяльності в минулому [2, с. 197].

Аналогові методи дають змогу оцінити рівень ризику по окремих операціях на основі порівняння з аналогічними, вже багаторазово здійснюваними операціями. До того ж для порівняння використовують як власний, так і зовнішній досвід здійснення таких операцій.

Як аналогії використовуються дані про ризик аналогічних проектів. Під час аналізу ступеня ризику, використовують дані про розвиток аналогічних напрямків у минулому. Одержані дані обробляються з метою виявлення залежності між ними та плановими результатами діяльності фірми з урахуванням потенційних ризиків

Однією зі складних модифікацій методу аналогій є фрактальний аналіз. Поняття фракталу походить із теорії хаосу, яка була розроблена Е. Лоренцом та Б. Мандельбротом [3, с. 109].

Саме Б. Мандельброт в середині 60-х років розробив фрактальну геометрію, або геометрію природи, основні положення якої виклав у праці “Фрактальна геометрія природи” (The Fractal Geometry of Nature).

Як і будь-який інший метод оцінки фінансових ризиків, метод аналогій має як переваги, так і недоліки. Переваги і недоліки методу аналогій згруповані у таблиці 1.

## Переваги та недоліки методу аналогій

Переваги	Недоліки
1) простота;	1) ігнорування чинника постійного розвитку будь-якого виду діяльності;
2) можна використати як засіб попередньої оцінки проєктів;	2) обов'язковою умовою застосування цього методу є наявність аналогів, які не для усіх проєктів можна підібрати;
3) невеликі витрати на проведення.	3) невисока точність оцінки.

Джерело: [1, с. 80]

Вагомою перевагою методу аналогій є те, що його можна використовувати під час виявлення ступеня ризику інноваційного напрямку підприємницької діяльності, коли відсутня певна статистична база. Це дозволяє використовувати метод аналогій у тому випадку, коли вживання інших методів за будь-яких причин є неприйнятним. Однак, зважаючи на те, що підприємницька діяльність перебуває в постійному розвитку, інколи дані минулих періодів, які є базою для методу аналогій, є дещо застарілими, що знижує точність оцінки ризику проєктів.

Отже, метод аналогій дає змогу встановити відношення еквівалентності (відповідності, схожості) між двома системами, що розглядаються, за деякими ознаками. Будь-яка з цих систем може реально існувати або бути абстрактною. Найбільше застосування метод аналогій знаходить при оцінюванні ризику проєктів, які часто повторюються. Метод використовує базу даних аналогічних об'єктів для виявлення загальних залежностей і перенесення їх на досліджуваний об'єкт. Використання лише методу аналогій для оцінки фінансових ризиків підприємства є недостатнім з точки зору комплексної оцінки, тому цей метод варто застосовувати у поєднанні з іншими методами оцінки ризиків.

#### Список використаних джерел:

1. Васильєва Т. А. *Економічний ризик: методи оцінки та управління: навчальний посібник*. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2015. 208 с.
2. Даценко Г. В. *Оцінка ризику як основа підвищення фінансової безпеки підприємства*. Молодий вчений. 2019. №9 (73). С.195-199.
3. Шклярук С. Г. *Управління фінансовими ризиками : навчальний посібник*. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 494 с.



**Карпанасюк Ольга Сергіївна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»  
факультету управління та економіки,  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

**Чепель Дар'я Романівна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»,  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СТАТИСТИЧНОМУ АНАЛІЗІ**

Усі явища суспільного життя існують в нерозривному взаємозв'язку, тобто залежать одне від одного. Наприклад, кількість злочинів залежить від рівня життя населення, останній – від рівня його зайнятості і т. д. Вивчення взаємозв'язку та вимірювання причинних залежностей є одним із завдань правової статистики.

Обов'язковість статистики як дисципліни в системі вищої школи зумовлена її роллю в науковій та практичній діяльності суспільства. Проте слово “Статистика” ще й досі давньою традицією пов'язується насамперед з діяльністю державних статистичних органів.

З розвитком ринкової економіки та інформатизацією суспільства різко збільшилося число осіб, котрі опрацьовують масові дані на комп'ютері та аналізують їх. Це маркетологи, соціологи, банкіри, медики, юристи, науковці тощо. Мабуть, більшість із них вважають себе аналітиками або експертами, в усякому разі не статистиками. Адже це, на їхню думку, не зовсім солідно. Нехай і так, важливо лише, що таких осіб стає дедалі більше і що для одержання якісних, науково обґрунтованих результатів всім їм необхідно застосовувати статистичні методи й реалізувати їх, переважно, за допомогою персонального комп'ютера.

Статистика – це наука, яка займається розробкою методів збирання і опрацювання спостережуваних однорідних об'єктів з метою вивчення закономірностей розвитку і взаємного впливу явищ та процесів.

Опанування користувачами статистичними методами аналізу соціально-економічних явищ та процесів неможливе без розв'язання задач з використанням цих методів. Вихідні дані статистичних задач – це база даних на електронних носіях. Практика потребує своєчасного аналізу соціально-економічних явищ для прийняття правильних управлінських рішень.

Вирішення цієї проблеми можливе лише за умови використання статистичних програмних пакетів. Наявність потужних і зручних програм для аналізу статистичних даних на персональних комп'ютерах розширює коло споживачів статистичних методів аналізу. Одним з найбільш розповсюджених та доступних прикладних програмних пакетів є електронні таблиці. Під час розв'язання статистичних задач з використанням пакету електронних таблиць, по-перше, не губиться алгоритм розв'язку задачі, по-друге, користувач звільняється від рутинної роботи розрахунків, по-третє, відбувається навчання користування електронними таблицями для розв'язання задач з правової статистики, по-четверте, він економить свій час. Статистичний аналіз стає невід'ємним атрибутом системи управління на усіх її рівнях – від невеликої фірми до національної економіки в цілому. Статистичні моделі використовують для діагностики стану об'єктів управління, при вивченні причинно-наслідкового механізму формування варіації та динаміки соціально-економічних явищ, у моніторингу та прийнятті оптимальних управлінських рішень. Оволодіння багатим арсеналом методів статистичної обробки даних з використанням комп'ютерних технологій є важливою складовою професійної підготовки економіста.

З метою програмного забезпечення вивчення закономірностей і виявлення тенденцій розвитку соціально-економічних явищ методом статистичних рівнянь залежностей (Цей метод запропонований професором, доктором економічних наук Кулиничем О. І.) завідувачем кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Кулиничем Р.О. було розроблено комп'ютерну програму: "Метод статистичних рівнянь залежностей", якою користуються студенти Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, вивчаючи відповідні теми з дисциплін: "Статистика", "Правова статистика" та "Економетрія" [1-3].

Пропонована програма вирізняється двома принциповими моментами:

Зручністю для користувача як у роботі з програмою, так і для розуміння результатів розрахунків, глумачення набору оцінок, параметрів аналітичного вираження залежностей і тенденцій розвитку правових явищ.

Комп'ютерна програма призначена для тих, хто працює з інформацією – якимось чином збирає, обробляє та аналізує, використовує результати особисто, надає або може надавати їх комусь на певних умовах. Програма: "Метод статистичних рівнянь залежностей" розроблена для широкого використання як в навчальному процесі, так і для практичної діяльності правоохоронних органів. Для студентів, викладачів, науковців і практиків – усіх, хто прагне опанувати методи поглибленого аналізу закономірностей формування соціально-економічних явищ і передбачення їх розвитку в умовах невизначеності.

Функціональними можливостями програми: "Метод статистичних рівнянь залежностей" є [1, 3]:

Знаходження найкращого (оптимального) аналітичного вираження реального взаємозв'язку явищ, шляхом підбору рівняння одночинникової залежності (лінійної чи криволінійної).

Можливість перерахунку всіх параметрів та оцінок в автоматичному режимі при однаковій кількості спостережень та візуалізації отриманих нових результатів.

Побудова графіку залежності за результатами проведеного аналізу та автоматична побудова нового графіку в результаті зміни вхідних даних.

Можливість проведення нормативних та прогнозних розрахунків рівнів чинників та результативних показників.

Таким чином, використання нових інформаційних технологій дозволяє підняти на якісно новий рівень статистичну роботу в державних органах статистики країни: підвищити достовірність соціально-економічної інформації, прискорити терміни її розробки, покращити аналіз статистичної інформації за рахунок реалізації можливостей сучасної обчислювальної техніки, програмного забезпечення, використання статистичних методів її збору, обробки та аналізу, а також підвищити рівень професійної підготовки фахівців з менеджменту.

#### **Список використаних джерел:**

1. Кулинич О. І. *Теорія статистики: Підручник. 2-е доп. і доопр. видання.* Кіровоград: Державне Центрально-Українське видавництво, 1996. 228 с.
2. Кулинич О. І., Кулинич Р. О. *Правова статистика.* Хмельницький: Поділля, 2002. 240 с.
3. Кулинич О. І. *Економетрія: Навчальний посібник.* Хмельницький: Поділля, 2003. 215 с.
4. Кулинич Е. И. *Эконометрия. М. : Финансы и статистика, 2001. 304 с.*
5. Гарнаев А. Ю. *Microsoft Excel 2000: разработка приложений.* СПб.: БХВ. Санкт-Петербург, 2000. 576 с.



**Кравчук Юлія Олександрівна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю Менеджмент*  
*факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

**Півхлопко Діана Русланівна,**  
*студентка 2 курсу за спеціальністю Менеджмент*  
*факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **РОЛЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ**

Микола Руденко (1920-2004), визначний представник України, народжений на Донбасі, відомий українському та зарубіжному загалу як письменник і правозахисник, член Української вільної академії наук у Нью-Йорку, Герой України водночас був глибоким мислителем національного та світового виміру. Його філософський та економічний доробок ще чекає на вивчення і певне осмислення науковцями.

Микола Руденко: космолог, філософ, економіст, мислитель. Руденкова космологія, втілена в однойменному романі “Сила Моносу”, в якому він вважає, що вчення про Живий космос покликане стати наукою третього тисячоліття.

Вчений розділяє суспільство на три класи (сільське господарство; промисловість; держава), підкреслюючи, що реформи слід розпочинати з сільського господарства. Економіст переконаний, що дарований Богом український чорнозем волає про допомогу, бо за теперішнього “господарювання” через 20-25 років внесення органічних добрив сягне нуля, знищуючи останню надію на відродження родючості нашої землі.

Також філософ вважає, що в основу вимірювання вартості слід покласти пшеницю, яка може врятувати від голоду сотні тисяч землян!

“Субстанцію праці ми знаходимо у їжі, а їжа приходить з космосу через фотосинтез, приходить від світової монади”, - стверджує Микола Руденко, тобто від Бога. На початку ХХІ століття побутувала теза про те, що ціни на продукти сільського господарства постійно знижуватимуться, і останні тридцять років це справді було так. Сьогодні ж через те, що почалося виробництво біоенергії, ціни на світових ринках на продукцію споживання стали відчутно зростати. У зв'язку з цим Україна може різко збільшити інвестиції в аграрну сферу. Адже ми можемо виробляти ці джерела енергії конкурентоспроможними.

Проблемне питання, наголосив професор, залишається - земельні відносини в Україні, ринок землі. На жаль, це питання переведено з економічної сфери в політичну. Від цього страждають насамперед селяни, у яких сьогодні незаконно, за тіншовими схемами скуповують землі. Це проблема нашого недосконалого законодавства, яке й не поспішає вдосконалюватись, це результат неузгоджених дій між Держкомземом, Мін'юстом, Кабміном, Секретаріатом Президента тощо. Затримка цих процесів, звичайно, шкодить виробникам сільськогосподарської продукції. Але очевидно одне: ринок землі стримати не можна.

Джерело додаткової вартості є там, де народжується нова матерія, а разом із новою матерією – нова енергія. Це відбувається лише в процесі фотосинтезу – тобто “на пшеничній ниві”.

Вчений хоче, щоб якомога більше фінансів пропускати через хліборобство, бо реальне наше збагачення відбувається завдяки йому (за даними економіста до 2012 року буде 100 мільйонів тонн зерна на рік).

Микола Руденко, безумовно, є постаттю гідною вшанування на всіх щаблях українського суспільства як за свій науковий доробок, так і за життєву позицію.

### Список використаних джерел:

1. Шевчук В. О. *Українська культура: загальні питання: культурно-стилістичні епохи. Освіта. Національна ідея / Товариство "Знання" України. Центр «Українознавство»; Координаційний комітет допомоги Україні (США). К. : Товариство «Знання» України, 2007. 227 с.*
2. Талалай Л. М. *Руденко Микола Данилович. Вибране: Вірші та поеми (1936-2002). К. : Дніпро, 2004. 800 с.*
3. Руденко М. Д. *Гносис і сучасність (Архітектура Всесвіту). Т. : Джура, 2001. 247 с.*
4. Руденко М. Д. *Енергія прогресу: Нариси з фізичної економії. К. : Молодь, 1998. 527с.*
5. Шевчук В. О. *Заповіти, на які чекає світ / Літературна Україна. 20 вересня 2007 року. С. 1-3.*



### **Кузьмук Наталія Сергіївна,**

*студентка магістратури за спеціальністю Публічне управління та адміністрування,  
факультету управління та економіки,  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **Грінченко Анастасія Вікторівна,**

*студентка магістратури за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ЕКОНОМІЧНІ РОЗРАХУНКИ МЕТОДОМ СТАТИСТИЧНИХ РІВНЯНЬ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ**

Перехід економіки на ринкові відносини зумовлює необхідність розрахунку економічних нормативів.

Обґрунтування економічних нормативів можна здійснити на основі:

1) даних про зв'язок різних чинникових та результативних показників господарсько-фінансової діяльності за однотипними організаціями чи підприємствами (варіаційними рядами);

2) показників, що характеризують господарсько-фінансову діяльність організацій (підприємств) або їх сукупність в динаміці (не менш ніж за п'ять років).

Побудова економічних нормативів передбачає вирішення таких основних завдань для кількісної оцінки взаємозв'язків економічних явищ:

1) встановлення зміни результативної ознаки при зміні чинника на одиницю чи будь-яку задану величину;

2) визначення необхідної зміни рівнів чинників, що формують зміну величини результативної ознаки на одиницю чи іншу задану величину (обернена задача);

3) розрахунок інтенсивності використання чинників, що формують середню величину результативного показника за сукупністю організацій (за даними варіаційного ряду) чи обсягу економічного явища в рядах динаміки.

Крім того, ці показники необхідно доповнити встановленням планового, заданого або ж нормативного рівня результативного показника; розрахунком середнього темпу росту (зниження) результативної ознаки в результаті дії чинників, що вивчаються, для кожного періоду дослідження (місяць, квартал, рік тощо); оцінкою розміру зміни різних чинників для



забезпечення планового, заданого або ж нормативного рівня результативного показника і обчисленням при цьому необхідних ресурсів по кожному чиннику у вартісному вираженні.

Використання статистичних рівнянь залежностей для аналізу взаємозв'язків соціально-економічних явищ потребує:

1) якісного аналізу досліджуваних чинникових і результативних ознак, який передбачає наявність логічної залежності між цими ознаками, а також використання прямих ознак, що дають можливість проводити нормативні розрахунки;

2) однорідності досліджуваного явища – виключення з розрахунків значень ознаки (мінімальних чи максимальних) що значно відрізняються (у 2-3 рази) відповідно від величини, наступної за мінімальною або ж, що передує максимальній величині;

3) оцінки стійкості зв'язку між явищами, які встановлюються у міру наближення залежності, що досліджується, до визначеного виду рівняння, вираженого відповідною формою зв'язку (прямою, гіперболою, параболою тощо).

*Пряма статистична задача.* При вивченні кількісного виразу тренду за даними динамічних рядів пряма статистична задача реалізується шляхом прогнозування досліджуваного результативного показника і має означення: “На скільки зміниться значення результативної ознаки при зміні чинникової ознаки на одиницю чи іншу задану величину (зі зміною символів часу)?”.

Довірчі межі прогнозу, встановленого методом статистичних рівнянь залежностей, визначають за формулою

$$y_i \pm \bar{d},$$

де  $y_i$  – теоретичні значення досліджуваного показника, що визначено на основі рівняння тренду;

$$\bar{d} = \frac{\sum |y - \bar{y}|}{n}$$

– середнє лінійне відхилення між фактичними та середнім значенням досліджуваного показника;

$n$  – кількість спостережень.

Обернена статистична задача. Визначимо за допомогою методу статистичних рівнянь залежностей наступну задачу: “Скільки треба часу для зростання досліджуваного результативного показника на одиницю чи іншу задану величину?”.

#### Список використаної літератури:

1. Наукова та інноваційна діяльність України. / Статистичний збірник. К. : Державна служба статистики України, 2016. 257 с.

2. Кулинич О. І., Кулинич Р. О. Теорія статистики : підруч. [7-е вид. , перероб. і доп.]. К. : Знання, 2015. 311 с.

3. Кулинич Р. О. Статистичні методи аналізу взаємозв'язку показників соціально-економічного розвитку : монографія. К. : Формат, 2008. 288 с.

4. Статистика ринків : [підруч. для вищ. навч. закл.] / ДАСОА Держкомстату України; за наук. ред. Н.О. Парфенцевої. К. : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2007. 863 с.

5. Кулинич Р. О. Програмне забезпечення статистичних методів [Електронний ресурс] Персональний сайт Кулинич Р. О. URL : [http:// www.kulynych.in.ua/ software-statistical-methods](http://www.kulynych.in.ua/software-statistical-methods).



## **СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE-ФОРМ**

Google Форми – онлайн-сервіс для створення форм зворотного зв'язку, тестувань онлайн і різного роду опитувань. Інструмент популярний серед студентів та викладачів, але всі його можливості використовується рідко. У доповіді розглянуто для чого потрібні Google Форми і як максимально ефективно їх застосовувати.

Для початку, щоб створити таку форму потрібно мати акаунт в Google. За допомогою Google форм можна створити онлайн реєстрацію на конкурс або інші заходи, дослідження онлайн, збір фідбеку, голосування, тестування та багато іншого. Все залежить від вашої фантазії.

Що є перевагами Google форм?

1) Дуже прості у використанні. Працювати в Google формах не важче ніж у звичному нам MS Word. Інтер фейс зручний та зрозумілий. Форму не потрібно скачувати, пересилати, а потім ще й отримувати через пошту заповнений варіант, достатньо просто надіслати посилання потрібним людям і все.

2) Цілодобова доступність. Форма зберігається у так званій хмарі. Навіть якщо у вас виникнуть проблеми з комп'ютером чи телефоном, ваша форма не зникне і буде доступна вам і надалі.

3) Оригінальне оформлення. Великим плюсом Google форм є те, що кожен може створити власний дизайн для форми. Форми надають можливість вибирати шаблон абсолютно безкоштовно, а також є можливість завантажити свій шаблон.

4) Доступність. Сервіс є абсолютно безкоштовним, хоча якщо вам знадобляться розширений варіант налаштувань вам запропонують ряд платних функцій.

5) Мобільність. Google Форми зручні у використанні не тільки на ком'ютері, а й на мобільному телефоні. Створювати, переглядати, редагувати, пересилати та заповнювати форми можна за допомогою свого мобільного пристрою або на планшеті.

6) Зрозумілість. Google Форми збирають та доступно оформлюють статистику по усіх відповідях. Вам не потрібно додатково обробляти дані, які ви отримали, форми дозволяють відразу приступити до аналізу результатів.

Які варіанти форм може запропонувати Google ?

- Запитання, які передбачають розгорнуту відповідь;
- Запитання, які передбачають два варіанти відповіді;
- Запитання з декількома варіантами відповіді;
- Запитання з відповідями у вигляді розгорнутого списку;
- Шкала для оцінювання;
- Запитання з полем для введення дати або часу;
- Запитання з відео;
- Запитання з картинкою.

Також на даному етапі навчання, Google Форми є активним помічником викладачів та студентів. На дистанційному навчання вони дозволяють витратити менше часу: студентам на виконання тестів, а викладачам – з їх перевіркою.

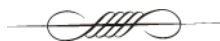
Отже, створення та використання Google Форм є дуже актуальним у наш час. Працювати з ними повинен вміти кожен учень, студент та викладач.

### **Список використаних джерел:**

1. *Google форми. URL: <https://www.google.com/intl/uk/forms/about/>.*

2. Жмихова С. Створення та використання електронних форм. URL: <https://obuchonok.com.ua/node/559>.

3. Соловійова О. Всі можливості Google Forms. URL: <https://netology.ru/blog/google-formy>.



**Поліщук Вероніка Миколаївна,**  
*студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю*  
*Публічне управління та адміністрування факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

**Туркот Вероніка Вікторівна,**  
*студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю*  
*Публічне управління та адміністрування факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **КОМП'ЮТЕРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕТОДУ СТАТИСТИЧНИХ РІВНЯНЬ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ**

Комп'ютерну програму “Метод статистичних рівнянь залежностей” було створено у 2003 році з метою вибору найкращого рівняння одночинникової залежності та подальшого моделювання і прогнозування на основі вихідних даних варіаційних або динамічних рядів [1]. Функціональні можливості комп'ютерної програми дозволяють здійснити усі передбачені види розрахунків для обраної одночинникової функції. Серед головних завдань на основі використання цієї програми, які можна вирішити при статистичному оцінюванні взаємозв'язків економічних явищ та процесів є: пряма та обернена економічні задачі, виявлення та прогнозування тенденцій, а також встановлення ступеня інтенсивності використання чинникової ознаки у формуванні нормативного рівня результативного показника за даними рядів динаміки та середньої величини – у варіаційних рядах.

Відомо, що ґрунтовну кількісну оцінку закономірностей, які формують рівень та динаміку економічних явищ та процесів доцільно здійснювати з використанням множинних моделей. Тому для побудови множинних функцій взаємозв'язку було удосконалено комп'ютерну програму “Метод статистичних рівнянь залежностей” в частині кількісного вивчення множинних взаємозв'язків явищ та процесів. Для цього було здійснено розробку та перевірку функціонування 20 різних форм множинних рівнянь залежностей, побудова яких передбачає:

1. Використання принципу “Знизу-вгору” при формуванні множинного рівняння залежностей. За цим принципом слідує, що у множинну модель можуть бути включені тільки ті чинники, які мають стійку залежність з результативно ознакою.

2. За результатами одночинникових розрахунків форма рівнянь залежностей поділяється на: пряму, обернену, комбінаційну (поєднання прямої та оберненої залежності в межах однойменних форм взаємозв'язку, наприклад, лінійну пряму залежність можна поєднати з лінійною оберненою залежністю).

3. Вибір функції множинного взаємозв'язку чинникових ознак та результативного показника здійснюється за наявності не менше 2-х чинників, що за результатами одночинникового аналізу можуть бути відібрані у множинне рівняння. Основними критеріями при доборі одночинникових моделей у множинний аналіз взаємозв'язку є: наявність стійкого взаємозв'язку (значення коефіцієнта стійкості зв'язку вище або рівне 0,7), порівняння значень індекса та коефіцієнта кореляції (відхилення цих показників не повинно перевищувати 0,1), а також сума лінійних відхилень теоретичних значень результативної

ознаки від їх емпіричних значень повинна бути мінімальною  $\sum |Y_i - Y_x| \rightarrow \min$  [2-4]. Одночинникова функція залежності для якої дотримано вказані вимоги вважається найкращою. Тому при побудові множинного рівняння залежності слід розподілити усі досліджувані чинникові ознаки на ті, що за результатами парного взаємозв'язку вважаються найкращими чи можливими для подальшої кількісної оцінки залежностей.

Встановлення сумісного впливу досліджуваних чинників на результативну ознаку, з використанням методу статистичних рівнянь залежностей та відповідного комп'ютерного забезпечення, дозволяє [5]:

1. Обґрунтувати вибір системи чинникових ознак, виду рівняння залежності.
2. Здійснити моделювання рівня, динаміки та структури економічних явищ та процесів на основі розв'язання прямої та оберненої економічних задач й встановлення ступеня інтенсивності використання чинникових ознак у формуванні нормативного рівня результативного показника.
3. Побудувати графік одночинникового та множинного взаємозв'язку, а також встановити частку впливу на результативну ознаку включених до розрахунків множинного рівняння чинників.

#### Список використаних джерел:

1. Кулинич Р. О. Вивчення взаємозв'язків та виявлення тенденцій розвитку соціально-економічних явищ і технічних процесів за допомогою комп'ютерної програми "Метод статистичних рівнянь залежностей" // *Економетрія: проблеми теорії та практики* : [зб. наук. праць]. Хмельницький: ХІУП, 2003. С. 57–61.
2. Кулинич Р. О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку: [монографія]. К. : Знання, 2007. 311 с.
3. Кулинич Р. О. Статистичні методи аналізу взаємозв'язку показників соціально-економічного розвитку : монографія. К. : ВПД "Формат", 2008. 288 с.
4. Кулинич О. І., Кулинич Р. О. Теорія статистики : підруч. [5-те вид. ,перероб. і доп.]. К. :Знання, 2010. 239 с.
5. Парфенцева Н. О., Кулинич Р. О. Статистичне вивчення соціально-економічного розвитку України : підруч. К. : ВПД "Формат", 2011. 456 с.



**Руденко Олександр Володимирович,**

*студент I курсу за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### ПРОСТІ ТА СКЛАДЕНІ ЧИСЛА

Історія теорії чисел має особливу привабливість. Задачі й теореми, доведені сотні і тисячі років тому, захоплюють нас своєю красою, витонченістю логічних міркувань так само, як захоплювали всі попередні покоління. Таємниця простих і складених чисел приваблювала вчених ще в стародавній Греції. Саме там, в третьому столітті до н.е. математиком Ератосфеном була створена перша таблиця простих чисел. Греки цікавились досконалими числами, співдружними числами, числами – близнюками.

Час йшов, та секрети простих та складених чисел не давали спокою математикам. П'єр Ферма, Софія Жермен, Пафнугій Чебишев, Іван Виноградов, Іоанн Ламберт – ось далеко не повний перелік вчених, що цікавились і вивчали прості і складені числа. Першу відому нам таблицю простих чисел склав італійський математик П'єтро Антоніо Каталді в 1603 р. Вона охоплювала всі прості числа від 2 до 743. У 1770 р. німецький математик Йоганн Генріх Ламберт опублікував таблицю найменших дільників всіх чисел, що не

перевищують 102000 і не діляться на 2, 3, 5, вклавши в цю працю колосальні зусилля. В середині 19 століття в пресі з'явилися повідомлення, які здавались на той час абсолютно фантастичними: у Віденську академію надійшло 7 великих томів рукописних таблиць "Великий канон дільників всіх чисел, які не діляться на 2, 3 і 5, і простих чисел між ними до 100 330 201". Автором цієї праці був Якуб Філіп Кулик, професор вищої математики Празького університету.

У подальшому пошуку простих чисел вже не носили характеру масового полювання, з якою можна порівняти складання таблиць, а перетворилися на цілеспрямований відбір окремих класів. У дослідників простих чисел найбільш популярними є прості числа Мерсенна, названі на честь французького вченого Марена Мерсенна (18 ст).

Наприкінці 20 століття з'явилися сучасні технічні засоби, здатні вирахувати досить великі прості числа. У 2009 році було знайдено просте число Мерсенна M43112609. А зовсім нещодавно, у січні 2016 Кертис Купер у рамках широкомасштабного проекту розподілених обчислень відкрив найбільше на сьогодні просте число  $M74207281 = 274\,207\,281 - 1$ , десятковий запис якого містить 22 338 618 цифри.

Таким чином, проблема простих та складених чисел є і зараз дуже цікавою та актуальною. На сьогодні все ще існує дуже багато відкритих питань відносно простих чисел, які були оголошені Едмундом Ландау під час проведення П'ятого міжнародного математичного конгресу (проблеми Гольдбаха, Ландау, гіпотеза Лежандра, тощо). Відкритою проблемою залишаються також існування скінченної кількості простих чисел у багатьох цілочисельних послідовностях (числа Мерсенна, числа Фібоначчі, числа Ферма), а отже, актуальність даної теми не викликає сумніву.

#### **Список використаних джерел:**

1. Бухштаб А. А. Теория чисел. М. : Просвещение. 1966 р.
2. Андронов И. К., Окунев А. К. Арифметика рациональных чисел. М. : Просвещение. 1971 р.
3. Завало С. Т. Арифметика, алгебра і елементи аналізу. К. : Рад.школа. 1969 р.
4. Конфорович А. Г. Визначні математичні задачі. К. : Рад.школа/ 1981 р.
5. Виноградов И. М. Основы теории чисел. М. : Наука. 1972 р.



#### **Степанишина Валерія Валеріївна,**

*студентка 1 курсу за спеціальністю Фінанси банківська справа та страхування  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### **МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОЛОГІЇ**

Математизація науки та освіти, особливо в екології, не нова. Ще в 50-роки минулого століття Ю.Одум надав цьому великого значення. У своїй книзі «Fundamentals of ecology» він виділив цілий розділ математизації екології та охорони природи [1]. Тому що, проведення довгострокових й дорогих польових, маршрутних і стаціонарних екологічних досліджень не завжди представляється можливими. Особливо в умовах перехідної економіки, де наша країна не є винятком. У таких випадках оцінка та прогноз реалії, явищ і процесів в екосистемі можливий лише через складний аналіз існуючих в ній кількісних взаємин та закономірностей.

У нашому випадку використовуються три словосполучення – математика, моделювання та екологія. Математика - область науки і освіти, що вивчає абстрактні просторові форми й кількісні відношення. Інакше кажучи, математика (mathema – знання, наука) – це наука про знання, обумовлена на точному логічному мисленні. Модель – фізична або знакова подоба реального об'єкта, явища і процесу. Моделювання – метод дослідження

складних об'єктів, явищ і процесів шляхом їх спрощеного імітування (натурного, математичного, логічного). Математичне моделювання – приблизна модель об'єктів, явищ та процесів, показаної математичними символами і позначеннями, обумовленими на точному логічному мисленні.

Математичні символи, знаки і позначення зручний метод стисненого системного опису складних природних явищ та процесів, а рівняння дозволяють формально висловити можливий спосіб взаємодії організмів між собою і їх навколишнім середовищем. З огляду на таку послідовність або ієрархічність робіт в математичному моделюванні Ю.Одум (1971) назвав главу своєї книги «системною екологією». Виходячи з цього, багато вчених сучасності досі в екології називають їх «Системною екологією». Систематизація наукових досліджень притаманна всім галузям науки і освіти, без винятку (А.Нігматов, 2010). Саме тому, говорити про математичне моделювання в екології як «системної екології» було б недоцільним [2, с. 499].

Сутність математичного моделювання ґрунтується в тому, що з використання математичних символів створюється певне абстрактне більш простіше утворення екосистеми, яка досліджується. Після цього, змінюючи значення певних окремих параметрів, аналізують, як поведе себе відповідна екосистема штучного походження, іншими словами як і на скільки зазнає змін остаточний результат. Власне моделі створюють на основі відповідних відомостей, зібраних в стаціонарних, лабораторних та маршрутно-польових дослідженнях. Для створення математичної моделі, котра була б адекватною, іншими словами відповідно та правильно відтворювала дійсні екологічні процеси, необхідні достатні емпіричні знання. Показати всю безкінечність зв'язків в екосистемі в єдиній математичній схемі не можливо. Проте, керуючись розумінням, що в екосистемах існує внутрішня структура і, отже, працює відповідний принцип «детермінація факторів», існує можливість виділити основні зв'язки та одержати більш-менш вірне наближення до дійсності.

Зазвичай математичне моделювання в екології складається з 4 послідовно побудованих етапів проведення досліджень:

1. Створення правил зв'язку основних об'єктів моделі.
2. Рішення математичних задач в екології.
3. Визначення відповідності моделі до теорії і практики екології.
4. Аналіз і вдосконалення екологічної моделі.

1-етап. Створення правил зв'язку основних об'єктів моделі. Тут необхідно визначити ті реальні параметри екосистеми або процеси і явища, які ми хочемо змоделювати. Вони мають бути досить детально дослідженні, тобто визначенні детермінуючі складові частини екосистеми, визначенні суспільні та природні закони, а також закономірності, які описують загальний характер взаємодії між ними. У тому випадку, коли незрозуміло, як пов'язані між собою дійсні об'єкти, побудова моделі, яка є адекватною є неможливою.

2-етап. Вирішення математичних задач в екології. У даному випадку розробляється математична теорія, яка спрямована на проведення опису аналізованих явищ, положень та процесів з потрібною деталізацією. На її основі формується модель, яка має вигляд певної системи взаємодій, що є абстрактними. Модель в екосистемах являється суворим математичним виразом сформульованої гіпотези.

3-етап. Визначення відповідності моделі до теорії і практики екології. Це перевірка моделі, тобто розрахунок і звірення результатів моделі з теоретичними показниками і практичними результатами. При цьому перевіряється правильність сформульованої гіпотези. Математичні моделі можна оцінити за трьома основними властивостями: реалістичність, точність та спільність.

4-етап. Аналіз і вдосконалення екологічної моделі. Якщо в процесі роботи з моделлю виявляється значна розбіжність відомостей з теорією і практикою екології дана модель відкидається або удосконалюється. При узгодженості результатів моделі з реальною дійсністю вона використовується для прогнозу або оцінки, додаючи до них різноманітні вихідні параметри [3, с. 23].

Проте, необхідно відмітити, що сама по собі математична модель не має можливості бути абсолютним доказом правильності тієї чи іншої гіпотези екологічного характеру, тому що може виявитися, що різноманітні гіпотези можуть призводити до подібних результатів, але вони слугують одним із основних засобів аналізу дійсності.

Математичне моделювання широко застосовується при вирішенні екологічних проблем, пов'язаних з антропогенними впливами на природне середовище. В сучасних математичних моделях виділяють тактичні і стратегічні моделі. Тактичні моделі екосистем служать для екологічного прогнозування їх стану, в тому числі при різному роді екзогенних впливів. Стратегічні моделі будують в основному з дослідницькою метою, для розкриття загальних законів функціонування екосистем, таких, як стабільність, різноманітність, стійкість до впливів, здатність повертатися в початковий стан. До завдань стратегічних моделей входить вивчення за допомогою ЕОМ наслідків різних стратегій управління екосистемами, щоб мати можливість вибрати оптимальну [5, с. 169].

У ХХІ столітті стало популярним комплексне рішення проблем соціології, економіки та екології, тобто створення моделей сталого розвитку. Такі моделі розробляються для короткого та довгострокового прогнозування зростання в масштабах місцевості, країни, регіону і загальної оцінки впливу людської діяльності на природне середовище.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Odum E. P. Fundamentals of ecology. Philad-london-Toronto, 1971.*
2. *Математика. Популярный энциклопедический иллюстрированный словарь. Эвронедия. Москва: «Олма-пресс», 2004. 785 с.*
3. *Берешко И. Н. Математические модели в экологии. Учеб. пособие. Харьков : Нац. аэрокосм. ун-т. «Харьк. авиац. ин-т., 2006. 68 с.*
4. *Левич А. П. Математические аспекты вариационного моделирования в экологии сообществ. Математическое моделирование. 1994. № 5. С. 55 – 76.*
5. *Ляшенко І. М., Коробова М. В., Столяр А. М. Основи математичного моделювання економічних, екологічних та соціальних процесів: навчальний посібник. Тернопіль: навчальна книга – Богдан. 2006. 304 с.*



#### **Череднюк Ірина Миколаївна,**

*студентка 2 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування"  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

#### **Ігнат Аліна Віталіївна,**

*студентка 2 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СТАТИСТИЧНИХ РІВНЯНЬ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ ДЛЯ КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ ВЗАЄМОБУМОВЛЕНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ**

Ефективне функціонування ринкової економіки неможливе без використання статистичних методів для своєчасного виявлення впливу мінливих економічних умов та обґрунтування управлінських рішень. Ці рішення можуть стосуватися будь-якої сфери економіки (від оцінки зміни показників господарської діяльності – мікроекономічних чинників, до розробки планів ефективних інвестицій, змін в оподаткуванні, стратегій діяльності ринкових структур - макроекономічних чинників).

Неоперативна, або ж неякісно опрацьована економічна інформація веде до зниження рівня ділової активності. Наприклад, несвоєчасне реагування на зміну макроекономічних чинників призводить до скорочення обсягів виробництва та інфляції. Ще більший вплив на розвиток економіки мають оперативна характеристика й аналіз мікро- та макроекономічних чинників соціально-економічних явищ і процесів. Збір даних на мікро- і макрорівнях, та їх подальше опрацювання економіко-статистичними методами – основа успішного менеджменту економічної діяльності.

Перехід економіки до ринкових відносин зумовлює необхідність оцінки впливу чинників макро- і мікроекономіки на формування обсягу зовнішньоторговельної діяльності України та прогнозування її розвитку. До макроекономічних чинників формування обсягу зовнішньоторговельного обороту відносять як сферу виробництва товарів й послуг (промисловість, сільське господарство, будівництво, інші види діяльності по виробництву товарів), так і сферу обороту товарів (роздрібний товарооборот) та надання послуг. Для макроекономічних чинників це можуть бути також розрахунки, наприклад, оцінки і прогнозування взаємозв'язку галузей економіки (однієї з іншою) через купівлю (продаж) акцій і цінних паперів; характеристики чинників, що формують ціну акцій; прогнозування біржового курсу акцій, ринку цінних паперів, а також оцінки динаміки цін та акцій.

Мікроекономічні чинники стосуються оцінки показників господарської діяльності підприємств (продуктивності праці, собівартості, цін, попиту і пропозиції, структури валової продукції чи товарообороту, фондівддачі, фондооснащеності, ступеня участі у зовнішньоторговельній діяльності тощо) та виявлення на цій основі ефективності господарювання (рентабельності).

При зростанні ділової активності господарські суб'єкти (підприємства, фірми тощо) збільшують своє виробництво і капітальні вкладення, в той же час при її спаді – йде згортання економічної діяльності. Тому, підприємства повинні розробляти таку економічну стратегію, щоб активно реагувати на перехідні до ринкової економіки закони, особливо податкове законодавство, їх зміну, демографічну ситуацію тощо.

Принципи функціонування ринкової економіки вимагають зміни системи управління господарською діяльністю. Керівники підприємств повинні використовувати такі економіко-статистичні методи, які б дали змогу передбачити можливі ринкові ситуації, знати напрямки їх руху в майбутньому періоді. Сучасний менеджер повинен спиратися на статистичні розрахунки і оцінку впливу макро- і мікроекономічних чинників на результати господарської діяльності. Знання розвитку чинників мікро- та макроекономіки – це перш за все інтерес його професійної діяльності як керівника підприємства.

Статистичні розрахунки впливу мікроекономічних чинників дають змогу порівнювати результати господарської діяльності даного підприємства з іншими однорідними підприємствами, оцінка яких необхідна для покращення виробничих процесів та пошуку альтернативних рішень, для досягнення вимог їх економічної ефективності. Проте, для повного уявлення про систему взаємозв'язків між економічними явищами їх потрібно доповнювати статистичними розрахунками впливу макроекономічних чинників. Взаємне доповнення статистичних розрахунків на основі мікро- та макроданих забезпечить одержання детального уявлення про розвиток економіки і дозволить впливати на нього через інструменти управління, що знаходяться у розпорядженні менеджерів та економістів на державному та регіональному рівнях.

Ринкова економіка вимагає покращення використання статистичної та економічної інформації, на основі створення надійної інформаційної бази для менеджменту в усіх галузях економіки. Підвищення рівня обґрунтування управлінських рішень неможливе без врахування дії різних чинників, які формують результати роботи. Необхідно виділити роль чинників, що позитивно або негативно впливають на результати господарювання. Одночасно доцільно виділити окремо вплив чинників, які використовувалися інтенсивно або неінтенсивно. Оцінка впливу таких чинників на результативні економічні показники і характеристика їх впливу у майбутньому періоді шляхом відповідних розрахунків дозволяє більш правильно прогнозувати результати господарської діяльності.



Ступінь інтенсивності використання чинників, що формують розвиток результативної ознаки в динаміці визначають порівнянням фактично досягнутого абсолютного значення чинника і його оптимального рівня, вирахованого за допомогою статистичних рівнянь залежностей. У тих випадках коли фактично досягнутий рівень чинника менший його оптимального значення, то вважається, що чинник у цей період часу формував розвиток результативної ознаки інтенсивно, і навпаки, якщо фактичний рівень чинника більший за його оптимальне значення, то формування розвитку результативної ознаки відбувалось неінтенсивно.

#### **Список використаних джерел:**

- 1.Єріна А. М., Моторин Р. М., Головач А. В., Іващенко Н. Т., Мазуренко О. К. *Статистика*. К. : КНЕУ, 2002. 457 с.
- 2.Кулинич О. І. *Економетрія: навч. посібник*. Хмельницький: Поділля, 2003. 215 с.
- 3.Кулинич О. І. *Теорія статистики: підручник*. 2-е доп. і доопр. видання. Кіровоград : Державне Центрально-Українське видавництво. 1996. 228 с.



#### **Шамара Олександра Олександрівна,**

*студентка 2 курсу за спеціальність Публічне управління та адміністрування  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ**

Основою ефективності рішень є інформаційне забезпечення процесу їх прийняття.

*Інформаційне забезпечення* – це інформація, яка потрібна для управління процесами, що містяться на будь-яких носіях або в базах даних інформаційних систем, створення стабільних інформаційних умов функціонування національної системи, забезпечення необхідною інформацією, передачі, обробки для одержання високоякісної інформації, організації банків даних за окремими видами функціонування процесів економічної діяльності держави.

Так як організації є складними системами, рішення приймаються людьми, то існує ряд проблем, які впливають на прийняття рішень. Це може бути пов'язано з різноманітними факторами [1, с. 86].

Одна з багатьох помилок у процесі прийняття рішень є не стільки невміння визначити обсяг необхідної інформації, а скільки невміння вирізнити необхідну інформацію. Найкращий спосіб вирішити цю проблему полягає в ранжуванні інформації за пріоритетами [4, с. 143-161].

Також розглянемо деякі особливості інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень. Деякі автори виділяють наступне:

По-перше, це використання складніших методів прийняття рішень, що базуються переважно на інтуїції.

По-друге, це більш ретельне інформаційне забезпечення процесу прийняття рішень для забезпечення їх високої якості. Інформація потрібна для раціонального вирішення проблеми.

Для прийняття обґрунтованого управлінського рішення потрібна планова, нормативна, інструктивна та інша інформація. Незалежно від виду вона має бути точною, повною, вірогідною, надійною, зручною для сприйняття та оцінки. Крім того, створюють комісії або творчі групи для вивчення питання, проводять анкетні опитування, інтерв'ювання тощо [3, с. 140].

Інформаційне забезпечення має стати основним «рецептором» існування та діяльності підприємства в сучасних умовах. Саме створення такої системи та максимальне використання її можливостей дозволить вижити господарюючим суб'єктам під час економічної кризи та нестабільності.

Для ефективного прийняття управлінських рішень потрібна якісна та актуальна інформація, отримати яку нескладно, якщо інформаційне забезпечення підприємства автоматизовано, але складно оцінити її великий обсяг, обробка котрого дійсно дозволить прийняти ефективне управлінське рішення.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Анісімов О. С. Прийняття управлінських рішень: методологія і технологія. М. : ФГТУ Рос. АКО АПК. 2002. 280 с.*
2. *Баядін Н. І. Технології безпеки бізнесу: введення в конкурентну розвідку: навчально-практич. посібник. М. : Юристь. 2002. 320 с.*
3. *Гевко І. Б. Методи прийняття управлінських рішень: підручник. К. : Кондор, 2009. 187 с.*
4. *Дерлоу Дес. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень: пер. з англ. К. : Наукова думка/ 2001. 242 с.*



**Шурко Діана Валентинівна,**

*студентка 1 курсу спеціальності Фінанси, банківська справа та страхування  
факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### **ТЕОРІЯ ІГОР: КУБИК РУБІКА**

Теорія ігор виникла у 40-50-х роках. Її основна мета – дослідити, яким чином люди приймають рішення.

Може йтися не лише про людей, а й про тварин чи комп'ютерні програми, які приймають рішення.

Якщо ми визначаємо гравців, набір їхніх можливих ходів, тобто стратегії, і задаємо певний вигравш та умови, за яких один виграє, а інший – програє, ми перетворюємо ситуацію на об'єкт дослідження теорії ігор.

Теорія ігор досліджує процеси ухвалення рішень у складних ситуаціях. Для визначення гри потрібно задати гравців (хто власне буде ухвалювати рішення), описати їх можливі дії, визначити всі можливі наслідки дій гравців та задати на них функцію виграшу. Власне гра виникає коли виграти одного гравця залежать від дій інших. Важливою, також, є наявна у гравців інформація, оскільки вона впливає на стратегії гравців. Стратегією гравця називається правило, яке дозволяє вибрати для кожної позиції гри і наявної в цей момент інформації - дію.

Наприклад, відома всім гра у камінь-ножиці-бумагу є предметом дослідження теорії ігор, оскільки в ній є гравці, відомі їх дії (вибір одного з трьох варіантів) та виграти (які залежать від дій інших). При цьому стратегія може бути фіксована - завжди грати камінь (багато ви нею не виграти), або ймовірнісна - вибирати з рівною ймовірністю з усіх варіантів (ця стратегія є рівновагою Неша для даної гри).

Про теорію ігор можна розказувати дуже довго, але ідея цієї статті - розказати про одну головоломку, яка є найбільш цікавою, складною та контрінтуїтивною з базових головоломок.

У цієї всесвітньовідомої головоломки 43,252,003,274,489,856,000 можливих комбінацій і тільки 1 правильна. На сьогодні топові спідкубери стабільно збирають кубик менш ніж за 10 секунд [2].

Спочатку цей винахід називався «Магічний кубик». Являє собою механічну головоломку, що з'явилася на світ в 1974 році завдяки угорському скульптору і викладачеві архітектури будапештській Академії прикладних мистецтв і ремесел Ерне Рубіку (угор. Erno Rubik). Йому прийшла в голову ідея створити наочну модель, за допомогою якої була можливість продемонструвати студентам основи математичної теорії груп. Довго думаючи, перепробувавши безліч варіантів, в результаті була створена дерев'яна модель-прототип кубика. На початку це винахід виглядав як набір з 27 дерев'яних кубиків з різнобарвними гранями. В даний час ця головоломка є пластмасовим кубом, що складається з 26 маленьких кубиків, які здатні обертатися і рухатися по невидимим осям. Кожен з дев'яти квадратів на кожній стороні кубика забарвлений в один з шести кольорів: білий, синій, жовтий, зелений, червоний, оранжевий. Суть головоломки в тому, щоб повертати грані кубика всілякими способами до тих пір, поки кожна грань не буде складатися з квадратів одного кольору.

Вперше зібрати головоломку винахіднику допомагали його друзі та студенти. На збірку кубика Рубіка пішло близько місяця [3].

У кубика шість граней, центр кожної з них прикріплений до несучого каркасу, який утримує куб. Вони обертаються тільки навколо своєї осі. В результаті одні й ті ж кольори завжди виявляються протилежними один одному. На стандартному кубі формуються такі пари квітів:

- білий - жовтий;
- червоний - помаранчевий;
- синій - зелений.

Кубик Рубіка складається з трьох типів блоків. Це центральний каркас, що з'єднує центр кожної грані, на якій закріплений одноколірний квадрат. Кутові блоки, які мають три кольорові боку, а розташовані по краях елементи - дві. Так, структура кубика Рубіка включає одне ядро, 8 кутових і 12 елементів, розміщених по краях.

Є алгоритм, за яким повертається кожен з двох різних кутів, але немає алгоритму, що дозволяє прокручувати тільки один кут, залишаючи всі інші недоторканими. Тому якщо взяти нормальний кубик Рубіка, видалити один кут і замінити його іншим, вирішити головоломку буде неможливо.

Але якщо повторити процедуру, повернути ще один кут, то другий коефіцієнт 3 не додає. Тепер, коли 2 кута прокручені, можна застосувати алгоритм, який дозволяє переміщати два кутових елемента, поки хоча б один з них не встане на місце. Якщо так трапиться, що інший займе своє місце, то фанат головоломок отримає «вирішене» кубик. В цілому розташовуватися кутові блоки можуть одним з трьох способів.

Є алгоритм збору кубика Рубіка, який має на увазі переміщення двох пар кутових блоків і ребер. Але не існує механізму, який дозволяв би рухати тільки одну пару кутових блоків і ребер. Є алгоритм, що дозволяє працювати тільки з парою ребер, але неможливо зібрати головоломку, переміщаючи тільки одну грань. Якщо «вирвати» 2 ребра або 2 кутових блоку і поміняти їх місцями, то вони взаємно замінять один одного.

Отже, для збирання кубика є ряд загально відомих формул. Їх потрібно вивчити, а потім правильно ними оперувати. Тобто на початку умови рівні для всіх. Далі все залежить від швидкості мислення. Але це буде машинальна зборка за стандартним алгоритмом при якій майже неможливо збирати кубика швидше ніж за 50-60 секунд. Далі починаєш вчити різні формули, щоб збирати швидше. Сукупність цих формул називається методом Джессікі Фрідріх, і дозволяє перетнути бар'єр в 50-60 секунд і показувати дійсно вражаючі результати. Наприклад світовий рекорд складає 3,47 секунди.

#### Список використаних джерел:

1. Математические загадки кубика Рубика. URL: <https://1gai.ru/publ/524450-matematicheskie-zagadki-kubika-rubika.html>.

2. *Теорія ігор: дилема ув'язненого, стратегія мстивого зяблика та реформи.* URL: *Режим доступу: <https://site.ua/olexii.ignatenko/11045-teoriya-igor-dilema-uvyaznenogo-strategiya-mstivogo-zyablika-ta-reformi/>*.

3. *Цікаві факти про кубок Рубіка.* URL: *<https://cikavo-znaty.com/tsikavi-fakty-pro-kubok-rubika/>*.



**Якимець Анастасія Анатоліївна,**

*студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю*

*Публічне управління та адміністрування факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

**Білик Катерина Андріївна,**

*студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю*

*Публічне управління та адміністрування факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## ОЦІНКА СТІЙКОСТІ ОБМІННОГО КУРСУ ВАЛЮТ

Стійкість обмінного курсу національної грошової одиниці по відношенню до основних іноземних валют є результатом співвідношення їх купівельної спроможності за досліджуваній період. До факторів які визначають стійкість обмінного курсу валют належать: обсяг зовнішньоторговельного балансу, емісія національної валюти, очікувані значення курсу валюти у майбутньому та пов'язані з цим споживчі настрої населення. Перелічені фактори впливають одночасно зміцнюючи чи послабляючи обмінний курс національної валюти по відношенню до основних іноземних валют.

Питанням соціально-економічного розвитку країни присвячені праці А. В. Головача [1], О. І. Кулиничка [4, 4], І. Г. Манцурова [6], О. Г. Осауленка [7], Н. О. Парфенцевої [8] та інших вчених. Метою статті є розгляд та розробка методики оцінки стійкості курсу валют на основі розрахунку нормованих відхилень обмінних курсів купівлі/ продажу з урахуванням економічного інтересу населення та нефінансових корпорацій.

Різновидністю комплексної оцінки господарсько-фінансової діяльності [3] є розрахунки стійкості курсу валют, акцій, цінних паперів, а також ефективності їх купівлі і продажу для банків та приватних осіб. Стійкість курсу української гривні до різних валют (долара США, євро, російського рубля тощо) та ефективність їх продажу можна визначити як станом на момент часу (дату), так і за якийсь визначений період (тиждень, декаду, місяць).

*Результати дослідження.* Визначення стійкості та економічної ефективності купівлі і продажу валют ґрунтується на протиріччі інтересів банків та приватних осіб [4]. Так, для банків при ефективній купівлі валют по мінімальному курсу розрахунок відхилень ведеться від мінімального значення ( $x_i - x_{min}$ ), а для населення та інших підприємств – від максимального рівня валюти ( $x_{max} - x_i$ ) і навпаки, при продажу валют – для банків розрахунок комплексного коефіцієнта вагомості відхилень здійснюється за формулою: ( $x_{max} - x_i$ ), а для приватних осіб та підприємств: ( $x_i - x_{min}$ ). Для визначення стійкості курсу української гривні до основних валют застосуємо формулу [1]:

$$K_g = \sum \frac{x_{max} - x_i}{x_{max} - x_{min}} + \sum \frac{x_i - x_{min}}{x_{max} - x_{min}},$$

де  $K$  – комплексний коефіцієнт вагомості відхилень;  $x_{min}$ ,  $x_{max}$  – відповідно мінімальне та максимальне значення курсу валюти;  $x_i$  – значення обмінного курсу валюти.

Чим нижчий комплексний коефіцієнт вагомості відхилень, тим вищий рівень ефективності обміну валют, що свідчить також про високе місце цієї валюти в їх сукупності.

Щодо купівлі валют з точки зору населення ефективний їх обмін може здійснюватись при мінімальному курсі і навпаки, при продажу валют їх продаж є ефективним при обміні по максимальному курсу.

Важливим аспектом оцінювання стійкості курсу валют з урахуванням економічних інтересів населення є надійне збереження ним своїх заощаджень. Для оцінки ефективності обміну валют у різних банках можна використати дані про курс української гривні до основних валют за станом на момент часу (дату).

#### **Список використаних джерел:**

1. Головач А. В., Головач Н. А., Захожий В. Б. *Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика : навч. посіб.* К. : КНЕУ, 2005. 333 с.
2. *Динаміка зміни середнього готівкового обмінного курсу основних іноземних валют до гривні [Електронний ресурс].* 2011. URL: <http://charts.finance.ua/ua/currency/cash>.
3. Кулинич Р. О. *Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку: монографія.* К. : Знання, 2007. 311 с.
4. Кулинич Р. О. *Статистичні методи аналізу взаємозв'язку показників соціально-економічного розвитку : К. : ВПД "Формат", 2008. 288 с.*
5. Кулинич Е. И. *Статистическая оценка факторов хозяйственной деятельности заготовительных организаций.* М. : Финансы и статисти. 1983. 192 с.
6. Кулинич О. І., Кулинич Р. О. *Теорія статистики : підруч. [5-те вид. , перероб. і доп.].* К. : Знани., 2010. 239 с.
7. Манцуров І. Г. *Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни : монографія/ К. : КНЕУ, 2006. 392 с.*
8. Осауленко О. Г. *Національна статистична система: стратегічне планування, методологія та організація : монографія.* К. : ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2008. 415 с.
9. *Статистика ринків : підруч. для вищ. навч. закл. / ДАСОА Держкомстату України; за наук. ред. Н. О. Парфенцевої.* К. : ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2007. 863 с.



## СЕКЦІЯ 11. МІЖНАРОДНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

**Асафатова Анастасія В'ячеславівна,**  
*студентка 4 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### МЕДІАЦІЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Медіація – це один із способів альтернативного вирішення спорів (АВС), вид посередництва, що передбачає взаємодію сторін конфлікту та незалежного, нейтрального, кваліфікованого посередника – медіатора, який сприяє останнім у відновленні комунікації, обговоренні конфлікту та пошуку способів його вирішення або взаємовигідного (взаємоприйняттого) для них врегулювання конфлікту[1, с. 111].

Відповідно до п.4 ч.1 ст. 1 Проекту Закону України «Про медіацію» № 2706 від 28.12.2019 медіація визначається як добровільна, позасудова, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [2].

Міжнародну публічну медіацію можна визначити як залучення третьої незалежної сторони в переговорний процес між суб'єктами міжнародного публічного права, що сперечаються. Він здійснюється за згодою всіх сторін конфлікту на їх прохання або за ініціативою третьої сторони з метою мирного врегулювання спору на основі пропозицій медіатора. Міжнародна публічна медіація по суті є формою міжнародних переговорів, але на більш широкій основі, за участю третьої сторони. Міжнародна публічна медіація ґрунтується на принципах і методах, властивих інституту безпосередніх переговорів, з урахуванням додаткових прав і обов'язків сторін щодо медіатора, а також відповідних компетенцій останнього[3, с. 348].

Медіація має певні переваги порівняно з розглядом справи у суді:

- медіація забезпечує швидкість розгляду спору порівняно з розглядом справ судами;
- прийняття рішення самими сторонами конфлікту сприяє усвідомленню того, що це їх спільне рішення, якого вони досягли шляхом консенсусу, та стимулює їх у подальшому до добровільного виконання умов примирення;
- під час винесення судового рішення задоволеною залишається зазвичай лише одна сторона, на користь якої воно ухвалене, а під час медіації задоволеними залишаються обидві сторони, які приймають спільне рішення [4].

Окрім зазначених переваг можна навести наступні: зниження вартості процесу вирішення спору; можливість впливати на результат; конфіденційність процедури; можливість збереження або відновлення взаємин між опонентами; можливість запобігти виникненню подібних конфліктів у майбутньому.

В існуючій системі мирних засобів вирішення міжнародних спорів медіацію вирізняє гнучкість і відсутність чіткої міжнародно-правової регламентації, які в більшості випадків зумовлюють звернення до неї сторін, що сперечаються. Разом із тим у ході врегулювання конфлікту як медіатор, так і сторони спору зобов'язані керуватися принципами міжнародного права, а також керівними установками та протоколами, властивими безпосереднім переговорам, як ключової складової інституту міжнародної публічної медіації [3, с. 349].

Медіація задля підтримання миру є одним із інструментів ООН для контролю і врегулювання конфліктів. Медіація застосовується як між державами, так і всередині держав [3, с. 349]. Міжнародні договори регіонального характеру містять положення про можливість

участі міжнародних організацій, а саме їх посадових осіб або є органів у якості медіаторів для вирішення спорів, що відбуваються всередині держави, яка є учасником цієї регіональної угоди. Наприклад, відповідно до ст. 16 Статуту СНД 1993 р. держави-члени вживають всіх можливих заходів для запобігання конфлікту, передусім на міжнаціональній та міжконфесійній основі, що можуть спричинити порушення прав людини. Вони надають одна одній на основі взаємної згоди допомогу у врегулюванні таких конфліктів, в тому числі і в рамках міжнародних організацій [5].

Медіація як спосіб вирішення міжнародних та внутрішньодержавних конфліктів може застосовуватися у політичних сферах. Яскравим прикладом цього є застосування медіації в міжнародних відносинах між Ізраїлем та Єгиптом.

Врегулювання Єгипетсько-Ізраїльського конфлікту у 1978 році щодо власності Синайського півострову є одним з найкращих міжнародних прикладів застосування медіації у 20 ст. Роль політичного медіатора виконував американський президент Джиммі Картер, який був присутній під час переговорів. Самі ж переговори відбувалися на нейтральній території у Кемп-Девіді, Меріленд, США. Результатом медіації стали Кемп-Девідські угоди, які підписали ізраїльський прем'єр-міністр Менахем Бегін і президент Єгипту Анвар Садат.

Ізраїль був зацікавлений у тому, щоб вберегти власну безпеку, а Єгипет цікавило залишення за собою історичних територій. Цей факт як було виявлено саме в процесі медіації. Після застосування даного способу вирішення спорів Синайський півострів залишився нейтральною територією. Таким чином, жодна зі сторін не зазнала втрат завдячуючи медіації [6].

Використання медіації задля вирішення конфліктів є досить ефективним способом, про що свідчить міжнародна практика.

Існує Типовий закон про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру, прийнятий Комісією ООН з права міжнародної торгівлі. Генеральна Асамблея ООН радить усім державам його прийняти для того, щоб забезпечити уніфікованість законодавства про процедури врегулювання суперечок у міжнародній комерційній погоджувальній практиці. Генеральна Асамблея у своїй Резолюції від 24 січня 2003 р. наголосила, що посередницька діяльність, або погоджувальна процедура, застосовується в міжнародній практиці як альтернатива судовому розгляду. Також, у статті 33 Статуту ООН медіація (посередництво) визнана як засіб мирного вирішення спорів. На сьогодні існує безліч міжнародних нормативних актів, які регулюють процедуру медіації [7].

Що ж стосується Європейського Союзу, то у державах-учасниках медіація, як спосіб вирішення спору застосовується набагато частіше у порівнянні з іншими несудовими способами вирішення спорів (примирення сторін, досудова нарада, міні-суд, спрощений суд присяжних, переговори).

Таким чином, можливість застосування міжнародної медіації до внутрішньодержавних конфліктів є визнаним світовою спільнотою інструментом, а отже, більшість таких конфліктів можна вважати «медіативними». При цьому слід зазначити, що в міжнародно-правових актах відсутня чітка характеристика конфліктних або спірних внутрішньо державних відносин та критеріїв, за яких допустимо або бажано застосування міжнародної публічної медіації.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Вступ до альтернативного вирішення спорів : навч. посіб. / Г. В. Анікіна, Ю. В. Білоусов, Н. Л. Бондаренко-Зелінська [та ін.] ; під ред. У. Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2017. 234 с.*
2. *Про медіацію: Проект Закону України № 2706 від 28.12.2019. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=67831](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67831).*
3. *Антонюк О. А. Міжнародна публічна медіація: у пошуках максимальної ефективності. Часопис Київського університету права. 2015/2 с. 76-77.*

4. Красіловська З. Теоретичні основи медіації як альтернативного способу вирішення спорів : поняття, види, принципи. Актуальні проблеми державного управління. 2013. Вип. 3. С. 10–13. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo\\_2013\\_3\\_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2013_3_5).

5. Статут СНД від 22.01.1993 (Редакція станом на 19.09.2003). Верховна Рада України. Законодавство України. URL:[https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997\\_033](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_033).

6. Ситюк В. Медіація та правові перспективи її розвитку в Україні. URL:<https://radako.com.ua/news/mediaciya-ta-pravovi-perspektivi-yiyi-rozvitku-v-ukrayini>.

7. Медіація в державах Європейського Союзу. URL:[https://ukrainepravo.com/international\\_law/european\\_union\\_law/mediatsiya-v-derzhavakh-evropeyskogo-soyuzu/](https://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/mediatsiya-v-derzhavakh-evropeyskogo-soyuzu/).



**Белінський Костянтин Вікторович,**

студент 4 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

## **ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБІТРАЖІ**

Арбітраж – це спосіб альтернативного вирішення спорів (АВС), що передбачає взаємодію сторін конфлікту та незалежного, нейтрального, кваліфікованого посередника – арбітра, який за результатами обговорення конфлікту вповноважений винести обов'язкове для сторін рішення. В Україні поширеною є назва «третейське судочинство» [1, с. 145].

Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» визначає арбітраж як «будь-який арбітраж (третейський суд) незалежно від того, чи утворюється він спеціально для розгляду окремої справи, чи здійснюється постійно діючою арбітражною установою, зокрема Міжнародним комерційним арбітражним судом або Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України» [2, ст. 2].

До умов, наявність яких обумовлює звернення до цього способу АВС, можна віднести такі:

- застосування юрисдикційних способів врегулювання спорів не дасть сторонам бажаних результатів;
- сторони не зацікавлені в оприлюдненні факту наявності спору між ними і результатів його вирішення;
- спірна ситуація вимагає залучення фахівців у різних галузях спеціальних знань;
- сторони мають досвід діалогу за допомогою посередника, проте з об'єктивних чи суб'єктивних причин не змогли запропонувати свій варіант виходу з конфліктної ситуації [1, с. 146].

Одним із видів арбітражу є міжнародний комерційний арбітраж. Поняття «міжнародний комерційний арбітраж» є комплексним поєднанням властивостей третейського суду, ускладненого іноземним елементом. Складна правова природа цього явища передбачає подвійне використання терміна «міжнародний комерційний арбітраж». З одного боку, арбітраж визначають як орган, який вирішує спір, з іншого – як процедуру вирішення спорів [1, с. 148].

На сьогодні система міжнародного комерційного арбітражу діє у багатьох країнах. Наприклад в Україні міжнародною арбітражною установою є Міжнародний комерційний арбітражний суд (далі – МКАС) при ТПП України.

За останні 7 років МКАС прийняв до розгляду 3522 справи, а лише у 2018 році – 286 міжнародних комерційних спорів. Рішення МКАС виконують у понад 110 країнах світу. У середньому лише 2,5 % рішень МКАС оскаржують і лише приблизно 1 % скасовують. Орієнтовно 97 % справ розглядають у строк, що не перевищує півроку, 80 % справ – у строк до трьох місяців, менш як 1 % справ розглядають понад 12 місяців. Вартість арбітражу в



МКАС у середньому в 3-4 рази конкурентніша, ніж в арбітражних інституціях Центральної та Західної Європи. При цьому за вжиття забезпечувальних заходів не стягують додаткових зборів.

Щодо співвідношення судового вирішення спорів та вирішення спорів в міжнародних комерційних арбітражах, то чудовим прикладом слугує справа №911/4560/15, яка розглядалася Господарським судом Київської області за позовом Державного підприємства Міжнародний аеропорт «Бориспіль», Україна до компанії Ground Support and Terminal Solutions LTD, м. Лондон, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії про визнання нікчемним договору №52-29/7-1 від 19.12.2013 р., укладеного між ДП Міжнародний аеропорт «Бориспіль» та компанією Ground Support and Terminal Solutions LTD, в частині розд. 14, в якому містилось арбітражне застереження, яке передбачало, що будь-які спори, що виникають між сторонами з цього договору чи у зв'язку з ним, підлягають передачі на розгляд та остаточне вирішення в Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України (МКАС при ТПП України). Суд припинив провадження у справі з огляду на те, що спір має вирішуватися МКАС при ТПП України [3].

Сучасним прикладом ефективності та застосовуваності арбітражу є суперечка між ЄС та Україною. 28 січня 2020 року в суперечці між ЄС та Україною щодо заборони експорту України на необроблену деревину була утворена арбітражна комісія. Зокрема, це перша суперечка між ЄС та Україною відповідно до Угоди про асоціацію, і тут ЄС використовує механізм врегулювання суперечок, передбачений угодою про вільну торгівлю, а не звичайним механізмом врегулювання суперечок СОТ.

20 червня 2019 року Європейський Союз ініціював арбітраж проти України. Суперечка виникла, коли Україна наклала тимчасову 10-річну заборону на вивезення необробленої деревини. ЄС стверджує, що ця заборона на експорті суперечить Угоді про асоціацію, що забезпечує заборону на експортні обмеження сторін або еквівалентний ефект [4, ст. 35].

Механізм врегулювання суперечок між ЄС та Україною визначений в АА "Україна - ЄС", в статті 306-316 до них передбачають спеціальний арбітраж. Спір повинен вирішуватися трьома арбітрами, обраними в результаті взаємних консультацій сторін. Арбітражна колегія повинна винести свою ухвалу протягом 120 днів (за певних обставин не пізніше 150 днів) з дня її створення [4, ст. 306].

Отже, міжнародний комерційний арбітраж – арбітраж, який поєднує властивості третейського суду та ускладнений іноземним елементом. Міжнародний комерційний арбітраж як альтернативний спосіб вирішення спорів, зарекомендував себе надійно та ефективно. Діяльність арбітражів можна охарактеризувати такими ознаками: досвідчене посередництво, прогресивність процесу, вибір застосовуваного права, оперативність прийняття рішень, сталість та виконуваність рішень.

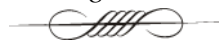
Він є надзвичайно прийнятним варіантом, коли судовий процес не дасть сторонам бажаних результатів, коли сторони не бажать публічного розголосу, та коли сторонам потрібен фахівець для прийняття рішення.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Вступ до альтернативного вирішення спорів : навч. посіб. / Г. В. Анікіна, Ю. В. Білоусов, Н. Л. Бондаренко-Зелінська [та ін.] ; під ред. У. Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2017. 234 с.*
2. *Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-ХІІ. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>.*
3. *Постанова ВГСУ по справі № 911/4560/15. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59515013>.*

4. Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді: Закон України від 09.04.2015р. № 325-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325-19>

5. Угода про асоціацію між Україною і ЄС: Міжнародний договір від 30.11.2015 р. Законодавство України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011).



**Блонська Уляна Вікторівна,**  
*студентка магістратури за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **СПОСОБИ ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МЕДІАЦІЇ**

Головним завданням медіації є досягнення консенсусу між сторонами конфлікту та оформлення такого результату. Так, Директива 2008/52/ЄС щодо окремих аспектів медіації в цивільних та комерційних справах [1] передбачає, що держави-члени повинні забезпечити, щоб ясно висловлена згода сторін, досягнута в результаті медіації, була оформлена в письмовій формі та підлягала примусовому виконанню. Отже, для того щоб домовленість між сторонами мала законну силу та сторона могла клопотати до суду про його примусове виконання, вона має бути викладена в письмовій формі.

В законодавчих актах країн англо-американської системи права та науковій юридичній літературі застосовують три терміни щодо видів договорів у сфері медіації: а mediation clause (медіаційне застереження), а mediation agreement чи а contract to mediate (медіаційний договір) та mediated settlement agreement (угода, укладена за результатами медіації). У вітчизняному чинному та перспективному законодавстві використовуються такі терміни, як «згода про застосування посередництва (медіації)», «медіаційна угода (угода про примирення)», «договір за результатами медіації» та «медіаційне застереження», «договір про проведення медіації» та «угода за результатами медіації» [2, с. 172]. По-суті, терміни «медіаційна угода (угода про примирення)», «угода за результатами медіації» визначають одне й теж, а саме є способом оформлення результатів медіації.

За загальним правилом взаємовигідне рішення сторін оформляється письмово у формі договору (медіаційної угоди) [3, с. 133], але в Україні на законодавчому рівні це положення не закріплено, оскільки відсутнє спеціальне регулювання медіації. Винятком є надання медіації як соціальної послуги та медіація між потерпілим та підозрюваним/обвинуваченим [4, с. 273]. Наказом Міністерства соціальної політики України 17.08.2016 № 892 [5] передбачена медіаційна угода (угода про примирення), як результат надання медіації. Також Глава 35 Кримінального процесуального кодексу України [6] регламентує усі положення, що стосуються угоди про примирення.

Тобто оформлення результатів медіації не завжди обмежується укладенням тільки медіаційної угоди. Залежно від обставин конкретного спору, предмета спору, виду медіації домовленості сторін можуть оформлятися іншими документами. Якщо медіація проводилася в межах судового або виконавчого провадження, її результати, що стосуються безпосередньо предмета позову або кримінального провадження, оформлюються мировою угодою, угодою про примирення або іншим документом відповідно до вимог чинного законодавства [3]. За усталеною практикою найменування угоди варіюється: в медіації як соціальній послугі – угода про примирення; в міжнародних комерційних спорах – угода про врегулювання спору за результатами медіації. Термін «угода за результатами медіації» також використовувався в законопроектах про медіацію, що вносилися до Верховної Ради України в останні роки [4].

Також сторони не зобов'язані укласти угоду в письмовій формі, а це їхнє право вибору, що обумовлено принципами диспозитивності та добровільності медіації. Якщо для сторін важливо мати письмовий договір, то вони укладають угоду за результатами медіації в письмовій формі. Якщо ситуація потребує нотаріального посвідчення (наприклад, у разі, якщо домовленості пов'язані з передачею нерухомого майна), то сторони звертаються до нотаріуса задля укладення відповідного договору згідно з вимогами законодавства. Угода за результатами медіації доволі часто укладається в усній формі або взагалі не укладається [4]. В інших випадках фактичне виконання медіаційної угоди може потребувати постановлення актів влади, локальних чи інших актів. Так, наприклад, досягнення домовленості учасниками трудового спору щодо поновлення на роботі працівника чи інших змін в умовах його праці потребує видання відповідного наказу роботодавцем або уповноваженою ним особою [3].

Угоди, укладені за результатами медіації, можуть мати форму медіативних чи додаткових договорів до основного договору (наприклад, трудового), а також сукупності договорів (якщо метою їх укладення є вирішення спору) [2].

В залежності від обставин домовленості можуть бути закріплені однією або кількома угодами. Наприклад, за наявності відкритого судового провадження домовленості, що стосуються предмету позову, можуть бути викладені у формі мирової угоди (в адміністративному судочинстві – заяви про примирення) та подані на затвердження до суду. то й же час домовленості щодо передання нерухомого майна можуть бути оформлені як нотаріально посвідчений договір дарування [4].

Не зважаючи на те, що деякі науковці прирівнюють мирові угоди до договорів, що укладаються за результатами медіації, варто визначити їхні відмінності. Мирова угода включає в себе домовленість сторін про закінчення судової справи на певних умовах, які частіше всього є взаємними уступками учасників спору. Суть мирової угоди полягає в закінченні судового процесу шляхом мирного врегулювання спору, тобто досягнення визначеності у відносинах між сторонами на підставі волевиявлення самих сторін та вступає в силу з моменту затвердження судом. А медіативна угода (або угода врегулювання спору) більше нагадує цивільно-правовий акт, як його ще називають, договір, в якому, завдяки професіоналізму медіатора, ретельно повинні бути прописані всі пункти угоди і прописані санкції. Санкції необхідні для того, щоб в подальшому краще виконувалися зобов'язання, взяті на себе кожною стороною [7].

Звичайно, медіаційна угода є волевиявленням та її виконання залежить від бажання обох сторін. Проте, можемо сказати про обов'язковість виконання такої угоди в контексті практики Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ). У рішенні «Рінгайзен проти Австрії» реєстраційні організації були визнані фактичними судами, а в рішенні «Кемпбелл і Фелл проти Об'єднаного Королівства» Рада представників тюремних закладів є судом за змістом ст. 6 Конвенції. Аби повно й остаточно розкрити категорію «суд», ЄСПЛ вдався до розширювального тлумачення ст. 6 Конвенції, у справі «ЛеКонт Ван Левен і Де Мейєр проти Бельгії» відзначив, що на назву «суд» заслуговує орган, що відповідає таким вимогам: незалежності щодо і виконавчої влади, і сторін процесу; тривалості мандата членів суду, що узгоджується з гарантіями судової процедури. Останнє означає, що необхідні судові процедури дотримані та забезпечують законність в кожному конкретному спорі і перегукуються в дійсності з органічними процесуальними компонентами [8]. Можливо, медіатори Національної асоціації медіаторів України при здійсненні медіації будуть визнані судами в контексті ст. 6 Конвенції "Право на справедливий суд", а відповідно угоди оформлені в результаті медіації отримають юридичну силу і будуть обов'язкові до виконання.

Отже, уніфікованого обов'язкового способу оформлення результатів медіації наразі немає, це може бути здійснено: письмово, усно, нотаріально посвідчено, єдиним документом, додатком до нього, актом певного органу, організації, юридичної особи. Вибір оформлення залежить від волі сторін конфлікту та обставин ситуації. Аби надати медіації законності має бути правове регулювання оформлення її результатів. Тому, вважаємо за потрібне при законодавчій регламентації медіації в Україні окремо передбачити, чіткі умови

обов'язкової письмової/нотаріально посвідченої медіаційної угоди. Ця вимога обумовлена правовим нігілізмом, який притаманний українському народу. Тому аби зобов'язати до конкретного оформлення результатів медіації, має бути передбачено законом положення про таке.

#### Список використаних джерел:

1. Директива 2008/52/ЄС щодо окремих аспектів медіації в цивільних та комерційних справах. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_a95](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95).
2. Мазаракі Н. Загальна характеристика договорів, що укладаються у сфері медіації. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 2. С. 171–175.
3. Вступ до альтернативного вирішення спорів : навч. посіб. Г. В. Анікіна, Ю. В. Білоусов, Н. Л. Бондаренко-Зелінська та ін. / під ред. У. Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2017. 234 с
4. Медіація у професійній діяльності юриста: підр. Т. Білик, Б. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; під ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: «Екологія», 2019. 462 с.  
URL: <http://www.knuba.edu.ua/ukr/wpcontent/uploads/2019/11/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>.
5. Про затвердження державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): Наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 № 892 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
7. Маврин О. В. Организация работы служб примирения (служб медиации) в организациях среднего профессионального образования: учебное пособие. Казань: Казан. ун-т, 2014. 106 с
8. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження. URL : [http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/38263/4/dysertaciyna\\_robota\\_na\\_zdobuttya\\_naukovogo\\_stupenya\\_kandydata\\_yurydychnyh\\_nauk\\_gren\\_n.m\\_2.pdf](http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/38263/4/dysertaciyna_robota_na_zdobuttya_naukovogo_stupenya_kandydata_yurydychnyh_nauk_gren_n.m_2.pdf).



**Гуцуляк Яна Дмитрівна,**

*студентка магістратури за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МЕДІАЦІЇ

Історично примирні процедури сформувалися раніше, ніж юрисдикційні способи захисту. Згадки про звернення до посередників зустрічаються ще в літописах древніх держав. Простота процедури, можливість заощадити час і кошти, уникнути публічності, знайти найбільш прийнятне рішення для обох сторін - все це здавна приваблювало людей. Медіація є давньою традицією, поширеною у всьому світі. Протягом багатьох років вона успішно застосовується в США, Великобританії, Австралії, Новій Зеландії.

На сьогоднішній день медіація законодавчо закріплена в юридичному просторі багатьох країн, але національні законодавчі акти не завжди є необхідним критерієм для оцінки рівня розвитку примирних технологій в тій чи іншій державі. Головний критерій ефективності медіації – це досягнення узгоджених результатів та їх виконання сторонами.

Тому, процедуру медіації можна вважати успішно завершеною лише в тому випадку, коли умови примирення будуть не лише погоджені, а й фактично виконані сторонами в

добровільному порядку. Як правило, рішення, яке сторони прийняли самостійно та вважають його правильним і справедливим для себе, виконується ними також добровільно. Водночас завданням медіатора є контроль за процесом виконання прийнятої сторонами домовленості [1].

Можливість втілення медіаційної угоди забезпечується певними гарантіями, найбільш важливою з яких є її відповідність інтересам сторін.

Якщо процедура медіації була проведена у відповідності з усіма встановленими вимогами та медіатору вдалося сприяти сторонам у врегулюванні розбіжностей на основі їхніх інтересів, один цей факт сам по собі буде свідченням добровільного виконання укладеної угоди, оскільки виконання угоди має на увазі дію сторони в своїх інтересах.

На відміну від судового вирішення спорів, посередництво не призводить до обов'язкового результату. Сторони, що беруть участь в медіації, користуються правом самостійно визначати та формулювати умови врегулювання спору, які вважають найбільш прийнятними, що, в свою чергу, сприяє їх дотриманню. Медіаційна угода, як правило, являє собою повне та остаточне врегулювання спору, що був предметом медіації. При бажанні це може також припинити всі суперечки між сторонами. По суті, медіаційні угоди замінюють право на використання правових засобів захисту, на які сторони в іншому випадку мали б право, тому виконання таких угод набуває важливого значення. Сторони самі зобов'язуються виконувати результати медіаційної угоди та самі контролюють себе або за допомогою медіатора, який може направити сторони для швидшого виконання угоди [2].

Однак, медіація не завжди може бути успішною, але вона не повинна породжувати більше судових процесів (*Willingboro Mall Ltd. v. 240/242 Franklin Ave., LLC*, 215 N.J. 242, 71 A.3d 888 (2013)) [3].

У своїй статті 2006 року Джеймс Кобен та Пітер Томпсон висловили здивування з приводу обсягу судових процесів щодо медіації. Їх дослідження показало збільшення на 95% у порівнянні з 1999-2003 роками. Хоча це збільшення, безсумнівно, пояснюється все ширшим використанням медіації, замість юрисдикційних процесів, судова практика, що стосується медіації, вказує, що незважаючи на те, що суди рідко не в змозі застосувати медіаційну угоду, це, не завадило сторонам брати участь у дорогих і трудомістких судових процесах, що продовжують суперечку і напружують відносини, саме для закріплення і виконання того, чого було досягнуто під час медіації. У Сполучених Штатах Америки правозастосовність медіаційних угод є найбільш частим джерелом судових процесів щодо цього питання [3].

Європейський Союз був першим, хто досяг певності в цій галузі. Він запровадив гармонізацію регулювання медіації у своїх державах-членах через Директиву 2008/52/ЄС щодо окремих аспектів медіації в цивільних та комерційних справах.

Директивою 2008/52/ЄС щодо окремих аспектів медіації в цивільних та комерційних справах (*Directive of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters*) передбачено, що держави-члени повинні забезпечити, щоб сторони або одна із сторін, отримавши ясно висловлену згоду інших сторін, мали можливість вимагати, щоб зміст письмової домовленості, досягнутої в результаті медіації, вважався таким, що підлягає примусовому виконанню. Захист сторін за допомогою надання згоди обох захищає кожну з них від примусового виконання у разі, якщо одна сторона вважає, що було досягнуто несприятливого результату. Також, згідно зі статтею 6 пункт 2 угода не підлягає виконанню, коли її зміст суперечить національному законодавству тієї держави-члена, в якій має бути застосоване примусове виконання, або коли національне законодавство держави-члена не передбачає можливості виконання угоди такого змісту. У всіх інших випадках презюмується, що зміст медіаційної угоди повинен бути забезпечений можливістю примусового виконання [4].

Інші країни світу тлумачать умови щодо можливості виконання медіаційних угод. Так, Верховний Суд Сінгапуру виніс рішення по справі *Chau Loon v Alphire Group Pte Ltd* в 2019 році щодо тлумачення письмової форми медіаційної угоди [5].

Велись переговори між сторонами щодо задоволення боргу та по закінченню зустрічі сторони домовились щодо суми відшкодування. Одна зі сторін записала детальні умови угоди у текстовому повідомленні WhatsApp, яке було відправлено іншій стороні. Однак, згодом інша сторона відмовилась від виконання угоди, мотивуючи це тим, що угода не була належно оформлена, немає письмової форми, підписів сторін, тому вона не вступила в силу і не потребує виконання. Верховний Суд ухвалив рішення про виконання медіаційної угоди. Суд зазначив, що медіаційна угода має містити в собі повноту опису обов'язків сторін та намір створити правові відносини, так як у повідомленні в WhatsApp містився детальний опис обов'язків сторін, які вони погодили на зустрічі та виражав намір сторін, то така угода має бути виконана [5].

У деяких країнах обов'язковість виконання медіаційної угоди гарантується нормами закону, що передбачає варіанти примусового виконання в разі відмови однієї із сторін від виконання зобов'язань за медіаційною угодою, а отже, в цьому випадку суд буде контролювати виконання домовленостей, які затверджуються судом або іншим юрисдикційним органом.

В Сполучених Штатах Америки механізм виконання медіаційної угоди, як це відбувається у багатьох юрисдикціях по всьому світу, вимагає її затвердження судом. Не існує єдиного закону, який регулював би медіацію або виконання медіаційних угод, досягнутих у процесі медіації. Суди, як правило, розглядають медіаційні угоди як договори та застосовують традиційні принципи договірної права до спорів, що виникають із проблем щодо їх виконання [2].

У судовому рішенні *Beverly v. Abbott Laboratories*, 817 F.3d 328, 334 від 2016 року суд зазначив, що досягнута під час медіації, однак, не підписана рукописна угода може бути обов'язковою, навіть тоді, коли сторони після цього підписали друкований примірник угоди, який містив помилки щодо обов'язків сторін. Відповідно, суд вирішив, що неофіційний рукописний примірник був створений безпосередньо на зустрічі і він точно виражає волю сторін, а отже, виражає намір сторін виконувати саме ці обов'язки. Тому, навіть якщо медіаційна угода не оформлена відповідно до договірних вимог, вона створює обов'язки для сторін [6].

Крім подачі самостійного позову законодавство передбачає можливість затвердження медіаційних угод в якості мирових. У зарубіжній практиці така можливість існує при проведенні судової медіації. Також в деяких країнах це можливо при проведенні медіації без звернення до суду, якщо медіатор має спеціальний статус, наприклад, внесений до державного реєстру сертифікованих медіаторів. У разі звернення сторін після проведення судової медіації з клопотанням про затвердження укладеної медіаційної угоди в якості примирного врегулювання спору суд перевіряє представлену угоду на відповідність положенням законодавства і затверджує її або відмовляє в її затвердженні, якщо вона суперечить закону або порушує права та інтереси третіх осіб [8]. Затверджена судом угода отримує статус звичайної мирової угоди і може бути виконана в примусовому порядку, якщо будь-яка зі сторін не виконає її добровільно і відповідно до її умов.

Також, медіація може бути проведена нотаріусом та медіаційна угода може бути затверджена, відповідно до режиму, який застосовується до нотаріально посвідчених документів. Так, Реутов С.І. стверджує, що «в Німеччині вже понад 10 років нотаріуси здійснюють обов'язкове примирення в окремих категоріях справ, список яких законодавчо закріплені». Практика взаємодії нотаріату та примирних технологій присутня і у Франції, де був організований Центр медіації в діяльності нотаріусів Парижа. Нотаріальна палата Парижа виступила з ініціативою створення Центру медіації. Підставою для висування цієї ініціативи є схильність нотаріуса до здійснення примирних процедур [7].

На сьогоднішній день деякі країни вважають доцільним закріплення можливості нотаріального посвідчення медіаційної угоди і таким чином надання їй виконавчої сили. В даному випадку приватна медіація отримує органічне продовження і завершення в юрисдикційних органах - в органах нотаріату, при цьому дотримуються принципи як юрисдикційної, так і неюрисдикційної діяльності. Крім того, такий порядок забезпечує

зниження судового навантаження. Нотаріальне посвідчення медіаційної угоди є найпростішим і швидким способом забезпечення її виконання, впровадження якого не вимагає докорінного реформування законодавства [7].

Отже, результатом медіації є медіаційна угода, яка має бути виконана сторонами. Якщо медіаційна угода врахувала всі інтереси та бажання сторін, то її виконання сторонами буде добровільним та медіатор буде тільки контролювати перебіг її виконання. Якщо під час виконання медіаційної угоди у сторін виникають розбіжності, медіатор може допомогти в їх врегулюванні шляхом проведення додаткових зустрічей. З цією метою він може надавати сторонам інформаційну підтримку. Наприклад, медіатор може проконсультувати, в якій структурі слід звернутись для окремих юридичних дій з виконання зобов'язань, передбачених медіаційною угодою.

Якщо ж, сторони медіації, які погодили медіаційну угоду, її не виконують, то в залежності від законодавства різних країн варіюється процедура затвердження та виконання медіаційної угоди і відповідно орган, який це контролює.

Вбачається, що для України прийнятним може бути будь-який із вказаних вище способів забезпечення виконання медіаційних угод. Проте для остаточних висновків варто запровадити їх застосування на рівні експерименту, щоб однозначно визначити, який з них буде найбільш ефективним інструментом національного механізму захисту прав людини.

#### Список використаних джерел:

1. *Вступ до альтернативного вирішення спорів : навч. посіб. Г. В. Анікіна, Ю. В. Білоусов, Н. Л. Бондаренко-Зелінська та ін. / під ред. У. Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2017. 234 с*
2. *Enforcing international mediated settlement agreements*  
URL: [https://www.wgtn.ac.nz/\\_\\_data/assets/pdf\\_file/0006/1186980/Koo.pdf](https://www.wgtn.ac.nz/__data/assets/pdf_file/0006/1186980/Koo.pdf).
3. *Striving for the "Bullet-Proof" Mediation Settlement Agreement*/URL: <https://sussmanadr.com/docs/Bullet%20Proofing%20the%20mediation%20agreement%20NYSBA%20Spring%2015.pdf>.
4. *The enforcement and setting aside of mediation settlement agreements: A comparison between German and international commercial mediation*  
URL: [https://open.uct.ac.za/bitstream/handle/11427/16938/thesis\\_law\\_2015\\_wilking\\_felix.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://open.uct.ac.za/bitstream/handle/11427/16938/thesis_law_2015_wilking_felix.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
5. *Singapore Case Note: Enforceability of settlement agreements*  
URL: <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2019/12/16/singapore-case-note-enforceability-of-settlement-agreements/>.
6. *Be Careful What You Sign at Mediation*  
URL: <https://www.americanbar.org/groups/litigation/committees/alternative-dispute-resolution/practice/2016/be-careful-what-you-sign-at-mediation/>.
7. *Проблемы исполнения медиативных соглашений.* URL: <http://ui.tsu.ru/wp-content/uploads/2017/07/%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%95.%D0%90.-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D1%8B-%D0%B8%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D1%85-%D1%81%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf>.
8. *Исполнение медиативного соглашения и последствия одностороннего отказа.*  
URL: <https://lawbook.online/grajdanskiy-protsess-rossii/ispolnenie-mediativnogo-soglasheniya-56310.html>.



## **СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ**

Відомий приклад застосування «права на забуття» – позов німців Вольфганга Верле та Манфреда Маубера до Вікіпедії. Позивачі захотіли видалення статті з ресурсу про вбивство німецького актора в 1990 році. Німецьке законодавство передбачає випадки, коли можна замовчувати імена злочинців в інформаційних повідомленнях. Прикладом такого легального замовчування є те, що ці злочинці вже «заплатили свій борг суспільству». Адвокат двох убивць стверджує, що визнані винними у злочині теж мають право на особисте життя, й мають право, щоби їх залишили успокої [1].

У США із застосуванням права на видалення інформації ситуація досить складна. Американець КрістосКатсурас розпочав справжній правовий квест для видалення інформації з інтернету: фотографій із місця автокатастрофи, в якій загинула його 18-річна донька. Двоє патрульних, вирішивши пожартувати, надіслали рідним та знайомим на Хелловін фото автокатастрофи, аби шокувати їх. Ті, у свою чергу, надіслали їх своїм знайомим – і так фото опинилися в мережі. Родині Катсурас вдалося видалити з мережі понад 2,5 тисячі фотографій, однак повністю звільнити від них мережу навряд чи можливо через специфіку та швидкість поширення інформації в Інтернеті.

Дане рішення породило конфронтацію ЄС та США щодо питання «права на забуття».

Багато американських коментаторів, зіштовхнувшись із пропозицією щодо розвитку «права бути забутими» у Сполучених штатах, звинувачують регуляторів ЄС у «туманному мисленні», несумісному з фундаментальними цінностями США (такими як свобода слова та преса). Представник Facebook, наприклад, припустив, що підхід до ЄС полягає в тому, щоб «стріляти в посланника», оскільки «джерело змісту», а не «місця, де цей вміст використовується», має бути спрямованим на будь-які зусилля щодо сприяння конфіденційності контролю. Інші стверджували, що підхід до ЄС може створити право власності на інформацію (яка взагалі не існує) та створювати «бюрократичний кошмар», який може перешкоджати «діловим методам» даних.

Тим не менш, деякі американські коментатори виявилися більш лояльними та прийняли концепцію «права на забуття», хоч і в її обмеженому вигляді. Деякі, наприклад, зауважили, що діти повинні мати можливість стирати інформацію, розміщену неможливо, за винятком юнацького невдачі. Інші відзначають, що концепція «мінімізації даних» (форма права на забуття) давно була центральним елементом «справедливої практики інформування» за різними законами США, і її можна було б розширити. Ще одні відзначили, що концепція «прощати і забувати» втілює основну людську цінність, і що американське законодавство (банкрутство, кредитні звіти та кримінальне право, зокрема) фактично визнає хоча б деякі елементи «права бути забутими» [2].

Неоднозначна реакція США на події в ЄС (ті, що стосуються «права на забуття») свідчить про необхідність пошуку механізмів для узгодження поглядів США та Євросоюзу на цю тему.

Сполучені Штати та Європейський Союз традиційно мають різні погляди щодо окресленої проблеми. У певній мірі ці розбіжності залишаються нереалізованими. Європейський Союз загалом дотримується високого рівня участі уряду в захисті цього основного права. Закон США про конфіденційність, навпаки, в значній мірі розвинувся в «лайках», з «реактивним» масивом державних та федеральних статутів та доктрин загального права. Сполучені Штати, крім того, традиційно підкреслювали свободу вираження поглядів на конфіденційність, як фундаментальне значення [1].

Деякі припускають, що право на забуття просто не може існувати в Сполучених Штатах. Проте, короткий огляд змін у законах про конфіденційність в США дозволяє



зробити висновок, що концепції ЄС та США про право бути забутими можуть бути відновлені. Більше 120 років тому основна стаття про конфіденційність Уоррена та Брандея, що була спрямована на те, наскільки «непристойні плітки» разом з «сучасним підприємством та винаходом» (включаючи телефон та фотографію) сприяли «психічному болю і стражданням», спричиняючи вторгненнями в приватність. У подальшому також були запропоновані варіанти можливостей подання заявок на конфіденційність на підставі шкідливого посилення на застарілу інформацію. Крім того, *The Restatement (Second) of Torts* чітко визнала потенційну претензію суті на «публічність приватного життя».

У справі Мелвіна проти Ріда, наприклад, в 1931 році домогосподарка, яка колись працювала повією, була помилково звинувачена у вбивстві. Ці події стали основою для художнього фільму «Червоне кімоно» (зокрема, фільм був заснований на фактах даного судового спору). Використані вони були через 7 років після її обвинувачення. Термін «право на забуття» у вирокі суду конкретно не згадується, але суд, що вирішив позов проти режисера, зазначив: «Однією із основних цілей суспільства, яким воно зараз було створено, та адміністрації нашої пенітенціарної системи, є – реабілітація та реорганізація злочинців». Суд постановив, що використання справжнього імені позивача є недоцільним та запобігає її праву на відновлення своєї репутації. Таким же чином, в рішенні *Briscoe v. Reader's Digest Association, Inc.*, що було прийнято в 1971 році, суд постановив, що посилення на лідера злочинів, що відбулися в минулому, може пригнічувати його можливість до реабілітації [3].

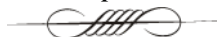
«Актуальне тлумачення закону про деліктне право ніяк не сприяє наданню допомоги у відповідності до політичних «делікатних» теорій тим людям, чиє колись публічне минуле було відновлено за допомогою ЗМІ для публічних коментарів та дискусій». Тим не менше, праву США відомі обставини, коли суди приймають рішення про недоторканність особистого життя, всупереч увазі з боку ЗМІ та високому суспільному інтересу [4].

«Чому Google кинув мене в забуття?» – з такою колонкою виступив редактор економічного відділу BBC Роберт Пестон. BBC отримала сповіщення про те, що посилення на колонку Пестона з коментарями колишнього виконавчого директора *Merrill Lynch* Стенлі О'Ніла буде приховано з пошукової видачі. О'Ніл був єдиною людиною, яку згадано в тексті.

«В моїй колонці йдеться про те, що О'Ніл був змушений піти з *Merrill* після того, як банк зазнав колосальних збитків від нерозважливих інвестицій. Чи є в ній «неадекватна, неактуальна чи неважлива» інформація?», – пише журналіст [5].

#### Список використаних джерел:

1. *Rosen J. The Right to Be Forgotten. Stanford Law Review Online. 2012. February. URL :<https://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox-the-right-to-be-forgotten/>.*
2. *Rees Ch., Heywood D. The “Right to Be Forgotten” or the “Principle That Has Been Remembered”. Computer Law & Security Review. 2014. № 30(5). P. 574–578.*
3. *Friedman Lawrence Meir. The Red Kimono [sic]: The Saga of Gabriel Darley Melvin». Guarding Life's Dark Secrets: Legal and Social Control over Reputation, Propriety, and Privacy. Stanford University Press, 2007. 345 p. Principle That Has Been Remembered”. Computer Law & Security Review.*
4. *Dear Google: open letter from 80 academics on 'right to be forgotten. URL: <https://www.theguardian.com/technology/2015/may/14/all>.*
5. *Cass. civ. 30.5.2000, D. 2001, somm. 1989 (the case of rock singer J. Hallyday. URL : <http://www.law.ed.ac.uk/ahrc/personality/francecases.asp#Halliday>.*



## **РЕФРЕЙМІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАТОРА**

Медіація, як процедура врегулювання конфлікту (спору) за допомогою та за підтримки посередника-медіатора шляхом переговорів його учасників, є досить гнучким процесом, що легко адаптується до обставин ситуації та учасників конфлікту. Медіатор (посередник) у своїй практичній діяльності використовує безліч різноманітних технік, що спрямовані на виявлення прихованих інтересів і потреб, що дозволить сторонам викласти усі карти на стіл і зосередитися на знаходженні консенсусу там, де він здається є не можливим і де емоції беруть верх над світлим розумом.

Водночас, оскільки медіація є відносно новим явищем в українській дійсності, питання про інструментарій медіатора залишається майже не дослідженим.

Однією з найпоширеніших у використанні медіатором технік є техніка відображення. Такий прийом використовується для роботи з емоціями учасників конфлікту, коли медіатор головну увагу привертає не до змісту ситуації, а почуттів та емоційного стану сторін. Медіатор повторює (відображає) у точності слова учасника, але головне – медіатор повинен зрозуміти та назвати емоцію, наприклад: «Така поведінка вашої дружини розсердила вас? Мені здається, що зараз ви відчуваєте злість. Це так?» [1, с. 61].

Резюмування, як інструмент посередництва, тобто підсумовування основних ідей і почуттів, полягає у відтворенні медіатором суті висловлювань у стислому й узагальненому вигляді. Для цього медіатор робить наголос на суттєвому, при цьому повторює те, що має значення для особистості (підвищує його значення у власних очах), та те, що може позитивно вплинути на покращення відносин із іншою стороною, наприклад: «Я почула, що ви вважаєте, що за 5 років вашого шлюбу ви внесли суттєвий вклад у матеріальне забезпечення вашої родини та глибоко поважали свою дружину усі ці роки?» [1, с. 62]. Саме резюмування допомагає процесу рухатись далі, а не ходити по колу. А далі медіатор може продовжити: «За що саме ви поважали свою дружину?».

Здебільшого сторони приходять у медіацію із власними позиціями, але це тільки – вершина айсберга. Насправді, за позиціями приховані інтереси, та саме пошук інтересів сторін і знаходження шляхів їх реалізації – головний секрет ефективної медіації.

Нерідко медіатор у врегулюванні конфліктів використовує методи добре знайомі психологам – фреймінг та рефреймінг. Термін походить від англійського «frame» – рамка, а відповідно, «reframe» – заміна рамки [1, с. 60]. Ідея рефреймінгу полягає в тому, щоб змінити концептуальну та / або емоційну обстановку чи точку зору, стосовно якої існує проблемна ситуація, і помістити її в інший кадр, який однаково добре або навіть краще відповідає фактам тієї ж конкретної ситуації, і тим самим змінює весь сенс [2]. При цьому роль медіатора подібна до ролі психотерапевта, який використовує переосмислення як ключовий елемент уникнення нової конфліктної ситуації та зміна погляду на милий конфлікт [2]. Наприклад, якщо уявити діалог між медіатором та однією із сторін сімейного конфлікту – дружиною, яка досить жваво обговорює на особистій зустрічі із медіатором свого чоловіка, то медіатор може змінити погляд сторони на ситуацію запитавши: «Що в ньому (мається на увазі чоловік) доброго як у батька ваших дітей?». Таким чином медіатор задає рамку – ми обговорюємо вашого чоловіка тільки як батька ваших дітей, та показує нову емоцію (рефреймінг) – в ньому є щось добре, позитивне [1, с.61].

Використовується така техніка медіатором у випадках , коли :

- потрібно змінити оцінку події іншою людиною;
- потрібно змінити ставлення однієї сторони до поведінки іншої;
- потрібно змістити сторону від вияву позиції до її інтересу;
- потрібно для переоцінки деяких подій;

- звучить критичне зауваження тощо [1, с.60].
- Існують різні способи рефреймінгу, які можуть бути застосовані медіатором:
  - рефреймінг контексту – зміна сприйняття предмета (події), порівнюючи його з іншим,
  - демонстрація іншої сторони медалі – погляд на ситуацію з позитивного боку,
  - рефреймінг з використанням слова «зате» – недолікам завжди протистоять переваги,
  - рефреймінг за допомогою конотацій – замість слів з негативною конотацією використовувати більш позитивні формулювання,
  - рефреймінг за допомогою слова «або» – прийом заснований на контрасті [3, с. 51].

Окрім вищезазначених технік активного слухання, у своїй практичній діяльності медіатор використовує інші психологічні технології та інструменти з таких напрямів, як:

- гештальт-терапія – ехо-техніка (логічний наголос – медіатор повторює слова, які почув від Сторін), техніка екстрополізації (забування поганих спогадів) тощо;
- психолінгвістика: уміла постановка “правильних” запитань, побудова фраз, лінгвістичні обороти у мові медіатора, а також “розшифровка” медіатором мови Сторін, синтез розрізненої інформації, що надають Сторони, – головна запорука успіху в роботі медіатора;
  - конфліктології;
  - коучинг;
  - психотерапевтична практика (групова динаміка, мозковий штурм (brainstorm), поведінковий чи комунікативний тренінг, психодрама);
  - психологія спілкування;
  - риторика (робота з мімікою, жестами, позою), звідси походить техніка герменевтичного аналізу тексту (техніка розуміння прихованого тексту) тощо [1, с. 63].

Також, аби дозволити сторонам поглянути на ситуацію з іншого боку, у випадку коли позиції сторін діаметрально протилежні, використовують метод «погодитися без згоди» (рос. «согласиться не соглашаясь»). Це означає, що сторонам не потрібно доводити свою думку, оскільки це призведе до погіршення відносин, а варто лише знайти точку дотику позицій і відштовхуватися вже від спільних цінностей сторін. Тобто знайшовши спільний знаменник продемонструвати сторонам, що вони не такі вже і діаметрально протилежні [4].

Також, рекомендується вдаватися до «ритуалів та символів». Наприклад, в деяких випадках достатньо поїсти за одним столом, щоб трансформувати змагальний конфлікт на спільний [4].

Медіація перетворилася із засобу для змашування скрипучих коліс державної юридичної машини на важливу частину світового процесу глобалізації [9, с. 21]. Саме різноманітність технік та методів медіації робить процес посередництва гнучким та пристосованим до різних категорій справ, що дозволяє учасникам конфлікту задовільнити потреби всіх залучених сторін, максимізувати альтернативи та досягнути власного рішення.

#### Список використаних джерел:

1. Волобуєва О. Урусова О. Психологічний контекст визначення медіації як міждисциплінарної науки. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2016. № 1. С. 53-65. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarpv\\_pn\\_2016\\_1\\_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarpv_pn_2016_1_7).
2. Blanciak Peter. Reframing: The Essence of Mediation. 2002. URL: <https://www.mediate.com/articles/blanciak.cfm>.
3. Пронина Е. В., Попова С. Ю. Психологические основы медиации: новый способ решения проблем. Владимир. 2016. URL: <http://e.lib.vlsu.ru/bitstream/123456789/5127/1/01549.pdf>.

4. Zaffar Ehsan. *Contextis King: A Practical Guide to Reframing in Mediation*. 2008. URL: <https://www.mediate.com/articles/zaffarE1.cfm>.

5. Кэрролл Э., Мэки К. *Международная медиация – искусство деловой дипломатии*. М. : Из-во ООО “Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования”, 2012. 264 с.



**Колодій Анастасія Володимирівна,**  
студентка магістратури за спеціальністю *Право юридичного факультету*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ПРИНЦИПИ ВИЗНАННЯ І ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ**

Правове регулювання визнання та виконання рішень є актуальним завданням для сучасного українського та міжнародного законодавства, оскільки кількість правовідносин, а відповідно і спорів, пов'язаних з іноземним елементом, постійно зростає.

Визнання і виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу є запорукою його ефективного існування, тому що якщо не буде працювати механізм виконання рішення, прийнятого в іншій країні, то ніхто б не звертався до такого органу за захистом своїх інтересів.

Як правило, звертаючись до міжнародного комерційного арбітражу, позивач ставить за мету одержати остаточне й обов'язкове арбітражне рішення, за яким він зможе одержати реальне виконання. При цьому виконання рішення найчастіше здійснюється в іншій державі, аніж місце перебування позивача й місце винесення арбітражного рішення [1, с. 5-18].

Таким чином, необхідно виділити такі принципи: *добровільне виконання* (арбітражне рішення, незалежно від того, у якій країні воно було винесене, підлягає добровільному виконанню сторонами), *примусове виконання* (наявність достатньо розробленої системи визнання й виконання арбітражних рішень, що складається з міжнародно-правових актів, насамперед Нью-Йоркської конвенції про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень); *обов'язковість рішень* (Нью-Йоркська конвенція зобов'язує державу, яка її підписала, визнавати іноземні арбітражні рішення обов'язковими й виконувати їх); *власний порядок визнання та виконання рішення* (виконання арбітражних рішень здійснюється відповідно до процесуальних норм тієї території, де запитується визнання й виконання цих рішень); *паритетність рішень* (до визнання й виконання іноземних арбітражних рішень на підставі Нью-Йоркської конвенції не повинні застосовуватися набагато обтяжливіші умови або вищі податки чи збори, ніж ті, які існують для визнання й виконання внутрішніх рішень. Згаданий принцип має велике значення, оскільки забезпечує однакове визнання арбітражних рішень, незалежно від того, у якій державі вони були ухвалені); *єдиний перелік документів для примусового виконання, неарбітрабельності спорів* (у Конвенції встановлений єдиний для всіх держав-учасниць вичерпний перелік документів, який сторона має надати органу «компетентної влади» при зверненні з проханням про визнання й примусове виконання), «вигідна» норма (надає стороні, яка клопочеться про визнання й виконання арбітражного рішення, право обрати «більш вигідну норму»).

Варто погодитися з думкою О. Коч, яка вказує на те, що порядок виконання арбітражних рішень в Україні передбачає значний ступінь державного втручання в цей процес, а також часте затягування процесу розгляду з ініціативи боржника, який не має наміру виконувати арбітражне рішення, саме тому, враховуючи принцип процесуальної економії, необхідно переглянути процедуру визнання та виконання арбітражних рішень, беручи за основу досвід держав, де арбітражні рішення мають таку ж юридичну силу, як і рішення державних судів [2, с. 65-72].

Поряд з тим, останні зміни законодавчого регулювання процедури визнання та виконання іноземних арбітражних рішень, впроваджені Законом від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, спрямовані на сприяння виконанню рішень міжнародних комерційних арбітражів.

Як зазначає О. Т. Волощук, найбільшої уваги заслуговують положення частини 3 статті 22 Господарського процесуального кодексу України і частина 2 статті 21 Цивільного процесуального кодексу України відповідно до яких будь-які неточності в тексті угоди про передачу спору на вирішення до третейського суду (міжнародного комерційного арбітражу) та (або) сумніви щодо її дійсності, чинності та виконуваності повинні тлумачитися судом на користь її дійсності, чинності та виконуваності [3, с. 126].

Судова практика із набранням чинності вказаних змін дійсно окреслила нові тенденції, які полягають не у формальному тлумаченні арбітражної угоди, а дослідженні дійсних намірів сторін щодо розгляду спору в міжнародному комерційному арбітражі.

Для прикладу, в рішенні Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справі № 796/35/2018 від 30 липня 2018 року колегія суддів не погодилася з доводами боржника, який наполягав на суперечності арбітражного застереження законодавству України, оскільки воно не містило назви конкретної арбітражної установи, а зазначалося лише, що арбітражна установа знаходиться у місті Києві. При цьому, в рішенні акцентовано, що боржником не надано доказів того, що під час розгляду спору між сторонами у МКАС при ТПП України, він заявляв про відсутність у МКАС при ТПП України компетенції [4].

Аналіз судової практики в Єдиному державному реєстрі судових рішень свідчить про значний інтерес позивачів до застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі, при цьому наразі вже наявні рішення про безпосереднє застосування таких заходів.

Для прикладу, Постановою Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справі № 785/1018/18 від 24 вересня 2018 року залишено в силі ухвалу Апеляційного суду Одеської області, якою вжито заходи забезпечення позову шляхом: накладення арешту на майно у вигляді пшениці фуражної українського походження 2017 року врожаю у кількості 1 290, 395 тон; заборони відповідачу здійснювати дії, направлені на передачу іншій особі зазначеного майна; заборони ДП «Морський торговельний порт Усть-Дунайськ» здійснювати дії за допомогою вантажного комплексу щодо вивантаження зі складу відповідача на території портового пункту Кілія ДП «Морський торговельний порт Усть-Дунайськ» зазначеного майна.

Отже, така законодавча новела безумовно є позитивною та сприятиме можливості належного виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

#### **Список використаних джерел:**

1. Селівон М. Ф. *Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: стан і перспективи розвитку*. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 2. С. 5–18.
2. Коч О. В. *Визнання та примусове виконання рішень іноземних арбітражів в Україні: деякі проблемні питання*. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України № 3 (2015). С. 65-72.
3. Волощук О. Т. *Арбітражна угода в міжнародному комерційному арбітражі*. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 10. С. 126–137.
4. *Правила сприяння арбітражу з боку Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України відповідно до Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ* : затв. 27 жовт. 2011 р. // *Право України*. 2012. № 1/2. С. 484–486.



**Крижанівський Денис Олександрович,**  
*студент 4 курсу за спеціальністю Право юридичного факультету  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ДОПОМОГА ПО БЕЗРОБІТТЮ: ДОСВІД КРАЇН ЄС**

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України, в умовах високого рівня безробіття, нагального вирішення потребує питання формування ефективної державної соціальної політики у сфері соціального захисту безробітних.

Станом на 24 квітня 2020 року, чисельність безробітних, зареєстрованих в Державній службі зайнятості, становить 426,4 тис. осіб, що на 113 тисяч, або на 36% більше, ніж на цю ж дату минулого року (станом на 24 квітня 2019 року їх чисельність становила 313,3 тис. осіб) [1].

Тенденція щодо скорочення малоїмовірна, навпаки прослідковується збільшення безробітних у зв'язку з поширенням коронавірусу COVID-19. Адже, Постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211[2] було запроваджено карантинні заходи з метою протидії поширенню COVID-19. Також запроваджені обмежувальні заходи щодо протидії поширенню коронавірусу і на рівні територіальних одиниць, у тому числі встановлений режим надзвичайної ситуації у кількох областях України. Такі заходи безпосередньо впливають на зайнятість населення, тому що багато осіб повністю або частково втратили можливість працювати. До прикладу, з початку карантину, тобто починаючи з 12 березня до 7 квітня 2020 року, в Державній службі зайнятості зареєструвалося 364 тис. осіб.

Відповідно до норм Законів України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI [3], «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування України на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-III[4], а також Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності, затвердженого Наказом Міністерства соціальної політики України від 15 червня 2015 року № 613 [5] кожен українець, який залишився без роботи, має право на отримання грошової допомоги, мета якої компенсація втраченого заробітку з незалежних від особи причин. Претендувати на допомогу можуть особи, які офіційно отримали статус безробітного, а також ті, хто втратив частину зарплати через форс-мажорні обставини.

Україна, як і кожна держава, яка претендує на членство в ЄС, перш за все прагне перейняти європейські цінності, європейські моделі та підходи до вирішення соціальних питань, повинна втілювати у життя принцип верховенства права для того, щоб побудувати правову державу, а також максимально гармонізувати українське законодавство до права ЄС. Ще з 2015 року в Україні почала впроваджуватись стратегія щодо поступової імплементації окремих законодавчих актів ЄС, наприклад Директиви Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року, що встановлює загальні рамки рівноправного поводження у сфері зайнятості і професійної діяльності. Також на початковому етапі імплементації одним із основних її завдань було передбачено удосконалення системи контролю за дотриманням законодавства у сфері зайнятості населення та посилення забезпечення ефективного доступу населення до інформації.

Також в ЄС діють Директива 2006/54/ЄС, Директива Ради 2000/43/ЄС, Директива Ради ЄС 2008/104/ЄС, які регулюють безробіття в тій чи іншій сфері суспільного життя. Вказані директиви ставлять перед собою мету – комплексно подолати безробіття, а країни – учасники ЄС своїм національним законодавством досягають вказаних цілей.

Як стверджує Я. В. Сімутіна сфера зайнятості є одним із пріоритетних напрямів регулятивної діяльності інституцій ЄС. Упродовж останніх десятиліть на функціонування

ринку праці економічно розвинених країн ЄС впливали такі істотні чинники, як глобалізація, розвиток наукомістких та інформаційних галузей економіки, зростання впливу соціальної згуртованості на розв'язання соціально-економічних проблем у сфері зайнятості та ін. Попри позитивні аспекти впливу на економічний розвиток, спостерігається і поширення їх негативних наслідків, зокрема: зростання рівня безробіття унаслідок структурних перетворень і модернізації галузей економіки, не завжди обґрунтовані високі вимоги роботодавців до якості робочої сили, зростання рівня безробіття серед окремих вікових контингентів економічно активного населення працездатного віку, зростання рівня інтенсивності трудової міграції [6].

На наш погляд, допомога по безробіттю – є надзвичайно важливим інструментом в сучасних реаліях. Безробіття має високу ціну, яку доводиться платити громадянину своєї країни і державі в цілому, і призводить до негативних наслідків. Безробіття також послаблює економічне зростання країни, адже люди, що втратили роботу, не можуть вести належний спосіб життя. До вирішення цієї проблеми кожна держава світу підходила по-своєму. Найяскравіший приклад – держави – учасники ЄС, проте й Україна може показати чималі здобутки у цій сфері.

Яскравим прикладом імплементації Директив ЄС в систему національного законодавства щодо соціальних гарантій безробітних є Швеція. Основою політики зайнятості у Швеції є попередження виникнення безробіття та надання соціальних гарантій державою. В Швеції надзвичайно високі внески в страхові фонди (до 40%), що і забезпечує високі соціальні гарантії на випадок безробіття. Також держава намагається стимулювати підготовку й перепідготовку безробітних шляхом виплати дотацій або зняття податків підприємствам, що відкривають спеціальні центри професійного навчання. У Швеції широко використовуються можливості гнучкої форми зайнятості: наприклад, половина зайнятих жінок працює неповний робочий день. Уряд країни у соціальній політиці особливу увагу приділяє створенню нових робочих місць в державному секторі економіки та координації міграції населення і робочої сили через надання кредитів на переїзд із районів з надлишком робочої сили до районів, де є вакантні місця.

Ще одним прикладом є Польща, де найпопулярнішою є програма подолання безробіття молоді «Перша робота», що майже нівелювала безробіття серед молоді. Програма допомагає працевлаштовувати як молодих людей з вищою освітою, так і випускників професійних училищ та технікумів, шляхом консультивання про вакантні місця в країні. Потужними є профспілки та організації роботодавців: Конфедерація польських роботодавців та Польська конфедерація приватних роботодавців. Останні регулярно беруть участь у роботі профільних комітетів польського Сейму, таким чином впливаючи на створення законодавства в сфері регулювання ринку праці та податкової політики.

#### **Список використаних джерел:**

1. Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/67>.
2. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова КМУ від 12 березня 2020 року. Урядовий кур'єр. від 12.03.2020. № 47.
3. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI Відомості Верховної Ради. 2013. № 24. Ст. 243
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування України на випадок безробіття від 2 березня 2000 року № 1533-II. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 22. Ст. 171.
5. Про затвердження Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності: затв. Наказом Міністерства соціальної політики України від 15 червня 2015 року № 613.
6. Сімутіна Я. В. Стандарти ЄС та законодавство України у сфері зайнятості населення: проблеми адаптації. Правова держава. 2017. Вип. 28. С. 248-258.

## **ПРАВОВИЙ СТАТУС ДРУЖИНИ В ЗАКОННОМУ ШЛЮБІ ЗА РИМСЬКИМ ПРАВОМ**

На принципах римського права базуються правові традиції країн континентальної Європи. Шлюбні відносини в Давньому Римі мали чітко визначене правове регулювання та узгоджувалися певними принципами, які є актуальними і в сучасному праві. Для римлян шлюб був досить важливою інституцією, оскільки він вважався необхідною умовою підтримання впорядкованості в суспільстві та патріархальної сім'ї.

Однією з головних умов укладення шлюбу в Стародавньому Римі є волевиявлення його суб'єктів, за яким вимагалася згода не лише самих наречених, але й їх домовладик. Вольовий елемент є необхідною підставою та причиною правових відносин, та необхідною умовою дійсності правової угоди. Якщо у християнському суспільстві VIII-X ст.ст. шлюб сприймався перш за все як таїнство та виявлення згоди майбутнього подружжя, то в римському праві та правовій традиції народів Стародавнього світу акт шлюбу був передусім цивільною угодою.

Римське право розрізняло два види шлюбу: законний римський шлюб (*matrimonium iustum*), який укладався виключно між римськими громадянами та шлюб, який укладався згідно норм права народів *jus gentium* і регулювався національним правом підкорених народів. Законний римський шлюб мав два різновиди: шлюб з владою чоловіка (*cum manu mariti*) та шлюб без влади чоловіка (*sine manu mariti*), які також вважалися між собою в правовому відношенні рівноцінними.

В Римі, як і в Афінах перед укладенням шлюбу обов'язково відбувалися заручини, незалежно від того, яка форма шлюбу обрана родинами наречених. Після здійснення всіх необхідних формальностей наречений і наречена вважалися зарученими. Наречений вручав майбутній дружині монету як символ укладеного між їх батьками весільного договору або залізне кільце, яке наречена носила на безіменному пальці лівої руки.

Для укладення шлюбу з владою чоловіка (*cum manu mariti*) вимагалася дотримання певної форми, майбутня дружина повинна була висловити бажання перейти під владу свого чоловіка. Після весільних урочистостей та відповідного обряду, яким супроводжувався процес укладення шлюбу дружина переходила із своєї родини в родину чоловіка. Наречений, який вже отримав статус чоловіка, мав над дружиною владу, аналогічну *patria potestas*, внаслідок чого вона фактично перебувала в сім'ї у стані, яке характерне більше для доньки.

У випадку укладення шлюбу без влади чоловіка (*sine manu mariti*) вона в особистих майнових відносинах залишалася юридично незалежною від чоловіка.

Законний римський шлюб обох видів регулювався виключно нормами цивільного права (*jus civile*) і дозволявся тільки між особами, які мали римське громадянство. Шлюб між римськими громадянами і перегрінами (латинами, вільновідпущениками, колонами) заборонявся. Для таких життєвих ситуацій римське право передбачало особливий інститут шлюбного співжиття – конкубінат (*concupinatus*), який мав досить велике поширення на теренах імперії. Деякі обмеження щодо вступу у законний шлюб зберігалися навіть після проголошення усіх жителів Римської імперії римськими громадянами внаслідок видання едикту Каракаллою у 212 році. Прикладом такого обмеження може бути те, що особи які мали сенаторське звання не могли одружитися з вільновідпущеницями.

Поширення шлюбу без влади чоловіка більш характерне для пізніх періодів Римської держави. Над дружиною пом'якшується влада та контроль чоловіка у порівнянні з попереднім видом шлюбу. Майнові відносини характеризувалися повною роздільністю майна подружжя. Такий шлюб більше стояв на захисті інтересів дружини та давав їй можливість самостійно займатися господарською діяльністю.



Безшлюбність та бездітність серед громадян не схвалювалися римською владою, яка намагалася боротися з таким явищем з метою підтримання моральних засад тогочасного суспільства. Безшлюбність прирівнювалася до розпусти, за що неодружені чоловіки сплачували податки. Чоловіки не вважалися бездітними, якщо мали хоча б одну дитину. Жінки мусили мати не менше трьох, вільновідпущеники — не менше чотирьох дітей. В такому випадку останні могли претендувати на припинення сплати податків за бездітність.

Римський шлюб могли укладати тільки особи, за якими було визнано право вступати в шлюб (*jus conubii*) як необхідний елемент цивільної правоздатності. Цим правом були наділені тільки римські громадяни.

У римському праві існували такі способи укладення законного шлюбу: шляхом здійснення певного релігійного обряду в урочистій обстановці, при наявності свідків, якими були жреці-фламینی, в присутності наречених та їх батьків; шляхом проживання чоловіка та дружини безперервно протягом одного року; шляхом символічної покупки нареченим нареченої у присутності свідків та вагаря з терезами.

Законний римський шлюб міг бути укладеним за наявності таких умов: а) згода наречених та їх батьків; б) досягнення шлюбного віку: для жінок – 12 років, для чоловіків -14 років; в) наявність у наречених римського громадянства; г) відсутність близького ступеня споріднення (заборонені шлюби родичів по прямій лінії та по боковій лінії, до шостого ступеня спорідненості) та кровних зв'язків; відносин опіки та піклування; д) відсутність попереднього нерозірваного шлюбу; е) не перебування у періоді жалоби для дружини, який тривав 10 місяців, з дня смерті чоловіка.

Шлюб міг бути припиненим у випадках смерті одного із подружжя, попадання до полону, продажу у рабство або за взаємною згодою чоловіка і жінки шляхом розлучення.

Відомі римські юристи схилилися до того, що шлюб має божественне походження, у зв'язку із чим його юридичне наповнення та зміст складають деякі труднощі у розумінні сучасними романистами. Перші класичні визначення шлюбу належать Модестіну та Юстиніану. Згідно думки Модестіна «Шлюб – це союз чоловіка та жінки, спільність усього життя, єднання божественного та людського права». На думку Юстиніана «Подружжя або шлюб – це союз чоловіка та жінки, який передбачає нероздільне сумісне життя».

Римське право також розглядало шлюб як фактичний стан речей (*res facti*), який тягне за собою важливі юридичні наслідки.

«Сімейне право» Риму розвивалося за своїми внутрішніми законами, опираючись на вплив грецьких поглядів на природу відносин подружжя, батьків та дітей, але підкоряючись з часом вольовим рішенням власної державної влади. У Вічному місті шлюбні відносини регулювалися римським правом та релігією, зокрема вплив релігії на все суспільство й приватне життя в Римі був досить значним і зберігався впродовж усієї історії. Підставою дійсності шлюбу в античності була урочиста процедура релігійного характеру, яка супроводжувалася вшануванням відповідних богів-покровителів сім'ї та шлюбу. Римські юристи досить ідеалістично визначали шлюб, в якому вбачалася нерозривність зв'язків чоловіка та дружини та єдність усіх сторін життя при непорушності прав кожного з подружжя. Таке формулювання сімейних відносин знайшло своє продовження у християнському віровченні та у правилах християнської Церкви.

#### Список використаних джерел:

1. Підпригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право : підруч. 2-ге вид. К. : Юрінком Інтер, 2009. 528 с.

2. Лозінська С. В. Становище жінки в Стародавній Греції та в Римі: окремі порівняльно-правові аспекти. Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів : монографія / М. В. Бориславська, В. А. Ватрас, С. Д. Гринько [та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гринько. Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2016. 390 с. С. 32-51.



## **ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ СПРАВИ У СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ**

Римський мислитель Флавій Вегетій Ренат доречно зауважив: «...хто хоче перемоги, нехай старанно навчає воїнів; хто бажає отримати успішний результат, нехай веде війну, спираючись на мистецтво і знання, а не на випадок...».

Незважаючи на те, що Римська імперія вже давно припинила своє існування, проте багато методів та способів ведення війни, залишаються актуальними й сьогодні. Варто зазначити, що саме за часів існування Римської імперії були закладені основи розвідувальної та контррозвідувальної діяльності; вироблено методи, прийоми та засоби запобігання та протидії злочинності; визнано позитивний вплив використання у воєнній справі таких наук, як логіка, психологія, географія та астрономія. Саме Римська імперія напрацювала первинні способи здійснення таємного листування та розвідки за допомогою агентів. Була випробувана ефективність розробки легенд та прихованого фінансування таємних операцій тощо.

Основи римського військового ладу були закладені реформами Сервія Тулія. Їх результатом стало виникнення римсько-плебейського війська, що забезпечило можливість проведення подальших загарбницьких війн та надання захисту від вторгнення інших народів.

Римська влада вимагала від воїна абсолютної дисципліни, не намагалася знищити індивідуальне мислення, а навпаки, стимулювалася будь-яка ініціатива в інтересах імперії. Після того, як відбір до армії було завершено, новопечені солдати складали присягу в якій йшлося, що новобранець готовий йти в будь-яку війну, не залишить прапора та знаків легіону, завжди виконуватиме усі розпорядження та не вчинить жодних протидій проти законних дій. Також існували спеціальні присяги: прапору (*sacramentum*), табірної присяги та *coniuratio* – клятва не тікати, не залишати лав війська.

У II ст. до н. е. Римське військо складалося з легіонів римських громадян (кожен легіон налічував близько 4200 осіб), частин італійських союзників (*socii*) та допоміжних загонів, які склалися із осіб, що проживали в позаіталійських областях (*auxilia*).

На кінець періоду римської республіки частини італійських союзників були зрівняні у правах з римськими громадянами. З того часу військо Риму стало поділятися на дві групи: римських громадян та найманців. Загалом чисельність війська Римської республіки налічувала близько 20 – 24 тисяч осіб.

Командування військом здійснювали консули. У випадку, коли два консули перебували з армією, вони керували нею по черзі. Головнокомандувач мав при собі квестора та декілька легатів, які під час бою за дорученням могли керувати окремими частинами. У випадку, коли збройними силами командував диктатор, при ньому створювалися відповідні командні структури. До них входили начальник кінноти та кілька легатів.

З часів диктатури Сули консули втрачають військову владу. Армія наприкінці республіки стає постійною. Корнелій Сула був першим великим майстром нової тактики легіонів. Під час Союзницької війни він здобував перемоги там, де більш досвідчені полководці до нього зазнавали поразок. Саме він був автором багаточисельних нововведень, які додали до звичайної римської військової тактики на полі бою одночасно додаткову гнучкість та стійкість.

Починаючи з 107 року до н.е., римський полководець Гай Марій дозволяє залучати до військової служби всіх бажаючих. Військова служба у державі стає фаховою справою, за яку передбачається надання відповідної оплати та озброєння. Наприкінці доби республіки римська армія налічувала 70 – 75 легіонів (кожен легіон складався із 6 тисяч піхотинців та 700 кавалеристів), загальна чисельність – 500 тисяч осіб.

Октавіан Август за час свого правління завершує формування постійного війська, скорочує його чисельність до 250 тисяч осіб.

Для покращення організаційної єдності воїнів підтримувалося запровадження певної релігійної ідеології для формування відповідних традицій в армії, що всіляко підтримувалось імператорами. Сприяв формуванню духу та корпоративності той факт, що військо очолював сам імператор. Також легіонери, когорти та яли отримували персональні номери та найменування.

За доби принципату зростає значення преторіанської гвардії – особистої охорони принцепса. Вона формувалась винятково із римських громадян та користувалась низкою привілеїв. Наприклад, преторіанці перебували на службі 16 років, замість 20, та одержували платню в розмірі 20 тисяч сестерціїв. За часів Августа преторіанська гвардія складалась з 9 когорт (cohortspraetoriae). Кожна когорта налічувала 1000 осіб. Преторіанці відігравали значну роль у змовах проти імператорів, зміщуючи їх та замінюючи новими.

В період пізньої імперії в армію починають активно залучати варварів. Військо починає розташовуватись на кордонах. Також значно зменшується чисельність легіону – 1-2 тисячі осіб, це дозволяє легіону бути більш рухливим та мобільним.

Виникає особлива гілка публічного права – *jus militare* (мілітарне, або ж військове право). Його поява зумовлена в необхідності спеціальної регламентації життя війська.

Особливої уваги заслуговує тактика бойового мистецтва римлян. Ефективною у застосуванні була римська облогова тактика, яка також відома як бойовий порядок «черепаша». Ця тактика була комбінованою (наступально-оборонною), оскільки передбачала просування воїнів у шеренгах із мінімальним інтервалом між рядами так, що весь бойовий порядок з усіх боків був закритий щитами. В окремих історичних джерелах засвідчено міцність і стійкість бойового порядку «черепаша», яким могли проїхати бойові колісниця, а в потрібну мить воїни відкривали щити та завдавали нищівного удару ворогу.

Також римляни ретельно вивчали тактику супротивників та союзників. Свідченням цього є цитата з промови видатного римського полководця та державного діяча Гая Юлія Цезаря: «Предки наші, батьки сенатори, ніколи не відчували нестачі ні в розсудливості, ні у відвазі, і гордість не заважала їм переймати чужі настанови, якщо вони були корисними».

Отже, можна зробити висновки, що вироблена роками римська тактика ведення бою досить часто зводилася до того, щоб розчленувати потужну армію ворога з метою втрати нею значної переваги у силі, та схилити останню до рухливого бою, до якого та немала належної організаційної підготовки.

#### Список використаних джерел:

1. Підпригора О. А., Харитонов Є. О. *Римське право : підруч. 2-ге вид. К. : Юрінком Інтер, 2009. 528 с.*
2. Павленко С. О. *Військова тактика античного світу як передумова становлення та розвитку сучасної оперативно-розшукової тактики. 2018.*
3. Печенюк І. С. *Організація армій розвинених рабовласницьких держав Давнього Риму та Карфагену і система їх комплектування. Воєнно-історичний вісник: Збірник наукових праць Національного університету оборони України. К. : ЦП «Компринт», 2015. Вип. 3(17). 160 с.*



**Юрчук Катерина Анатоліївна,**  
*студентка магістратури юридичного факультету*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ПРАВО, ЩО ПІДЛЯГАЄ ЗАСТОСУВАННЮ У ДОГОВОРІ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ: СТРАТЕГІЯ ВИБОРУ**

В контексті цього питання варто знову звернути увагу на те, що керівним нормативно-правовим актом у сфері міжнародної торгівлі є Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів[1]. Саме з її положень ми можемо робити висновки про порядок застосовного права в договорах торгівлі з іноземним елементом.

Виходячи із змісту Конвенції, існує чотири можливі варіанти вибору права, яке підлягає застосуванню:

- 1) застосування лише норм національного права;
- 2) застосування Віденської конвенції та поряд з нею національного права;
- 3) застосування Віденської конвенції та субсидіарне застосування національного права, якщо питання не врегульоване Віденською конвенцією;
- 4) застосування Віденської конвенції та субсидіарне застосування національного права, якщо питання, яке перебуває в межах предмету регулювання Конвенції, прямо не врегульоване нею і не може бути врегульоване на основі загальних принципів, на яких Конвенція побудована [1].

У той же час, варто погодитись із численними думками науковців, які вважають норми Віденської Конвенції здебільшого диспозитивними, що дає сторонам, які укладають договір, широку альтернативність дій.

В доктрині та арбітражній практиці вважається, що вибір сторонами національного права, складовою частиною якого є Віденська конвенція, є одним зі способів вираження домовленості сторін про застосування Віденської конвенції[2, с.19].

Стаття 6 Конвенції проголошує принцип договірної свободи сторін. Сторони можуть виключити застосування Конвенції до договору, який підпадає під сферу її регулювання, або ж, навіть якщо договір регулюється Конвенцією, сторони можуть відступити від будь-яких її положень, або змінити його дію[3].

Цей принцип закріплено і в українському законодавстві.

Згідно статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності при складанні тексту зовнішньоекономічного договору (контракту) мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації, правила міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо та у виключній формі законами України[4].

Тобто, сторони самі визначають право якої країни їм застосовувати у договорі.

Проте є й виключення з цього правила, так у частині 2 статті 44 Закону України «Про міжнародне приватне право» встановлено колізійні прив'язки для тих видів договорів, для яких визначення права держави, з яким договір найбільш пов'язаний, здійснюється не на основі «виконання, яке має вирішальне значення для змісту договору» [4].

Якщо ж сторонами це питання не вирішене, то їхні права та обов'язки визначаються юрисдикційними органами. Основним критерієм при визначенні застосовуваного права є місцезнаходження сторони, яка повинна здійснити виконання, що має вирішальне значення для змісту договору, тобто здійснити певну господарську операцію.

Застосування Віденської конвенції та субсидіарне застосування національного права переважно використовується у змішаних договорах, або у тих ситуаціях, коли національне законодавство не врегульовує певний аспект договору міжнародної купівлі-продажу.

Для прикладу, укладений німецькою та російською організаціями контракт містив положення про поставку обладнання, монтажні та геодезичні роботи, роботи з пуску в експлуатацію і розробку техніко-економічного обґрунтування проекту. Оскільки вартість поставленого обладнання перевищувала 50 % загальної вартості контракту, то Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті Російської Федерації вирішив, що зобов'язання за контрактом в основному полягає у поставці обладнання. На цій підставі контракт було визнано договором міжнародної купівлі-продажу, було застосовано до нього Віденську конвенцію, а субсидіарно – право країни продавця (справа Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті Російської Федерації № 356/1999, рішення від 30 травня 2000 р.) [5, с. 56].

Отже, основним принципом під час вибору сторонами договору міжнародної купівлі-продажу застосовного права є принцип договірної свободи сторін. Віденська Конвенція залишає за контрагентами можливість вільно відступати від її норм, обираючи саме ті правові положення, які влаштують усіх учасників договору.

В Україні принцип автономії волі сторін закріплено у Законі України «Про міжнародне приватне право», Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та деяких інших нормативно-правових актах.

Також, нормами міжнародного права та національних нормативно-правових актів для певних видів зовнішньоекономічних договорів може встановлюватись окремий порядок укладення.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів: Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 11.04.1980 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал «Верховна Рада України». URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_003](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_003).

2. Боброва Т. А. Застосування міжнародно-правових та національних норм правового регулювання у зовнішньоекономічному договорі // Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон: "Молодий вчений", 2018. С. 18–22.

3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал «Верховна Рада України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

4. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал «Верховна Рада України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.

5. Дерев'янка Б. В. Відмежування договору міжнародної купівлі-продажу від інших договорів. Вісник Інституту економіко-правових досліджень НАН України. 2010. № 1. С. 53-57.



## СЕКЦІЯ 12. ЗАГАЛЬНОГУМАНІТАРНІ НАУКИ

**Диса Катерина Петрівна,**  
*студентка I курсу за спеціальністю Менеджмент*  
*факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДУМОК НА РЕАЛЬНІСТЬ

Часто у своєму житті ми чуємо фрази «Не думай про погане», «Навіть думати про таке не смій», «Не хвилюйся, подумай про щось хороше». Давайте спробуємо розібратися що буде якщо у своє життя впускати негативні думки, і взагалі – чи впливають думки людей на їхнє життя?

Для початку давайте зрозуміємо що ж таке думки. Якщо заглянути у Вікіпедію, то там можна побачити визначення, яке звучить так: «Думки – поняття про що-небудь, що засновано на інтерпретації фактів, на суб'єктивному, та емоційному відношенні до них». Якщо сказати простіше, то думки – це наші припущення стосовно чогось. Часто вони можуть базуватися на неперевірених, помилковій або хибній інформації. Саме в таких випадках думки можуть погано вплинути на наше життя. До прикладу, від когось ви почули не найкращу новину про близьку вам людину. Не перевіривши чи правдива інформація, вам в голову лізуть різні думки з приводу цього. Всю дорогу додому ви обмірковуєте почуте, але ніяк не з позитивного боку. Якщо у вас не розвинуте критичне мислення, то ви не будете вдумуватись чи є це правдою. У ваших очах близька для вас людина перетворилася на особу, яку ви навіть бачити не бажаєте. І ось ви заходите в дім, в якому нікого немає, і продовжуєте себе накручувати. Власними думками заганяєте себе в глухий кут, уявляєте різні ситуації, які ще не трапилися, але від яких вам вже погано. Та людина навіть не буде підозрювати що щось трапилось, а ви дуже сильно собі нашкодите. Перебуваючи в цьому стані ваша нервова система сильно перенапружується, і в майбутньому це дасть про себе знати.

Кожен з нас може навести приклад схожої ситуації зі свого життя тому, що будь-якій, навіть самій спокійній людині, притаманно обдумувати певні ситуації та цим собі шкодити.

У схожих ситуаціях люди поділяються на два типи:

Перші – ті, які можуть критично мислити, розумно оцінюють ситуацію. Так, вони хвилюються стосовно всього що відбулося, але вони здатні відокремити правду від брехні і зробити певні і зазвичай правильні висновки. Ці люди просто не в змозі надовго зациклюватися на своїх думках. Вони швидко знаходять нове заняття і перемикаються на нього, забуваючи все погане. Та, на превеликий жаль, таким особам їхні хвилювання також не зійдуть з рук.

Другий тип – це люди, з якими все набагато складніше. Вони не можуть контролювати свої емоції, зациклюються на собі, їх може вибити з колії будь-яка дрібничка. Ці люди можуть настільки сильно себе налаштувати на погане, що дійдуть до стану депресії.

З другого типу людей ми можемо зрозуміти, що наші думки можуть довести нас до депресії, яка вважається серйозним захворюванням. Давайте сформулюємо визначення, що ж таке депресія. Депресія – це захворювання, що характеризується постійним пригніченим станом та втратою цікавості до будь-якої діяльності, що зазвичай приносить задоволення, а також нездатністю виконувати повсякденні справи протягом як мінімум двох тижнів. Такий наслідок негативних думок вважається майже найтрагічнішим через те, що у людей, що страждають на депресію, часто спостерігаються наступні симптоми: пригнічений настрій; значне зниження або збільшення маси тіла; безсоння; втома або втрата енергійності; почуття нікчемності, надлишкової провини; зниження здатності мислити, зосередитися, нерішучість, загальмованість; повторні думки про смерть, повторні суїцидальні спроби.

Найбільша небезпека цієї недуги в тому, що вона здатна тривалий час залишатися без належної уваги як з боку хворої особи, так і з боку її оточення. Така непримітність з часом може мати найтрагічніші наслідки, починаючи від серйозних психічних розладів і закінчуючи самогубством. Саме через це слід уникати негативних думок, і що б там не трапалося, потрібно критично мислити і не доводити себе власними висновками.

Результатом наших думок можуть бути не тільки негативні явища. Одним з позитивних є ефект плацебо. Визначення говорить, що ефект плацебо – це явище, при якому людський організм вишукує способи самостійно позбавитися від хвороби, без застосування дієвих ліків, а всього лише використовуючи їх імітатори. Тобто людина вірячи в те, що ліки справжні, думає що вони дійсно допомагають і через певний час вона відчуває полегшення.

Останнім часом ефект плацебо став широко практикуватися в медицині (особливо в психіатрії). Часом лікарі цілеспрямовано призначають плацебо певному колу пацієнтів (наприклад іпохондрикам – людям які надмірно турбуються про стан свого здоров'я) або ж збудливим людям, що постійно про щось тривожаться. І тут є вражаючим те, що препарати якнайкраще впливають на поліпшення стану пацієнта. Це все через те, що хвороби від яких лікує плацебо викликані власними думками людей. Тобто негативні думки, які перетворилися в психологічні хвороби, лікують позитивними думками – ліками плацебо.

Можна було б сказати, що цей ефект є дуже дієвим, але не завжди. Якщо людина вірить в те, що фальшиві ліки можуть бути справжніми, то це може іноді полегшувати симптоми болю. Проте плацебо не може ліквідувати хворобу, бо не діє на її першопричину. Свідомість та ефект плацебо не може зменшити пухлину чи знизити рівень холестерину в крові. Тобто при дійсно серйозних проблемах цей феномен не працює. Науковці визначили, що найкраще цей ефект зумовлюють не фальшиві ліки, а контекст, в якому пацієнт отримує лікування. Гарні стосунки з лікарем, місце, де надається допомога, позитивна налаштованість.

Схожим до ефекту плацебо є ефект самонавіювання, але в будь яких випадках не варто їх плутати. Коли плацебо дає позитивні результати, то самонавіювання може давати як позитивні, так і негативні наслідки. Знову ж таки, все залежить від думок самої людини.

Самонавіювання - процес захоплюючий і видає часом приголомшливі результати. З його допомогою можна виліковувати захворювання, а можна й набувати їх. Позитивний або негативний ефект залежить лише від установки людини. Бували випадки, коли з допомогою самонавіювання виліковували рак, а бувало, що набували шизофренію. Позитивний ефект від самонавіювання буде у тому випадку, коли воно робиться свідомо. Коли самонавіювання людина робить собі мимоволі, неконтрольовано, результати цього - непередбачувані. Щоб це попередити, потрібно взяти процес у свої руки, під свій контроль, викинути з голови негативні думки і почати робити собі потрібні, позитивні самонавіювання.

У книзі В. Аткинсон «Сила думки» пише: «Людина, налаштована негативним чином, крім того, що створює негативні мислеобрази, підсилює своїми думками вже існуючі подібні мислеобрази. Людина одержує тільки те, що посилає. Не може те негативне, що вона посилає в простір, трансмутуватися для неї в щось позитивне. Усі стихійні лиха й катастрофи, до землетрусів включно, є творінням самої людини, результатом її поганого мислення. Закон, керуючий світом думки такий: чим вища за своїм змістом думка, тим вона сильніша. Для зміцнення сили думки необхідно організувати своє мислення, зупинивши безладну роботу думки. Для цього варто вибрати тему і думати про неї в різних аспектах і з різних боків. Коли ви упорядковано думаєте на одну тему, не допускайте у свій свідомий розум сторонні думки. Нехай ваша думка плавно перетікає з однієї точки зору на іншу одна за одною. Розгляньте всі пункти. Знову і знову фіксуйте свідомість в одній точці, а потім переходьте до іншої теми. За допомогою такої практики ви розів'єте упорядковану роботу думки.»

Отже, як ми можемо зрозуміти з всього сказаного вище – думки людей дуже вагомо впливають на їхнє життя. Вони можуть змінити його як в кращу, так і в гіршу сторону. Дуже важливо вміти їх контролювати, бути стриманою і не дозволяти власним думкам шкодити собі.

### Список використаних джерел:

1. *Ефект плацебо.* URL: [http://psychologis.com.ua/effekt\\_placebo.htm](http://psychologis.com.ua/effekt_placebo.htm).
2. *Депресія: типи, симптоми, лікування та профілактика.* URL: <https://moz.gov.ua/article/health/depresija-serjoznishe-nizh-mi-zvikli-dumati>.
3. *Самонавіювання.* URL: <http://psychologis.com.ua/samovnushenie.htm>.



**Недзельська Ульяна Валентинівна,**  
*студентка 1 курсу за спеціальністю Публічне управління та адміністрування  
факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### УНІКАЛЬНА ФАУНА ЧОРНОБИЛЯ

Чорнобильська зона – особливе місце на Землі. Події, що відбулися на цій території, змінили і продовжують впливати на хід розвитку нашої країни. Катастрофа вплинула не лише на долі мільйонів людей, але й на життя дикої природи.

Згадування чорнобильської катастрофи, як правило, викликає думки про смерть, руйнування життя людей, серйозні хвороби, значні економічні втрати, небезпечну радіацію та інші негативні явища. Проте, згадуючи Чорнобиль, можна побачити і позитивні моменти. Великі площі відчужених територій, які тривалий час знаходяться в ізоляції від людської діяльності, перетворилися в унікальний і привабливий світ. На цій території сформувалося унікальне природне середовище.

Чорнобильська зона відчуження сьогодні – це значна територія (80736.11 га), на якій майже без втручання з боку людини відбуваються поступові процеси відновлення автохтонних рослинних та тваринних комплексів Полісся, як і фізико-хімічних умов їх існування. Тваринний світ, як більш рухливий компонент екосистеми, освоює цей резерват спокою і поширення можливостей для відтворення більш швидкими темпами. Проте і рослинний світ не залишається таким, яким його полишила людина у 1986 році. Є всі підстави очікувати, що вже за 30-50 років на території Зони сформуються біоценози, цінність яких сьогодні складно оцінити. За результатами багаточисельних досліджень встановлено, що після зняття антропогенного навантаження на екосистеми на більшій частині території Зони склалися умови для відновлення флори та фауни [2, с. 79].

Сьогодні Чорнобиль – будинок для диких тварин. «Українські науковці вказують, що у чорнобильській зоні за відсутності людей відновлюється дика природа та з'явилися унікальні для країни види тварин. Зростає кількість лосів, оленів, вовків, рисей, коней Пржевальського, є бурі ведмеді та навіть зубри. Кілька років тому науковці отримали фотодокази, що на території зони є зубри, які могли зайти сюди з території Білорусі. Рідкісні чорні лелеки, які не надто люблять людський гамір, почали заселяти зону відчуження й часто потрапляють в об'єктиви», – повідомляє BBC News Україна.

У квітні 2016 року створений Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник, в основному для збереження та відтворення тваринного і рослинного світу. Зараз там досить багато, у тому числі і червонокнижних, видів тварин, рослин, птахів (табл. 1).

Таблиця 1

#### Червонокнижні види, що населяють фауну Чорнобиля

Види червонокнижних птахів		Види червонокнижних ссавців
Лелек ачорний	Глушець	Рясоніжка маленька
Чернь білоока	Журавель сірий	Вечірниця мала
Гоголь	Дрохва	Заєцьбілий
Скопа	Лежень	Рись європейська



Шулікарудий	Кулик-сорока	Тхір-горностай
Орлан-білохвіст	Дерихвіст степовий	Тхір-норка
Підорликмалий	Сипуха	Борсук звичайний
Змієїд	Пугач	Видра річкова
Балабан	Сорокопуд сірий	Зубр
Сапсан	Золотомушка червоночуба	Кінь Пржевальського

*Примітка. Систематизовано автором за даними [1].*

Минулого року відбулася прем'єра, створеного компанією НВО, фільму «Чорнобиль». Після його виходу на великі екрани відбувся справжній туристичний потік до зони відчуження. Туристи там зможуть побачити не тільки примару загиблого міста, а й унікальну природу.

Тури в Чорнобиль – це своєрідна «машина часу». Там завжди 1986 рік з гербами союзних республік, жовтими будками таксофонів та атрибутикою Радянського Союзу. Територія та об'єкти, що знаходяться в межах Чорнобильської зони відчуження, безсумнівно, є потенційно привабливими для здійснення туристичної діяльності. Це пояснюється, в першу чергу, наявністю дійсно унікальних та відомих усьому світу об'єктів, таких як об'єкт «Укриття», міста Прип'ять та Чорнобиль. Розвиток екосистем призвів до утворення цікавих ландшафтів та розселенням в них цінних видів рослин та тварин. Тут можна побачити залишки «рудого лісу», тут пишно росте зелень і двометрові айстри. Також в межах Чорнобильської зони живе велике поголів'я коней Пржевальського, є багато кабанів, лосів і косуль, з'явилися навіть рисі. Найпопулярнішими місцями для екскурсій у Прип'яті є готель, палац культури, басейн, чортово колесо, школи і дитячі сади, причал і відділок міліції. Знамените колесо так ніколи і не крутилося – початок його роботи був запланований саме на 01 травня 1986 р. [3, с. 87-88].

Лише в 2019 році Президент України підписав указ «Про розвиток туризму в Чорнобильській зоні». «Досі Чорнобиль був негативною частиною бренду України. Настав час це змінити. Чорнобиль – це унікальне місце на планеті, де природа відроджується після світової техногенної катастрофи, де є справжнє «місто-привид». Ми повинні показати це місцесвітові: науковцям, екологам, історикам, туристам», – сказав Зеленський.

Нажаль, цього року ми змушені спостерігати жахливе явище – пожежу в Чорнобильській зоні. Через людський фактор та сильний вітер вогонь швидко поширився на велику територію. В мережі Інтернет почали з'являтися світлини, на яких зображені тварини, що рятуються від полум'я. Пожежа завдала великої шкоди фауні, флорі та екології. Знищено велику територію лісів. Сумно усвідомлювати те, що природа, яка змогла відновитися після Чорнобильської катастрофи, знову зазнала великої шкоди. Важко спрогнозувати скільки часу знадобиться для її відновлення вкотре. Слід звернути увагу і на забруднення повітря. Кількість небезпечних речовин була зафіксована навіть у Києві. Столиця України на деякий час стала містом з найзабрудненішим повітрям у світі.

Природа Чорнобильської зони змогла вистояти після катастрофи на АЕС та навіть стати більш різноманітною. Проте продовжує відчувати на собі наслідки людської недбалості і сьогодні. Але ми віримо, що вона зможе не лише відновитись у найближчий час, але й зберегти свою унікальність.

#### **Список використаних джерел:**

1. Гащак С. П., Вишневський Д. О., Заліський О. О. Фауна хребетних тварин Чорнобильської зони відчуження. Бібліографія. Славутич. 2006. 100 с.
2. Бондаренко О, Гуцал О., Драпалюк А., Мовчан Я., Потапенко М. Біосферний заповідник як категорія природно-заповідного фонду: обґрунтування для створення об'єкту в Чорнобильській зоні відчуження. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2014. № 3-4. С. 78-80.
3. Козловська О. С. Особливості та перспективи розвитку туризму до Чорнобильської зони. Географія та туризм. 2010. Вип. 9. С. 86-89.

**Удадесс Максим Андрійович,**  
*студент I курсу за спеціальністю Менеджмент*  
*факультету управління та економіки*  
*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

## **ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Спілкування, як відомо, є процесом взаємодії між людьми, у якому відбувається обмін діяльністю, інформацією, досвідом, цінностями й навичками, результатами праці. По формі реалізації спілкування може бути прямим і опосередкованим [1, с. 76]. Частина дослідників розглядають спілкування як своєрідний театр. Адже, там є п'єса певного змісту, актор, що виконує конкретну роль, і глядач, який сприймає цю п'єсу й цю роль. А потім глядач виступає як актор і хоче, щоб його також сприйняли як особистість. При цьому глядач в обох випадках є активною стороною [2].

Щодо прямого спілкування, то воно відбувається під час безпосередніх контактів між партнерами, наприклад, у дружній розмові. Це дає можливість відчутти відтінки людських стосунків, сприйняти їх найтонші нюанси, які можна передати жестами, поглядом, виразом обличчя. А опосередковане спілкування має місце тоді, коли між учасниками процесу спілкування існує просторово-часова дистанція. Це означає, що людина може сприймати інформацію через книги, твори мистецтва про історію та життя людей інших епох і культур [1, с. 76]. Завдяки спілкуванню утворюються спільноти людей, в яких налагоджується взаємодія і виробляються соціальні норми поведінки. Знання сутності спілкування, його закономірностей, функцій, взаємного обміну і проблем є підґрунтям для реалізації та поліпшення стосунків з іншими людьми і задоволення вищих потреб особистості. Без спілкування особистість не може повноцінно розвиватися [3, с. 61].

На сьогодні доступ до соціальних мереж мають майже 96% населення нашої планети. По кількості користувачів на першому місці Facebook – близько 1,5 мільярда. Вчені підраховали, що мінімальний час перебування у соціальній мережі кожної людини дорівнює 3 годинам. Нині соціальна мережа є соціальною структурою, що об'єднує людей з однаковими інтересами, вподобаннями, або просто для спілкування і пошуку нових знайомств. Основна мета створення таких мереж – спілкування людей між собою. Оскільки таке спілкування носить опосередкований характер, то воно переносить людину з реального світу у віртуальний. Через те спілкування в соціальних мережах може виходити за межі моралі, традицій. Тому такі мережі переповнені непотрібним і непристойним матеріалом, що є однією з негативних сторін соціальних мереж [5, с. 1].

Соціальні мережі мають позитив, який проявляється в тому, що вони:

- надають можливість спілкуватися з колегами по роботі, родичами і друзями, що живуть в різних містах і країнах, а також заводити нові знайомства;
- їх можна використовувати як інструмент для саморозвитку. Тут можна дивитися пізнавальні фільми, слухати хорошу музику, читати цікаві книги, вивчати іноземні мови. У соціальних мережах створені групи за інтересами, в яких можна знайти цікаву для вас інформацію, наприклад, відео з заняттями з фітнесу або ж з уроками гри на гітарі;
- відсутність кордонів. Можна знайомитися і спілкуватися з людьми з різних міст і навіть країн! Тут немає меж або бар'єрів. Проблема може бути в знанні мови. Хоча б просто англійська, але в ідеалі рідна мова співрозмовника.
- прихованість. Можна бути ким завгодно, а не тільки тим, хто ти є в реальному житті. Деякі люди соромляться своєї зовнішності, інші хочуть бути супер героями, в інтернеті немає осіб і це дозволяє стати ненадовго тим, ким ти так мріяв бути. Звичайно це не завжди добре, і все ж інформація, фотографія - все це ніколи не перевіряється модераторами і адміністраторами. Так що при бажанні можна залишатися інкогніто;

- сприяють розвитку електронного навчання - студенти можуть підписуватись на онлайн уроки, брати участь у дискусіях, проходити курси навчання безкоштовно [4, с. 149].

Водночас, соціальні мережі мають і негативні наслідки. Вони полягають в тому, що:

- що можуть дегуманізувати відносини між людьми, оскільки індивід втрачає звичку і навик реального спілкування. Листуючись в соцмережах, люди часто не дотримуються правила граматики і пунктуації, використовують обмежений словниковий запас, емоції замінюються смайликами - все це негативно позначається на спілкуванні в реальному світі;

- може виникнути психологічне захворювання, так зване інтернет залежність. Психологи звертають увагу на те, що психіка підлітків ще не сформована, тому й не стійка. А згідно зі статистикою діти щотижня в соцмережах проводять від 7 до 14 годин - 23%, 14-21 годину - 57% і більше 21 години - 20%. Кожна дитина один з семи днів тижня витрачає на соціальну мережу. Це може негативно вплинути на їх фізичне здоров'я, зміст і форми їх спілкування, на успішність в школі тощо.

Отже, в умовах інформаційного суспільства змінюються форми і зміст спілкування. Його опосередковані форми можуть слугувати дегуманізації відносин між людьми, оскільки раціоналізують його і тим самим можуть позбавляти проявів емоційності, що характерне для живого спілкування.

### Список використаних джерел:

1. Бакка Т. В. *Громадянська освіта*. Київ : Орion, 2018. 240 с.
2. *Культура і спілкування*. URL: [https://pidruchniki.com/13500804/menedzhment/kultura\\_spilkuvannya](https://pidruchniki.com/13500804/menedzhment/kultura_spilkuvannya).
3. Аношина Г. *Роль спілкування в житті людини*. Харків : Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». 2016. С. 61.
4. Змисна Р. С. *Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси*. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 149–151.
5. Конюк Л. В. Безсмертна О. В. *Переваги та недоліки використання соціальних мереж*. Вінниця : Вінницький національний технічний університет, 2018. С. 1–5.



**Шурко Діана Валентинівна,**

*студентка I курсу за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування факультету управління та економіки*

*Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### МЕТОДИКА ГРИ В ШАХИ

Шахи являють собою організований вид спорту з ієрархією звань, розвиненою системою регулярних турнірів, національними і міжнародними лігами, шаховими конгресами. Виникнення професійного спорту привело до появи професійних спортсменів, тренерів, журналістів, функціонерів, що спираються на армію любителів гри. Хоч шахи і не входять в програму Олімпійської гри, по шахи проводиться окрема Шахова олімпіада, що проходить раз в два роки і що являє собою командне змагання.

Перед грою дошка розташовується так, щоб в правому нижньому кутку перед кожним з гравців перебувало біле поле.

Шахові фігури розставляються завжди однаковим чином. Другий ряд (або горизонталь) займають пішаки. Тури стоять по кутах, поруч з ними - коні, після коней - слони, нарешті, ферзь ставиться на поле свого кольору (білий ферзь на біле, чорний на чорне), і король займає час, що залишився поле.

Кожна з 6 фігур ходить по-своєму. Фігури не можуть перестрибувати через інші фігури (за винятком коня) або вставати на поле, де вже стоїть фігура того ж кольору. Однак

вони можуть стати на місце фігури супротивника, яка вважається взятої. Фігури зазвичай розміщують так, щоб вони погрожували фігурам противника взяттям (встати на поле, де стояла взята фігура, замінивши її), захищали свої власні фігури, яким загрожує взяття, або контролювали важливі поля на дошці.

Як ходити королем в шахах

Король - найважливіша фігура, але при цьому і одна з найслабших. Король може ходити тільки на одне поле в будь-якому напрямку: вгору, вниз, в сторони і по діагоналі. Король ніколи не може вставати на бите поле (де його може взяти фігура суперника). Коли король атакований інший фігурою, це називається "шах".

Як ходити ферзем в шахах

Ферзь - найсильніша фігура. Він може ходити по прямій в будь-якому напрямку - вперед, назад, в сторони або по діагоналі на будь-яке число полів, але при цьому він не може перестрибувати через інші фігури. Якщо ферзь або будь-яка інша фігура бере фігуру суперника, хід закінчується. Дивіться, як білий ферзь бере чорного, змушуючи чорного короля зробити хід.

Як ходити турою в шахах

Тура може ходити на будь-яке число клітин, але тільки вперед, назад і в сторони (не по діагоналі). Тури особливо сильні, коли вони захищають одне одного і діють спільно!

Як ходити слоном в шахах

Слон може ходити по прямій на будь-яке число клітин, але лише по діагоналі. Протягом гри кожен слон завжди ходить по клітинам одного і того ж кольору (білим або чорним). Слони добре діють спільно, оскільки вони прикривають слабкі сторони один одного.

Як ходити конем в шахах

Коні ходять інакше, ніж інші фігури - на два поля в одному напрямку і далі на одне поле під кутом 90 градусів, буквою "Г". Кінь - єдина фігура, яка може перестрибувати через інші фігури.

Як ходити пішаком в шахах

Пішак - незвичайна фігура, вона ходить і бере по-різному: ходити пішак може лише вперед, а брати - лише по діагоналі. Пішак може пересуватися тільки на одну клітку за один хід, крім самого першого ходу, коли вона може сходити вперед на одну або на дві клітини. Пішак може брати тільки по діагоналі на одну клітку перед собою. Пішак не може ходити або брати назад. Якщо інша фігура знаходиться прямо перед пішаком, пішак не може зробити хід вперед і не може взяти цю фігуру.

У шахах є кілька особливих правил, які спочатку можуть здатися нелогічними. Вони були придумані, щоб зробити гру більш веселою і цікавою.

Як перетворити пішака в шахах

У пішаки є одна чудова особливість - якщо вона доходить до протилежного боку дошки, вона може стати будь-який інший фігурою (це називається "перетворенням пішака").

Пішак може перетворитися в будь-яку фігуру. Існує хибна думка, що пішак може перетворитися лише в одну з раніше взятих фігур. Це не так. Як правило, пішака перетворюють в ферзя. Перетворюватися в інші фігури можуть тільки пішаки.

Як виконати взяття на проході

Останнє правило, що стосується пішаків, називається "взяття на проході". Пішака, яка тільки що просунулася на два поля в один хід від своєї початкової позиції, може взяти пішак суперника, що займає поле на тій же горизонталі і на сусідній вертикалі, як якщо б останній хід взятої пішаки був тільки на одне поле, яке вона минула.

Таке взяття можливо тільки ходом, наступним за просуванням на два поля, і неможливо згодом. Вивчіть приклад, щоб краще зрозуміти це незвичайне, але важливе правило.

Як виконувати рокіровку

Ще одне особливе правило шахів називається рокіркою. Рокіровка дозволяє зробити дві важливі речі за один хід: забезпечити (по можливості) вашого короля і вивести з

кута човен, включивши її в гру. Здійснюючи рокіровку, гравець переміщує свого короля на два поля у напрямку до човні, потім ця тура переміщується на поле, яке король тільки що перетнув (дивіться приклад). Рокіровку можна виконати тільки при дотриманні наступних умов:

- до рокіровки король ні разу не ходив
- до рокіровки відповідна тура жодного разу не ходила
- між королем і турою не повинно знаходитися інших фігур
- король не може перебувати під шахом або перетинати поле, атаковане фігурою противника.

Зверніть увагу, що при рокіровку на королівський фланг король виявляється ближче до краю дошки. Цей хід називається "короткій рокіровкаю". Рокіровка на інший фланг, через поле, де знаходився ферзь, називається "довгою рокіровкаю". Як при короткій, так і при довгій рокіровкаю, король пересувається тільки на два поля.

Шахіст, який грає білими, завжди ходить першим. Щоб вирішити, хто буде грати білими, шахісти зазвичай підкидають монету або один з них вгадує колір пішаки, захованої в руці суперника. Потім хід роблять білі, далі чорні, потім знову білі, потім чорні і так далі по черзі до кінця гри. Можливість ходити першим - невелика перевага, яке дає білим можливість негайно почати атаку.

Шахова партія може завершитися кількома способами: матом, внічию, здачею, ураженням за часом ...

Як поставити мат в шахах

Мета гри - поставити мат королю суперника. Мат відбувається, коли король потрапляє під шах і не може від нього піти. Захиститися від шаха можна трьома способами:

- відступити на інше поле (НЕ рокіровкаю!),
- закритися від шаха інший фігурою
- або взяти фігуру, що напала на короля.

Якщо король не може уникнути мату - партія завершена. Зазвичай короля не беруть і не знімають з дошки, партія просто оголошується закінченою.

Коли партія закінчується внічию

Іноді шахова партія закінчується не перемога, а нічиєю. Існує 5 причин, за якими гра може завершитися нічиєю:

- на дошці виникає "пат", якщо у гравця, який повинен ходити, немає жодного можливого ходу, а його король не перебуває під шахом
- гравці можуть просто погодитися на нічию і припинити гру.
- на дошці недостатньо фігур, щоб поставити мат (наприклад, король і слон проти короля).
- гравець оголошує нічию, якщо одна і та ж позиція на дошці повторюється три рази (не обов'язково три рази поспіль).
- останні 50 ходів були завершені кожним гравцем без просування пішаків і без взяття.

Є чотири прості речі, які повинен знати кожен шахіст:

1. захищайте свого короля
2. не віддавайте фігури
3. контролюйте центр шахової дошки
4. використовуйте всі Ваші фігури

Хоча більшість людей грають в шахи за стандартними правилами, деякі люблять грати в шахи зі зміненими правилами. Вони називаються «варіантами шахів». У кожного варіанту свої правила.

Також не слід упускати те що:

1. Звання чемпіона світу за цією грою розігрується з 1866 року.
2. Гаррі Каспаров придумав афоризм: "Шахи – це гра розуму".

3. Вислів "Шах і мат" походить від перського слова "Shah Mat", що означає "Володар помер."

4. Коли шахи тільки з'явилися, то шахісти грали без годинника. Таким чином, гра могла тривати скільки завгодно, аж до декількох діб.

5. У різні часи існували різні шахові фігури. Наприклад, була постать кентавра.

6. У стародавній Індії гра в шахи мала досить жорстоку форму. Ніхто не грав на інтерес, всі грали на пальці. Програвшому відрубували палець.

7. Перша сучасна шахівниця (світлі та темні квадрати) була зроблена в Європі в 1090-му році.

8. Прототипом шахів була індійська гра чатуранга, яка з'явилася у V столітті. А вже в IX-X столітті нашої ери шахи з'явилися на Русі.

*Висновок.* З всіх видів гри, коли-або вигаданих людством, є одна, яка близька і спорту, і науці, і мистецтву. Це шахи. Вони розвивають пам'ять і увага, кмітливність і математичні здібності, логіка і фантазія, виховують волю, винахідливість, характер, посидючість, сприяють здоровому образу життя. Шахи - древня інтелектуальна гра, що має багатовікову історію. Зараз - одна з найбільш поширеної настільної гри. Шахи мають виховальне значення: сприяє становленню особистості, вчить логічно мислити і планувати свої дії, розвиває концентрацію уваги. [3]. При грі в шахи виявляються багато які особливості людської особистості, тому вони іноді використовуються як модель наукових досліджень в психології і педагогіці. Використовувалися вони і для виявлення можливостей ЕОМ при рішенні задач так званого переборного типу, коли з можливих елементів рішення треба вибрати найкращий.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Как играть в шахматы.* URL: <https://www.chess.com/ru/kak-igrat-v-shakhmaty>.
2. *Правила гри в шахи ФІДЕ.* URL: [http://ukrchess.org.ua/arbiters/laws\\_07\\_2017.pdf](http://ukrchess.org.ua/arbiters/laws_07_2017.pdf).
3. *20 цікавих фактів про шахи.* URL: <http://biblio-nivki-meniunavsismaky.blogspot.com/2019/07/20.html>.



## СЕКЦІЯ 13. МОВОЗНАВСТВО

**Шарко Ярослав Ігорович,**

*студент 2 курсу за спеціальністю Туризм факультету управління та економіки  
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

### МОВНА СВІДОМІСТЬ СУСПІЛЬСТВА

Мова відіграє важливу роль у процесі утвердження, покращення та зміцнення національної свідомості держави. Її розповсюдження в світі комунікацій об'єднує кожну людину в одну єдину цілісну та сильну націю. Але важливо пам'ятати, що мова не тільки спілкування це і є сама культура народу, який нею говорить це природна думка людини від народження. Мова це досвід знання та пам'ять, вона формує самобутню культуру відмінну від інших культур. Саме в суспільстві мовної культури формується думка причетності себе до цієї культури, традицій й національної історії.

Свідомість і мова – це єдине ціле, будь-яка діяльність людей потребує системи за, якою здійснюється комунікація між людьми. Способом, який полегшує процес праці та передання інформації від одної людини до іншої, саме такою частиною важливого суспільного життя кожної людини стає мова. Мова виникає із початком самого існування людства. Мова – є засобом спілкування, розширення світогляду, поширення інформації та її способом зберігання.

З погляду зіставлення спілкування і мови одна з важливих функцій останньої – комунікативна. Вона розкриває соціальну природу свідомості й мови. Мова як знакова система функціонує на базі другої сигнальної системи, її відмінна особливість полягає в тому, що навички обробки знаків (наприклад, швидкість мовлення, читання, письмо і т. д.) не успадковуються, а набуваються, напрацьовуються в процесі соціалізації людини.

Як правило, мови поділяються на штучні й природні. Штучні створюються для спеціальних видів діяльності, наприклад, у мистецтві – мова символів і художніх образів. Природні мови формувалися із становленням і розвитком людських співтовариств. Наприклад, національні мови – англійська, французька, українська і т. д. виникли у процесі становлення цих націй.

Біологічною передумовою виникнення мови є розвиток звукової форми сигналізації у вищих тварин. В результаті еволюційного переходу від тваринних предків до людини, становлення трудової діяльності й формується мова. З'являється можливість за її допомогою не лише виявляти свій емоційний стан, а й втілювати у звуковій формі зміст свідомості, нагромадженого матеріального і духовного досвіду [2].

Але нажаль, не в усіх країнах високо-розвинута матеріально-технічна база для розширення функціоналу своєї мови як державної. Володіння державною мовою – це головний аспект людини яка живе в країні і хоче бачити її серед цивілізованих країн світу. Іноді ідентифікація мови відбувається за представниками країни а як відомо представники не завжди культивують зразок офіційного спілкування і цим самим не підтверджують статусу соціального престижу країни. Наприклад Україна досить тривалий час не мала єдиного органу управління. Це дуже негативно позначилося на українській культурі. Нажаль українська мова в масовій свідомості залишається тільки офіційною, книжною, яку можна почути на телебаченні, радіопередачах в газетах або мовою сільською, якій не бувати в містах. Українська мова повинна бути змінена через панування російськомовного інформаційного продукту. Варто пам'ятати, що у мові кожного народу своя етнічність та бачення світу, в мові виявляється ментальність та унікальність людського бачення світу.

Суспільство ставиться до мови по різному і для цього деякі вчені виділяють рівні розвиненості мовної свідомості. На нульовому мови не замічають зовсім. На низькому-

вважають чимось не важливим, не бачать цінності мови та її важливості. На середньому стає предметом роздуму оцінок своїх думок. Нерідко останні виявляють свою мову чимось вищим серед інших мов. Люди з середньою мовною свідомістю часто непогано знають норми, але засвоєння їх немає, норми стають наче обмеження. З високою свідомістю є зрілими особистостями, яким властиве активне зацікавлення до мови. Її особисті знання мови є складником наукового бачення. Маючи досконале знання норм, вона є стандартом і запорукою успішного спілкування. Звички дотримуватися стандартів мови переростають у внутрішню потребу мови, яку вони використовують повсякденно а повага і багато обізнаність особистої мови дає шану і до інших мов. Черпати знання з мовної свідомості означає розвивати в людині прихильність до мови, навчати відчувати її важливість. Але важливо аби носії великою мовної свідомості були не тільки маленькі прошарки культурної еліти країни але й велика кількість звичайних людей.

Мовна свідомість – це те що неможливо отримати від природи, це те що це не може перейти від покоління до покоління генетикою, це саме те що є соціалізацією людини і її взаємодією в соціальних групах. Свідомість мови це засвоєння мовної культури, що знаходиться у суспільстві й стають досягненням великої кількості її членів. Але також є і інша сторона, що показує людський мовний досвід який сильно залежить від оточення людини в якому вона знаходиться. Виховати мовну свідомість це тривалий процес, який повинний бути безупинний. Учитель з великим досвідом мови повинний не задавати правило, яке обмежить мовну думку його учня а слід йому пробудити в душі своїх учнів любов до рідної мови кропіткою, важкою працею організовуючи потік нескладних та ненав'язливих думок. Перебуваючи у такому суспільстві, учень підсвідомо опановує норми, стандарти, цінності та саме головне душу своєї мови це можливо і є систематичний принцип. А комплексним принципом виступає, залучення каналів впливу. Вони є важливими та майже основними в нашому житті такі як: родинна, ЗМІ, державні структури. Хоча люди з розвинутою мовною свідомістю є більше повнолітні люди, її основи важливо закладати в родину вже з малих років життя, коли дитина має надзвичайно піддатливу психіку. Аби цілісне ставлення мови увійшло в систему потреби людини, воно повинно зачіпати сферу почуттів людини її душу. В першу чергу це стосується дітей молодших класів, їх душах важливо викликати приємні, яскраві враження від мови, показати її милозвучність. Вже у підлітковому віці важливим буде сформуванню абстрактну думку, яку підлітки повинні осягнути свої розумом, завдання, які будуть давати підліткам розуміти, що і їх думка дуже важлива і тут головне правильно коректувати та наводити весь час на думку власною мовою. Хоча у старшокласників та студентів посилюється раціональна думка та її початок але емоційне не зникає зовсім, приходить естетична насолода від творів, зацікавлення до мови та її побудови її краса яка знаходиться у всьому творі. Виховувати означає давати власний приклад.

В мережі досить жваво обговорюють питання мови але й нерідко агресивними методами виплескується агресивна поведінка і в емоціях людина переходить на національні почуття. Тому потрібно ретельніше пильнувати дотримання норм спілкування в мереж. В світі технології масова грамотність нерідко формується саме в мережі тому потрібно дотримуватися зразка культурного публічного мовлення. Тому засоби масової інформації та мережі повинні являти собою зразок високої культурної форми мовлення.

Необхідно, аби держава сама розвивала мовну свідомість країни не лише моральним чином але й давала правову оцінку. Якщо певна особа, яка ганьбить державні символи (герби, прапори, гімни), підлягає штрафу або арешту, тоді чому той хто публічно зневажає українську мову і хто розповсюджує цю інформацію залишається не винним.

Є такі види спільної діяльності, в яких дії одного учасника неможливі без одночасних або попередніх дій інших членів групи. Взаємозв'язок тут опосередкований не тільки умовами, а й засобами реалізації спільних дій (наприклад, у конвеєрному виробництві). Узгодження операцій і дій, їх темпу та ритму є важливою умовою підвищення ефективності спільної діяльності. Така діяльність вимагає узгодження, розподілу функцій. Ці функції обов'язково мають бути координовані, загальні підсумки роботи групи залежать від



оптимального узгодження в часі й просторі. За максимального значення умов взаємозв'язку (в певних видах діяльності) досягнення мети і реалізація дій одного партнера неможливі без одночасного або попереднього досягнення мети та реалізації дії іншого (інших). Очевидно, функція координації, узгодження є визначальною в організації спільної діяльності, взаємодії [1].

Висновок ми можемо зробити, що становлення народу тісно пов'язане з його мовою. В усіх сторонах суспільного життя, процеси пізнавальної діяльності людини кожний свідомий момент супроводжується мовою. Мова – найважливіша засіб спілкування і становлення мовної свідомості як людини так і народу. Мова і мислення мають споріднений характер за своєю природою а й за своєї функцією. За допомогою мислення люди дізнаються щось нове пізнають навколишнє нове. Літературна мова – це державна мова, це мова громадських, політичних установ та організацій, це мова навчальних закладів, та ділового спілкування.

Така важлива роль мови в нашому житті і житті держави зобов'язує знати добре норми та правила рідної мови. Людина може зрозуміти значимість мови лише тоді, коли людина набуває досвіду, а мова – значимості, що наділяє людину цінністю для інших.

Мовлення кожного з нас повинно навчати літературної мови, ми повинні бути взірцем для молодшого покоління, ми є кумирами і тими, хто показує, як потрібно жити далі і якою мовою говорити, мова має важливий аспект, для подальшого функціонування та розвитку суспільства, без мови неможливий розвиток національною ідеї країни, мова є природною силою керованою суспільством. Для забезпечення мовної свідомості громадян країни мова повинна звучати всюди, всі ЗМІ повинні використовувати державну мову, а в мережі повинні дотримуватися рамок культурного етикету рідної мови.

Тому, що рідна мова це думка, що передавалася від одного покоління до іншого, це мова етнічного складу країни, це світобачення людей твоєї країни. Важливо знати власну мову і берегти її для наступних поколінь.

#### **Список використаних джерел:**

1. Трофімов Ю. Л., *Основи Психології*. К. : Либідь, 2008. 560 с.
2. Юрій М. Ф. *Людина і світ*. К. КНТ. 460 с.

---

---

**Хмельницький університет управління та права  
імені Леоніда Юзькова**

---

---

29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 38

Тел.: (382)71-80-80

Ел. адреса: [наука@univer.km.ua](mailto:наука@univer.km.ua)